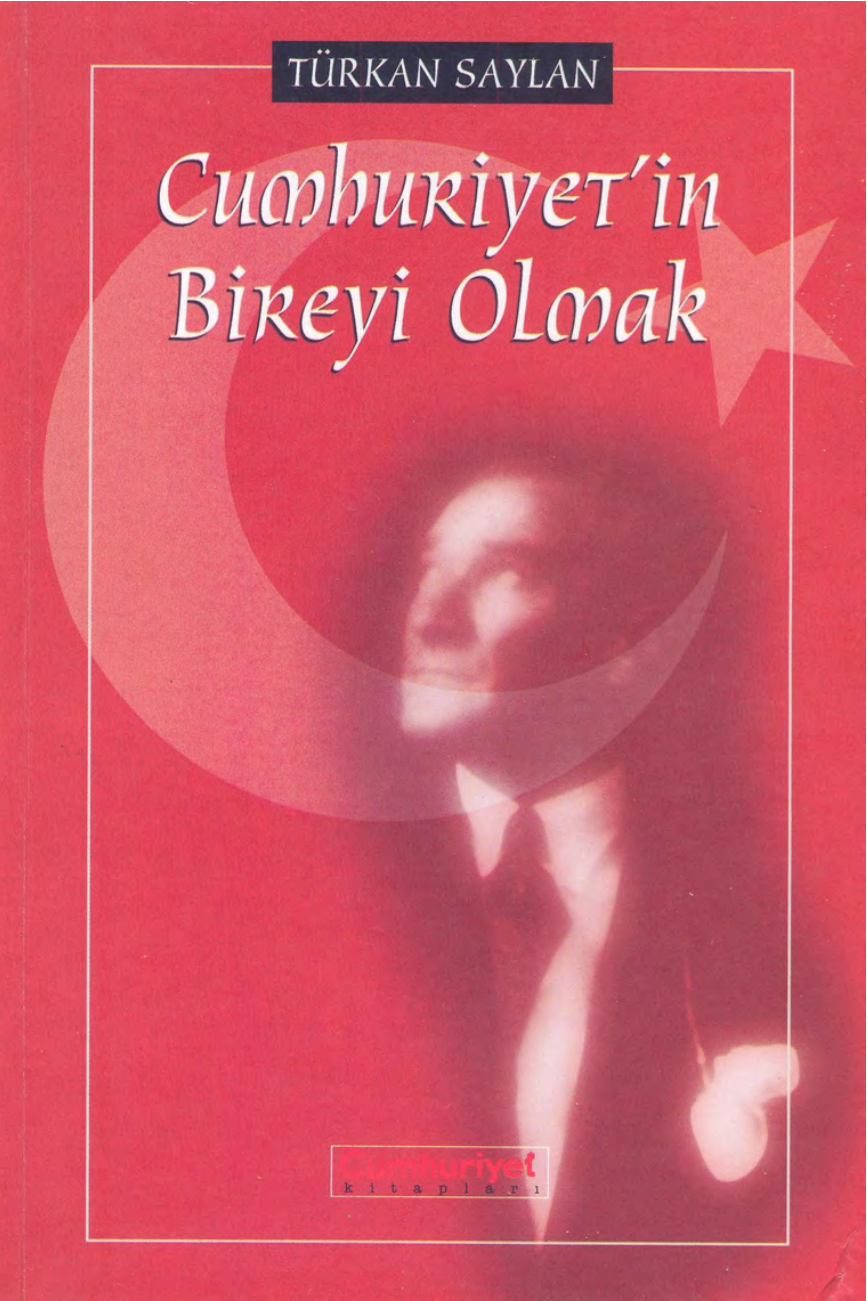
TÜRKAN SAYLAN

Cumhuriyet'in Bireyi Olmak

Cumhuriyet
kitapları

TÜRKAN SAYLAN

Cumhuriyet'in Bireyi Olmak

Cumhuriyet kitapları

TÜRKAN SAYLAN

CUMHURİYET'İN BİREYİ OLMAK

Cumhuriyet'in Bireyi Olmak
Yayın Hakları
Çağ Pazarlama A.Ş.
Eylül 1998
Yazan:
Türkan Saylan
Genel Yayın Yönetmeni:
Üstün Akmen
Yayın Kurulu:
Alpay Kabacalı
Ataol Behramoğlu
Üretim Müdürü:
Önder Çelik
Yayın Koordinatörü:
Naci Özdağlı
Kapak Tasarımı:
Ali Sinâ Özüstün
Dizgi ve Sayfa Düzeni:
Serpil Ünay
Düzelti:
Erkan Ünlücan
Satış ve Pazarlama:
Derya Ayyıldız
Dizgi:
Yenigün Haber Ajansı
Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı:
Çınar Ofset
Matbaacılık, Cilt, Ambalaj, San. ve Tic. Ltd. Şti.
Yayımlayan ve Dağıtan:
Çağ Pazarlama, Gazete, Dergi, Kitap Basın ve Yayın A.Ş.
Türkocağı Cad. 39/41(34334) Cağaloğlu-İstanbul
Tel:514 01 96

TÜRKAN SAYLAN

CUMHURİYET'İN BİREYİ OLMAK

Cumhuriyet
kitapları

ÖZGEÇMİŞ

Türkan Saylan 1935 İstanbul doğumludur. Kandilli İlkokulu ve Kandilli Kız Lisesi'nde okumuştur. 1963'te İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirmiştir. 1963-1965 arasında Sosyal Sigortalar Nişantaşı Hastanesi'nden Deri ve Zührevi Hastalıkları Uzmanlığı'nı almıştır.

1966 yılından beri İstanbul Tıp Fakültesi'nde görev yapmaktadır. 1971'de İngiliz Kültür Heyeti'nin bursuyla İngiltere'de ileri eğitim görmüş, 1972'de doçent, 1977'de profesör olmuştur.

1976 yılında Lepra (Cüzzam) çalışmalarına başlamış. Cüzzamla Savaş Derneği ve Vakfı'nı kurmuştur. 1986'da kendisine "Uluslararası Gandi Ödülü" verilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün Lepra konusunda danışmanıdır. Uluslararası Lepra Birliği'nin (ILU) kurucu üyesidir.

1982-1987 yılları arasında, İstanbul Tıp Fakültesi Dermatoloji Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmüştür. Halen aynı kliniğin öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. 1990'da kurulan "Öğretim Üyeleri Derneği"nin kurucusudur ve ilk dönem II. Başkanlığı'nı yapmıştır. 1989 yılında kurulan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin kuruluşuna katılmış olup ilk dönemden sonra Genel Başkanlığa seçilmiştir.

1990 yılında kurulan "Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi"nin kuruluşunda görev almış ve 1996'ya kadar Müdür Yardımcılığı ve Kadın Sağlığı derslerinin koordinatörlüğünü yapmıştır.

1995'te mezun olduğu lise için oluşturulan "Kandilli Kız Lisesi Kültür ve Eğitim Vakfı'nın (KANKEV)" kurucusu ve başkanıdır. Türkiye Çağdaş Yaşamı Destekleme Vakfı'nın (TÜRKÇAĞ) (1995) kuruluşuna katılmış olup halen başkanlığını yapmaktadır.

Halen İstanbul Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi, İstanbul Lepra Hastanesi Başhekimi, İstanbul Tıp Fakültesi Lepra Merkezi Müdürü olarak resmi görevlerini sürdümektedir.

1996'da İstanbul Üniversitesi, kendisine "Atatürk İlke ve Devrimleri" ödülünü vermiştir.

Gönüllü kuruluş olarak; ÇYDD'nin Genel Başkanlığı'nı TÜRKÇAĞ ve KANKEV Başkanlığı ile Cüzzamla Savaş Derneği ve Vakfı Başkanlığı'nı sürdürmektedir.

Yerli yabancı 200'ü aşkın tıbbi makalesi ve bilim dalında 3. baskısı yapılan Öğrenci El Kitabı vardır. Cumhuriyet gazetesine yazmaktadır. Kendisine 1991'de Melvin Jones Ödülü, 1997 yılında Haliç Rotary Kulübü'nce Kuvayı Milliye ve Türk Lions Vakfı'nca Fahrettin Kerim Gökay Ödülleri verilmiştir. İngiltere dermatologlarının derneği olan Dowling Kulübü (1978) ve Kuzey Amerika Klinik Dermatoloji Derneği (1996) tarafından onur üyesi seçilmiştir. Biri grafiker, diğeri hekim iki oğlu ve 2 torunu vardır.

SUNU

Yıllardır çeşitli konularda duygu ve düşüncelerimi, arada da bilgi birikimimi topluma aktarmaya çalışıyorum. Bu paylaşma duygusu ve kalem-kâğıt tutkunluğum çok eskilere, çocukluğuma dayanıyor. Babaannemle yeni abc'yi söktüğümüz beş altı yaşlarım, üzerinde kırmızı-beyaz puanlı bluzüyle ilk karşılaştığımızda bayrağımızla özdeşleştirdiğimiz genç ilkokul öğretmenimiz Rükzan Akdeniz'in (Elgin) bizi okumaya ve yazmaya, Atatürk ilke ve devrimlerini anlamaya yönlendirdiği sekiz on yaşlarım, aynı zamanda bir şeylerin de başlangıcı oldu sanırım...

Ortaokula başladığımızda, yazı dersine gelen Edebiyatçı Lamia Bali öğretmenimizin, bize müzik notalarını öğretir gibi, aynı ciddiyetle, her bir harfi, kıvrımlarının boyutlarını, birbirleriyle bağlantılarını öğretip sevdirmesi, her öğle arasını Milli Eğitim Tercüme Bürosu'ndan gelen irili ufaklı, beyaz kapaklı kitapların tıkış tıkış durduğu ufacık bir kitaplıkta, pantazot kokuları içinde geçirmemizi sağlaması, o yaşlarda pek de anlamadan, şiir ve düz yazı tutkunu olmamızı nasıl da sağlamıştı.

Lisede, İngilizce öğretmenimiz Belkıs Boyar'sa, bize klasik eğitim yerine, İngiliz şairlerinin şiirleriyle ders anlatıyordu. Hepimiz ucundan köşesinden birkaç dizenin büyüsüne kapılıp sözcükleri yazmayı, okumayı, sembolik anlamları kavramayı sıkılmadan öğreniyorduk.

Edebiyat öğretmenimiz Tomris Ölmez ise, bize durmadan "kompozisyon" yazdırıyor, verdiği belli bir konuyu ya da kendi seçtiğimiz bir fikri, görüşü işlememizi ve daha sonra sınıfın önünde okumamızı istiyordu.

Fen bilimlerine merak sardığım ve tıp eğitimine vurulmuş olduğum halde, en çok sevindiren dersler, yazı, Türkçe ve Edebiyat, yaşamımı en çok etkileyen öğretmenlerim de bu dersleri verenler oldu...

Onlar, Cumhuriyetin kendilerine yüklediği sorumlulukların bilincindeydiler, bize kendi aklımızı, yüreğimizi kullanmamızı, kendimizi ve çevremizde, ülkemizde, dünyada olup bitenleri gözlemleyip sorgulama ve tanımlamamızı, ders dışı gelişmemizi, öğrenme, anlama açlığı duymamızı sağladılar; kâğıdın ve kalemin, harflerin, noktalama işaretlerinin, kitapların değerini, saygınlığını, davranışlarıyla öğrettiler, ülkemizi insanlarımızı tanıma, anlama tutkusunu aşıladılar.

Yıllardır, olanak buldukça yazdığım yazıları Aşkın Elçi derledi, yayına hazırladı. Kuşkusuz, insan yazdıklarının kitaba dönüşmesinden hoşlanıyor ama bunların okuyucular için anlamlı olup olmayacağını bilemiyorum.

Beni yetiştirenlere, Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşı olabilmemi sağlayanlara teşekkür ederken, bilinçli bir yurttaş olmanın sorumluluklarıyla birlikte, mutluluğunu da tüm insanlarımızla paylaşabilmeyi diliyorum.

ÖNSÖZ

Devrimci Bir Kişilik: Türkan Saylan

Atatürk'ün akla, bilime, çağdaş özekine (kültüre) dayalı kurduğu laik cumhuriyetimizi yıkıp yerle bir etme hevesinin dorukta olduğu dönemden geçiyor ülkemiz.

Çıkarcı, özekin (kültür) yoksunu, köşe dönücü siyasacıların demokrasi adına verdikleri ödünlerle kapkara bir çoğunluğun epeyce egemen olduğu günler...

Tam bir karşı devrim!

1950'lerden biraz önce başladı bu "karşı devrim". Çok partili döneme geçişle, "karşı devrim"e karşı çıkan aydınların, bilimadamlarının sesi ciddiye alınmadı. Yetke (otorite) boşluğu doğdu. Devlet çıkarcıların, bağnazların, şeriatçı yobazların, çetelerin eline geçti.

Uyanma gerekliydi. Ve geç de olsa uyanıldı.

Ülkemizin sorumluluk duyan kesimleri, bilim adamları, aydınlar, yazarlar, çizerler, sanatçılar, işçiler, işçi örgütleri, askerler kısacası Atatürk'ün kızları oğulları uyandı. Seslerini yükseltip Atatürk Türkiyesi'ne sahip çıkmaya, örgütlenmeye başladılar.

İşte Atatürk'ün en savaşımcı (mücadeleci), en öndeki kızlarından biri de Prof. Dr. Türkan Saylan oldu. Yetenekli, devrimci kişiliğiyle en önde etkin bir varlık...

Yurdunun çıkarlarını kişisel çıkarlarının önünde tutan, yurt sevgisiyle hizmet veren, halkı aydınlatmaya koşan seçkin bir bilimadamı. Yurdumuzun her köşesinde sevilen, aranan, konuşması istenen, halkıyla kaynaşan adı ünlenmiş bir aydın.

Oysa "ün" umrunda değil onun. Bu ün onun hizmetini etkin kılmaya yarıyor. Dur durak bilmeyen çalışkan kişiliğiyle aydınlığı yayma peşinde! Bilimsel varlığını titizlikle sürdüren, hastalarıyla yakından ilgilenen cüzzamlıların toplumdan kopuk yaşamasını önlemek için çırpınan Saylan, Atatürkçü aydınlanmaya hizmeti kutsal görev saydığını kanıtlıyor böylece.

İyi yetişmiş bir kişi. Uzmanlık alanındaki hizmetleri, uzmanlık alanına hapsolmadan ve sanatla özekinden de payını alarak, üniversitenin duvarlarını aşıp, yurtdışına taşmış. Özgeçmişini okuyanlar tıp alanındaki hizmet ve başarılarını da göreceklerdir. Zamanını bir an boş geçirmeyen, düşün eri kişiliğiyle de özverili bir örgütçü.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin kurucu üyesi ve şu anki genel başkanı. Yurdumuzun her yerinde hızla örgütlenen, devrimci bir kuruluş Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği. Vakıf ve dernek kurucusu öbür devrimci sivil toplum örgütleriyle de canlı kişiler içinde etkinlikler, eylemler yaparak karanlığa karşı bilinçli bir savaşım veriyorlar. Türkan Saylan'ı ve bu derneği diri tutan özverili çalışma arkadaşlarını yürekten kutluyorum.

Sevgili Saylan'ı yalnız yumuşacık, ipek gibi değil, ilkelerinde ödünsüz, inatçı kişiliğiyle de yakından tanıdım. Yazıncıları (edebiyatçıları) kıskandıracak nitelikte bir yazar. Biçem (üslup) sahibi bir yazar. Bu kitaptaki yalın anlatımlı o güzel yazılarını, eleştiri ve uyarılarını okuyunca bana hak vereceğinizi umarım.

Gözlemlerini ustalıkla dile getiriyor. Bu yazıların çoğunun Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlayıcısı, ilk okuru olmanın tadını çok yaşadım. Yurdun eğitimden yönetime, sağlığa ve toplumun pek çok sorununa, adeta bir sosyal bilimcinin yetkinliği ile eğilen yazıları, özleşen Türkçemize etkin anlatım gücünü katan yazılar... Bizleri sorumluluğa, Atatürk devrimlerinin bilinçli atılımına çağıran yazılar...

Gücün, hizmetin eksilmesin sevgili Türkan Saylan.

Sami Karaören
2 Ocak 1998, İstanbul

ÖZGÜR TÜRKİYE İÇİN ÖZGÜR EĞİTİM

GENÇLİK, EĞİTİM VE ÜNİVERSİTE ÜZERİNE...

Nasıl Bir Yükseköğrenim İstiyoruz?

Üniversiteler toplumların geleceği için gereken yaratıcı insan gücünü ve bu gücün gerçekleştireceği kültürel, sanatsal ve bilimsel, dolayısıyla da sosyal gelişmelerin kaynağını oluştururlar. Bu kurumlarda çalışmayı göze alan insanlar, sürekli öğrenen, uygulayan, öğreten ve eğiten kişiler olmayı öncelikle benimsemiş olmak zorundadırlar. Üniversite öğretim üyesi, her türlü kaygunun dışına çıkıp bildiğini daha da geliştirmeyi, araştırmayı, yeni yeni sonuçlar elde etmeyi ve bunları yeni kuşaklara aktarmayı hedeflemiştir. Ömrünün sonuna dek bir öğrenci gibi okumaya ve öğrenmeye devam etmesi ve genç kuşaklarla iletişim kurabilen iyi bir öğretmen olmak için çaba göstermesi gerekmektedir. Bu zor görevi, severek ve yaptığı işten mutluluk ve onur duyarak sürdürebilmesi için özgür, yaşam koşulları uygun, yarın güvencesi tam, düşündüklerini gerçekleştirecek araç, gereç ve laboratuvar sorunları çözümlenmiş, kendi içinde tutarlı ve disiplinli bir ortamda çalışmayı istemesi doğaldır.

Ülkemizde medreselerden üniversitelere geçildikten sonra yüksek öğrenim sisteminde çeşitli yenilikler yapıldı. Her seferinde amaç, daha çağdaş ve demokratik bir üniversite sistemi yakalamak, yaratmak, kurum ve kuruluşlarıyla yerleştirmekti. Bizlerin içinde yetiştiği 1750 sayılı yasada rektörler ve dekanlar tüm öğretim üyelerinin heyecanla katıldığı demokratik seçimlerle belirlenirdi. Yükseltilmeler, belli yöntemlerle, önceden belirlenmiş bu süre içinde, adaylara kendilerini yetiştirme olanağı tanınacak şekilde gerçekleşirdi. Her hafta toplanan fakülte kurullarında eski ve yeni öğretim üyeleri birbirlerini tanır, pek çok sorunlarını bu birleşimlerde çözer, en önemlisi olup

bitenden herkesin haberi olurdu. Üniversite ve fakültelerin bütçe-plan, eğitim vb. komisyonlarında öğretim üyeleri yeni deneyimler kazanır ve geleceğin çalışmalarını planlar, programlar ve en önemlisi tartışırlardı.

1980 öncesine dek bu sistemde, öğrencilerin yönetime katılmaları, diğer çalışanların kendi sözcüleri aracılığıyla sorunlarını dile getirmeleri gibi bazı demokratik kazanımlar da sağlanmış, doğru veya eğri biçimde uygulamalar yapılmıştı.

Üniversitelere "tam-gün" çalışma sisteminin getirilmesi, uygulanması, tartışmaları, yozlaştırılması ve sonunda yok edilmesi de Türk üniversiter yaşamında tanık olduğumuz çok önemli bir başka olumsuz olgudur.

Bugün geriye dönüp baktığımızda, özünde hiç de kötü olmadığını gördüğümüz 1750 sayılı yasayı, daha özgür, daha demokratik, çalışanla çalışmayanın ayırt edilebileceği, daha geniş katılımın sağlanabileceği, öğretim üyelerinin araştırma ve yayınlarının niteliğinin yükseltilebileceği, yatırım ve harcamaların fakülteler, üniversiteler ve üniversiteler arası işbirliğiyle sürdürüleceği bir şekle sokma istek ve çabalarının oldukça yoğun olduğunu anımsıyoruz. Bu yüzden bu yasa sürekli eleştirilir, çeşitli yönlerinin değiştirilmesi istenir, önerilirdi.

Derken 1981'de üniversitelerin üzerine 2547 sayılı YÖK yasası bir kâbus gibi çöktü. Bu yasanın çeşitli bağlamlardaki aksaklıkları konusunda yüzlerce yazı yazıldı. Yüzlerce kez yönetmelik ve yönergelerle uygulamalar değiştirildi. son olarak türban konusundaki yaz-bozlarla konu basit bir örtünmeden siyasi irticai boyutlara getirilerek çıkmaza sokuldu.

Sıkıyönetimle YÖK arasında sahiplenilmeden işlevini sürdüren 1402 sayılı yasa uygulaması ise son 10 yıl içinde üniversitelerimizin yaşadığı en büyük ayıp olmuştur. Ne acıdır ki bu baskıya, susturulmuş ve sindirilmiş olan öğretim kadrolarından hemen hiçbir ses çıkmamıştır. Umarız bu günahımızı, onları tekrar ve en onurlu şekilde aramıza almakla biraz olsun hafifletebiliriz.

YÖK sistemiyle getirilen, getirilmek istenen hiçbir ilkenin üniversitelerimiz için yararlı olmadığı böylece çok açık bir şekilde ve çok pahalıya malolan bir "deneme yanılma" yöntemiyle doğrulanmış oldu ve Türk Yüksek Öğrenimi büyük bir boşluk ve geri gidiş içine sokuldu.

"Nasıl bir üniversite istiyoruz" sorusu yine gündemde. Bazı kişi ve kuruluşların kendi düşünceleri doğrultusundaki "mütevelli heyet"li, paralı üniversitelerin ülkemiz için hiç de tutarlı olmayacağı başından bellidir. Umarız bir de bu olayı yaşayarak yanlışlığına karar vermek gibi acı bir deneyimden daha geçmek bahtsızlığına düşmez veya düşürülmeyiz.

Nasıl bir üniversite istiyoruz, 2000'li yıllara gelirken? Kuşkusuz çağdaş, demokratik, insanların birbirinden kuşkulanıp korkmayacağı, birbirlerini dinlemeyi, karşılıklı katlanmayı öğrenebilecekleri bir ortamın özlemini çekiyoruz.

Son on yılda ortaya çıkan tepkisiz üniversite topluluğunun dinamik, yapıcı ve yaratıcı bir nitelik kazanmasını istiyoruz. Suskun, emir komuta zinciri doğrultusunda hareket eden, varlığıyla yokluğu farkedilmeyen, esen rüzgârlara göre eğilip doğrulan, hatta olumlu bir şeyler yaptığında dikkatleri, dolayısıyla da kem gözleri üstünde toplama olasılığı bulunan insanlar yerine, konuşan, tartışan, düşünen, okuyan, yazan, yaratan, toplum yaşamına birey olarak, meslek dalı olarak tam anlamıyla katılanların yaşadığı, rahat soluk aldığı bir ünverste ortamı istiyoruz.

Üniversite öğrencilerinin, öğretim üye ve yardımcılarının en iyi şekilde yetişmesini sağlayacak gerçek bir üniversiter sistemin getirilmesi gereğine inanıyoruz ve tüm yöneticilerin, demokratik bir katılımla seçimle gelmelerinin yararında kararlıyız.

İlkokuldan başlayarak test sistemiyle, kâğıtlara (+) ve (-)'ler koyarak yetişen, yazmayı, yazın kurallarını, yüksek öğrenimden geçmiş her birey için olmazsa olmaz koşul olan bir yabancı dili bilmeyen, okuma alışkanlığı kazanmamış, kendine güvensiz, çevresine güvensiz,

gölgesinden kuşkulanan veya ezildiği için çoğu kinle dolu genç kuşakların böylesine yetiştirilmeye -veya yetiştirilmemeye- devam etmesini çok sakıncalı buluyoruz.

Yetişme koşulları, altyapıları böylesine kötü ve eşitsiz olan genç kuşakların, ister istemez birtakım aykırı akımların, tarikatların veya yeraltı örgütlerinin elinde oyuncak olacağı ve sorumluluğunun da bugünkü sistem ve buna suskun kalan tüm insanlar olduğunu bilmek zorundayız.

Üniversite öğrencileriyle öğretim üyelerinin çok yakın ve sıcak ilişkiler içinde olmasının üniversiter yaşamda ne denli yapıcı bir işlevi olduğu herkesçe bilinen, tüm ileri ülkelerde kanıtlanmış bir gerçektir ve ülkemizde bu ortamın yaratılmaması için hiçbir neden yoktur, yeter ki öğrencilerden korkmamayı, çekinmemeyi ilke edinelim. Onlarla birlikte olma, tartışma, çeşitli sorunlara çözüm arama, eski ve yeni görüşleri karşılaştırma, bir öğretim üyesi için hem bir ödev hem de bir büyük kazanım ve zevktir. Yeni bir sistemde bu uçurum yok edilmeli ve kaynaşma sağlanmalıdır.

Liselerden eksik eğitim ve yabancı dil bilgisiyle gelen gençlerin, yüksek öğrenim sırasında, bir yabancı dili, kolejlilere eşit şekilde öğrenmeleri için her çaba harcanmalı ve öğrenciler arasında uçurumlar yaratan yetiştirilme farkları hiç olmazsa en aza indirgenmelidir. Yine kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin sağlıklı bir gençliğin en büyük gereksinimi olduğu unutulmamalı, gerekli düzenlemeler ciddiyetle yapılmalıdır.

Ders anlatma, not-kitap olayı, sınav biçimleri not değerlendirmeleri, öğrencilerin de görüşleri alınarak, gelişmiş ülkelerde uygulanan "standart bilgi verme" şekline sokulmalı ve bugünkü görece şekli, baraj puanlarını indirme çıkarma, ek sınav, atılma, geri alınma vb. sistemi yıpratıcı dış ve iç engellemelere asla meydan verilmemelidir.

YÖK yasasıyla getirilen yardımcı doçentlik, bir "baş asistan" işlevi kapsamında kalsaydı ve bu konumdakiler atandıkları kuruluşlarda deneyimli bir doçent veya profesörle birlikte çalışıp yetişselerdi bel-

ki sorun çıkmayabilirdi. Ne yazık ki uygulama böyle olmamış, örneğin, mantar gibi türeyen ve öğretim üyesi bulamayan tıp fakülteleri, herhangi bir devlet hastanesinde çalışan, yeni mezun sıradan bir uzmana "yardımcı doçentlik" teklif ederek kendisini yalvar yakar üniversiteye alıp Anabilim Dalı Başkanlığı gibi sorumlu bir konuma getirmişlerdir. Bu usta-çırak eğitimi ve uzun bir süreç olan öğretim üyeliğine hazırlanma dönemi böylece kaldırılmış, üniversiter düzeyde danışacağı hiçbir kimsesi bulunmayan, yetişmesi çok yetersiz bu insanlar, yıllar yılı tüm idari ve eğitimsel sorumlulukları zorunlu olarak taşımışlardır. Öğrenci ve asistan eğitimi, hasta bakımı gibi kamu görevleri, ders vermenin yanında araştırma ve yayın işlerine yöneticilik de eklenince bu elemanlar, başta kendilerini olmak üzere diğer öğrenci ve asistanları nasıl eğitebilir, nasıl verimli olabilirler? Üstelik de birkaç yıl, tüm olumsuz koşullarda tekkeyi tek başlarına bekleyen bu gençler, içinde birkaç adet "yayına kabul edilmiştir" belgesi bulunan dosyalar ve "aman efendim ne yapalım, kapasitesi bu kadar ama bize lazım, yerine adam bulamıyoruz, bütün yükü o çekiyor" açıklama ve ricalarıyla kendi kendilerine doçent ve sonra da profesör olmuşlardır. Bu onların suçu değildir, ancak üniversitelerdeki nitelik düşüklüğünün en önemli nedenlerinden biri budur. Yeni bir üniversite sisteminde öğretim üyesi adayları akademik hiyerarşide belli süreleri geçirerek belli çalışmaları yapmak ve kendilerini tam anlamıyla yetiştirmek zorunda olmalı, atama ve yükseltilmelerinde "öğretim üyesi" kavramına uygun olup olmadıklarını objektif normlarla kanıtlayabilmelidirler. Bu sistemde hiç kimsenin hakkı yenmemeli veya padişah fermanlarına benzer uygulamalarla sistem dışına çıkılmamalıdır.

Üniversitelerin kendi iç sorunları, disiplinleri, eğitim-not vb. durumları bu sıkıntıları yaşayan, uygulamaların aksaklıklarını her an gören, çözümler üretebilen çalışanlarının katkılarıyla çözümlenmeli ve düzenlenmelidir. Dışardan ve tepeden gönderilecek yöntemlerin hiçbir yararının olmayacağı çok iyi bilinmektedir.

Üniversitelerin gerçekten üretken kuruluşlar olması bekleniyor

ve isteniyorsa, gerekli koşullar tam oluşturularak kesin bir "Tamgün"ün getirilmesi ve bundan asla ödün verilmemesi, bu konuda yaşanan geri dönüşlerin bir daha asla yaşanmaması gerekmektedir. Özel çalışmalarını bırakmak istemeyen değerli öğretim üyelerinin öğretmenliklerinden "sözleşmeli" olarak belli saatler içinde yararlanılmasının ise, böyle bir sistemin içinde hiçbir sakıncası yoktur. Ancak, 24 saat çalışan, kamu hizmeti; eğitim ve araştırma yapılan üniversite kurumları, günde 3 saat uğrayan yarım-günlük anabilim dalı başkanlarınca yönetilmeye (!) devam edilirse, üniversitelerimizin çok kısa bir zamanda tam çöküntüye uğraması kaçınılmazdır.

Üniversitelerimizin topluma ve toplum hizmetlerine açılma zamanı çoktan gelmiş ve geçmektedir. Kuramsal derslerin dışında, öğrenci ve öğretmenlerin tüm yurt alanına yayılarak uygulamaları üstlenmeleri, döner sermayelerini geliştirmeleri ve kazançlarını diledikleri gibi kullanmaları onları, içinde bulundukları durağan konumdan kurtaracak, ister istemez üretici ve dolayısıyla yaratıcı kılacaktır. Tıp fakülteleri sürekli kamu hizmeti verirken, mühendislik fakülteleri neden yüklenicilik (müteahhitlik) hizmetlerini üstlenmesin? Hukuk fakülteleri neden avukatlık hizmeti vermesin ve o güzelim yabancı dil okulları halka açık yoğun kurslar yapmasın?

Sonuç olarak üniversiteler sürekli yatırımı ve tüketimi gerektiren eğitim kurumlarıdır. Onların üretimi para değil "gelecek kuşaklar"dır. Üniversiteleri, fakülteleri gelir sağlayacak şirketler olarak (örn. tıp fakülteleri) görmek son derece yanlıştır. Bu kuruluşlara ne denli yatırım yaparsak o denli nitelik kazanacaklarından emin olmalı, insana, insanın gelişmesine, dolayısıyla toplumun gelişmesine olan bu yatırımları çok değil az görmeliyiz.

Üniversitelere ait ön yargılarımız ve art niyetlerimizi yok edip onların, öğrencileri ve öğretim üyeleriyle, asistanları ve uzmanlarıyla demokratik çağdaş, dinamik, toplum yaşamında sesi duyulan, ağırlığı bulunan kuruluşlar olmaları için tüm toplumca elbirliği yaparak hak ettikleri konuma gelmelerini sağlamalıyız.

Görüş Dergisi, Şubat 1990

Gençliğe Güvenmedikçe...

"O bir mikroptur" diyordu yüzünü hiç görmediği N.A.'yı destekleyen bir öğrencisi için okul müdürü; kendisinin 30 yıllık eğitimci olduğunu, pedagoji bildiğini ve bu çocuğun kaybedilmiş olay olduğunu anlatıyordu. "Artık hiçbir okul onu almaz" derken görevini yapmanın dayanılmaz huzuru içindeydi! N.A.'yı ihbar eden eğitimci de M.C.'yi tutuklatan okul müdürü de benzer savunmalar yapıyorlardı, kamuoyunun tepkisi karşısında. En büyük dileğim bir gün bu yöneticilerin çocuklarının ya da torunlarının da bir duvara koskoca rengârenk bir "savaşa hayır" yazmalarıdır! Bu dileğimin çok kısa bir sürede gerçekleşeceğine de güveniyorum.

Bugün geleceğin çağdaş bireylerini yetiştirmesi gereken ortaokul ve liselerde, öğretim niteliğinin yetersizliği kadar, eğitim yoksunluğunun da varlığı, durmadan yineleyen anlamsız ve sağlıksız olaylar nedeniyle gözler önüne serilmektedir.

Düşünmenin erdemini yakalayan, kendisine öğretilmeye çalışılanları ve etrafında olup bitenleri sorgulayan, ataerkil aile kurumunun baskısına başkaldıran, derslerin ve eğitim sisteminin ilkelliğini dile getirme gücünü gösterebilen gençler 'asi', 'ukalâ', 'nankör' ya da 'saldırgan' olarak değerlendirilmekte ve de en kötüsü, gereksiz yere cezalandırılmaktadırlar. Okul disiplininin çağdışı kurallarına göre sürüden ayrılma girişimi gösteren, sorular soran, doğru bulmadığını yapmak istemeyen gençleri, yaşamları kayacak şekilde cezalandırmak, onurlarını onarılmayacak şekilde kırmak sanki yöneticilerin asli görevidir. Gençlerin kişilik sahibi olması, güdülmeye karşı çıkmaları genelde hep böyle tepki alır büyüklerden, sıradan eğiticilerden.

Bundan 30-40 yıl önce bizler ortaokul ve lisede okurken alnına perçem düşüren, ince çorap giyen, bir erkek öğrenciyle konuşma cesaretini gösteren kızların sık sık "ihtar" ve "tekdir" denen cezalar aldığını görürdük. Öğretmenlerle tartışmaksa okuldan atılmaya kadar varabilen sonuçlar getirirdi. Bizler öğretmenlerimizden ölesiye korkar, yanlış bir şey yapıp cezalandırılmamak için tir tir titrerdik. Aradan onca yıl geçmesine ve yeryüzünde bunca değişiklik olmasına karşın eğitim sistemimizde iyiye doğru bir gelişme şöyle dursun, daha da kötüleyerek "ihbar"lar, sığlık, çiğlik ve çağdışılıklara yol alma dönemine girilmiş.

Yeni yetişen gençlere, onların en sağlıklı kıpırdanışlarına gösterilen bu tür tepkiler, cezalandırmalar, 2000'li yıllara yaklaşırken utanç verici bir tutumdur. Hiçbir haklılık ve mantık taşımayan bu tür davranışlarla gençler yanlış yönlendirilmekte, kişilik bunalımına girmelerine ve gelecek için tüm umutlarını yitirmelerine yol açılmaktadır.

Aynı ve benzer sorunlar bugünün susturulmuş ve bastırılmış üniversite gençliği için de söz konusudur. Yöneticiler başta olmak üzere genelde tüm öğretim üyelerince öğrenci bir "potansiyel tehlike"dir; her an saldırgan, patlayıcı ve zararlı olabilir. "O"nunla yakın ilişki kurmak, sorunlarını ve sorun ettiği konuları tartışmak yanlış ve sakıncalıdır. Öğrenciler uslu uslu dersleri dinlemeli, not almalı, hiç soru sormamalı, taşkınlık yapmamalı, tartışmamalı, okuldan çıkıp evlerine, yurtlarına gitmeli ve derslerine çalışmalıdırlar. Soru soran öğrenciler "hoca"nın konsantrasyonunu dağıttıkları için istenmezler!

Öğrencinin eğitim sistemini eleştirmesi ve bir şeylerin değişmesi için çaba göstermesi, yanlışları vurgulaması en büyük başkaldırıdır, affedilmez bir suçtur ve her zaman "maksatlı", "güdümlü" bir davranış olarak nitelenir. Bu suçlamalar öylesine ciddi boyutlar alır ve başkaldıran genç öylesine ceza görür ki artık uzun süre bir başkası aynı davranışı, aynı haklı tepkileri, başına gelecekleri bildiğinden gösteremez.

Sayın analar, babalar ve eğitimciler, artık "Bizim zamanımızda şöyleydi", "Biz büyüklerimizden çok korkar, onların sözlerinden asla çıkmazdık", "Dayak cennetten çıkmıştır", "Eti senin kemiği benim" dönemleri çok çok geçmişte kalmıştır. Yaşadığınız, beyninizi ve yüreğinizi içine tutsak ettiğiniz karanlık mağaralardan çıkınız; gözlerinizi 21. yüzyılın aydınlığına alıştırınız, beyninizde hiç kullanmadığınız hücrelerinizi çağdaş eğitim bilgileriyle araştıran, inceleyen, gözleyen, tartışan, yazan, çizen genç eğitim bilimcilerinin önerileriyle doldurunuz; kabuk bağlamış yüreğinizin kılıfını atıp içine sıcacık sevgi ve anlayış duygularının girmesini sağlayınız! Hepsinden önemlisi sizin ve bizim yapamadığımız, yapmayı bile düşleyemediğimiz başkaldırıyı başaran gençlerin doğru yolda olduğuna, bu davranışların sağlıklı ve doğal tepkiler olduğuna inanınız! Yaşlıların gençlerden her an, her olay sırasında öğreneceği pek çok şey olduğunu, onlarla sağlıklı bir iletişim kurmakla neler kazanabileceğimizi bir kavrayabilsek, gençliğimizde çektiğimiz acıların intikamını bilinçaltı bir dürtüyle onlardan, kendi evlatlarımızdan, öğrencilerimizden almaktan kendimizi alabilsek yaşam ne kadar daha başka, eğitim ne kadar daha çağdaş ve anlamlı olacaktır!

Gerek ortaokul ve liselerde, gerekse üniversitelerde sık sık basına yansıyan ihbar, tutuklama, işkence olayları kamuoyunda büyük tepkiyle karşılanmakta, eğitim kurumlarına ve eğitimcilere olan güveni sarsmaktadır. Hemen hepsi aylar sonra aklanan bu genç insanların yaşadıkları korkunç olayların sorumlusu olan eğitimciler acaba geceleri yataklarında rahat uyuyabiliyorlar mı?

Bir gencin yaşamında öğretmen son derece önemli bir yer tutar, ona örnek olur. Böyle çağdışı, bilim dışı davranışlarla onların dünyasını ve geleceğini karartan birkaç yetkilinin varlığı nedeniyle tüm eğitimcilerin karalanması ve güven yitirmesi ise olup bitenlerin yarattığı en acı kayıptır.

Anneler, babalar (veliler) gençlik sizin gençliğiniz değildir belki, ama onların en az sizin kadar sevgiye, saygıya ve adam yerine kon-

maya hakları vardır. Siz onları yanlış yöne itmez ve sürüklemezseniz çocuklarınız sizden farklı ama çok daha bilinçli, yapıcı ve yaratıcı olacak ve dünyamızı sizin, bizim bıraktığımızdan daha güzel aşamalara getireceklerdir. Onlara güveniniz, onların haksızlığa uğramalarına tepki gösteriniz, onları kem gözlerden, kötü yüreklerden ve hasta beyinlerden sakınınız. Doğurduğunuz ve doğurmadığınız tüm çocuklar ve ortalığa sürdüğünüz tüm gençler sizden bunu ve yetkililerden de eğitime gönül vermiş, çağdaş kafalı "gerçek öğretmenler" yetiştirilmesini diliyor!

21.1.1991

Toplum ve Üniversite

Genel olarak gözlediğimizde toplumun üniversiteyi kendi dışında, uzak ve farklı bir varlık olarak algıladığını ve hemen hemen hiç ilgilenmediğini görürüz. Sokaktaki adam için üniversite, meslek sahibi olmak ve iyi bir işe yerleşmek için diplomalar veren bir kurumdur; onca bir sürücü kursundan ehliyet, bir denizcilik okulundan kaptanlık belgesi alınmasıyla hukuk fakültesinden avukatlık, tıp fakültesinden doktorluk diploması alınması arasında fazla bir fark yoktur.

Oysa üniversiteler bir toplumun can damarıdır. Onların gelişmesi toplumun gelişmesiyle koşut gider. Yaratıcı bir toplumun ortaya çıkması, işleyen beyinlerin yetişmesi, ülke geleceğinin, insan gücünün, ekonominin, hukukun, sağlığın planlanması, bayındır bir ülkenin yaratılması, sağlam iç ve dış politikaların üretilip çağdaş bir parlamentonun oluşturulması hep üniversite eğitiminin niteliğine bağlıdır.

Bu nedenle de üniversitelerimizin sorunları yalnızca öğretim elemanlarınca değil, her meslekten insanlarca, ilerde çocukları buralara gelecek analar babalarca, işçi, esnaf, işadamı vb. iş gruplarınca ve çok geniş biçimde iletişim organlarınca tartışılmalı, çağdaşlaşmamızın önündeki engeller irdelenmeli, sorunlar ve çözümler topluma iletilerek üniversitelerin geleceği konusunda tüm insanlarımızın duyarlılıkları sağlanmalıdır. Fildişi kulelerde oturup "anlaşılamayan, özel insan" pozu almanın hiçbir yararı yoktur, tersine bu tutumun toplumdan kopmaya yol açtığı bir gerçektir.

Üniversiteler ülkemizde 12 Eylül'le birlikte büyük darbe yiyen kesimlerden birini oluşturmuşlardır. Anarşi ve terörün kaynağı olarak suçlanan bu kurumların denetim altına alınmasıyla ülkede yitiril-

miş olan huzurun geri geleceği sanılmış ve bir dizi önlem ve yasa değişikliği sonucu, merkezden yönetilen, yöneticileri tepeden atanan, yetkileri tek elde toplanan, hiyerarşik, yasakçı ve antidemokratik bir yönetim biçimi yaratılmıştır. Öğrenci susturulmuş, derslerinden başka hiçbir şeyle ilgilenmemesi sağlanarak ilkokul öğrencilerine dönüştürülmüş, öğretim elemanlarının bir araya gelip özel ve genel konuları ya da sorunları tartışmaları, fikir alışverişinde bulunmaları, birbirlerinin çalışmalarını eleştirip denetlemeleri, çeşitli görüşler oluşturup bunları kurullarda oylayarak işleri yürütmeleri, kısacası üniversitenin işleyişine katılmaları bir anda yok edilmiştir.

Toplumun öz varlığı olan üniversiteler özenle korunmalı ve geliştirilmelidirler. Bunun için de alt ve üst yapılarının tam olarak gerçekleştirilmesi ve çalışanlarının maddi ve manevi açıdan hiçbir sorununun olmaması gerekir.

Demokratik ortam

Üniversite sonsuz özgürlüklerin solunduğu demokratik bir ortamdır, orada her türlü çalışma ve fikir hoşgörüyle karşılanır. Öğrencilere bu farklı düşüncelerin varlığı, bunların bir arada yaşayabileceği ve bu farklılıktan yaratıcılığın doğacağı öğretilir.

Hukuk fakültesini bitiren insanlar birer avukat değil, hukukun üstünlüğünün bilincinde yurttaşlardır artık, adaletin gerçekleşmesine ve hukuk devletinin temelleşmesine ışık tutarlar. Tıp fakültesini bitirenlerse yalnızca birer doktor değil, dünyanın ve ülkenin sorunlarını özümsemiş ve çözümler üretebilen toplum önderleridirler. Teknik üniversitelerdense yalnızca mühendis-mimar unvanlı kişiler değil, bilinçli ve üretken kent planlayıcıları, çevreciler, uygulamacılar yetişir. Siyasal bilgilerden kaymakam, maliye müfettişi ya da dışişleri kâtibi değil, ülke geleceğinde bilgisi ve yetişme biçimiyle yer alacak politikacılar, yöneticiler yaratılır.

Böyle bir beyin gücünün yetişmesi için üniversitelerin özerk ol-

ması, yönetimin öğrencisiyle, öğretim görevlisiyle, asistanıyla birlikte gerçekleştirilmesi ve her türlü yöneticinin demokratik seçimlerle belirlenmesi gerekmektedir.

Böylece seçilen ve seçenler arasında bir diyalog oluşur ve sürer, bu da gelişmenin ve ilerlemenin itici gücü olur.

Başka ülkelerde üst düzey yönetimin adayları, dekan ve rektörler, bilimsel çalışmaları ve kişilikleri açısından kendi birimlerindeki elemanlarca uzun süren titiz bir seçimle değerlendirilir ve o üniversite ya da fakültenin gösterdiği üç adaydan en üstte belirtilen kişi kentin ya da eyaletin başkanınca atanır. Bununla bugün üniversitelere uygulanan ve daha geniş çapta uygulanması istenen tepeden inme atamaların hiçbir ilgisi yoktur.

Eski üniversiteler yasasına göre de her türlü sınav aşamasını geçiren ve fakülte kurullarındaki oylamayla profesörlüğe hak kazanan öğretim üyesinin diplomasını Cumhurbaşkanı onaylardı, bu ise hiçbir şekilde Cumhurbaşkanınca atanmak anlamına gelmez.

Birçok Batı üniversitesindeki atamalar da üniversitelerin saptadığı adayın geleneksel olarak onaylanmasından başka bir şey değildir.

Ülkemizde, birbirinden farklı statüde üniversitelerin kurulmasına kimse karşı çıkmamaktadır, ancak bugün ülkemizde çoğu yanlış politika sonucu kurulmuş 30'u aşkın ve büyük bir bölümü tabela üniversitesiyle ortaokul düzeyini bile bulamamış yüzlerce fakülte alt ve üst yapı beklerken her yıl on binlerce genç bu yetersiz eğitim kurumlarına bin bir çabayla girip hayal kırıklığı ve umutsuzluk çukuruna düşerken birkaç üniversiteye ayrıcalık gösterilmesi, yönetimlerine eğitim ve öğretimle hiçbir ilgisi olmayan çekirdekten yetişme sanayicilerin, politikacı-işadamlarının getirilmesi, bunlara özel mali koşullar tanınması büyük bir yanlışlık ve haksızlıktır. Bugünkü hükümetten beklenen, öncelikle tüm yükseköğrenim kuruluşlarının çağdaş bilim yuvaları haline getirilmesi ve belli nitelikte eğitim verme gücüne kavuşturulmasıdır. Bu aksaklıklar giderilmedikçe ve tabela üniversite-

leri gerçek üniversiteler konumuna getirilmedikçe nitelikli bir eğitime asla ulaşılamayacaktır.

Vakıflara para devletten

Vakıfların üniversite kurmaları konusu, dinci örgütlenmenin inanılmaz boyutlara vardırıldığı herkesçe bilinen Vakıf Gureba hastanesinin tesettürlü bir tıp fakültesine dönüştürülmesi için hazırlanagelen bir öneri paketinin kılıfıdır. Oysa bu hastane, bağışçısı tarafından yoksul insanların ücretsiz bakımı için yaptırılmış bir vakfiye'dir ve ne yazık ki amacından saptırılması için on yıllardır bin bir çeşit çaba gösterilmektedir.

Yüksek eğitim yaptırma amacıyla kurulacak vakıfların, devletin sıkı denetiminde ve eğitim birliği ilkelerinden saptırılmadan yüksek öğrenim kurumları kurmaları belki de çok aykırı olmayabilir, ancak vakıfların bu iş için devletten büyük oranda para ve yer almaları ve işlerini böylece yürütmeleri, akıl almaz bir açıkgözlük ve haksızlıktır. Vakıftan amaç, var olan bir parasal varlığın hayır işinde kullanılmasıdır; ortada yeterli bir gelir olmadan sırtını devlete dayayarak vakıf adını kullanmanın mantığı ne olabilir? Bu ülke bir zamanlar, benzer şekilde, sermaye sahibi işadamlarınca bir çırpıda açılan fakülte furyasını yaşadı ve bu saçmalık giderilene değin pek çok 2. sınıf mezun verildi. Hayırsever ve varlıklı vakıfların geri kalmış yörelerdeki üniversitelerimizi kalkındırmak için maddi kaynak yaratmalarının önünde ise hiçbir engel yoktur.

Ancak vakıf aracılığıyla ayrıcalıklı üniversitelerin kurulması bugünkü koşullarda asla onaylanmayacak tehlikeli bir durumdur.

Üniversitelerimizde köklü değişiklikler olması kaçınılmazdır. Gelişmenin önündeki tüm engeller kaldırılmalı, özerk ve demokratik bir yeni yasa oluşturulmalıdır. Bu çalışmalar ise birkaç politikacının ya da bürokratın çiziştirdiği şekilde değil, üniversitenin kendi bünye-

sinde oluşturacağı bir uzmanlar kurulunca ve tüm öğretim görevlilerince tartışılarak yapılmalıdır (*).

Türkiye'nin geleceğinde baş köşeyi tutacak olan ve insan gücünü yetiştiren üniversitelerin denetim derken hacir altına alınmaları önlenmelidir.

Tüm siyasal partiler, meslek odaları, işçiler, esnaf ve sanatkârlar, demokratik kuruluşlar ve ülke sorunlarına duyarlı bireyler, üniversitelerin içinde bulunduğu çıkmazı öğrenmeli, değerlendirmeli ve bir oldubittiyi önlemelidirler.

Üniversitelerimiz kamuoyunun duyarlılığı ve sahip çıkmasıyla bu kaostan kurtarılacaklardır.

3.2.1991

(*) İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği'nce iki yılı aşkın bir komisyon çalışması sonucunda oluşturulan özerk-demokratik üniversite yasa taslağı 30 Ocak 1991'de bir basın toplantısıyla kamuya açıklanmıştır.

YÖK ve Yurttaşlar...

Sevgili yurttaş, YÖK olayı Sayın Doğramacı ile bir grup dik başlı öğretim üyesinin özel sorunuymuş gibi sunuluyor ortaya. Oysa, belki de öğretim üyelerinden çok, seni, senin yetişmekte olan çocuklarının geleceğini ilgilendiren bir konu, bizim olduğu kadar senin de sorunun. Bu nedenle sen de olayı enine boyuna düşünmek, tüm verileri kendi akıl süzgecinden geçirmek ve böylece olması gerekenleri kavramak ve sahip çıkmak zorundasın.

Senin çocuklarının ve torunlarının geleceği, son on yıldır perişan duruma gelmiş olan üniversitelerimizin akılcı bir şekilde düzeltilmesine bağlıdır. Bu nedenle olup bitenleri en başta senin de iyi bilmen gerekir.

Sevgili yurttaş, bundan on yıl öncesinde de üniversitelerimizde çeşitli sorunlar vardı ve bizler, sorumluluk duygusu taşıyan insanlar olarak bu aksaklıkların düzeltilmesi gereğini vurgulardık. Ama yine de kendi sorunlarımızı tartışabileceğimiz, dağılımını planlayabileceğimiz bir düzenek (mekanizma) bulunmaktaydı. Bizler üniversitemizi en iyi yöneteceğine inandığımız bir arkadaşımızı da dekan seçerdik. Bütün bunlar için aylarca konuşur, günlere düşünür, en iyisini yapmaya çalışırdık. Fakültelerimizde, gelen ödeneklerin ve döner sermayenin paylaşımı ve satın alınacak bilimsel yayın, araç-gereç ve yapılacak inşaat vb. için "planlama" komisyonlarımız vardı. Buralarda çalışacakları aramızdan, kendi oylarımızla seçer, görevlendirir, ve sık sık kendileriyle görüşerek sorunlarımızı ve isteklerimizi iletirdik. Örneğin bir bilim dalı, çok pahalı bir alet istemişse, kendilerinde ya da yakın bilim dallarında benzer bir alet varsa bunu belirterek bu isteğin

alımını reddederdik. Kendi aile bütçemizi yapar gibi eldeki kısıtlı parayı nasıl harcayacağımızı planlardık. Kuşkusuz para hep yetersizdi, istekler hep fazlaydı, ama yöntem oldukça demokratik, en azından açıktı.

Eğitim sistemi belki eskiydi, yenilenmesi için "eğitim komisyonu" denen kurulu, aramızdan konuya özel ilgi gösteren öğretim üyelerinden seçer ve onları, gelişmelere uygun eğitim planlamaları için görevlendirirdik. Böyle emirle, TBMM kararlarıyla not ve sınav değişiklikleri olmazdı, olamazdı. Alınacak öğrenci sayısı, sınıf, laboratuvar olanakları ve eğitimin cinsine ve öbür koşullara göre planlanır, uzun uzun tartışılır ve ortak karar devlete, hükümete bildirilirdi.

Şimdiki gibi siyasal otoritenin ve YÖK'ün emriyle bir gece içinde kontenjan arttırımı gibi yanlış ve tehlikeli uygulamalara kolayca girişilmezdi.

Köksüz fakülteler...

Yeni bir üniversite ve fakülte açılacağı zaman eski fakülteler bunu tartışır, üstlenir ve çekirdeğini kendi içlerinden oluşturur, alt ve üstyapı kurulup tamamlandığında göbekbağı kesilir ve kendi ayakları üzerinde durması sağlanırdı. Sevgili yurttaşım, son yıllarda siyasal yatırım olarak neredeyse her ile birer üniversite açılmakta, kiralanan bir daireye bir tabela konarak oraya "fakülte" denmekte, hiçbir deneyimi olmayan bir genç uzman ya da yardımcı doçentle yüzlerce öğrenciye sözde eğitim verilmektedir. Senin çocukların da ne yazık ki bu insan ziyanlığı içinde kaynamakta, bilgisiz diplomalılar ve diplomalı işsizler haline gelmektedirler. Bunları çok iyi bilmeli ve duyup dinlediklerini, kendi çocuklarının ve ülkemizin geleceği olarak kendi aklınca yeniden değerlendirmelisin. Üniversite önüne yığılma, yeni köksüz ve temelsiz fakülteler açarak değil, ancak ortaöğretimde gençleri çeşitli meslek dallarına yönelterek ve de bunun için gereken örgütlenmeyi kurarak önlenebilir.

YÖK öncesinde fakültelerde her birim (ki eskiden buna kürsü derdik), yıllık çalışmalarını, yaptığı araştırmaları bir rapor halinde tüm öğretim üyelerine duyurur, bu raporlar genel kurullarda enine boyuna tartışılır, ancak ondan sonra onaylanırdı. Yapılan eleştiriler, öneriler, ertesi yılın çalışmalarını yönlendirir, bu denetim her birimi daha dikkatli olmaya götürürdü.

Atama ve yükseltmelerde belli kurallar vardı. Sayın yurttaş, kim olursa olsun, uzmanlıktan sonra beş yıl olan süreyi tamamlamadan, yeterli sayıda yayın ve araştırma yapmadan, ciddi bilimsel değeri olan ayrıntılı bir tez ortaya çıkarmadan, oluşturulan bir üniversiteler arası jürinin ve dinleyicilerin önünde çetin bir sözlü sınav vermeden, öğrenciler ve jüri önünde bir deneme dersinde başarılı olmadan "öğretim üyesi" unvanını alamaz, ders veremez, yetki kullanamazdı. YÖK sistemi, öğretim üyesi açığını kapatmak için bütün bu aşamaları kaldırdı. Artık bir devlet, SSK ya da üniversite hastanesinden uzmanlığını alan herhangi bir doktor, hiçbir bilimsel sınavdan geçmeden "yardımcı doçent" adı verilen bir konuma ve ders verme, yönetme vb. her türlü yetkiye kavuşup ömür boyu hiçbir bilim ve yetenek sınavına girmeden doçent ve profesör oluyor. İşte senin çocukların ve torunlarını böylece, bir gün içinde hiçbir tez yapmadan, bilgisi ve ders verme yeteneği ölçülmeden, yardımcı doçent ve profesör oluveren öğretim üyeleri eğitecekler. Kuşkusuz bu kolaylığı yaşamış olanların çoğu da YÖK'ü ve sistemini ya da sistemsizliğini savunmaya devam edeceklerdir. İşte beyaz kitaplarda arttığı söylenen öğretim üyeleri böyle oluşmuş, nitelik değil, nicelik, yani sayısal artış her şeyin çözümü olarak görülmüştür.

Bilim dünyasında yerimiz yok

Sevgili yurttaş, bundan on yıl öncesine kadar, o beğenmediğimiz fakültelerimizde haftada bir kez tüm öğretim üyeleri olarak "fakülte kurulu" adıyla toplanırdık. Seçtiğimiz dekanımız, bizimle fa-

kültemiz ve bilim dallarımızla ilgili her olayı, her kararı ve her öneriyi tartışır, oylardı. İncelenmesi gereken bir konu varsa aramızdan bir komisyon oluşturulur, konu enine boyuna incelenir, sonraki oturuma getirilip kararı alınırdı.

Yeni ve eski öğretim üyeleri yarım güne yakın süren bu kurullarda tanışır, mesleksel iletişim kurar ve fakültenin gerçek bir üyesi olduklarını duyumsarlardı. Herkesin fakülteyle ilgili her konuyu öğrenmesi, fikir ve önerilerini söylemesi için oluşturulan bu kurullar, YÖK'le birlikte bir anda yok oldu sayın yurttaş. Bizim fakültemizde son on yıldır kimler öğretim üyesi oldu, neler yapılıyor, neler satın alınıyor, öğrenci işleri, eğitimin geliştirilmesi, geleceğe yönelik planlamalar ve en önemlisi, bilimsel denetim nasıl sağlanıyor, bunlardan hiç mi hiç haberimiz yok. Böyle olunca yüzlerce işçi çalıştıran bir fabrikada vida sıkan bir işçiden farkınız kalmadı, kendimizi geliştirmek için bir zorunluluğumuz ve isteğimiz yok artık. Bu yüzden de uluslararası bilim dünyasında yerimiz bir türlü yükselmiyor.

YÖK'le birlikte getirilen disiplin önlemleri hem öğrenciler, hem öğretim üyeleri için Demokles'in kılıcı gibi tepemizde. Atanmış yönetici yalnız yukarıdan gelen emirleri uygulamakta ve yetkilerini, bunlara kişisel ilişkilerindeki dostluk ya da düşmanlıklarını da ekleyerek kullanmakta, yönetmek durumunda olduğu meslektaşlarını dikkate alma gereğini asla duymamaktadır. Demokrasinin tek bir zerresi bile kalmamıştır üniversitelerimizde.

Evet sevgili yurttaş, işte senin çocuklarını, torunlarını okutacak, yaşama hazırlayacak bu üniversiteler, 12 Eylül'de öğrencisi ve öğretmeniyle tek suçlu ilan edildi ve tepesine YÖK denen çağdışı bir yönetim, başına da değişmez bir başkan getirildi. 67 yaşına gelince doğal olarak her türlü yönetsel görevden uzaklaştırılarak emekli edilen biz öğretim üyelerinin başında bu yılları çoktan aşmış birinin bulunması ve anlamadığımız, bilemediğimiz mekanizmalarla yeniden ve yeniden atanması, YÖK'ün mantıksızlığının bence ilk ve en önemli kanıtıdır. 200 kez yönetmelik, 20 kez yasa değişikliği yapılmasına kar-

şın düzeleceğine karınaşıklaşan bir sistemsizlikle ne acıdır ki bugüne kadar gelindi.

Ağırlık koymak gerek

Sevgili yurttaşım, biz bulunduğumuz konumda hiçbir beklentisi olmayan, ancak ülkesini ve toplumunu seven, ona hizmet ve katkıda bulunmayı ilke ve ödev edinmiş pek çok öğretim üyesi olarak YÖK yanlışının bir an önce giderilmesini ve çağdaş, laik, demokratik gerçek bir öğretim sistemine kavuşmayı, en azından bıraktığımız yerden başlayıp akılcı bir gelişmeyi gerçekleştirmeyi istiyoruz.

Bu isteğimizin bizimle doğrudan hiçbir ilgisi yok, ancak senin çocuklarının geleceği ile çok ilgili ve sen burada ve birçok yazıda anlatılanları, kendi çocuklarının, komşu çocuklarının aktardıklarını dinleyip ağırlığını koymazsan, konuya sahip çıkmazsan bizim çabalarımızın kaderi bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da havaya asılı kalacaktır.

Sevgili yurttaş, baba-anne-insan, YÖK ülkemizin bir temel sorunudur ve her şeyden önce senin sorunundur, bunu unutma!

8.6.1992

YÖK Topluma Hesap Vermeli

Bir ülkenin demokratikleşmesinin temel koşullarından biri de üniversitelerinin özgürce bilim üreten çağdaş, özerk ve demokratik kurumlar olmalarıdır. Yeryüzünde her şey hızla değişirken çağdaş üniversiteler de bu değişime uygun bir evrim içinde toplumların itici gücünü oluştururlar. İşte bu özellikleri onları, ödevi yalnızca daha öncekilerin doğru olarak belirlendiklerini hiçbir tartışmaya olanak tanımadan aktaran medreselerden kolayca ayırır.

Aydınlık kafalı, araştırıcı ve yaratıcı nitelikleri edinen ve geliştirebilen gençler ancak çağdaş üniversitelerde yetişir, yetiştirilir. Bütün bu ortak özelliklere sahip bireyler de toplumun sorunlarına çözüm üreten görevleri üstlenerek ülkenin gelişmesinde ve çağa ayak uydurmasında aracı ve öncü rolü oynarlar.

Bir ülkede insanların sağlıklı doğup sağlıklı yaşaması, yeterince beslenmesi, en iyi şekilde eğitilmesi, kendilerini geçindirip, geliştirmesi, o ülkenin çağdaş ve demokratik koşullarda yönetilebilmesi hep üniversitelerinin gelişmişlik düzeyiyle koşuttur. Üniversitelerde bilgi üretilmesi, bu üretimin yurtiçi ve yurtdışında duyurulması, ancak evrensel ölçütlere göre yetişmiş, kendine güvenen ve her şeyi rahatça eleştirip tartışabilen araştırmaları ve çalışmaları için yeterli olanağı bulunan ve en önemlisi geçim sıkıntısı içinde olmayan öğretim görevlilerince sağlanabilir.

Bu nedenle üniversitelerin sürekli gelişip daha verimli ve nitelikli hale gelmeleri için elden gelen yapılmalı, bunun için tüm olanaklar ve kaynaklar seferber edilmelidir.

Üniversitelerin gelişmesinin olmazsa olmaz koşulu olan özerk-

lik isteğinin YÖK taraftarlarınca denetimsizlik istemiyle özdeşleştirilmesi son derece yanlış ve saptırıcı bir yorumdur. Asıl denetimsizlik YÖK döneminde oluşmuş ve bu nedenle de niteliksizleşme, YÖK döneminde gerek eski ve gerekse de yeni üniversitelerin adeta en belirleyici özelliği olmuştur.

Bu niteliksizleşmenin tek açıklaması ise YÖK'le birlikte getirilen binbir karmaşa ve ayrıntı içinde gerçek bilimsel denetimin kaybolup gitmiş olmasıdır.

Ülkemizdeki tüm yurttaşların bunu çok iyi bilmesi hem ülkenin hem de kendi çocuklarımızın geleceği için büyük önem taşımaktadır. Aynı yurdu paylaştığımız erişkin insanlarımız takım tutar gibi parti tutmaktan ve yalnızca seçim zamanı sandığa oy atmaktan vazgeçip her türlü sorunu anlamaya çalışan, tartışan ve sağduyularıyla değerlendiren bireyler olmak zorundadırlar. İnsanlarımız, üniversitelerin gelişebilmesinin ve nitelikli insan yetiştirebilmesinin emir komuta zinciriyle değil, uygar tartışmayla ve gerçek bir bilimsel denetimle sağlanabileceğini, YÖK düzenininse böyle bir ortamı asla yaratamadığını kavramalı ve YÖK'ün aşılmasına yardımcı olmalıdır.

Kuşkusuz YÖK düzeninden önce de üniversitelerimizde pek çok sorun vardı, ancak bunların aşılması için insanlarda istek ve umut da vardı. Oysa YÖK'le birlikte o karşılıklı tartışma ve eleştirme ortamı, dolayısıyla da denetim mekanizması bir anda yok olup gitti. Yerine tek elden yönetilen ve giderek birbirinden uzaklaştırılıp yabancılaştırılan, bilim üretme konusunda hiçbir itici gücü bulunmayan küskün insanlar topluluğu ortaya çıktı.

Siyasal rejimle ve yöneticilerle özdeşleşen YÖK'ün ülkeye verdiği en büyük zararlardan biri de öğretim elemanları açığını kapamak amacıyla öğretim üyeliğine yükseltilmelerde belli süre çalışma, tez, nitelikli yayın ve deneme dersi verme gibi önemli aşamaların kaldırılmasıdır. Bu durum ne yazık ki öğretim üyeliğinin çok hafife alınmasına ve sayısal artışa karşın nitelik açısından değer yitirmesine yol açmıştır.

Kuşkusuz üniversitelerimizde bütün bu olumsuzluklara ve nitelik kaybına karşın sağduyu sahibi, çalışkan, bilim üretmeyi ve bilgilerini toplumun gelişmesi yolunda değerlendirmeyi ilke edinmiş, hangi koşullarda olursa olsun bu yolda yürümeye azimli pek çok insanımız vardır. Onlar, on yıldır bir karabasan gibi üniversitelerin üzerine çöken YÖK düzeni ya da düzensizliği içinde yine de öğrencilerine ve topluma bir şeyler vermeyi, beri yandan da özerk, demokratik ve çağdaş bir üniversiteye ulaşmak için YÖK'ü aşma çabalarını sürdürmüşlerdir.

Koalisyon hükümetinin programına girmiş bulunan "YÖK"ün değiştirilmesi" konusu, yalnızca üniversitelerin bu oluşumdan büyük zarar gördüğüne inanan öğretim üyelerinin bu karmaşada niteliksiz eğitim gördüklerinin bilincinde olan öğrencilerin ve bütün bunları yakından gözleyen basının değil aynı zamanda seçmeniyle ve özellikle seçileniyle tüm ülkenin onaylaması ve desteklemesi gereken bir karardır.

Önümüzdeki aylarda YÖK yasasının değiştirileceği ve her düzeydeki yöneticinin yeni bir seçimle göreve getirileceği açıklık ve kesinlik kazanmıştır.

Son günlerdeki göstermelik seçimlerde her şeye karşın seçim özlemini gidermek ve sırf bugünkü düzene bir tepki göstermek amacıyla sandık başına gitmeyi yeğleyen öğretim üyelerinin, her türlü yöneticinin gerçek oylarla belirleneceği, yetkilerin kişilerde değil, kurullarda toplanacağı, kararların emir değil, ortak eğilim olarak saptanacağı ve kesinkes bir bilimsel denetimin uygulanacağı yeni üniversite yasası için çok daha bilinçli ve anlamlı şekilde oy kullanacakları açıktır.

Özerk ve demokratik mekanizmalarla kendi kendini destekleyen çağdaş bir üniversite, Türk toplumunun demokratikleşmesinde en sağlam ve olmazsa olmaz temel taşlardan biridir. YÖK düzeninin aşılması bu nedenle herkesin yararına olacaktır.

29.8.1992

Eğitim Sorunları ve Düşgücü

Yaşamın gelişip güzelleşmesinde düşgücünün çok büyük bir yer tuttuğu kuşkusuzdur. İnsan gökyüzüne bakıp kanatlı kuş olmayı düşlemeseydi, denizlerin dibindeki balıklara özenmeseydi, bugün ne uçaklar ne de denizaltılar olurdu. Varoluştan bugüne olagelen her yeniliğin, 'olamaz'lığı tanımayan coşku ve düşgücünden kaynaklandığı çok iyi bilinen bir gerçektir...

Düşgücünün yasaklanmasının insan haklarına aykırılığını bildiğimden (!) ben de bu insansal yetimi korkusuzca ve sonuna dek kullanmakta bir sakınca görmüyorum.

Uzun yıllardır gelişip güçlenen, ülkemin çeşitli yörelerini ve oralarda yaşayan insanlarımızı yakından tanıdıkça çekiciliği artan birkaç düşümden söz etmek istiyorum bugün: 'Kalkınmada öncelikli yöreler' diye de nitelenen, geri kalmış değil, bilerek, isteyerek geri bıraktırılmış yörelerimizle, onların gelişmesi-geliştirilmesiyle ilgili bu düşlerim...

Geri kalmışlığımızın kökeninde feodal düzenin süregelmesinin yattığını bilmeyen, söylemeyen yok! Yok da, o feodal düzeni sürdürüp yöre insanını güdülecek koyun olarak tutmak isteyen, bu nedenle de hiçbir ciddi gelişimi bölgesine taşımak girişiminde bulunmayan çağdaş derebeylerine ne diyelim...

Çağlar boyu aşiret reisi, şıh vb. adlarla, sıfır noktasının altında yaşayıp yok olmayı alın yazısı sayan insan topluluklarına yol göstericiliğe (!) sıvanan, aslındaysa onları, kendisini, kardeşlerini, yeğenlerini, her biri bir partiden olmak üzere, Meclis'e gönderecek oy pusulalarından başka bir şekilde görmeyen sözüm ona önderlerin değil

midir suçun büyüğü? Doğu Anadolumuzda toprak ağası, daha sonra müteahhit olmuştur, belediye meclisi üyesi olmuştur, milletvekili olmuştur, çoluğuyla çocuğuyla kente yerleşmiştir, köşeyi dönmüştür de ardındaki kulları, köleleri neden hâlâ ortaçağ karanlığındadır acaba? Bu mütegallibeler, kendi insanının eğitim görüp bilinçlenmesini, kendi aklıyla kendi kararlarını almasını, sonunda da içine sürüklendiği bu eşitsizliğe, haksızlığa ve sömürüye karşı çıkmasını nasıl isteyebilirler? Onların tek amacı gelecek dönemde yeniden ve yeniden seçilmek ve bunun için kendilerince gereken köksüz bazı yatırımları yapabilmektir.

Doğu Anadolumuzun coğrafya ve iklim açısından çok özel durumları olduğu açıktır. Örneğin TV'de çeşitli kereler yayımlandığından çok kişinin adını bildiği Van'ın 3.500 m çıkılıp 1.500 m inildiğinde ulaşılan ve 15.000 kadar insanımızın yaşadığı Bahçesaray ilçesinin yollarının yılın altı ayında kapandığını ve ulaşımın ancak helikopterle ya da kızaklarla sağlanabildiğini biliriz de, her yıl bu kötü koşullar nedeniyle yitirilenlere 'ah! vah!' ederiz de, bir zamanlar bağlarıyla ünlü olan yeşillikler ve gürül gürül akan dereler diyarı bu yöreye, gerçek eğitimi, gerçek sağlığı ve insanca yaşama düzeyini nasıl getiririz diye düşünmeyiz hiç.. ya da düş kurmayız!

Oysa benim her gidişimde güçlenen düşüm şöyle: Bahçesaray'ın ortasına kızlar ve erkek çocuklar için iki okul binası koyuyorum: her türlü konforu, stoklama yerleri, ders araç-gereçleri, çağdaş yatakhaneleri, sinema-video, spor, tarım, hayvancılık vb. olanaklarıyla... Yörenin çocuklarını yaş durumlarına göre gruplayarak, yalnızca tüketici oldukları altı aylık kış döneminde buraya topluyorum ve yörenin özelliklerini, dilini, insanını, verilmesi gereken eğitimin önceliklerini çok iyi bilen, insan ilişkileri ve eğitbilim (pedagoji) açısından özel yetiştirilmiş, her türlü maddi olanağı (tazminatı, lojmanı vb.) sağlanmış öğretmenlerle bu çocukların çok yönlü ve yaşamdan kopmayacak, kendine yabancılaşmayacak bir yaklaşımla verilecek temel eğitimlerine başlıyorum...

Ne cümbüştür o kış okulunda yaşanan, nasıl bir gelişme gösterir birkaç ay içinde o gözlerinin beyazı apak, karası kapkara parlayan kızlarımız, delikanlılarımız ve de eteklerinde ne bilgiler, yüreklerinde, kafalarında ne aşamalarla döner o çocuklar köylerine ve ertesi yıla dek neler, ne olumlu gelişmeler sağlarlar çevrelerine... Temizlik, beslenme, aşılanma, aile planlaması, iyi ürün alma vb. temel bilgi ve becerileri buram buram sokarlar kerpiç evlerine ve birkaç yıl art ardına yinelenen bu eğitim kimbilir o yöreyi nasıl değiştirir ve de ne güzel, görkemli bir kırsal kalkınma projesi olur... Neden böyle bir düşü kurup gerçekleştirme cesaretini, yüreğini bulamaz da olup bitenleri görüp duydukça ağlanırız yalnızca...

İkinci düşümse, okulu ve öğretmeni olmayan ya da eğitimin ulaşamadığı yörelerimizle ilgilidir ve yıllardır ardı kesilmemecesine yinelenir durur. Bu da her eve bir TV ve yöreye özel yetiştirilmiş, bilinçli, ne yapıp ne söylediğini bilen eğitimcilerce hazırlanıp sunulan eğitim ve kalkınma programlarıdır...

Dikkat ederseniz 'her kahveye' değil, 'her eve' bir TV diyorum, çünkü erkeklerin kahvede TV seyretmelerinin eve yansıması çok az olur, oysa evdeki çocuk ve kadınların olumlu yönde eğitilip bilinçlenmesi tüm toplumu ışıldatacak ve çok kısa sürede okuyan-yazan, sağlıklı yaşamayı, planlı üretmeyi ve gelir sağlayıcı beceriler üretmeyi bilen bir kuşak gelişecek, içine düşürüldüğü karanlığı ve sömürü düzenini değiştirecektir.

Çok iyi planlanmış bir temel öğretimin bile, çeşitli nedenlerle ilkokula, ortaokula kavuşamamış çocuklar için 'açıköğretim' benzeri çok yararlı bir seçenek oluşturabileceğini, özellikle üretime katılmadıkları uzun kış günlerinde verilecek çok iyi hazırlanmış ilkeğitim programlarının, ayda bir en yakın kasabada sınavı yapılarak devam ettirebileceğini, en azından böyle bir projenin 10-15 yıllık bir geçiş döneminde denenmesinin çok yararlı olabileceğini düşlemekten kimseye bir zarar gelmez sanırım.

Gerçekleşmesini dileyerek

İlkokul öğretmenleri arasında yaptığımız, 'Çağdaş bir dünyada dostluk ve sevgi' adlı resim yarışmasına Anadolumuzun her yanından 3500'e yakın resmin gelmesi, resim kâğıdı ile boya kalemi bile olmayan evlatlarımızın defter kâğıdına, kurşun kalemle tanklar ve tankların her bir deliğinden fışkırmış çiçekler çizmeleri, işte böylesine onulmaz düşlere götürdü beni. Ne olurdu politikacımız da düşgüçlerini, yeniden ve yeniden seçilmek için değil de 'kalkınmada öncelikli' ilan ettikleri ve çoğunlukla içinden çıkıp geldikleri yörelerinin gerçek anlamıyla kalkınması için gerekli temel eğitimin en uygun şekilde verilebilmesine seçenekler yaratma yolunda kullanabilseler.

Eğitim yoksunu bıraktığımız ve bunun önüne geçmek için hiçbir proje üretmediğimiz geri kalmış yörelerimizin tüm çocuklarının gözlerinin ışıltısının düşlerinize girmesi dileğiyle...

31.5.1993

Öğrenci Velileri Göreve...

Ülkemiz tüm değerlerin çarpıtılıp saptırıldığı garip bir süreçten geçiyor... Sağ kesim, eski sol sloganlarla politika yapmaya çalışıyor. Çarşafa, örtüye bürünen genç kızlar özgürlüğe ve eşitliğe kavuştuklarına inandırılmışlar. Sol görüşlü pek çok kişi, din sömürüsünü hoşgörüyle karşılayıp demokrasi içinde olağan sayıyor. Sağcısı, solcusu, Kürtçüsü, şeriatçısı el ele verip uzlaşma arayışlarına dalıyorlar. Köktendinciler, demokratik ve laik görüştekileri gericilikle suçlayıp 1400 yıl öncesinin görüntüsüne ve şeriatın egemen olduğu ümmet topluluğuna dönmeyi uygarlığın ve gelişmenin tek yolu olarak tanıtıyorlar.

Demokrasi, bazılarınca, kendileri gibi düşünmeyenleri ikna etmek, ikna olmazlarsa yakıp öldürmek özgürlüğü olarak yorumlanabiliyor. Her şeyin satılık olduğu, bazı insanların bir partiden öbürüne koşuşturduğu bir ortamda yozluğun, erdemsizliğin, ilkesizliğin batağına saplananlar, insan haklarının, hukukun savunuculuğuna soyunabiliyorlar. Bazılarıysa bu bulanık suda "en demokratik" sayılma uğruna, Türk Aydınlanma Devrimi'ni, oluşan düzeni, sınırları, orduyu ve polisi hırpalayarak insanları kuşkulara düşürme yarışına girmiş durumda.

Kavram karmaşasının böylesine büyük boyutlara ulaştığı ülkemizde bütün bu olup bitenlere, dönen döndürülen dolaplara ve insan sömürüsüne bomboş gözlerle bakan yurttaşlarınsa, üzerine ölü toprağı serpilmiş; "Kader, kısmet", "Yok canım bir şeycikler olmaz", "Aman ne halleri varsa görsünler, bana dokunmayan yılan bin yaşasın", "Neylersin her toplum lâyığını bulur", "Batarsa batsın, hanyayı konyayı anlasınlar, sonra da toparlansınlar, bu millete o lazım..." gibi yü-

zeysel yorum alışverişiyle, ahlayarak oflayarak, tespih çekerek, TV dizisindeki entrikalara ağlayarak günlerini gün ediyorlar, bu dünyadan, bu ülkeden değillermişcesine...

Oysa ergin bireyler, bu topluma çocuklar doğurmuş analar, babalar olarak, çok büyük sorumluluğumuz bulunduğunu ve hem çocuklarımızın hem de tüm toplumumuzun şekillenmesinde çok önemli bir yerimizin olduğunu kavramalı, her şey tersine dönmeden, çağdışılığın karanlığı ülkemizin ve insanlarımızın üzerine çökmeden, olup biten, ama görmezden gelinen tersine gidişin önüne çıkmalı ve dur demeliyiz!

Bir toplumun çağdaşlaşması ya da çağın gerisinde kalması, hatta yüzlerce yıl geriye gitmesi çocukların ve gençlerin eğitimiyle doğru orantılıdır. Taze ve genç beyinlere kendi aklıyla düşünmeyi, sorular sormayı, doğruları arayıp bulmayı, dogmalara değil kanıtlanmış gerçeklere güvenmeyi, kendi kararlarını özgürce verebilme yetisine ermeyi, kısacası çağdaş bir insan olmayı öğretebilir, eğitim sistemini, eğiticilerin niteliğini ve eğitim yöntemlerini ona göre düzenlerseniz, o toplum sağlam temeller üzerinde sağlıklı bir gelişme göstererek uygar ülkeler arasına katılır. Oysa eğitimi salt inanca, tartışılamayan, sorgulanamayan dogmalara bırakır, düşünmeyi yasaklarsanız, akılcı değil nakilci, ancak ezberlediğini bilen, "yap" denileni akıl süzgecinden geçirmeyip "her ne olursa olsun yapan" robotlar oluşturursunuz.

Aklın utkusu

İnsanlığın uzak ve yakın geçmişi bu ikilikli tutum ve anlayışla doludur. Ortaçağda kadınlar cadı diye yakılmış, düşünen beyinler engizisyonlarda işkence ile öldürülmüş ama insanın aydınlanmasının önüne geçilememiş, aklın utkusu (zaferi) yeni çağa bayrağını dikmiştir.

Komşumuz olan bir ülkede yakın zamanda "Demokrasi geliyor"

naralarıyla, "ışıkların bir anda sönmesi gibi", birdenbire oluşan karanlık evreyi hep birlikte ve ibreyle seyreyledik! Cumhuriyetimizin temelinin atıldığı en kutsal illerimizden birinde can kardeşlerimizin, gözü dönmüş, güdülmüş, onbinlerin elbirliğiyle cayır cayır yakıldığına tanık olduk! Bütün bunlar aymazların aymasına yetemiyor, sıfır kilometrede tutulmaya özen gösterilen beyinlerimizi çalışır duruma getiremiyorsa vay halimize!..

Cumhuriyetimizin en önemli kazanımlarından biri olan Öğrenim Birliği Yasası, yani gençlerin eğitiminin tek elde, Milli Eğitim'de bütünleşmesi; çağdaş, demokratik ve laik düşünebilen aydınlık kafalı bireylerin yetişmesi ve uygar toplumun oluşabilmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Eğitimin ve öğretimin başarısı ise öğrenci-öğretmen ve veli üçlüsünün el ele vermesi, karşılıklı olarak birbirini desteklemesi ve de denetlemesiyle gerçekleşebilir. Gelişmiş ülkelerde bu karşılıklı denetim yasal zorunluluk kapsamında kurumlaşmış ve doğal hal almıştır.

Ülkemizde ise hâlâ "Eti senin, kemiği benim" örneği bir okul-aile ilişkisi ya da ilişkisizliği egemendir. Ana-babalar çocuklarıyla ya hiç ilgilenmezler ya da yalnız ve yalnız notlarıyla, kendi çocuklarının öbür çocukları alt etmesiyle ilgilenirler, bu nedenle de onları kurslara, derslere taşır, genç insanın okulda karşılaştığı yanlış yönlendirmelere, kişilik parçalanmalarına gereken ilgi ve tepkiyi göstermezler.

Bugün ancak ilkokulu bitirebilmiş bir veli bile, çocukların birçoğundaki çağdışı sızmaların, okuldışı öğretilerin ve uygulamaların ayırdındadır. Çocuklarına çok yanlış ve gerçek dışı, safsata niteliğinde bilgilerin verilmeye, beyinlerinin yıkanmaya çalışıldığını görmekte, bilmekte, gözlemekte ama çoğu kez suskun kalmaktadır. "Aman öğretmen çocuğuma takmasın", "Şu okulu bitirene dek her şeye eyvallah diyelim", "Hele çocuk sınıfı kazasız belasız geçsin, ben bilirim yapacağımı" dediklerini yüz binlerce kez işitip durmuşuzdur.

Oysa Milli Eğitimimizin pek çok kaleleri içten fethedilmiş olsa

da, okullarımızda, yuvalardan ilkokullara, liselerden üniversitelere dek şeriat düzeni propagandası, Atatürk ve laiklik düşmanlığı yerleştirilmeye çalışılmış, sorumlu politikacılarımızın çıkar kaygılarıyla bütün bu olumsuz gelişmelere yeşil ışıklar yakılmış olsa da, vakit henüz geçmemiştir. Eğer öğrenci velileri, bugünkünden daha uyanık olup sorumluluklarını benimser, evlatlarının taze beyinlerine çağdaş bilgiler yerine hurafeler, boş inançlarla ayıp-günah korkularının doldurulmasına tepki gösterir, bu tepkilerini okul yönetimine, diğer velilere, Milli Eğitim'in üst katlarına ve kamuoyuna duyurur, bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerinin desteğine başvururlarsa, bugünkü denetimsiz çağdışı uygulamaların pek çoğunun önüne geçilebileceği kesindir.

Türkiyemiz bugün çağdaş uluslar düzeyine yaklaşmış ve yeryüzü ülkeleri arasında saygın yerini almışsa, bütün iç ve dış engellemelere ve ayak oyunlarına karşın kendi ayakları üzerinde, alnı açık ve erdemli durabiliyorsa, bunu Cumhuriyetimizin laik temeline, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına, öğrenim birliğinin kurulmuş olmasına, aydınlık görüşlü, ilkeli Cumhuriyet öğretmenlerinin gençlerimize verdiği çağdaş eğitime borçlu olduğumuz çok açıktır.

Sonuç

Öğrenci velileri olarak tek tek her ana babanın, abla ya da ağabeyin, okula giden çocuklarla ve gençlerle, onların iç dünyalarındaki çalkantılarla ve onlara okulda dayatılabilecek yanlış ve çağdışı uygulamalarla ilgilenmesi, gerektiğinde tepki göstermesi, hem kendi çocuklarının, hem de toplumun akılcı gelişimi ve ruh sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır ve günümüzde temel yurttaşlık görevlerinin en başında gelmektedir.

Ruh ve beden sağlığı yerinde, ne istediğini bilen, kendi kararlarını verebilecek güçte, akılcı, çağdaş gençler yetiştirmek, uygar bir ulusun bireyi olma onurunu onlara da tattırmak istiyorsak, öğrenci ve-

lisi olarak kendimize düşen denetim mekanizmasını çekinmeden yürürlüğe koymak, çağdışı gördüğümüz tutum ve uygulamalara yasal tepkimizi bireysel olarak göstermek zorundayız. Çağdaş eğitimin köklenmesi için veliler olarak sesimizi birbirimize duyurmak vazgeçilmez hakkımız ve ön önemli sorumluluğumuzdur.

13.1.1994

Eğitimdeki Çıkmazı Halkımız Önleyebilir

Ülkemizin içinde bulunduğu dinsel terörü, her olay olduğunda kınamak; cenazelerde, saldırılarda lanetler yağdırmak gerçekçi ve yeterli bir çözüm mü acaba? Günümüzde, hiçbir kural tanımadan şeriat özlemiyle bağırıp çağıranları, insanları diri diri yakanları, Türk ulusunun en kutsal simgelerine saldıranları 'meczup' olarak niteleyip yıllar boyu mayalanan hainlikleri, atılan yanlış adımları görmezden gelmek yerine, olup bitenlerin kökenine inmek ve çözümler üretmek, bunun için de tam bir özeleştiride bulunmak en yapıcı yol olarak görünüyor.

Türk aydınlanma devriminin en önemli atılımlarından biri olan milli eğitimimizin temeli, 'öğretim birliği' ilkesinin yozlaştırılarak birisi 'bilime ve akla', öbürü 'tartışılmaz inançlara, yorumlanamaz dogmalara' dayalı iki başlı eğitimin oluşturulması ve artan nüfusa karşın, yalnızca üç kat artan çağdaş eğitim kurumları yanında, on dört kat artan dinsel eğitim kurumlarının açılması gerçeği asla gözardı edilmemelidir. Milli Eğitim bütçesinin yetersizliği, buna karşın dinsel okulları 'halkın yaptığı' gerekçesi son derece yüzeysel olup olay aslında, tırmanan ve siyasal yetkililerce göz yumulan, hatta çeşitli hesaplar yapılarak desteklenen bir fanatik akımın, adım adım gerçekleştirdiği planın yaşama geçirilişidir.

Geçmiş günlerde, bütün bu sapmalar, yozlaşmalar ve kadrolaşmalar oluşurken bir yandan da çocuklarına daha nitelikli ve çağdaş eğitim vermek isteyen ailelerin önüne, adeta sus payı gibi yeni bir seçenek sunulmaktaydı: Dil öğretimini çok daha iyi veren ve üniversitelere girme şansını arttıran özel okullar... Evet bir dönemde, devlet

okullarında başarısız olan serkeş çocukların okuldan atılma durumuna gelişlerinde, kolay sınıf geçmelerine yarayan; varsıl, şımarık gençlere havadan diploma sunduğu bilinen özel okullar, zamanla niteliği çok bozulan, kalabalık sınıflarda, ikili hatta üçlü eğitim yapan Milli Eğitim okullarının yerine konulabilecek az öğrencili, iyi dil eğitimi veren, tam gün çalışan ve de çoğunlukla üniversiteye girme şansını arttırabilen okul konumunu aldılar. Büyük istem karşısında bu tür özel okullar hızla artmaya ve daha iyi hizmet vermek için yarışmaya girdiler. Sonunda nitelikli devlet okullarında, geçim sıkıntısı çeken en iyi öğretmenler, bu okullara alınarak az öğrencili sınıflarda yüksek nitelikli eğitim yapmalarına olanak yaratıldı.

İlk başlarda varsıl ailelerin yanında, orta halli olanlar da kırıp sarıp binbir yoksunluğa katlanıp çocuklarının daha iyi bir gelecek kazanması için parasal olanaklarını özel eğitime yatırmaya başladılar. Herkesin gönlünde çocuklarını özel okula göndermek, öbürleri gibi gösterişli ve geleceği olan bir eğitim vermek yatıyordu. Aile bütçeleri zorlanıyor, borç harç alınıyor, yakın akrabaların katkısı ya da burs aranıyordu. Bu özel okullara girebilmek için ilkokulun dördüncü ve beşinci sınıfındaki çocuklar, bir yandan doğal öğrenimlerini sürdürürken diğer yandan da hafta sonu, tatil günü, ders günü bitimi demeden, kurslara taşınıyor, evlere özel öğretmenler getiriliyordu. Yalnız o zavallı çocuklar değil, anneler hatta babalar da aynı koşuşturmanın içindeydiler. Bu acımasız at yarışı hazırlıklarını yaşayan çocukların pek çoğunda, psikolojik bir bozukluk oluşmasına karşın, tempoda en ufak bir duraksama olmuyor, çoğu kez ana ve babalar da aynı sinir sistemi çöküşüne uğruyorlardı.

Yıllar yılları izledi, bir yandan devlet ve tarikatlar ile iç ve dış para kaynaklarınca desteklenen, gençleri cumhuriyete, Atatürk'e ve laik düzene karşı yetiştirme misyonunu üstlenmiş din okulları, diğer yandan tuzu kuru, tek amacı iyi bir dil öğrenmek ve yüksek puanla üniversiteye girmek olan, öğrencilerin kapısında kuyruk olduğu, ülke gerçeklerinden oldukça kopuk özel okullar 'altın devirleri'ni ya-

şadı. Milli eğitimimize kalan, derslerinin çoğu boş geçen, sınıflarının en tenhası yüz öğrenciden oluşan, kırık dökük tahta sıralarda dörderli oturulan, kitaplık, araç-gereç vb. tüm olanaklardan yoksun devlet okulları, cumhuriyetimizin temel ve ortaöğretimle üniversitelere ve yaşama nitelikli yurttaş yetiştirmekle görevlendirdiği laik okullarımız! Boyasız, camları kırık, yakıtı yetersiz, sıralarının üzeri delik deşik, yazıları hâlâ kara tahtalara, varsa tebeşirle yazılan okullar... Kitapları yırtık, defterlerinin ucu kıvrık, çantaları eski püskü, ayakkabıları delik ve çamurlu çocuklar... Gözleri ne denli parıldasa da bu öğrencilerin çok eksikleri olduğu ve geçen yıllara karşın fazla bir gelişmenin sağlanamadığı çok açık.

Milli Eğitim'e bağlı da olsalar bazı okullar, kendilerini kurtarıp tıpkı insanlar gibi köşeyi dönmediler mi? Çok yıllar önce kendi çocuklarımı ilkokula yazdırmak için araştırmaya girdiğimde, bulunduğumuz semtte iki resmi ilkokul olduğunu öğrendim. "Biri" dediler, "adeta özel okul gibidir, öğretmenler ilk sınıfa alacakları çocukları zengin çocukları arasından seçerler; ötekine de genellikle kapıcı çocukları gider..." Bu yorum bana okul seçiminde çok yararlı oldu, çünkü beklentilerimi, ekonomik gücümü ve çocuklarımın nasıl eğitilmeleri ve yönlendirilmeleri gerektiğini az çok biliyor, bir ikilem yaşamak istemiyordum. Pahalı, markalı giysiler, fiyakalı pabuçlar, "Benim şuyum var, senin baban, annen alamıyor mu?" gibi hava basmaları yerine, çalışıp öğrenerek yeteneklerine göre gelişecek bir yarışmaydı beklediğim. Devlet okullarında böyle öğrenmiştik, cumhuriyetimizin en ciddi, en sağlıklı ve en ilkeli yönetildiği dönemlerde...

Özel okul furyası yıllarca sürdü. İnsanlar çocuklarını bitmek tükenmek bilmeyen kurslara taşıdı. Varlarını yoklarını okullara, çocuklarının daha iyi eğitilmesine harcadılar. Orta sınıfın aylıkçıları, küçük esnaf, bilinçli işçi, kırdı sardı, çocuklarını gelir düzeyi yüksek insanların seçimleri olan okullara göndermeye, kendi çocuklarına da o çocukların giysilerini, oyuncaklarını, araç gereçlerini almaya, onlar gibi tatillere yollamaya özendi. Orta halli yaşantıları olan yakınlarımın

çocukları aralarında tartışıyorlardı: "Bizimki de baba mı, şubat tatilinde ancak Uludağ'a gidebiliyoruz. Oysa arkadaşlarım ana, babalarıyla St. Moritz'e kayağa gidiyorlar..." Orta sınıf aileler, borca girip çocuklarının yatak odasına oyun oynasın, havasını bassın diye bilgisayarlar aldılar, sonra da ataridan başını kaldırmayıp derslerine çalışmayı gevşettiğinde bağırmaya başladılar: "Ben sana bu kadar para harcıyorum, sen ders çalışmıyorsun. O paraları bir araya getirene dek canım çıkıyor!" Gelsin özel öğretmenler, gitsin test hocaları... Para, para ve sinir bozukluğu, öfke, kızgınlık...

Beri yanda sayıları artan yoksullar ve ödeme gücü olmayanlara kalan yetersiz Milli Eğitim okulları, temel eğitim kurumlarımız... Her yıl açılış dönemlerinde gazetelerde koca koca manşetler: "Okullarda kayıt sırası rezaleti. Velilerden para isteniyor. Hiç olur mu, soygun bu..." Bakanlıktan iki yana çekilebilecek yanıtlar: "Velilerden asla zorla para alınmayacak, ancak bağış kabul edilebilecektir." Yine şikâyetler, kavgalar, yine yetkili ağızlardan yorumlar...

Çıkmazdan kurtaracak biziz!

Acaba Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli, en değerli, en duyarlı kurumları olan Milli Eğitim okullarımızı, ulusumuzun insan kaynağını yetiştiren, onları çağdaş, laik, bilinçli; insana, insan haklarına saygılı, akılcı, devrimlere ve yasalara bağlı bireyler olarak topluma hazırlaması gereken bu kurumları, bizler 'yurttaşlar' olarak yeterince ciddiye aldık, onları desteklemek için gayret gösterdik mi?

Artık, kırıp sarıp çocuklarını özel okullara vermeye çalışan orta sınıf aileler, her türlü özverilerine karşın bu masrafı karşılayamaz olunca, pek çok çocuğun yeniden devlet okullarına dönmeleri gündeme geldi. Tıpkı yıllar önce başarısız çocukların özel okullara alınması gibi şimdi de parası yetmeyenler, çocuklarını istemeyerek devlet okullarına vermeye başladılar.

Düşünüyorum da bugün çocuklarını özel okullardan alıp devlet

okullarına vermek durumunda olan veliler, o dönemde geleceği ve de olacakları biraz daha açık şekilde görebilseler, devlet okullarına sahip çıksalar, onları kendi okulları gibi benimseseler, okul derneklerini güçlendirip özel okullar için yaratmaya çalıştıklarının çok azı katkılarla bu okulları çağdaş ve düzeyli eğitim kurumları haline getirselerdi olmaz mıydı? Örneğin tüm veliler birleşip "Ortaöğretimdeki her öğrencinin bu yabancı dili çok iyi öğrenmesini istiyoruz. Bunun için gereken desteği vereceğiz. Okullarımıza araç gereci biz alacağız. Yeter ki siz, devletin öğretmenlerine, insanca yaşayıp çocuklarımızı daha iyi ve nitelikli yetiştirmeleri için gereken ödemeyi yapınız, onları özel derse ve desteğine, limon satmaya bağımlı durumdan kurtarınız!" diyemezler miydi? Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin nimetlerinden yararlanan, Atatürk ilkeleriyle yetişmiş milyonlarca velimiz el ele verip ülkede yanlış ve yanlı siyasetçiler ve ileriyi görmez koltuk düşkünlerince temelinden sarsılan öğretim birliğinin bozulmasına ve okullardaki zorunlu din dersleri aracılığıyla Atatürk ve devrim düşmanlığı aşılanması girişimlerine karşı çıkmazlar mıydı? Halkımız, bilinçli insanlarımız, isteselerdi küçük birikimleriyle de olsa daha çok teknik okul, ilköğretim okulu, lise yapımına; okullara derslik, işlik eklenmesine katkıda bulunamazlar mıydı? Bugün eğitimde geldiğimiz nokta hiç de iç açıcı değil ve bu durumun oluşmasında ne yazık ki ileriyi göremeyen, yalnızca kendisini kurtarmak isteyen herbirimizin payı ve sorumluluğu var.

Peki, bundan sonra ne yapılabilir, bu karmaşayı nasıl düzeltebiliriz? Yapılacak şey gerçek bir eğitim seferberliğidir; çağdaş, laik ve bilime, akla dayalı bir eğitimin yeniden canlanması için öğretim birliğinin gerçek anlamıyla uygulandığı devlet okullarının elbirliği ve gönülbirliği ile çoğaltılmasıdır. Aydınlık bir geleceğin gereğine inanan zengin, orta halli, ama bilinçli her birey tüm olanaklarını ortaya koyarak bu eğitim seferberliğine bireysel ya da örgütlü olarak katılmalıdır. Sanayicilerimiz her fabrikanın yanına birkaç sınıflı teknik okul açmayı; bankalar, holdingler her köşeye bir sanat okulu kurma-

yı meslek odaları, ticaretle uğraşanlar, gönüllü kuruluşlar, varsıl bireyler; derslik, işlik, okul ve yurt yaptırma ve olanakları olmayan gençlerimize burs sağlamayı vazgeçilmez yurttaşlık görevi olarak algılamalıdırlar. Eli kolu tutan herkes birer ırgat gibi okul yapımında çalışmaya gönüllü olmalı, birbiri ardına yükselecek yeni cumhuriyet okullarımızın tuğlasında, harcında hepimizin emeği bulunmalı, imece yöntemiyle çalışıp bir eser yaratmanın mutluluğu içimizi doldurmalıdır.

26.11.1994

Açık Üniversite Bizi Bekliyor

Çocukluğumuzda yaramazlık yaptıkça, babaannem, bir deri bir kemik kalmış elinin işaret parmağını bir sopa gibi ileri çıkartıp "Ah ah, sizi bana bıraksalar üç günde muma döndürürüm" diye azarlardı. İlk önceleri çok korkar, nasıl muma dönüşeceğimizi çözmeye çalışırdık. Hele küçük yalanlarımızda ise, "Diliniz ensenizden çıkacak" diye korkuttuğunda kimseye çaktırmadan elimizle ensemizi yokladığımızı bugün gibi anımsıyorum. Biraz büyüyüp etrafımızda olup bitenleri kendi aklımızla bulmaya, söylenenleri sorgulamaya başlayınca tüm korku ve kaygılarımız da yok oldu gitti; artık babaannemizin bizi, kendine göre uslu çocuklar haline getirmek için başvurduğu, yıllarca rüyalarımıza giren bu korkutmalar, eğlenceli birer oyun olmuştu. Zamanla yaşı çok ilerleyip birçok şeyi unutan babaannemizin etrafına oturup "Bizi nasıl muma çevireceksin, anlat bakalım", "Ben bugün yalan söyledim, ama bak dilim yerinde, hani ensemden çıkacaktı?" diye dalga geçip kahkahalarla gülmeyi, gerçek olmayan şeylerden ürkmemeyi öğrenmiştik.

Son zamanlarda, insanlarımızın birçoğu, ülkemizde yaşanan, gürül gürül akan uygarlık nehrini tersine çevirmeye yönelik girişimler karşısında, çocukluğumuzun bilinçsiz ürkekliğine, şaşkınlığına ve de umutsuzluğuna bürünüyor, ahlayıp ofluyor ve ana karnındaki bebek ya da tespihböceği örneği kendi içine kıvrılırcasına köşesine çekilip uğradığı şoku gidermeye çalışıyor. Yine pek çok kişi yalnızca, yaşanan, olup biten olumsuzlukları konuşuyor ve "birileri bir şeyler yapsın da kendileri rahat uyusun" diye bekliyor...

Oysa hem yaşadığımız çelişkiler çağının, hem de yaklaşmakta

olan bilgi evresinin, biz insanlara, hele hele Türkiye gibi olağanüstü bir konuma sahip bulunan bir ülkede yaşayan bireylere çok büyük sorumluluklar yüklediği, bu nedenle de "umutsuzluk", "kendi içine kapanma", "bana ne ya da ben ne yapabilirim ki" deme gibi hafifliklerin ve bireysel çözümlerin bu süreçte yer alamayacağı çok açık.

Kuşkusuz yeni bir yıla girerken, hele hele yeni bir yüzyıla adım atmamıza çok kısa bir süre kala etrafımızda, ülkemizde pek çok olumsuzlukların yaşanageldiği acı bir gerçek. Yüzyılın ilk çeyreğinde ümmetten ulusa, cehaletten aydınlığa geçmiş, bağımsızlığını kanıyla canıyla kazanmış, sıfır olan ekonomisini, teknolojisini yoktan var etmiş olan bu ülkenin, yozlaşmış siyasetle, ilkesiz ticaretle, inanç sömürüsü ve aydın ihanetiyle bugün getirildiği ve de getirilmek istendiği karanlık geleceği algılayıp karamsar olmamak elde değil.

Ben yine de bütün bu olup bitenlerin, tıpkı bir açık üniversite gibi, başta bizleri olmak üzere tüm halkımızı eğitici ve akıllandırıcı bir işlevi olacağı ve bir süre sonra insanlarımızın daha bilinçli karar ve seçim yapmalarına, her türlü aldatmaca ve yalanların ayırdına varmalarına; kendi, ödev ve sorumluluklarının neler olduğunu kavramalarına ve ülkelerinin aydınlık geleceğine eylemli olarak (bilfiil) sahip çıkmalarına yol açacağı kanısındayım.

Ulusun, kendisine daha iyi bir yaşam ve gelecek sağlasın diye seçip Meclis'e gönderdiği temsilcilerimizin ekranlardaki görüntülerini ya da oturumlardaki görünmezliklerini seyretmek bence ilk derslerimiz oluyor. Hiçbir şey söylemeden ya da yalnızca soruları değil söylemek istediğini yineleyerek ve gerektiğinde küfür, hakaret ve dayağa varan saldırganlık yöntemlerini kullanarak ve bilimin tüm gerçekçi ve akılcı açıklamalarını hiçe sayıp en saygısız şekilde, laf salatasıyla susturarak kimi aldatacaklarını sanıyorlar? Bu aldatmacanın, laf ebeliğinin ne kadar sürebileceğini hiç düşünmediler mi acaba? Her farklı yerde, aynı konuyu, Anadolu kesiminin nabzına göre ve her türlü yalana, aldatmacaya başvurarak işlemenin politika gereği sanıldığı dönemler beyaz ekranın geniş ufkunda yok olup gidecek, insanla-

rımız erdemli temsilcilerin önemini ve gereğini bu kıyaslamalarıyla, çok yakın bir dönemde anlayacaklardır.

Yerel yönetimlerin ve TBMM'nin bazı seçilmiş yöneticilerinin, önyargılarını ve gerçek beklentilerini ele veren davranışları, çağdaşlaşma yolunda ilerlemeyi, ağır aksak da olsa çağdaş uygarlık düzeyini yakalamayı doğal hakkı olarak gören insanlarımızı ürkütüp huzursuz edebilir. Uygar yaşamamıza, sanatımıza, kültürümüze, yetişmiş, değerli insanlarımıza yapılan saldırılar bizi yaralayıp yarınlar açısından kaygılandırabilir. Bütün bunlar, demokrasimize, hukuk ve eğitim düzenimize, laik ülkemize sahip çıkmamız gerçeğini bize öğretiyor ve bundan böyle kendi aklımıza, sağduyumuza ve durulgücümüze güvenerek, yurttaş olmanın ödev ve sorumluluklarını eylemli olarak yerine getirmemiz konusunda bize yol gösterici olabiliyorsa, işlevini - tıpkı bir laboratuvarda sonuçlandırdığımız deneyin kafamıza çok iyi girmesi gibi- yerine getirebilmiş sayılmaz mı?

Bugün, sanata tükürenlere, surları yıkmayı düşünenlere, 365 günde bir dönen takvimi dinsel olay sananlara; basını, medyayı lanetleyenlere; yurtsever aydınlara söven, onları öldürenlere alkış, oy ve para gibi destekleri veren çaresiz ama saf ve temiz saflarımızın, bu açık üniversite eğitiminden paylarını alacaklarına, gözlerinin ve bilinçlerinin kısa sürede açılacağına ve kendi sırtlarından, ceplerinden, inançlarından nasıl bir sömürü düzeni kurulmak istendiğini ayırt ederek "dur" diyeceklerine eminim. Çünkü bu gidişin sürmesiyle, nasıl aldatılacaklarını, kullanıldıklarını ve kendi evlatlarının ne denli karanlıklara gömülebileceğini yakında anlayacaklardır. Beyaz ekran istese de istemese de dünyayı hepimize açacak ve biz insanlar, sağcısıyla, solcusuyla, demokratıyla, şeriat özlemcisiyle, yeryüzündeki her ülkede, her yörede olup bitenleri görecek, satırlar arasını okumayı öğrenecek, bize dayatılmak istenenlerin gerçek yüzünü anlayabilecek ve aslında olması gerekeni kendi aklımız, bilgi birikimimiz ve olumlu olumsuz deneyimlerimizle seçebileceğiz. Bundan kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Yine halkımız yakın tarihimizi çarpıtacak, cumhuriyetimizi, temel ilkelerimizi karalayarak bir yerlere varmak isteyenleri de, açık üniversitemizde gerektiğince değerlendirecek, kendi dedelerinin, ninelerinin yaşayıp aktardığı, bilim insanlarının kanıtlı, belgeli somutlaştırdığı gerçekleri dinleyip okudukça, aydın sorumluluğu yerine farklı çıkarları hedef edinmiş oysa cumhuriyetin kendilerine sağladığı olanaklarla bu günlere ve bu konumlara gelmiş bulunanların kendilerini nasıl da aldatmaya yeltendiklerini fark edecek ve desteğini hızla çekecektir.

Bir köşede oturup ya da bir kurgulu aletmişçesine evinden işine işinden evine gidip köşesine çekilmeyi, okuyup gördüklerinden şaşkına ve dehşete düşmeyi gündelik ve dünyalık yaşam biçemi haline getirmiş, dostlarını, faltaşı gibi açılmış gözlerle arayıp umutsuzluğunu, korkularını aktarmaktan başka eylemde bulunamayan, ama yine de çağdaşlıktan, gelişmeden, ulusal bağımsızlıktan, aydınlanmadan ve akılcılıktan vazgeçilmemesi; gericiliğe, bölücülüğe ödün verilmemesi gerektiğinin ayırdında olan insanlarımızın da açık üniversitemizden yararlanmaları, kendilerine düşen ödevleri üstlenmek için kabuklarından çıkmaları gerekmektedir.

1995 yılı bizlere hiç de güzel günler getiremiyor ne yazık ki, siyasal yozlaşma, ekonomik zorluklar, eğitimdeki, hukuktaki yaşamsal çıkmazlar çözümsüzlüğünü koruyor; bölücülük, şeriatçılık, ırkçılık gibi çağdışı ayırımcılıklar her gün yeni canlar alıyor, azgınlaşıyor; devlet, ordu ve kolluk güçleri zorlanıyor. Batı'nın ikiyüzlülüğü ve tehditleri ensemizde. Herkes birbirini suçluyor, ama kimse çözüm üretmiyor.

İşte bu karmaşa, ancak ve ancak, "umutsuzluk" sözcüğünün yok sayılması ve yaşanan tüm olumsuzlukların tarihsel arka planları da dikkate alınarak çağdaş ve akılcı çözümler üretilmesiyle sonlandırılabilir. Bunun için de tek tek her bireyin yurttaş olma sorumluluğunu yüreğinde, beyninde ve bedeninde duyumsaması gerektir...

"Ben kimim?", "Nasıl bir dünyada, nasıl bir ülkede yaşamak is-

tiyorum?", "Çocuklarımın geleceği ne olmalıdır?", "Kızımın 21. yüzyılın eşiğinde kocasından dayak yemesini, kuma olmasını, berdel edilmesini, olağan mı saymalıyım, yoksa, kendi alnının teriyle, mesleğiyle ayakları üzerinde durmasını ve kendi seçimini yapabilmesini mi olumlamalıyım?", "Allah verir rızkını deyip onlarca hasta, zayıf, ölebilecek çocuk mu yapmalıyım, yoksa bakıp eğitebileceğim kadarıyla mı yetinmeliyim?", "Aklı, aydınlığı bilimi mi; kanıtlanamayan dogmayı, yağmur ve rüzgâr duasını mı yaşamıma ilke edinmeliyim?", "Köşeyi dönmeyi, kendimi kurtarmayı, her türlü sahtekârlığı modern dünyanın kuralı mı benimsemeliyim; yoksa ilkeli, onurlu olmalı, yoksulluğu, uğranan haksızlıkları gidermek için örgütlü çalışmanın erdemine mi dayanmalıyım?", "Bir ot gibi köşemde mi yaşayıp ölmeliyim, bir insan gibi erdemli sürekli kendimi geliştirerek, etrafımı blinçlendirerek ürkekleri korkakları, tembelleri, sorumsuzları yüreklendirerek ama çok da yorularak, yıpranarak mı yaşamalıyım?", "Yaşamak şakaya gelmez, büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın diyen büyük şairin dizelerini mi ilke edinmeli, vur patlasın, çal oynasın örneğini mi yeğlemeliyim?" Kendimize sormamız gereken bu soruları çoğaltıp yüzlercesini türetebiliriz.

Aydınlıkta kalmak, çağdaş bir dünyada, geçmişten getirilen olumlu özelliklerle evrensel değerlerin yoğrulduğu, ışıltılı akıl ve bilgi dünyasında, yaratıcılığımızı geliştirerek, daha iyiyi, daha çok gerçeği arayarak yaşamak istiyor, en azından çocuklarımıza, torunlarımıza böyle bir dünya bırakmamız gerekliliği konusunda bir sorumluluk duyuyorsak, "umutsuzluk" ve "karamsarlık" sözlerinin ardına saklanma hakkımızın olmadığını bilmeli, kararımızı vermeli ve kabuğumuzu kırmalıyız.

Önce tam ve gerçek bir bilgilenme, daha sonra da hemen hemen hiç bilmediğimiz -aslında hiç de düşünmediğimiz- iletişim kurabilme aşamalarından geçmeli; bencillik, kendini beğenmişlik, çokbilmişlik, her zaman haklı olmak, her zaman haksızlığa uğrayan olmak, kendine güvensizlik, her şeyi kendi bilirlik, sözle saldırganlık, gereksiz

konuşup fikir değil laf üretme, öküzün altında buzağı arama, kendimizi tatmin için durmadan konuşup karşımızdakileri esir alma, işten kaçma, söz verip sözde durmama.. gibi eksi değerleri, gereksiz bir giysi gibi sırtımızdan çıkarmalı ve gerçek çağdaş insan, gerçek birey ve yurttaş kimliğimize kavuşmalıyız. Ancak bu kimliğimizle içimizde bir köşeye sıkışmış olan durulgücümüzü açığa çıkarabilir ve insanlık onurunu, onu parlatan aydınlığı koruyup geliştirebiliriz.

Tek tek bireyler olarak tüm olumsuz niteliklerimizden sıyrılıp, "benim gücüm yetmiyor" demeyi bırakıp, zamanı en değerli şekilde kullanarak dinamik, yapıcı ve yaratıcı kimliklerimizi ortaya koyabilmeli, bu yeni kimliklerimizle demokratik kitle örgütlerinde el ele verebilmeliyiz.

Kendinden başkasını düşünmeyen, birkaç gün daha o koltuklarda oturabilmek için bir uçtan diğerine, usta bir ip cambazı gibi seken, dilediği sorun üzerine gidip dilediğini yok sayan sorumluları ve yaptıkları işe sapa gelmez yanlışlıkları, medyanın, medyaya çıkanların bilinçli bilinçsiz saptırmalarını yok saymalı; bize, ülkemize dayatılan tüm olumsuzlukların çözümünü kendi aklımızla bulmaya ve uygulanması için "toplumsal baskı" görevimizi ödünsüz yapmaya başlamalıyız.

Buna karar verdiğimiz an, hem kendimiz hem de ülkemiz bu çıkmazdan kurtulmanın ilk adımını atmış olacaktır. Bu gücü açığa çıkarmak, doğruları, gerçekleri ve olması gerekenleri bulmak ve uygulatmak bu güzel ülkede yaşayan hepimizin hem hakkı hem de ödevidir.

Bugüne dek, bu gücü kendimizde bulamamışsak, içinde yaşadığımız açık üniversitenin bize yansıttığı derslerin satır aralarını okumayı öğrenmeli ve bize uygulanan beyin yıkama tekniklerinden, gerçek bilgi dağarcığımızı oluşturup pekiştirerek kurtulmalı, yüreğimizi, aklımızı ve tüm benliğimizi özgür kılmalıyız. O zaman önümüzde hiçbir engelin uzun süre kalamayacağını ve uygarlık nehrinin doğal yatağına döneceğini, bunda bizim de katkımız olduğunu göreceğiz.

12.1.1995

Kahraman Öğretmenler

Cumhuriyet kuşaklarının yetişmesi ve "Türk Aydınlanma Devrimi"nin yerleşmesi için nasıl vargüçleriyle çalışmışlardır başöğretmen Atatürk'ün öğretmenleri... Bizim öğretmenlerimiz, bize insan olmayı, aklını kullanmayı, yurttaşlık bilincini, okumayı-yazmayı öğreten, dünyayı, ülkemizi tanıtıp sevdiren, "erdemli" ve "ilkeli" olmanın anlamını kendi yaşantı ve davranışlarıyla benimseten, kanıtlayan örnek insanlar... Her birimizin beyninde, ruhunda, tek tek hücrelerinde yer alan birbirinden değerli aydınlık yüzlü, aydınlık kafalı cumhuriyet öğretmenleri...

3 Mart 1924 "öğretim birliği"yle başlayan, zorunlu ilköğretim, karma eğitim, yazı devrimi, üniversite reformu, Köy Enstitüleri, Halkevleri, klasiklerin çevirisi gibi temel atılımlarla gelişen çağdaş eğitimin öğretmenleri, cumhuriyetin ilk on yıllarında toplumun en değerli, en saygın insanları ve meslek grubu olarak gece gündüz demeden ülkenin her köşesinde olağanüstü çalışıp yeni yeni kuşakları şekillendirdiler, yarattılar.

Ne yazık ki ilerleyen yıllarda yozlaşan ve nitelik yitiren siyaset, ilk zararları eğitime ve eğitimcilere verdi. Din sömürüsü, dinin siyasete ve ticarete alet edilmesi, "Türk-İslam Sentezi" ve yeşil kuşak teorisi gibi çağdışılık yetiştirmelerinin, laiklik temeli üzerine kurulmuş tüm devlet kurumlarına sızması ve ele geçirmeye çalışması, en önemli ve zararlı sapmaları eğitimimizde göstermeye başladı.

Köy Enstitüleri gibi dünyaca en gerçekçi kalkınma örneği sayılan cumhuriyet kurumlarının nasıl siyasete alet edildiğini ve adım adım yok edilişini her yurttaşın çok iyi bilmesi gerekmektedir.

Benzer gerekçelerle Halkevleri'nin kapatılmasıysa, yaygın eğitimin önünü kesmekle kalmamış, kendine bir yön çizme, gelişme isteği içindeki halkın, bu boşluğu doldurmak üzere çağdışı oluşumlara yönlenmesinin yolunu açmıştır.

Siyasetçilere bugünden yarına ya da gelecek seçimlere bir prim sağlamayacağı için hızla artan nüfusun ve gençliğin ileriye yönelik eğitimi ve kısa yoldan meslek edinmesi için uzun erimli planlamaya gidilmemiş, yeni yeni okullar, uygulamalı meslek liseleri vb. gerçekçi eğitim kurumları oluşturulmamıştır. Bunların yerini, öğretim birliği yasası varlığını korurken bir yandan, sayıları bugün bile tam olarak bilinmeyen yasal (!) ve kaçak yatılı ve gündüzlü binlerce Kuran Kursu ile Milli Eğitim'in öbür okullardaki pek çok olanağını kendinde toplayan imam-hatip okulları almış, bir yandan da başta fen ve sağlık liseleri olmak üzere en verimli okulların öğretmen ve yönetici kadroları, yasal yollarla, şeriatçı militan öğretmenlerce ele geçirilmiş, böylece zaten kıt ve kısıtlı olan bütçe ile "Atatürk, laik cumhuriyet ve devrim karşıtı", "dogmalarla beslenen", "kafası karışık", "birbirlerine ve çağdaş dünyaya yabancılaşan" genç kuşakların yetiştirilmesi gündemi doldurmuştur.

Ne yazık ki bütün bu kurs ve okullarda, cumhuriyetin öğretmenleri, isteyerek ya da istemeyerek ama ellerinden bir şey gelmeyerek görev almış ve bu aykırı gidişe ortak olmuşlardır.

3 Mart 1924'te medrese, misyon okulları ve devlet okullarının tek bir Milli Eğitim'de toplanması gibi çok önemli bir karar alınmışken aynı yılın son haftalarında kurulan ilk muhalefet partisinin ilkeleri arasına, "Bu parti, halkının dinine saygılıdır" cümlesinin konması, sanırım cumhuriyet döneminden din yoluyla oy sömürüsünün ilk ve acıklı örneğidir. Gündemde ve de iktidarda kalabilme ya da o erki ele geçirebilmek için ne yazık ki oldukça çok sayıda siyasetçimiz, günümüze dek din sömürüsünü, insanların kendilerine ait olması gereken inançlarını siyasal malzeme olarak kullanagelmişler, Kuran kursu ve imam-hatip okulu açma yarışına girmişlerdir. Birçok devlet

kurumunda olduğu gibi Milli Eğitim'de de dinci-şeriatçı kadrolaşma kendi içinde büyük bir çelişki içererek ve gerçek anlamda laik cumhuriyet ve Türk aydınlanma devrimini benimseyip özümsemiş eğitimcilerin gözleri önünde gelişmiş, dallanıp budaklanmış ve ülkenin birçok yöresine yayılmıştır.

12 Eylül'ün, "komünizm tehlikesini yok etmek için dinselliği pekiştirmek gerekir" ithal ideolojisine dört elle sarılması ve bunu da gerçekleştirmek üzere Atatürk'ü kalkan olarak kullanması sonucu, hepimizin ibretle, yeniden ve yeniden düşünmesi ve anlaması gereken şekilde laik cumhuriyetin anayasasına, ilk ve orta öğretime zorunlu din dersleri konmuş ve sayıları beş yüzleri aşan imam-hatip okullarından mezun olanlara "her türlü yüksek öğretim kurumuna girme hakkı" verilmiştir. İşte ulusal egemenliğin yerine dinsel egemenliği getirip Türk aydınlanma devrimini karartmaya koşullandırılan kuşakların yetişerek karar mekanizmalarını ele geçirme süreci böylece başlayıp hızlanmış, bugünkü olumsuzlukların temeli o dönemde atılmıştır. Ne yazık ki siyaset meydanından gelip geçenlerin hiçbiri bu olumsuz gelişime "dur" diyememiş tersine "kalemine uydurmak" ya da "oluruna bırakmak"tan öteye gidememiştir.

Oysa genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temel yasaları, temel ilkeleri vardır. Çağdaş, laik bir hukuk ve eğitim düzeni, aklın ve bilimin öncülüğü benimsenmiş ve bu daha da geliştirilecek, ulusumuz insan hakları ve demokrasinin ödünsüz yaşandığı çağdaş uygarlığa ulaşacaktır.

Yıllar boyu eğitim sistemimizdeki bu yozlaşma ve çarpıtmalardan en çok zarar gören yine cumhuriyetin çilekeş öğretmenleri olmuştur. Onlar, gözleri önünde olup biten Türk-İslam Sentezi atamaları, okullarda adeta yasal bir değişiklikmişçesine geliştirilen Türk aydınlanma devrimi ve Atatürk düşmanlığını, inancı ve dini araç kılarak körpecik çocukların beyninin yıkanışını, çarpıtılışını gözlemek, yıllarca aynı ülkü için Türk gençliğini eğittikleri bazı arkadaşlarının, yeni modaya ve çıkar ilişkilerine kapılarak başkalaştıklarına, karalara

büründüklerine, el sıkmaz olduklarına, bu duruma karşı çıkanların feleğini şaşırdığına, yani ihanete tanık olmak ve de ne acıdır ki susmak zorunda kalmışlardır.

Son yıllarda, özellikle son aylarda, kahraman cumhuriyet öğretmenleri bu aykırı gidişe korkusuzca tepki göstermeye ve böylece onlara yaraşır örnek konumlarını almaya, seslerini kamuya ve yargıya duyurmaya, olup bitenlere suskun kalmamaya başladılar.

Her türlü ekonomik zorluğa, bazı bölgelerdeki can güvensizliğine karşın, Atatürk'ün ve cumhuriyetimizin sağlam ilkelerini benimsemiş, yüreği insan olmanın, aklın yol göstericiliğinde eğitimci olmanın bilincini, sorumluluğunu özümlemiş ve de son zamanlarda dernek, sendika çalışmalarıyla el ele vermenin, örgütlü olmanın, gücüne ve yürekliliğine kavuşmuş öğretmenlerimizin gördükleri, yaşadıkları tüm aykırılıkları, hukukun üstünlüğü üzerine kurulu olan bu ülkenin yargısına iletmeleri hem kendilerinin hem de ulusun yasal konumunu savunmaları, eğitim tarihimizin en onurlu sayfalarını oluşturacaktır. Umarız artık velilerimiz de okullarda gördükleri tüm çağdışı gelişmeleri tepkiyle karşılayarak yurttaşlık görevlerini yerine getirir ve kendi geleceklerini düşünerek öğretmenlerimize destek olurlar.

Milli eğitimimizde var olan Türk aydınlanma devriminin ilkeli, yürekli onurlu ve kahraman yönetici ve öğretmenleri, içlerinde saklı görev bilinciyle ulusu ve ülkeyi bu çıkmazdan çıkaracaklardır, kimsenin kuşkusu olmasın...

29.4.1995

Yakında Üniversiteler Açılıyor Biliyor musunuz?..

Yakında üniversitelerimiz açılıyor. Siyasal erkin oy toplama yöntemine dönüştürdüğü, bir gece oturumunda, aceleyle listeye giren, tarikatlara peşkeş çekilen mescit-üniversiteleri, umarsız olgular olarak bir yana bırakırsak, yıllar içinde gelişmiş ya da kendini gelişme yolunda kanıtlamış pek çok üniversitemizin çeşitli fakültelerine yüzlerce yeni öğrenci heyecan ve istekle gelecek ve kendini büyük ve orta boy kentlerin o insanı şaşkına çeviren karmaşası içinde bulacak: Bunların çok az bir bölümü, çocuğunun yüksek öğretim gereksinimlerini kendi başına çözebilecek maddi olanaklara sahip ailelerden, kendini korumayı ve güvence içinde olmayı becerebilecek niteliklerle geliyor; büyük çoğunluk ise gerçekten olağanüstü bir şok yaşıyor:

Geçen yıl, köylüler tarafından toplanan 500 bin TL ile Topkapı'dan Beyazıt'a ulaşıp ne yapacağını şaşırmış ve "Ben ne akılla buralara geldim, nasıl köyüme geri dönebilirim" diye ağlayan delikanlı ile kadın tüccarlarının eline düşen kızımız, bu karmaşanın tek kurban örnekleri değil.

Zengin ya da tüm olanaklarını çok değerli çocukların geleceğine adamış ailelerin, özel okul-kurs-özel öğretmen üçgeninde ya da kısır döngüsünde süren ve de çoğunlukla psikiyatristlerde sonuçlanan alışılagelmiş görüntülerinin çok çok dışında, bir başka gençlik dünyası olduğunu asla aklımızdan çıkarmamalı, çözüm üretmenin bize de düştüğünü kavrayana ve eyleme geçene dek bu acı gerçekle yatmalı, bununla kalkmalıyız!..

Ülkemizde, üniversitelerin çeşitli fakültelerini yüksek puanlarla kazanan çocuklarımızın büyük bir bölümü kırsal kesim kökenli, ka-

sabalarının öğretmen-araç-gereç yetersizliğindeki orta öğretiminden, derslerin bir bölümünü belki de hiç görmeden, hiç ama hiç kurslara gitme olanağı bulmadan ya da çok yetersiz bazı kurslara şans eseri katılarak büyük kentlere geliyorlar. Çoğunun önünde ardında beşer onar kardeş var, bir bölümü en zor koşullarda okumaya, kendini kurtarmaya, kötü yazgısını yenmeye çabalıyor bu kardeşlerin. Baba ya tarlasız çiftçi, ya çorak birkaç dönüm tarlası var diye yeşil kart bile alamayan gruptan ya da emekli bir işçi-küçük memur.

Köydekilerin kerpiç bir iki göz evi var, kent göçerlerininse bir gecekondusu... Anneler, bu on'larla çocuğu 'Tanrı verdi' diye diye doğuran okumaz yazmaz, otuzundayken altmışındaki nineye dönüşmüş analar, hep 'ev kadını' görülür doldurulan formlarda. Bir bölümü öğretmen çocuklarıdır, yoksul ama yürekli ve disiplinli bir yaşantıdan gelirler, başarılarını ailelerine borçludurlar. Yine oldukça önemli bir bölümünün anası ya da babası yoktur, ölüvermiştir öyle sudan bir nedenden, yoksulluktan, trafik karmaşasından ya da geç tanı konulan ölümcül bir hastalıktan... Evde kuma anneler vardır, kan davaları, kız kaçırmalar ve de terör ilinde var olma. Orta öğretimi bitirerek buralara gelmeyi başarmışlardır, ama buradan sonrasını hiç bilemezler, onları bekleyen tuzaklardan haberleri yoktur. Bütün bu olumsuzluk ve yoksunlukların aslında kader değil, yalnız ve yalnız yönetsel beceriksizlik, dengesizlik ve tutarsızlık olduğunu nereden bilsinler ki...

Kız olsun erkek olsun bu gençlerin çoğuna yakınının cinsel sorunları, çevreye uyumsuzlukları vardır, parasal durumları öylesine yetersizdir ki çoğu bulup buluşturduğu parayı, giysilerini, okuyan öbür kardeşleriyle paylaşmak, hatta hasta anasına işsiz ya da yatalak babasına bir şeyler göndermek durumunda olabilir. Birkaç aylık yaz tatilinde memleketlerine gitmeyip bulabildikleri bir işte çalışan ya evine destek olan ya da gelecek yılın giderleri için para toplayan dinlencesini en ağır bedensel yorgunlukla dolduran çocuklarımız, sokaklarda ayakkabı boyayan yavrularımızdan az değil. Bunun da ötesinde, hem okuyup, hem de geceleri çok az ücretle çalışan, uykusunu, kas-

larının, beynin dinginliğini yoksulluğuna kurban edenler de azımsanmayacak denlidir.

İşte kısaca çerçevesini çizmeye çalıştığım, olağanüstü ham zekâlarıyla, artıları eksileri doğru yerlere yerleştirerek her yıl akın akın kokuşmuş koca kentlere "adam olmaya" gelen gençlerimiz, yeni, yepyeni bir başlangıç noktasındadırlar, üniversitelere kayıt olurken...

Uygar bir ülkede, yoksulluk ve sefalet yazgı değildir. Gençler yüksek okullarda kendi olanaklarıyla okuyamazlarsa, çeşitli kurumların insanca yaşayacak yeterlilikte olan burslarını alır, rahat yurt koşullarında hem derslerine çalışır hem de üniversite kentlerinin kültürel ve sanatsal ortamından olabildiğince yararlanarak kendilerini geliştirir, çağdaş insanlar olarak geleceğin uygar toplumunu oluştururlar.

Ülkemizde de yükseköğrenim gençleri için bazı olanaklar vardır. Varlıklı kişi ve kuruluşlar en iyiyi, en başarılıyı seçip kanatları altına alırlar. Ancak bu destek koşulludur, sınıfta kalınmayacak ve ileride (çoğunlukla) geri ödenecek, birçok formalite, kolay bulunmayacak kefiller, borçlanmalar ve Demokles'in kılıcı gibi 'kesilme' olasılığı... Bütün bu zorlukları aşıp bir bursa kavuşan çocuk, bir başka yerden de kendisine ya da ailesine destek için burs alamayacak, uygun görülen 750 bin TL'den başlayıp 1-1.5 milyona varabilen bir miktarla yetinecektir. Ailesinden hiçbir destek almayan çocuk için bu koşullar son derece yetersizdir. Birçok gencimiz okul dışında -geceleri bedenini çok yoran bir işte çalışarak- geçimine destek sağlamakta, çalışıp yorulduğu için fazla başarılı olamamakta ve azıcık da olsa katkı bulduğu "bursunu yitirme" tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Okurların ve burs verenlerin bu kısır döngüyü ve onun genç insanımıza verdiği gerginliği kendilerinin yaşadığını varsaymalarını diliyorum.

Madalyonun bir yüzünde, bazı gençlerimize sağlanan ve çok zor bir seçimle ve çok gerçekçi olmayan koşullarla verilen eğitime katkı burslarından söz ederken öbür yüzündeki tuzakları, Anadolu kentlerinden okuyup adam olmak üzere gelen gençlerimizi kendi çağdışı

amaçlarının militanı yapmak üzere elde etmeye çalışan, bu nedenle de vitrinlerine en çekici olanakları koymuş bulunan, kuzu postuna bürünmüş sarıklı ve çarşaflı amca ve teyzeleri, inanç sömürüsünü ilke edinmiş tarikat-ticaret-siyaset sömürüsü yapan yoz-yobaz oluşumları gözardı etmemeliyiz.

Tıp fakültesinde hıçkırığın oluşum mekanizması anlatılırken bir grup öğrencinin "Hocam yanlış anlatıyorsunuz, hıçkırığı insana şeytan yaptırır" diyebilmesi, yine bir başka sınıfta beynin birçok duygunun merkezi olduğunu söyleyen öğretim üyesine, bazı öğrencilerin "yanlış söylüyorsunuz duyuların merkezi kalbimizdir" diye karşı çıkması, inanç sömürüsünün gençlerimizi getirdiği inanılmaz açmazın ve çelişkinin yalnızca ufak bir örneğidir.

Gençlerimize bu kesimin sunduğu tuzak-olanaklar bugün kaygı ve kuşku uyandıran boyutlara ulaşmışsa, bunun nedeninin, ülkenin kendi halinde yaşayan, çarpık amaçları olmayan, demokrasi içinde yaşamalarının sorumluluğunu hep "devlet"e bırakan, bizim ve sizin gibi "Ben tek başıma ne yapabilirim ki" sorusunun ardına saklanan sade yurttaşların vurdumduymazlığı ve sorumsuzluğu olduğu çok acı bir gerçektir. Bunu, kendi kendimize itiraf ederek yeni bir "sorumlu yurttaş ve birey olma" değerlendirmesi yapıp eyleme geçmedikçe, gençlerimize sahip çıkmadıkça yerimizde sayma olanaklarını bile yitirebileceğimiz ve çocuklarımızın suçlayan bakışlarından kurtulamayacağımız açıktır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün bize emanet ve armağan ettiği bu güzel ülkede, bağımsız, eşitlikçi, demokrasi ve uygarlık yolunda yürümek, gençlerimizi, kendi aklını kullanan, asla güdülemeyen ve kendi yararlarını veren, bilim, sanat ve her türlü kültürle çokyönlü yetişmiş çağdaş bireyler olarak görmek istiyorsak onlara tıpkı kendi doğurduğumuz çocuklara olduğu gibi ciddi ve kararlı olarak sahip çıkmalıyız.

30.8.1995

Gençler ve Öğretmenler

Günümüzde Türkiye'nin eğitim karnesinin sıfır olduğu, Cumhuriyet'in başlarında binbir emekle kurulan, özveri ve heyecanla geliştirilen, tüm toplumun aydınlanmasının, çağdaş eğitimden yararlanmasının, sosyal düzeyi ne olursa olsun herkesin meslek edinmesinin, laik düzene uyumun, ülkeye ve kendine yararlı birey olmanın, yurttaşlık bilincini kavramanın ilke edinildiği Milli Eğitim sisteminin 1946'lardan başlayarak nasıl ve hangi bencil amaçlarla için için yozlaştırıldığı belgeleriyle yazılıp çiziliyor. Değerli sanatçı Mengü Ertel ve çalışma arkadaşlarının her hafta bize sunduğu eşi bulunmaz birer yapıt olan "Cumhuriyet'e Kanat Gerenler" izlencesinde gördüğümüz o yaratıcı, neden varolduğunun ve ne yapması, neyin ucundan tutup sahiplenmesi gerektiğinin bilincinde, tüm zorlukları yenmeye kararlı, devletin, toplumun kendisine sağladığı olanaklarla edindiği bilgi, beceri ve deneyimi, ışıldayan ve ışıltısı hiç tükenmeyen değerli bir maden örneği etrafına saçan o insan örnekleri şimdi neredeler; onların çocukları, torunları, yeni kuşakların çok daha donanımlı olması gereken öncüleri, öğretmenleri, eğitimcileri, sorumluluk bilinciyle donanmış yurttaşları neredeler? Her şeyin yozlaşmasına seyirci kalmak, karşı devrimcilerle uzlaşarak ayakta, iktidarda birkaç gün daha bulunabilmek uğruna ödün üstüne ödün verenler, temel eğitimi, orta ve yükseköğretimi bir yaz-boz tahtasına dönüştürenler bunun diyetini göz göre göre halkımıza ödetiyorlar.

Bir ülkenin gelişmesinde uzun erimli 'devlet politikası' olarak değerlendirilmesi gereken en temel iki konu vardır: Eğitim ve sağlık. Bu iki konu, gün gün değişen, parti parti dolaşan, iktidarda biraz da-

ha kalabilmek ve yetkileri sömürmek için her türlü ödünü vermeye hazır ve çoğunlukla hiçbir birikim ve altyapısı olmayan insanların kısa erimli beklentileriyle karmakarışık edebilecek denli hafife alınacak konular değildirler. İkide bir sistem değiştirmek, önergelerle TBMM'de sınıf geçme, sınav hakkı verme, aflar, üniversite kuruverme, öğretim birliğinden sapma vb. kararları almak, yalnız ve yalnız karmaşaya, önü alınamayacak, birbirini izleyen yanlışlıklara ve çözümsüzlüklere götürür toplumu ve sistemi: Ne yazık ki, "benden sonrası tufan" diyenlerin çoğunluğu oluşturduğu toplumumuzda kimse attığı ya da atılmasına katkıda bulunduğu oluşumlarda ne denli sorumluluk taşıdığına pek aldırmıyor ya da bunun bilincinde değil!

Bugün yalnızca çok başarılı ve rekabet dünyasına hazırlanmış, hırslı ve yolunu çeşitli alt ve üst donanımlarla açabilen bazı gençlerin aldıkları sonuçları kendi başarısı gibi algılayıp en azından kendi öğretmenliği, yöneticiliği ve yöntemi açısından her şeyin yolunda olduğunu, kendisinin de görevini en iyi şekilde yaptığını algılayıp yetinen bir grup eğitimcimiz var belki.

Oysa isteyerek ya da 20. seçenekleri olarak girdikleri yükseköğretim kurumlarını, gereken bilgileri alamadan, çağdaş bir kimlik kazanmadan, dünyayı tümüyle algılamadan, ilkesiz, köşe dönücülük yozlaşmasına ya da çeşitli çağdışı ilkel akımlara kapılarak bitirip, işsizliğin, yalnızlığın, düşmanlıkların ve sevgisizliğin kol gezdiği gerçek yaşama atılacak çoğunluk için kaygı duyan, "Nerede yanlış yaptık?", "Nasıl düzeltebiliriz?" diyen öğretmenlerimiz, eğitimcilerimiz de var kuşkusuz.

Günümüzde ilk, orta ve yükseköğretimde çalışan cumhuriyetin öğretmenlerine son derece önemli görevler düşüyor. Tüm bu yozlaşmış, ekseninden çıkmış sistemin düzelmesi, binbir can ve emekle kurulmuş çağdaş Türkiye'nin, başlangıç ilke ve hedefleri doğrultusunda, evrensel değerleri benimseyerek ilerlemesi ve kendisini eteklerinden karanlıklara çekenlere tutsak olmaması için yetiştirecekleri genç kuşaklara vermeleri gereken pek çok şey var!

Öncelikle doğru kaynaklardan doğru bilgileri edinmelerini, öğrenmek istedikleri ya da öğrenmeleri gerekli her konuyu nereden nasıl bulup, nasıl yorumlayıp değerlendirebileceklerini, bilgi sahibi olduklarında kafa karışıklıklarının yok olacağını, kendi doğrularına ve özgüvenlerine kavuşacaklarını onlara anlatabilmeli, yol ve örnek gösterebilmeliyiz. Bütün bunları jimnastik, müzik, matematik, astronomi, felsefe ya da tıp vb. eğitim sürecinde, hiçbir ayrım göstermeden yapabilmeliyiz.

Gençlerimize, dünyayı tek bir delikten görmenin yanlışlığını, evrensel değerlerin, bilimsel olmanın anlamı ve önemini algılatabilmeli, bununla birlikte ülkemizin yakın geçmişini, Batılılaşma hareketlerinin çıkış noktası ve evrimini, bulunduğumuz coğrafyada yakın ve uzak çevremizle ilişkimizi, yansız ve abartısız, güvenilir ve gerçekçi kaynaklar belirterek, bunları hazırlayarak, somut verilere dayalı bilgiler içeren yapıtları okumalarını önererek gerçek anlamıyla çağdaş bir eğitim verebilmeliyiz.

Öğrencilerin belli konuları işleyip sunmalarına, tartışmalarına, yorumlamalarına olanak yaratılarak, onların ulusal ve evrensel değerleri kavrayıp bütünleştirmeleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin geçmişini ve bugünkü konumunu düşünen, araştıran, temel ilkeleri bilinçle sahiplenen evrensel insan niteliklerini kazanmaları anlamlı, güzel ve sevecen bir şekilde sağlanabilir ve böylece günümüzde, medya ve diğer propaganda araçlarıyla gelişigüzel ve temelsiz olarak şiddete, yoz değerlere, bilim dışılığa yönlendirilmeleri; hainlerin, ruh hastalarının karanlık amaçlarına alet olmaları kendi bilinçli tutumlarıyla önlenebilir.

Biz öğretmenler, üstlendiğimiz her konuyu işlerken, ancak çağdaş, laik, demokrat bireylerin yaşadığı toplumlarda bilimin, sanatın, eğitimin, üniversitelerin, araştırmacı kimliklerin, evrensel insan haklarının, hukukun üstünlüğünün değer ve anlam kazanabileceğini vurgulamak; bıkmadan, usanmadan, güncel olaylardan ve kendi öğrettiğimiz konudan örnekler vererek, "Bu benim görevim değil, bana ne!" demeden her sınıfa, her gruba bunları yinelemeliyiz.

Ülkemizin çağdaş öğretmenleri, ufkunuzu, bilgi dağarcığınızı genişletin, nasıl bir ülkede yaşadığınızı, neden var olduğunuzu ve görevinizin ne olduğunu bir kez daha gözden geçirin ve sizlere emanet edilen gençlere düşünmeyi, araştırmayı, kafa karışıklıklarını giderek gerçeklere ulaşmayı öğretin. Gerisini onlar en doğru şekilde bulacaklardır.

18.3.1996

Burslar, Krediler, Harçlar, Polisler ve Gençler

12 Eylül'ün susturmaya, tepkisizleştirmeye ve robotlaştırmaya çalıştığı gençlik, son günlerde örgütlenip sesini ve sorunlarını duyurmaya çabalıyor. Ne yazık ki toplumumuz, onu oluşturan ve sorumluluk sahibi olması gereken bireyler, yurttaşlar da yükseköğrenim gençliğinin sorunlarını öğrenmeye, anlamaya ve çözüm aramaya çalışacaklarına, olayların sonuna eklenen ve herkesçe provokasyon ya da gerilimin patlaması olduğu bilinen cam kırma görüntülerine bakıp o noktayı eleştirmekle yetiniyorlar. Kırıp dökme elbette hoş değil, ama çözüm aramak yok mudur?.. Araya karışan kışkırtıcıları, maksatlıları öğrenciden ayırmak gerekmez mi?

Ey insanlar, ey masa başında karar üretenler, yasaklamalarla, polisi gençlerin üstüne sürmekle, copları indirip kaldırarak ortalığı sakinleştirmeyi çözüm olarak görenler, ey çocuklarını kurslarla, özel öğretmenlerle, paralı okulların 25 kişilik sınıflarında el bebek gül bebek yetiştirip yurtiçindeki ve yurtdışındaki yüksek harçlı üniversitelere gönderebilen tuzu kuru analar, babalar hepiniz, hepimiz, artık gözlerimizi gerçeklere açmalıyız. Yükseköğrenim gençliği çözümsüz sorunlar içinde ve sizler bizler eli kolu bağlı oturup laf, eleştiri ve şiddet üretiyor, rüzgâr ekince fırtına biçeceğimizi hiç mi hiç düşünemiyoruz. İş işten geçmeden sorunlara çözüm yaratmalıyız.

Bütün gelişmiş ülkelerde olanakları orta ya da az olan ailelerin çocukları, göğüslerini gere gere çeşitli kurumlardan burs alır, ailelerine yük olmaz, dersleri el verirse de hafif ara işlerde çalışarak üniversite yaşamlarını bağımsız ve insanca sürdürürler.

Bizim ülkemizde de benzer girişimler vardır, gereksinimi olan

tüm gençlere ulaşılamasa ve yeterli olmasa da bu çabaları saygı ve umutla karşılamak gerekir. Ancak burs alan, almak zorunda olan gençlerin tek bir dersten kalmalarında bursun kesilivermesi ya da okul bitiminden sonra, o dönemin beyaz eşya fiyatından geri ödeme, verirken tapular, yüz milyonluk borca kefil istemeler ve yalnızca tek bir kurumdan verilecek bir ya da iki milyona bağlı kalıp başka yerden burs almanın yasaklanması gibi kısıtlamaların çok yanlış olduğu, bu konudaki ilke ve yönetmeliklerin günün koşul ve gerçeklerine göre yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanısındayım.

Üniversitelerimize her yıl gelen çocuklarımızın büyük bir çoğunluğu, Anadolumuzun kırsal kesiminden topraksız çiftçi, vasıfsız işçi, küçük memur, emekli vb. dar gelirli ve çok çocuklu ailelerdendir; yalnızca baba, birkaç milyon maaşla tüm çocuklarını okutmaya çabalar. Çoğunlukla 7-8 kardeşin birkaçı üniversitede, öbürleri ilk ve ortaöğretimdedirler. Üniversiteli genç, hiç hazırlık kursu görmeden ya da öğretmenlerinin desteğiyle ücretsiz-yarı ücretli bir kurs görerek kazanmıştır fakültesini, aklı fikri öbür kardeşlerinde, ailesindedir. "Nasıl geçinirler, kardeşlerim ne yaptılar, kitaplarını aldılar mı, ayakkabıları var mı?" vb. kaygılar içindedir, yedikleri boğazında düğümlenir. Bir yandan da büyük kentin, üst üste yaşadıkları öğrenci yurdunun karmaşası, siyasal baskı gruplarının el atması, her şey her şey aklını karıştırmaktadır. İşte tam bu sırada bir burs bulur, binbir zorlukla. O bir-iki milyonu da kardeşleriyle paylaşmak ister, kendisinden çok onları düşünür çünkü.

Eline geçen azıcık bir burs neye yeter ki, yüksek harçlar, pahalı kitaplar, araç gereç neyle alınabilir? Sürekli olarak başka yerlerden destek aramak zorundadır ya da bir iş bulup çalışmalıdır. İşte böylece kısır döngüye girer. Hem okur hem çalışırsa yorgunluktan başarısı azalır. Başarısız olursa bursu kesilir. Birkaç yerden burs aldığı belirlenirse hepsi elden gider ya da en başta kefil bulamadığı, ilerideki geri ödeme acımasız olduğu için burs da sağlayamaz ve tam bir çıkmaza girer. Devletin kredileri ve harçlar için de tüm bu koşullar geçerlidir.

Gençlerimizin böylesine belirsizlikler ve yoksunluklar içine düş-

melerinin bir nedeni de sistemin ve zamanlamanın yanlışlığı ve kimsenin bu konuda bir şey yapmaya, düzeltmeye girişmemesidir.

Üniversiteye kayda gelen genç devletten kredi alıp alamayacağını bilemez, okullar açılır, hâlâ yurt çıkıp çıkmadığından haberdar değildir. Oysa, üniversiteye giriş sonuçları ağustos ortasında belirlense, kazananların kredi ve yurtlara başvurusu ağustos sonuna dek yapılsa ve hızlı bir bilgisayar çalışmasıyla kredi alacaklar ve yurtlarda kalabilecekler, kayıtların başladığı tarihte kesin olarak belirlense, harç ödeyemeyen, devlet bursu isteyen ve yurda yerleşmesi gereken çocuklarımızın pek çok sorunu bir anda çözümlenmiş olacaktır. Bütün bu aksaklıkları yalnızca zamanlamayı ayarlamakla, yani kayıt tarihinden önce kredi, burs ve yurtları belirlemekle düzeltebileceğimi açıklıkla anlatabilmişimdir umarım.

Gerek devlet (Milli Eğitim, Başbakanlık...) ve gerekse öbür kurumların burs verme koşullarını, öğrencilerin insanca yaşamaları, kitap ve araç gereçlerini almaları, azıcık da olsa kültürel etkinliklere katılabilmeleri dikkate alınarak yeniden değerlendirmeleri büyük ve yaşamsal önem taşımaktadır. Puanları ancak paralı eğitimi tutan çocukların büyük çoğunluğu dar gelirlidir ve ana babalar, sırf çocukları yoksun kalmasın diye satıp savıp, borç alıp onlara göre çok yüksek ücreti öderler.

Bugün diş teknisyenliğinde, güzel sanatların çeşitli dallarında, tıpta vb. gereç gereksinimli yerlerde okuyan çocukların yüksek bedelli faturaları ödemeleri olanaksızdır. Tıp öğrencilerinin beyaz gömlekleri 500-600 bin, dinleme aletleri 2.5 milyon TL'dir. Yarıyıl dinlencesinde (tatilinde) evlerine gidip gelirken bir aylık burslarını harcayacaklardır. Giyim kuşama zaten paraları yetmez.

Burs bağlanması için gençlerden yüzbinlerce imza atacak kefil bulmalarını beyaz eşya fiyatından geri ödemeyi kabullenmelerini istemek, hele hele benzer amaçlı başka yerden de burs almalarını engellemek, tüm derslerden kesin başarıyı koşul saymak, tek dersten takıntıya bile izin vermemek, burs desteğine gerçek gereksinimi olan, bir

yandan kredi ayakları üzerinde durmaya gayret eden, bir yandan da öbür aile bireylerine destek vermeye çalışan 17-20 yaşlarındaki genç kız ve erkek çocuklarımız için çok acımasız bir uygulamadır kanısındayım.

Sosyal bir devlette, sağlık ve eğitim, insana yapılan bir yatırımdır. "Ödeyemeyenin canı çıksın" ya da "ödeyemeyen okumasın" diyemeyiz: Olanakları olmayanlar kesinlikle desteklenmeli, bu bir hak olmalı; veren, alan üzerinde baskı kurmamalı, dar gelirli ailelerin, binbir engeli aşarak yüksek öğrenime dek gelmiş çocuklarına insanca yaşama koşulları yaratılmalıdır.

Gençlerimizin sağlıklı ve eğitimli olmaları geleceğimizin güvencesidir. Onların çağdaş ve demokratik bir düzende, hukukun egemen olduğu, insanca davranışların, demokratik tepkilerin baskılanmayacağı bir ortamda, dövülmeden, coplanmadan, aşağılanmadan eğitim görmeleri sağlanmalı ve bizim elimizle yaşamdan, düzenden nefret etmeleri, ettirilmeleri, umutsuz ve tepkisel olmaları önlenmelidir.

Her şeyden önemlisi de polisle barıştırılmalıdır. Polisin de bizim çocuklarımız, öğrencilerimizin kardeşleri olduğu/olabileceği her iki tarafa da anlatılmalıdır. Üniversitelerde polis, öğrencileri, öbür çalışanları ve öğrenim yerlerini korumak için vardır. Polis bir gruba karşı öbür grubu korumak, bazılarını ufak nedenlerle dövüp coplarken öbür saldırganları görmezden gelmek gibi bir görev anlayışında olmamalıdır. Tüm kesimlerde yerleşmiş olan bu yanlı davranış varsayımı silinmelidir. Polisle gençlerimizi barıştırmak, üniversitelerdeki, çoğunluğu dışarıdan gelip vur kaç eylemi yapan aşırı saldırgan radikal baskıcı grupların öğrencileri hırpalamalarının önüne geçmeliyiz.

Gençliği potansiyel tehlike olarak görüp her fırsatta onun yaratıcılığını, tepkilerini, isteklerini, umutlarını kaba kuvvetle bastırmak, maddi sorunlarını yok saymak ya da sistemin bozuk işleyişini düzeltmeye yanaşmamak bizi çözümsüzlüklere, insan ziyanlığına ve acılı, buruk yeni kuşaklar yaratmaya götürür ki buna asla hakkımız yoktur.

27.3.1996

8 Yıllık Kesintisiz Eğitime Sahip Çıkmalı

Uzun bir süredir, ilköğretimin kesintisiz 8 yıl zorunlu olması ve çocuklarımızın 14-15 yaşından önce herhangi bir meslek eğitimine yönlendirilmemesi konusu kamuoyunda güncelliğini korumaktadır. Haziran ayındaki milli eğitim şûrasında (şuna kurultay dense ne iyi olur) hem komisyonda hem de genel kurulda, tüm kesimlerin katılımıyla ödünsüz, koşulsuz, yönlendirilmesiz 8 yıllık sürekli ilköğretim'in kabul edilmesi, bilimsel doğruların ve sağduyunun kısır politik çıkar ve polemiklerin önüne geçmesinin ve halkımızın gerçek beklentilerinin somutlaşmasının bir kanıtı olmuştur.

Halkımız, ne yapıp ne edip çocuklarının, kendi çektiklerini çekmemesini ve daha iyi, güvenceli, özgüvenli bir geleceği olmasını ister.

Dikkat edin, okumaz yazmaz analar, işsiz topraksız bilisiz (cahil) bırakılmış babalar, kız erkek ayırmadan çocuklarını okullara taşır, devlet olanaklarından, olabildiğince yararlanmaları, kendi yazgılarını paylaşmamaları, varlıklıların, iyi eğitim görmüşlerin fırsatlarını yakalamaları için tam anlamıyla "canlarını dişlerine takar", "saçlarını süpürge ederler".

8 yıllık zorunlu ilköğretim, hangi kesimden olurlarsa olsunlar, çocuklarımızın beden ve ruh sağlığı için yaşamsal önem taşımaktadır. Gerek kırıp sarıp bir servet harcanarak yarış atı gibi kurslara, sınavlara taşınan, gerekse çocuk yaşta aşırı disiplin, baskı, ezber ve şartlanmayla din eğitimine ya da körpecik vücutları iki büklüm edecek, zehir soluyacak vb. bir mesleğe yönlendirilenlerin her birinin, ileri yaşamlarında pek çok ruh ve beden sakatlığı ortaya çıkmaktadır. Sağ-

lıkçılar ve eğitimciler, ne yazık ki bunun somut sonuçlarına giderek artan boyutlarda tanık olmakta, "geleceğimiz" diye övündüğümüz bu çocukların geri dönüşü olmayan yitiklerini umarsızca gözlemektedirler.

Yeryüzünde ilköğretimi 5 yıl olan birkaç geri kalmış ülkeden biri olmanın ayıbını ve yitikliğini artık yaşamamalı ve yaşatmamalıyız. Çocuklarımız, evrensel insan ve çocuk hakları uyarınca çocukluklarını yaşamalı, oyundan spordan geri kalmadan, bedenlerini, düşlerini, becerilerini geliştirerek neşeyle, öğrenmeyi öğrenerek ve yeryüzündeki tüm gelişmeleri kavrayarak bilinçlenmelidirler.

Gelişen, çağdaşlaşan Türkiye'mizde çocuklarımızı, çağdışı baskıcı, dayakçı ve ezberci eğitime ve bir kısım politikacılarımızın gerçekleri görmeyen inatlarına kurban etmemeli, ettirmemeliyiz. Çocuğu olan olmayan her yurttaş bu gerçeği kavrayıp 8 yıllık kesintisiz ilköğretimin politikaya alet edilerek 5+3'e dönüşmemesi için elinden geleni yapmalıdır.

İşte ulusumuzun her bireyi; öğrenciler, veliler, öğretmenler, yazarlar ve tüm kamuoyu, bu gerçekleri kavrayıp elbirliğiyle çocuklarımızın geleceğine sahiplenir, ödünsüz koşulsuz 8 yıllık ilköğretimin uygulanmasını ister, her yerde bunu vurgular ve alınan kararlardan çark edilmemesini sağlarsa, sorumluluk bilincinin ve yurttaş olmanın da anlamı kanıtlanmış olur, çocukların ve ülkemizin geleceği, bir avuç politikacının karşılıklı ödünlerine feda edilmeyecek kadar ciddidir ve önemlidir.

Evet, yakın ya da uzak bir süreçte 8 yıllık zorunlu ilköğretime geçilmesinin gerçekleştiğini varsayalım. O zaman 5 yıllık ilkokulları okuyup, çoğunlukla da doğru dürüst okuma yazmayı bile sökemeden eğitim dışı kalacak çocuklarımızın bir 5 yıl daha eğitim görmeleri gerekecek. Peki, biz yıllardır hiç olmazsa temel eğitimimiz için ülke nüfusu olağanüstü ve denetimsiz, çılgınca artarken bu konuda ne önlemler alabildik? Halen 23 bin köyümüzde yalnızca ilk üç yılı kapsayan birleştirilmiş eğitim yapıldığını ve on binlerce köyün bu üç

sınıfı bitiren çocuklarının kasabadaki ya da köylerden birindeki 4 ve 5. sınıfa Milli Eğitim'ce sağlanan araçlarla taşındığını biliyor musunuz? Pek çoğunuzun bunları hiç, ama hiç duymadığına ve ne acıdır ki duysa da umursamadığına eminim.

Biliyor musunuz ki bölgelerinde ilköğretim ya da yatılı bölge okulu olmadığı için pek çok çocuğumuz karabilisiz (karacahil) kalıyor ya da çağdışı, cumhuriyet düşmanı eğitim verilen oluşumların tuzağına düşürülüyor? Acaba cehaletle şiddet ve terörün bağlantısını kurabiliyor musunuz? Cahil ve işsiz gençlerimize dağa çıkıp vuruşmanın bir seçenek gibi görünmesi gerçeğine böylesine uzaktan bakmayı ve hiçbir şey yapmamayı hâlâ içinize sindirebiliyor musunuz ve biliyor musunuz ki doğu yörelerinde dağa çıkmasın diye halkımız tek çözüm olarak 15-16 yaşındaki erkek çocuklarımızı başgöz ediyorlar!

Neredesiniz "ne olacak bu memleketin hali" diyenler, "her şeyi devlet yapsın" ya da "devlet batsın" diye saçmalayanlar, yalnızca kendi çocuğunun geleceğini düşünmenin başını kuma gömmek olduğunu bilmeyenler, terörün, şiddetin, her türlü sapıklığın yok edilmesinin temelinde eğitimin, çağdaş, akılcı ve insanı insan yapan bir eğitimin yattığını bilemeyen, düşünemeyenler...?

Unutmamalıyız ki eğitime değil, yalnızca ekonomiye büyükkaynak ayıran ülkeler hiçbir zaman istenen gelişmeyi gösteremezler gösterememişlerdir, ancak özellikle temel eğitime, nitelikli insan gücü yetiştirmeye büyük kaynak ayıran ülkeler, buna koşut olarak ekonomik kalkınmalarını sağlayabilmişlerdir.

Ülkemizin gündemindeki en yaşamsal konu eğitimdir. Tek tek bireyler, gönüllü kuruluşlar, demokratik kitle örgütleri her gün dehşet içinde gazeteleri okuyup 'ah' 'vah' etmeyi, saman alevi gibi sönüp gidecek tepkilerle rahatlamayı bir kenara bırakmalı ne yapıp edip yurdun her köşesinde binlerce ilköğretim okulları yapmalıyız. 3 sınıflık birleştirilmiş okulları ve 5 sınıflık eski ilkokulları 8 yılda (8 sınıfa) çıkarmalı, 3 yıllık ortaokulların önüne 5 sınıf ekleyerek onları da 8 yıllık ilköğretime dönüştürmeliyiz. Her türlü iş ve proje bu dö-

nemde bir kenara bırakılarak imece bir şekilde ilköğretim okulları yaptırma kampanyasına girişilmelidir. Tüm hemşeri dernekleri kendi ilçelerine, tüm sanayi kuruluşları, fabrikalarının civarına, tüm siteler çevre alanlarına, tüm sendikalar, meslek kuruluşları (odalar), kooperatifler, gazeteler, üniversiteler, bankalar, sigorta kurumları, tüm şirketler birer 8 yıllık ilköğretim okuluna kendi adlarını vererek topluma armağan etmelidirler.

Gelin basit bir hesap yapalım: Bugün bir ilköğretim okulu 60 milyara çıkıyor. 60 kişi bir milyar, 120 kişi 500 milyon, 240 kişi 250 milyon, 600 kişi 100 milyon koysa, 6 bin kişi 10'ar milyon verse ya da adı konacak varsıl kişiler yarısını, yaptıracak kurum öbür yarısını sağlasa, bir de inşaatı yapacak, izleyecek gönüllü öncü grup oluşsa, bir yılda binlerce okul yapamaz mıyız? Cumhuriyetimizin onuncu yıl coşkusunu yeniden yaratamaz mıyız? Değerli basınımız bu girişimlere her zaman olduğu gibi destek sağlayacak bu uğurda çalışanlara açılım yaratacaktır kuşkusuz. Harekete geçmek için daha ne bekliyoruz? Bu sorumluluğu almayan birey ve kurumlar geleceğin karanlığında boğulmaya mahkûmdurlar ve hiçbir şeye karışmayarak köşelerine tüneyenler ileride kendi öz çocukları için de hiçbir şey yapamayacaklardır.

Ve siz veliler, öğretmenler, öğrenciler, tüm yurttaşlar, yalnız ve yalnız kendi çıkarlarınızı, yalnız kendi çocuğunuzun en iyi notu almasını ya da bir başka yere sürülmenizin önlenmesi için susup oturmayı, baş eğmeyi, "beni ilgilendirmez", "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" diyerek olup biten yanlışlık ve haksızlıkları gözardı etmeyi bir kenara bırakın. Çağdaş, laik, demokratik hukuk devleti kuralları dışına taşan, kısa erimli politik çıkarları uğruna görevlerini kötüye kullanan, çocuklarımızın beynini yüreğini gelişme çağında yaralayan, verimsiz kılan, özgürlüklerini kısıtlayan, çocuk hakları sözleşmesinin dışına çıkan, evrensel insan haklarını hiçe sayan her türlü girişimin engellenmesinde söz sahibi olun.

Barolar, tüm hukukçular, haksızlığa uğrayan cumhuriyet öğret-

menlerimizin hakkını aramada onlara gönülden destek ve güvence verelim. Bilimsel doğrulardan, Atatürk ilkelerinden, aydınlıktan ödün vermeleri, çocuklarımızı çağdaş eğitimle yetiştirmeleri için yanlarında olduğumuzu algılamalarını sağlayalım. Okullara, öğrencilere, öğretmenlere, Milli Eğitim'imize, devletimize, cumhuriyetimize sahip çıkalım.

Unutmayalım ki bizler gelip geçiciyiz, ama bir tuğla koyarak bir okulun daha yükselmesine, birkaç çocuğumuzun daha karanlıktan kurtulmasına destek olmuşsak yaşamış olmamız gerçek bir anlam kazanacak, bizden oluşanlar da gelecek kuşaklarda iz bırakacaktır.

Tüm vurdumduymazlara, kendini güçsüz görenlere, varlığını lüks düğünlere, gösterişli giysilere, takılara harcayanlara "devlet yapsın", "devlet batsın" diyenlere ya da "bir şeyler yapmam gerektiğinin ayırdındayım, ama nasıl yaparım" diye kendini sorgulayabilenlere sesleniyorum: Aydınlığı korumak ve geliştirmek ya da karanlığa teslim olmak ne yazık ki sizin ellerinizde, kıpırdanışınızda, "ben de varım" diyerek ülkenize sahip çıkma istencinizde yatıyor.

21.8.1996

Çözümün Bir Parçası Olmak...

Ne güzeldir bir şeyin ucundan tutup çözümün bir parçası olmak... Ufacık bir destekle, çarklardan birini çevirip tümünün dönüşünü görmek... Duvardaki tuğla olmak örneğin ya da mozaikteki çakıl parçası; öylesine önemsiz gibi görünen oysa olmazsa olmazın gerçek örneği. Fabrikadaki üretimde ufacık bir "bozuk ürün denetçisi" yoksa kimbilir neler olur ya da kapıyı açacak kapıcı işine gelmese, işyeri açılır işbaşı yapılır mı?

İnsanlar çoğu kez yaptıkları işi çok sıradan bulur ve usanç duygusuna kapılırlar, kendilerini gereksiz sanar, yaşamlarını anlamsız olarak değerlendirirler ve hep mutsuz olur mutsuz ederler. Oysa yapılan her şey, üretilen her nesne, verilen azıcık emek, öğretilen tek tümce ne denli değerli ve anlamlıdır, yeter ki bunu algılayalım, yaptığımız iş ne olursa olsun severek, yüreğimizden katarak en iyi şekilde yapalım ve işe yaramanın doygunluğu ve mutluluğu içine girebilelim.

Bir ölümlü için, bilgi ve becerisini başkalarına aktarmak, çocuklara, gençlere bir şeyler öğretmek ve onların parıltılı gözlerinde yeni parıltılar oluşmasını sağlamaktan, bu gelişmeyi gözleyebilmekten daha büyük mutluluk olabilir mi?

Okullarımızda birçok ders boş geçerken çocuklarımız, başta okuma yazma olmak üzere birçok eksikle diploma alıp yaşam gerçeklerinin duvarlarına toslar, yarı cahilliğin acıklı görüntüsünü sergilerken, bu açığı kapatacak yüreğe, bilgi ve beceriye sahip insanlarımızın köşelerine çekilmeleri ne denli gerçekçidir? Günümüz koşullarında bu en önemli toplumsal sorunun çözümüne katkıda bulunmak gibi bir lüksümüz var mıdır?

Yıllardır üniversite mezunu olup da sonradan öğretmen olmak isteyen, bu uğurda gidip pedagojik formasyon eğitimi de alanlar Milli Eğitim'deki liste duvarlarına çarparlardı: "Sen... fakülte mezunusun, bizim listede oranın adı yok..." Neyse ki bu yanlışlık en sonunda düzeltildi. Artık onlar özlemini çektikleri olağanüstü mesleğin birer parçası, eğitim ordumuzun erleri olabilirler. Yeter ki geçmiş yılların olumsuzlukları içlerindeki istek ve ateşi köreltmemiş olsun!

Öğretmen açığımızın bu yeni düzenlemeyle de çözümlenemeyeceğini gören ilgililer "pedagojik formasyon"un daha sonra hizmet içi kurslarla sağlanması koşuluyla dört yıllık üniversite mezunlarını da öğretmen olmaya çağırıyorlar.

Eğitim ve öğretimi çok ciddiye alan köklü eğitimcilerimizin bu konuya çok sıcak bakmadıklarını biliyoruz, ancak nüfus artışını dengeleyemediğimiz, bu nedenle de öğretmenin yerini dolduramadığımız koşullarda, bu hizmete istekli hatta gönüllü olanların -planlı programlı ve eğitimine yeterli kaynak ayırmanın en önemli gelişme koşulu olduğunun bilincinde yöneticilerimiz ve siyasetçilerimiz ortaya çıkanadek- kanayan bu yaraya ilaç olmaları tek çözüm gibi görünmektedir. Geçmişte yedek subay öğretmenlerden yurdumuzun, özellikle doğu bölgelerinde çok yararlanıldığını hepimiz anımsarız.

Durum böyleyken dört yıllık yüksekokul çıkışlıların, ülkemizdeki öğretmen açığını kapatmak için akın akın milli eğitim müdürlüklerine gönüllü başvuruda bulunacaklarını inanıyorum. Zamanı uygun olanlar, uzun süreli, olmayanlar ise kısa süreli derslerin öğretmenliklerini üstlenerek boş geçen dersleri doldurabilir, bilgi açlığı içindeki evlatlarımıza pek çok şey öğretebilirler. Deneyimimiz olmasa da genel bilgilerimizin desteğiyle bir konuyu sınıfta öğretilmesi gerektiği şekilde inceleyip öğrenir ve öğrencilere anlatabiliriz. Bu cesareti bir kez gösterip çocukların "öğretmenim, öğretmenim" diye çevremize üşüştüklerini, gözlerinin her öğrenişte parıldadığını algılayan her insanımız, ilk öğretmenlik dersini, yani "pedagojik formasyonu"nu almış demektir.

Bütün hafta çalışan bir işadamı, iş kadını ya da doktor, eczacı, memurlar dilerlerse kendilerini planlar, işyerinden izin alır, yakınlarındaki bir ilköğretim okulunda, örneğin boş geçen İngilizce derslerinden yalnızca 1-A sınıfındakini -haftada yalnızca 2-3 saat- üstlenemezler mi? Birlikte çalıştıklarını, çevrelerini de harekete geçirip, gerçek öğretmen gelene dek o okulun bu açığını gönüllü olarak kapatamazlar mı? Bu gönül zincirinin gerçekleşmesi için, bugüne dek her şeyi önce olumsuz yönden değerlendirmeye koşullanmış, "olmaz", "yasak", "yönetmeliğe aykırı" vb. katı yorum ve yargılarla bu girişimleri hep itelemiş, bu köprüyü kuramamış, kurmak istememiş ya da bu bütünleşmenin gerekliliğini kavramamış müdürlerin, il ve ilçelerdeki eğitim yöneticilerimizin de konuya sıcak ve çözüm üretici şekilde bakmalarının gerekliliğini vurgulamak zorundayız.

Eğitimdeki açığın giderilmesinde, gerçek ve yürekli erken emekli öğretmenlerimize de yeniden, ulusça gereksinimimiz olduğu açıktır. Yıllardır, Atatürk'ün, cumhuriyetimizin özverili öğretmenlerini yerden yere vurduk, cezalar, sürgünler, yoksulluk ve yoksunluklar içinde ülkemizin her köşesinde canları pahasına hizmet veren bu insanlarımızı asla ve asla mutlu edemedik. Onlar da bıçak kemiğe dayanınca, günlerini sayıp emekliliklerini istediler, tek yasal haklarını kullandılar, bu ayrılışların çığ gibi sürdüğü ve süreceği de çok açık. Milli Eğitim sorumlularına ve tüm halkımıza düşen görev, onları, bu genç küskün eğitimcileri elbirliğiyle yeniden kazanmaktır. Onlar, paradan çok, meslek saygınlıklarının korunmasını, önemlerinin kavranmasını istiyor, kendini bilmez, cahil, diplomalı formasyonsuz (!), siyasal sömürü ve çıkar ilişkileri içine girmiş, çeşitli şekilde kayırılmış, yönetici, yönlendirici özelliklerini hiç kazanamamış ya da bu çark içinde yitirmiş değersiz üst yöneticilerin oyuncağı, dama taşı olmak istemiyor, kendi fikirlerinin alınmasını, eğitimin bugünkü yozlaşmış konumundan kurtarılmasını diliyorlar. Gelin onları, o güzel ve değerli öğretmenleri yeniden kazanalım, çocuklarımızın ve ülkemizin geleceği için hiçbir özveriden kaçınmayalım; hemen, şimdi onlara çağrılar çıkaralım!!!

Değerli okuyucular, milli eğitimimimizin sorunlarının çözümü, biz bilinçli yurttaşların da eylemli olarak bu çözümün içinde olmamızla olumlu sonuçlanabilir, aksi halde bizler köşemizde oturup okuduğumuz gözlediğimiz her olumsuzluk karşısında 'ahlayıp vahlayan' ya da 'yalnızca eleştiren' yaratıklar olmaktan öteye gidemeyiz.

Öncelikle ardı ardına genç yaşta emekli olan öğretmenlerimizi, geçmiş dönemde emekli olup da hâlâ eğitimde yer alabileceklerle birlikte geri döndürmek için her çabayı göstermeliyiz.

Toplumumuzda, dört yıllık yükseköğrenimini tamamlamış herkes, zamanlamasını ayarlayıp öğretmenlik görevi almak üzere dilekçeyle en yakınındaki ilk ve ortaöğretim okuluna başvurup uygun bir görev almalı, zorlukla karşılaşırsa üst yöneticilere, basın vb. çözüm mekanizmalarına ulaşmalıdır.

Çözümün bir parçası olmanın doygunluk ve mutluluğunu paylaşmak istemez misiniz?

18.9.1996

Dövmekle, Saçından Sürüklemekle...

Herhangi bir şeye tepki göstermenin en sağlıklı yollarından biri de aynı kanıda olanların bir araya gelerek ortak sorunu ve karşı çıkışı daha yüksek sesle dile getirmeleridir. Haksızlığa uğramak, uğradığını varsaymak, kötü davranışa, yanlış uygulamaya, bozuk siyasete, işsizliğe, işkenceye, nükleer santrallara, güvensiz yollara, yolsuzluklara vb. sosyal-geçimbilimsel (ekonomik), eğitimsel sorunlara, düzenli gösterilerle tepki koymanın ve konuyu kamuoyunun dikkatine getirmenin hiç kimseye bir zararı yoktur; aksine toplumdaki ya da zarara uğrayan belli kesimlerdeki öfke ve kızgınlık birikiminin azalması, eylemi yapanların ses duyurabilme sonucu rahatlaması ve basıncın düşmesi gerçekleşebilir.

Dünyamızın pek çok ülkesinde öğrenci olayları olmuştur, olmaktadır; bunların bir bölümü çok kanlı şekilde bastırılmış ve tarihe utanç verici şekilde geçmiştir. Pek çoğu, uzun süre sürmüş, gençlerin dileklerinin birçoğunu elde etmeleriyle sonuçlanmıştır. Birçok ülkede ise var olan düzenden, yönetimden, yöntemlerden vb. mutlu ve rahat olmayan gençler, kendilerine ayrılan açık alanlarda ya da yollarda bir araya gelip tepkilerini afişler, pankartlar ve sözlerle dile getirmeyi sürdürmektedirler.

"Gençler geleceğimizdir" derken, onların aslında bizim için, bizim adımıza, belki de bizden biraz farklı bir cesaret ve coşkuyla ortaya atıldıklarını, birçok tehlikeyi göğüslediklerini unutuyor, onlara kızıyor, yanlış yaptıklarını vurguluyor, dövülmelerine, işkence görmelerine, ömür boyunca otorite düşmanı, devlet düşmanı olmalarına göz yumuyor, tek yolun bu olduğunu sanıyoruz.

Gençlerin, içlerinde taşıdıkları saflık, coşku ve beklentiyle, kendilerini her köşede bekleyen tuzaklara düşmeleri, karanlık ve yasadışı amaçları için birer maşa olarak kullanacak, kuzu postuna bürünmüşlerin oyuncağı haline gelmeleri olasılığını asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Çok acı ve korkunç da olsa bu bir gerçektir. Kendilerine yeterince ilgi, sevgi ve destek göstermediğimiz, büyük küçük kentlerde kasabalarda ardı ardına kurulan üniversite ve yüksek okullarda yoksulluk, yoksunluk ve şaşkınlık içinde bir başlarına bıraktığımız gençlerimizin, otobüs duraklarında, okul ve yurt kapılarında kimlerin, hangi çağdışı, yasadışı örgütlerin eline düştüğünü, bir kampa ait olmaktan başka seçenekleri bulunmadığını neden gözardı ediyoruz? Bu korkunç yanlışa, sonuçlarını görünce şaşırıp üzülmek yerine, bir an önce çözüm getirmek için laf üretmekten öte ne yapıyoruz? Gençlerimizin büyük çoğunluğu, halkımızın büyük çoğunluğu gibi, cumhuriyette, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, kendisine verilen doğruları özümsemiş, uçlara kaymayı istemeyen, kendini "demokrat" olarak tanımlayan, ilerlemeden, gelişmeden, hukuk devletinden, adaletin adilliğinden, haksızlık ve yanlışların düzeltilmesinden yana! Onlar herhangi bir sürünün içinde güdülmek istemiyorlar, saldırgan, yırtıcı ve şiddet yanlısı değiller, barışı, değişimi, gelişimi, koşulların iyileştirilmesini, insan yerine sayılmayı, seslerinin dinlenmesini, herkesle aynı kefeye konmamayı istiyorlar. Ne yazık ki çoğumuz, her biri kendi çocuğumuz olacak bu gençleri potansiyel suçlu, potansiyel tehlike olarak görüyor, onları susturarak, döverek, saçlarından sürükleyerek düzeni (statükoyu) koruyabileceğimizi ya da koruduğumuzu sanıyoruz.

Oysa, güvenmesi gereken güvenlik güçlerinden, kendince haklı, çok haklı bulduğu bir eylem için, şiddet görmesi, aşağılanması, dayak yemesi, yerlerde sürüklenmesi, üzerine köpek salınması, yaşamın başındaki o genci, onun beden ve ruh sağlığını nasıl yaralar, nasıl onulmaz gedikler açar, nasıl kine ve nefrete dönüştürür, bilir misiniz? Türk toplumu olarak, yöneticiler, ana babalar, güvenlik sorumluları

el ele vererek bu yanlış tutuma dur demeliyiz! Üniversite ve yüksek okullarda, öğrencilerin haklı da haksız da olsalar, işimize gelse de gelmese de şiddete, kırıp dökmeye başvurmadıkları sürece, demokratik tepkilerini göstermelerini engellememeli, ancak provokasyona uğramalarına, birtakım yasadışı, çağdışı odaklara alet olmalarına önlem bulabilmeliyiz. Bu da gençlerle, eylem yapmak isteyenlerle iletişim ve söyleşerek (diyalog kurularak) onlara güvenilerek sağlanabilir.

Kuşkusuz bize düşen bir başka ödev de madalyonun öbür yüzünü görmek, anlamak, anlamaya çalışmaktır: Bu da güvenlik kuvvetlerimiz, genç polislerimizdir. Onlar da yetiştirilip göreve gönderilirken öğrencilere karşı önyargılı olmamaları, vurma, sürükleme, tekmeleme gibi insanlık dışı davranışlarda bulunmamaları konusunda blinçlendirilip yönlendirilmelidirler. Bir polis okulunun mezuniyet töreninde, yönetici ve öğretmenlerin bu konuya ne denli özen gösterdiklerine doğrudan tanık olduğum halde, daha sonra gerçek eylemler sırasında, genç polislerimizin inanılmaz derecede şiddete başvurmaları, adeta şiddet sarhoşu olarak kendi kardeşleri sayılan kızlı erkekli gençleri öç alırcasına yerden yere sürükleyip dövmeleri, birbiriyle ne denli çelişen iki gözlem değil mi? Bu şiddeti bir kez yapan o genç polisin, artık rüyalarında hep bu karmaşayı göreceği ve giderek ruh sağlığını da yitireceği çok açıktır.

Bizler, Türk yurttaşları olarak, ne öğrencilerimizin dayak yiyerek ne de polislerimizin böylesine şiddet davranışlarına zorlanarak ruh ve beden sağlıklarını yitirmelerini, birbirlerine düşman olmalarını istemiyor, gereken önlemlerin alınmasını, her kesimin sorumlularının bir araya gelerek, bu yılan öyküsüne, sağlıklı bir çözüm bulunmasını dilemek hakkını kendimizde görüyoruz. Son günlerin kamuoyu gündemine getirdiği olur olmaz ilişkiler karmaşası bizlere, neden alanlarda sokaklarda olup biten bazı gösterilere polisimizin koruyucu kanat gerdiğini, çoğunluğu masum istekleri dile getirmekten başka amacı olmayanlara ise onaylanamaz bir şiddet gösterdiğini epeyce açıklıyor. Ancak biz yine de emniyet güçlerimizin çoğunluğunun

sağduyulu ve her yurttaşa eşit davranan, düzeni ve huzuru şiddete gerek olmadan sağlayacak vazgeçilmez bir kurumun temsilcileri olduğunu biliyoruz. Araya sızan ve ne yazık ki hepimiz için onur kırıcı olan karanlık ilişkilerin, belli kesimlerin fedaisi olduğunu belirten simgeleri taşıma gibi davranışların en kısa zamanda yok edileceği kanısındayız.

Demokratik düzen, bir disiplin içinde, yasalarla ve yasa uygulayıcıların halkı koruması altına almasıyla sağlanabilir. Güvenlik güçleriyle halkımız, gençlerimiz, hak arama peşinde yaşam savaşı veren işçi, memur kesimimiz, uyum ve yardımlaşma içinde olmalıdırlar. Ülkemizin daha aydınlık, güçlü, haksızlıkların, işsizliğin, yoksulluğun yok edildiği günlere, şiddetsiz ve demokratik kurallar içinde ulaşması, polisimiz dahil, hepimizin özlemini çektiği bir hedeftir. Bu hedefe tüm yasal haklarımızı kullanarak ulaşmamız gerekir. Gençlerimizin, bu uzun yürüyüşte zarar görmemeleri için elden gelen yapılmalıdır.

19.12.1996

Üniversiteler ve Pedagojik Formasyon

Öğretmenlik, mesleklerin kuşkusuz en önemlisi, en saygınıdır. Çocuğun ya da gencin şekillenmesinde, kimlik kazanmasında ve bir yurttaş olmasında ya da olamamasında, bazen tek bir öğretmenin, bazen de gelip geçen birkaçının ne büyük etkisi, rolü vardır...

Kendi yaşamımı, dünüyle, bugünüyle ve yarınıyla düşündüğümde, görüntüye hep ama hep, dalgalı saçları omuzlarına dökülmüş, kırmızı üzerine beyaz puanlı bluzuyla yıllar önce karşımıza çıkan ilkokul öğretmenimiz o gencecik kız gelir. Türk Bayrağı'nı anımsatan giysisi, yeni göreve başlamanın coşkusu ve yürek çarpıntısıyla bizi bağrına basan bu genç kız, Atatürk devrimlerinin bir sembolüydü; bizlere, insan olmayı, ülkeyi, dünyayı tanımayı, okumanın, düşünmenin, paylaşmanın erdemlerini tanıttı, bizlerle ağladı, bizlerle güldü; genç kızlığa veda ettiğinde gelinliğinin eteklerini biz tuttuk, bebeğini ilk biz okşadık, yıllarca mektuplaştık, başka kentlere gittiğinde ve yaşlılığında, göçüp gittiğinde hep yanında olmaya çalıştık. "Öğretmen" deyince usuma hep bu ilk öğretmenimizle paylaşılan tüm bir yaşam gelir; kuşkusuz milyonlarca insanın da böylesine alçakgönüllü, ama son derece değerli anıları vardır.

Yaşam boyu, lisede, üniversitede de birkaç öğretmenimiz bizi fazlaca etkilemiş, meslek ve ilgi alanı seçimimizde, etik değerler edinmemizde, hatta giyiniş, başkalarına davranış vb. gibi pek çok konuda farkında olmadan yönlendirmiş ya da yol gösterici olmuştur.

Bütün bunlara karşın, içinde bulunduğum akademik eğitim sisteminde, son yıllarda çok daha açıklıkla gözlediğim bir şey var: Profesör ya da doçent sanını (şimdilerde bir de yardımcı doçent var ya...) alan ve birçok hak ve yetkilere kavuşanların çok ama çok azı, her şeyden önce "öğretmen" olduğunun ayırdında ve sorumluluğunda...

Ders vermek ve onu belgelemek, saatlendirmek kuşkusuz eğitim görevlisinin uyması gereken bir kural; büyük çoğunluk bunu yapıyor ya da yerine bir başkasını göndererek saatini dolduruyor. Ancak, öğrencilerin, dersi dinleme-sınava girme vb. dışında bir öğretmene, onun yakınlığına, dertlerinin dinlenmesine gereksinimi olabileceğini düşünen ve bu sorumluluğu taşıması gerektiğinin bilinciyle zamanını ayıran eğitimci-öğretmen ne kadar az.

Son zamanlarda, yasaların ve Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanması aşamasında, öğretim görevlilerinin sergilediği aldırmaz tutum gözler önündedir. Danışmanlık sorumluluğunu almayan ve öğrenciyle sosyal açıdan ilgilenmeyi bir angarya görenlerin, bunu davranış ve sözleriyle belirtenlerin azımsanmayacak sayıda oluşu açıktır.

Yakın zamana kadar, öğretim üyesi olmanın kuralları günümüzdekinden farklıydı. En az beş yıllık ciddi bir çalışma döneminden sonra, merkezi dil sınavı, ardından tez ve kollokyum denen jüri önü sınavı ve yine büyük bir heyecanla hazırlanılan, amfide deneme "ders"i birbirini izlerdi. Bazen tek, bazen de birkaç aşamada sonuçlanan bu süreçte aday, kendini sınama, özgüven geliştirme ve kanıtlama şansına sahipti.

Günümüzde ilkokul, yuva ya da lise öğretmeni olmak için her dalda, en az altı ay süreli bir "pedagojik formasyon" eğitimi alınıyor. Oysa bugün, uzmanlık öğrenciliği dönemini noktalayan biri, ertesi gün yardımcı doçent olarak öğrenci karşısında derse başlayabiliyor; hiçbir pedagojik yaklaşım, iletişim, hatta diksiyon dersi vb. almadan ve artık bir ömür boyu hiç kimseye hesap vermeden bildiğini yapmakta özgür oluyor.

Üniversitelerimizde öğrenci sorunları, zaman zaman büyük boyutlara varıyorsa, öğrenciler, cumhuriyetin temel niteliklerine aykırı radikal akımların tutsağı oluyor ya da ellerinde sopalar, satırlarla arkadaşlarına saldırıyor, sol yumrukları havada, mala cana zarar verecek kadar saldırgan olabiliyorlarsa, bunda ilgisiz ve "öğretmen" kimliğini benimsememiş, kendini sorumlu olarak algılamayan akademisyenlerin rolü büyüktür sanırım.

Üniversite öğretim görevlileri, adı üstünde, her şeyden önce "öğret-

men"dirler. Öğrenciyi ve öğretmeyi seven, bunun eğitimini ve davranış biçimini edinmiş, sorunları göz ardı etmeyen ve bu görevi, araştırma, hekimlik, avukatlık vb. görevlerinin önünde tutan bir kimlik sergilemeli, bu tutumlarıyla diğerlerine örnek olmalıdırlar.

Kitaplardaki ya da notlardaki bilgileri yinelemek ve yine yinelemek, belli saatlerde sınıfa girip çıkmak ve tonla yazılı okuyup not cetveli doldurmak, üniversite öğretmenleri için yeterli değildir.

Günümüzde, her akademisyen, gerçek bir "öğretmen" olmayı ve böyle davranmayı en baş ödev olarak görmeli, eksik olan pedagojik formasyonunu hiç olmazsa kendi olanaklarıyla tamamlamalıdır.

Üniversiteleri, yaptıkları araştırmalara ve yayınlara göre değerlendirme konusu iyice yer etti; ancak öğretmenlik nitelikleri açısından da değerlendirmemiz ve konuyu gündemde tutmamız, gençliğe gerçek hizmet ve katkı olacaktır kanısındayım.

13 Temmuz 1998

AYDINLANMA SÜRECİNDE
KADIN VE KADIN HAKLARI

LAİKLİK VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE...

Birlikte Yaratıcılık...

"Sen sus, kızlar olur olmaz lafa karışmaz" diye azarlardı bizi babaannem; Ortaköy'de Paşa Yalısı'nda yetiştirilen yetimlerdenmiş, "Biz böyle terbiye gördük" der, babam odaya girince ayağa kalkardı. Annem, yapmak istediğimiz her şeyde babamızın izninin gerektiğini söylerdi. Babamsa, bir genç kız için en iyi mesleğin "iyi eğitim görmüş bir eş" olduğunu vurgulardı sık sık. Erkek kardeşlerimiz, her türlü fedakârlığa katlanılarak dil eğitimi veren okullara gönderilirken, kızların mahalle okullarında okumaları yeterli görülürdü. İstanbul'un göbeğinde, iyi yetişmiş ana babalardı bizimkiler, ama alışılagelmiş değer yargılarının dışına çıkmak, akıllarından geçmezdi. Erkek kardeşlerim, tıpkı babamız gibi dedikleri yapılan, sözleri dinlenen aile reisleri oldular; kızlarsa, kendilerinden bekleneni pek veremediler.

Kadın erkek eşitliği, günümüzün en çok tartışılan konularından biridir. Oysa çok farklı özelliklere sahip bu iki insan cinsini aynı kalıba sokmak, oldukça anlamsız gözükmektedir.

Kadın, insanın var oluşundan başlayarak bin yıllar boyunca ana, eş ve ece olarak anaerkil toplumun başını çekmiştir. Pek çok topluma yurt olan Anadolumuzda hüküm süren Amazonlar, bereketli toprakları simgeleyen bol memeli Kibele Ana ve onun çeşitlemeleri olan sayısız ana tanrıçalar, sevginin, sevişmenin, kıskançlık ve tutkunun simgesi aşk tanrıçaları, doğa güçlerini simgeleyen iyi ve kötü huylu irili ufaklı öbür tanrıçalar, onlara yakın işlevleri olan ölümlü ulu kadınlar, geçmiş toplumların gerçek ve düş önderleri olmuşlardır. Kadın, yaratıcılığı, doğurganlığı, yavrusunu emzirmesi, analık sezgileri, aşk uyarıcılığı ve dişilik işlevleriyle erkekten çok değişik bir fizik ve fiz-

yolojik yapıya sahiptir ve yaşam içinde erkekten çok farklı bir rol üstlenmiştir.

Binlerce yıl boyunca anaerkil toplumlarda kadının denetiminde yaşayan erkek ise zamanla, fizik gücünün ağır basmasıyla, kıran kırana savaşların, savaş araçlarının artması ve üretim biçiminin değişmesiyle egemen konuma geçmiş ve anaerkil toplum düzeni ataerkile dönüşmüştür. Halikarnas Balıkçısı, "Sonsuzluk Sessiz Büyür" adlı kitabında bu değişimi, mitolojik öykülerle ve kendine özgü anlatımıyla ne güzel vermiştir...

Uzun bir süreç içinde, aile ve toplum dengesi değişip erkeğin başkan olmasıyla kadın etkin konumunu koruyamamış, ikinci sınıf insan durumuna düşmüş, boyunduruk altına girmiş, bu durumu adeta olağan kabul ederek ister istemez edilgenlik gibi bir açmaza itilmiştir. Erkeklerin egemen olduğu toplumlarda kadın, genelde evinin yüksek duvarları veya tarlasının sınırları içinde en ağır işleri sessizce yapan, durmadan çocuk doğuran, doğuramazsa binbir eziyet ve hakaret gören, alınıp satılan, dövülüp sövülen bir canlı konumunda çok zor bir yaşam sürmüştür.

Erkeklere karşı savaş değil, bilinçlenme...

Fransız devrimiyle başlayarak kadınlar, yitirdikleri haklarını geri alma çabasına giriştiler ve bu konuda da çok yol aldılar. Bugün Batı toplumlarında kadın, hemen hemen gerçek yerine oturmuş ve yasal açıdan kendini güvenceye almıştır; yeteneklerine uygun her kesimde varlığını kanıtlama fırsatı vardır. 20. yüzyılın sanayileşmiş ülkelerinde birçok işkollarını özel yetenekleri nedeniyle kadınlar üstlenmişlerdir. Buna karşın feminist hareket, her ülkenin iç yapısına, insanlarının özelliklerine ve değer yargılarına göre değişik bağlamlarda sürmektedir. Kadınlar, yüzyıllar boyunca ezilen, sömürülen, haksızlığa uğrayan hemcinslerinin öcünü alırcasına savaşmakta, beri yandan günümüzde de ortaçağın geri kalmışlığı içinde karanlık ya-

şamını sürdüren çeşitli ülkelerin ikinci sınıf insan konumundaki kadınlarına umut ışığı tutmaktadırlar.

Feminizmi, erkeklere karşı bir savaş olarak değil, kadınların bilinçlenip gelişmesi yolunda bir uğraş olarak almakta yarar vardır sanırım; çünkü yaşam ancak kadın ve erkeğin eşit konumlarda el ele, yaratıcı güçlerini değerlendirdiklerinde bir anlam, bir bütünlük kazanacaktır. Erkeklerin ya da kadınların değil, insanların dünyasında olduğumuzu ve öyle olmayı sürdürmek ve geliştirmekten başka çözüm bulunmadığını kabul etmeliyiz.

Ülkemizdeki kadının konumuna bir göz atarsak, çok farklı durumların varlığını farkederiz. Örneğin uygun ya da zor koşullarda eğitim görüp meslek edinmiş, çeşitli sorumluluklar gerektiren görevlerde çalışan ya da serbest meslek edinmiş kadınlarımız durmak bilmeden ev ve iş arasında koşuştururlar. Yine binlerce kadın, sanayileşmiş kentlerimizde sabahın ilk ışıklarıyla yollara düşüp fabrikalara, bankalara, ev hizmet işlerine giderler. Ev dışında çalışmak, ancak genç kızlık döneminde çekici gelir kadınlarımıza. Evlenip çocuk sahibi olunca, çalışmak binbir başka sorunu da beraberinde getirir oysa...

Günün koşullarında aile yaşamlarını sürdürmek, çocuklarını yetiştirmek için kadın olsun erkek olsun var gücüyle çalışmak zorundadır. Bütün gün dışarda çalışan ve çocuğuna baktırmak için türlü çarelere başvuran kadın eve döner dönmez, baş döndürücü hızla ev işlerine girişir, alışveriş, yemek, bulaşık, çocukların avutulması, dersleri, çamaşır ve kocanın hoşnut edilmesi, hepsi, hepsi sırtındadır, omuzlarındadır. Evet, işte eşit işlerde, eşit (hatta bazen erkekten fazla) ücretle çalışmaktadır kadın, ama bir dolap beygirinden farkı yoktur.

En olumsuz kesim

Yine çoğunluğu irili ufaklı kentlerimizde yaşayan, meslek sahibi olsun olmasın evlendikten sonra dışarda çalışmayan kadınlarımız

oldukça fazladır. Bunların bir bölümü tüccar, esnaf gibi işadamı ya da üst düzeyde memur eşidirler,kocalarının geliri oldukça iyidir, çoğunun her gün ya da günaşırı gelen hizmetçileri vardır; yine de komşularıyla günlerde, konken partilerinde, berber salonlarında buluşup ne denli yorulduklarını anlatır dururlar birbirlerine. Sanırım, kadınların savaşımında tüketime özendiriciliği ile en olumsuz kesimi oluşturan bu grup kadınlardır.

Oysa Batılı kadın, meslek sahibi de olsa bazen evlenince kendi isteğiyle belli bir süre -çocuk yetiştirmek için- ya da temelli olarak ev kadını olma yolunu seçebilir. İşte o zaman, ev işi o kadının öz mesleği olmuştur. Ev kadınlığını büyük bir ciddiyetle en ekonomik ve çağdaş şekilde yapar. Bu mesleği seçmişse "hizmetçi" denen yardımcılara asla başvurmadan büyük bir disiplinle tıpkı bir büroda görevliymiş gibi çalışmalarını sürdürür ve yaptığından da onur duyar. Kocasının kısıtlı geliriyle evini idare etmeye çalışan ortadirek kadınımızın ise sorunları burada sayılamayacak kadar çok. Apayrı bir yazı konusu.

Mart 1985

Politikacı Kadınlarınıza Çağrı

Atatürk'ün Türkiyesi'nde kadınlara sağlanan uygar haklar, her türlü etkinliğe erkeklerle eşit düzeyde katılmaları ödevini de beraberinde getirmiştir. Kadın, çağdaş toplumlarda yönetimde ve politikada sembolik şekilde değil, etkin olarak yer almak, ülkesinin kendisine sağladığı eşitlik olanağını hak etmek zorundadır.

Bugün, yönetimin pek çok katında kadınların başarılı çalışmalar yaptığını ve yine birçok üst düzey yöneticisinin özellikle kadınlardan oluştuğunu biliyoruz. Üniversitelerimizde kadın öğretim üyelerinin sayısı pek çok yerde yarıdan fazla, yine bankacılıkta, hukukta, dil bilimleri vb. dallarda kadınlar neredeyse çoğunluğu oluşturacak. Üniversite öğrencilerinde kız-erkek oranı giderek eşitlenmeye yaklaşıyor. Bunlar hep sevinilecek ve övünülecek olgular.

Politikaya gelince gerek Meclis içinde, gerekse dışında rol alan kadınlarımız parmakla sayılacak kadar az, bunların içinde etkin yönetim görevi alansa hemen hiç yok... TV ekranından bomboş Meclis sıraları gelip geçerken kadın milletvekillerimizi büyülteçle bile görmek olası değil. Var olduklarını bildiğimiz üyelerin ise iki yıldır olumlu yönde sesini pek az duyduk. Çözüm bekleyen hangi soruna eğildiler, hangi önemli sonuçlara ulaştılar, nelere inandılar ve inandıkları neyi savundular? "İrtica" denilen korkunç afet türerken en azından bir Türk anası, Atatürk evladı olarak onurunuza, laikliğimize sahip çıkmak için birkaç yürekli kadın dışında hangisi konuyu gündeme getirebildi?

İnsan, geriye dönüp baktığında böylesine etkisiz ve böylesine tepkisiz cinsdaşlarımız ancak arada bir de olsa o koltukları, şık çalışma

odalarını ve hazırlandığını öğrendiğimiz tripleks evleri ve benzeri nimetleri hak edip etmediklerine dair bir iç hesaplaşması yaparlar mı diye düşünüyor...

Olumsuz yöndeki politikacı kadınlarımız

TC vatandaşı ve kadın üyeleri olarak ister iktidarda ister muhalefette olsun, bütün kadın milletvekillerimizden toplumumuz yararına tutarlı ve etkin çalışmalar beklemek en doğal hakkımızdır. Ancak gerektiğinde Meclis'e gelip parmak kaldırmak milletin temsilciliği için yeterli bir çaba sayılamaz, sayılmamalıdır.

Son yıllarda, özellikle 1985'te ve son aylarda parlamento içinde ve dışında bazı hanımlarımız ise beklenmeyen sertlikte çıkışlarla parti içi çatışmalara girmekte, erkeklere taş çıkarırcasına meydan okuyarak inandıkları ve güvendikleri sanılan dostlarını, yandaşlarını yıpratmakta ve ne yazık ki kötü puanlar biriktirmektedirler. İnsanlar, birbirlerini suçlamak için gösterdikleri çabayı ve yaratıcılığı olumlu işler yapmak için harcasalar dünya çok daha yaşanabilir olurdu kuşkusuz.

Yine son bir yıldır ve özellikle son aylarda saygıdeğer eski bir başbakan eşi, kendisini yeni bir parti kurmakla görevlendirdi; belki kadınlık adına çok olumlu bir girişimdi bu, ama öylesine buruk ve acımış bir çıkış yaptı ve ortalıktaki olumlu tüm girişimleri öylesine suçlar bir tavır takındı ki insan, bu hoşgörüsüz, kendinden başkasının varlığına olanak tanımayan kadınımızın geleceğin politikasına öfke ve burukluktan, sürekli suçlama ve küçümsemeden başka getireceği olumlu bir yön yok sanıyor ya da en azından o izlenimi alıyor.

Evet, ne yazık ki politikaya atılmış kadınlarımız (bir ikisi dışında) bir türlü ülkemizin gereksinimi olan yapıcı, yaratıcı, yüreği insan sevgisiyle dolu, ayırımcı değil birleştirici bir rol oynayamadılar, oysa bir kadın olarak kendilerinden herkesin beklediği de buydu ve isteseler, hareket noktalarının "yıkıcılık" değil "yapıcılık" olduğunda fikir birliğine varabilseler sanırım ülkemiz demokrasisinde büyük bir

adım atılmış ve parlamenter veya parlamento dışı politik yaşama yeni bir ruh, yeni bir hava gelmiş olurdu.

Kuşkusuz erkeklerin dünyasında, bütün köşe başlarını onların tuttuğu politika arenasında var olabilmek, yer bulabilmek ve de o yeri tutabilmek kolay olmasa gerek. Belki de bu kıran kırana kavgalar, suçlamalar, hiç kimseyi beğenmemeler, içgüdüsel bir var olma kaygusundan kaynaklanmaktadır ve doğal karşılanması gerekir diye düşünüyorum zaman zaman; ama bu kıran kırana savaş küçük bir toplulukta değil 51 milyon insanın gözleri önünde geçer, beyinlere işler ve umutlarını eritip giderse çok zararlı boyutlar kazanabilir ve kazanmaktadır.

Türkiyemizin geleceği kadınlarımızın daha çok eğitilmesine, daha çok bilinçlenmesine, her alanda olduğu gibi ülkenin politik yaşamında da erkeklerle eşit sayıda ve etkinlikte, akılcı, saygın bir yer almasına sıkı sıkıya bağlıdır.

Ülkemizde yükseköğrenim görme olanağına kavuşmuş her kadının yurduna borçlu olduğunu bilmesi, tuttuğu iş ne olursa olsun, bireysel çıkarlarının dışında bir ödev bilinci taşıması ve attığı her adımı bu bilince ve sorumluluğa uydurması gerekmektedir.

Sonuç

Politika arenasına daha çok kadınımızın katılmasını istiyoruz. İster iktidarda, ister muhalefette, ister parti kuruluş aşamasında olsun, kadın poltikacılarımızı hırçın ve sonu daima hüsranla bitmeye mahkûm çırpınışlar ya da köşesine çekilmiş suskun bekleyişler içinde değil, var olduklarını kanıtlayacak canlı, yapıcı, sevgi ve bilgi dolu, birleştirici ve bağlayıcı etkinlikler içinde görmek dileğindeyiz.

Atatürk'ün Türkiyesi'nde, politikacı kadınlarımızdan milyonlarca Türk kadınını daha iyi, daha güzel temsil etmelerini istemek en doğal hakkımızdır sanırım.

9.11.1985

Kadınlar Politikaya Eşit Oranda Katılmalıdır

Yeryüzündeki insanların yarısını, hatta bazı bölgelerde yarıdan fazlasını kadınlar oluşturuyor. Ülkemizde de durum bundan farklı değil. Bu gerçeklerden yola çıkan dünya kadınları, yerküre üzerindeki işlevlerinin bilincine varıp, yaşadıkları toplumlarda yüzyıllardır onlara "yönetilmeleri, baskı altında tutulmaları gereken zayıf bünyeli ikinci sınıf yaratıklar" gözüyle bakan, hatta buna kendilerini de inandıran erkek kesimine karşı çıkarak eşit haklar istemeye başlamışlardır. Eğitimde fırsat eşitliği, iş yaşamında ve yasalar karşısında eşitlik, kadınların son yüzyılda sesli ve sessiz savaşlarla almaya çalıştıkları haklardır. Bunların çoğu uygar ülkelerde insan haklarının benimsenmesi ve yaşama geçirilmesiyle birlikte oldukça olumlu yola girmiş, en azından kadın erkek arasındaki bir sorun olarak değil, toplumun gelişmesinde bir insan sorunu olarak ele alınmaya başlamıştır. Uygar toplumlar, "kadının vazgeçilmez yerini ve önemini akıl yoluyla korumuş ve onları, olmaları gereken yere koymuş toplumlar" olarak da tanımlanabilir. Buna karşın geri kalmış toplumlarınsa en tutarsız yanı, nüfuslarının yarısını oluşturan insan gücünü yok sayarak, "erkek egemen toplum"da ve kadını onun emrine vermede direnmeleridir.

Geleceğin uyum dünyasında, cinsler ve renkler arası uyumun tam anlamıyla gerçekleşeceği, insanın insana baskı ve eziyet etmeyeceği bir döneme varılacağı kuşkusuzdur.

Çağımızda kadının toplumda gerçek yerini alması için en az erkekler kadar eğitim görmesi ve ekonomik özgürlüğünü kazanması gerekmektedir. Kadınların seçen ve seçilen olarak ülkelerinin yönetimine katılmaları ise en az iki ilke kadar önem taşımaktadır.

Oysa ne yazık ki en demokratik ülkelerde bile kadınların aktif

siyasete katılımı çok azdır ve bu nedenle de erkeklerle savaşa savaşa belli bir noktaya sivrilebilen veya göstermelik olarak parti listelerine konan tek tük kadınlar, o ülkeler için uygarlık simgeleri olmaya devam etmektedirler.

Ülkemizde ise Atatürk'ün ileri görüşü ve önerileriyle parlamentolara giren kadınlar daha sonraları köşelerine çekilmeyi yeğlemişlerdir. Bugün iki elin parmak sayısından az kadın, parti örgütlerinde veya parlamentoda görev yapmaktadır. Tüm ülkede belediye ve muhtarlık seçimlerinde aday olmuş yürekli kadınlarımızın sayısı ne yazık ki birkaçı geçmemektedir.

Eşit hak, eşit katılımla özdeştir

Kadınlar neden bir toplumun tamı tamına yarısını oluşturdukları halde ülkelerinin geleceğini saptayacak kadrolarda görev almak istemezler acaba? Acaba politikanın ülkemizde ve hatta tüm dünyada, "iyi ün yapmamış", "pek güvenilir olmayan" bir meslek gibi gösterilmesinin ve gündelik yaşamda "kavga, gürültü ve bitmez tükenmez atışmalar yumağı" oluşturmasının bu tutumda bir rolü olabilir mi?

Oysa politika hiç de küçümsenecek bir meslek değildir, çünkü yeryüzünün geleceği, kendilerine bu mesleği seçmiş insanların kafalarına ve yüreklerine bağlıdır ve hiçbir insan da kendini ve çevresini bu gelecekten soyutlayamaz. O halde kadın erkek el ele vererek, her türlü ayrımcılığı yok edip hakaret, küfür, yumruklaşma, dövüşme ve hatta öldürme gibi ilkel tepkilerin nötralize edilebileceği eşitlikçi parti örgütleri ve parlamentolar oluşturmanın zamanı çoktan gelmiştir.

Hangi parti, hangi ideoloji olursa olsun kadının, eşit oranda katılabileceği siyasi gruplarda bir denge unsuru oluşturacağı, yapılacak ortak çalışmaların daha saygın ve özverili, daha içten daha çıkarcılıktan uzak, daha derinlemesine ve toplumun yararlarına yönelik olacağı kuşkusuzdur.

Bu gerçek, birçok demokratik ve sosyal demokrat ülkece fark edilmiş ve partilerde, parlamentolarda kadın erkek eşitliğinin sağlan-

ması konusunda ilke kararları alınmıştır, çünkü eşit hak, eşit katılımla özdeştir.

"Kadınlar parlamentoya nasıl girer? Tüm kontenjanları onlara mı ayıralım, delegeler erkek olduğundan kadınlara oy vermezler..." Politikacılarımızdan birinin kibarca açıklamasıdır bu... Anlaşılacağı üzere kadınların ancak kontenjandan parlamentoya girebileceği önyargısı yaygındır.

Oysa yeryüzünün yarısını oluşturan kadınların böyle bir kayırmaya gereksinimleri yoktur. Onların seçmen olarak bilinçlenmeleri ve kendi özgür iradeleriyle diledikleri kişi veya partilere oy vermeleri gerekir. Bugüne kadar pek ince düşünmeden, belki de çoğu eşlerinin etkisinde kalarak oy verirken, bugün listesinde yarı yarıya kadın aday bulunduran partiler seçmeyi öğrenebilirler. İşte böyle bir seçenek ortaya çıkabilirse siyasi partiler de sadece oy potansiyeli olan erkekleri değil kadınları da arayıp bulmak zorunda kalacaklardır.

Sonuç

Eğer partiler ocak, bucak, ilçe, il kuruluşlarına her bir erkeğin yanında bir de kadın üyenin kaydı için ilke kararı alırlarsa delege seçiminden başlayarak tam bir eşitlik sağlanacaktır, bu da aday belirleme aşamasındaki eşitliğe yol açacaktır.

İşte böylece kadın ve erkeğin eşit şekilde katıldığı listeler içinde insanların kendilerine en uygununu seçmeleri daha bir anlam kazanacaktır.

Unutmayalım, erkeklerin kendi aralarında küfür ve kavga edecek futbol maçları vardır; kadınlar dilerlerse kadınlar matinesine gidip kendi kendilerine göbek atabilirler, ama toplumun bir süzme kesiti olması gereken parlamentoda ve bunu hazırlayan parti örgütlerinde kadınla erkeği iş ve elbirliği içinde yurt ve dünya yararına çalışır görmek demokrasiye inanmış her insanın en doğal beklentisidir.

29.11.1989

Atatürk'ün Düşlediği Türk Kadını

Kadın, yeryüzünde var olmasından beri kendi varlığının önemini kanıtlayagelmiştir. Kimilerine göre Tanrı'nın, Tanrıların, kimilerine göre ise doğanın kadına sunduğu özellikler, onun vazgeçilmez önemini, değerini ve toplumdaki yadsınmaz yerini sağlamlaştırmıştır.

İlkel toplumlarda yeryüzünün iki insan cinsi olan kadın ve erkek, doğa koşullarıyla, düşmanlarıyla birlikte savaşmışlar, birlikte üreyerek yerkürede insan soyunu arttırmışlardır.

Herkesin bildiği gibi eski çağlarda kadın pek çok yerde kutsal bir varlık olarak algılanmış, çoğu topluluklarda ya erkeğiyle yanyana ya da tek olarak yönetimin başını çekmiştir.

Ne yazık ki daha sonraları, belki de erkek gücünün kadınınkinden fazla olması ve birçok işlevin yalnızca erkekler tarafından götürülmesi sonucu yavaş yavaş kadınlar ikinci plana itilir olmuşlardır. Tek Tanrılı dinlerse, Tanrı'nın da erkek olarak simgelenmesinden de anlaşılacağı üzere bu ayırımı ve baskıyı geliştirmişlerdir. Ekonomik gücün tümü erkek elinde olunca kadına evinin dört duvarı arasına çekilip için için gözyaşı dökmek ve yazgısı(!)na katlanmaktan başka yapacak şey kalmamıştır.

İşte bu sınıf farkı ve ayrımcılık, zaman zaman korkunç boyutlara vararak süregelmiş ve toplumların ilerlemesini önleyici, tutucu, baskıcı bir yaşama biçimi yaratılmıştır. Batı toplumları bu aksaklığın ayrımına oldukça erken varmış, siyasal ve dinsel devrimlerle bu eşitsizliği gidererek karanlıklardan kurtulmayı, aydınlık ve uygar dönemleri yakalamayı başarmışlardır.

Osmanlı devletinin siyasal ve toplumsal çöküşünün son demlerinde yaşamış olan Mustafa Kemal Atatürk, birçok bilim adamından, düşünürlerden daha gerçekçi biçimde bu eşitsizliğin boyutlarını kavramış ve olağanüstü sezgisiyle ülke kalkınmasında kadınların ne denli önemli ve vazgeçilmez olduğunu görebilmiştir. En önemlisi de sezdiği, gördüğü ve kavradığı bu gerçekleri değerlendirebilmiş, yani eyleme geçirmiştir.

Atatürk'ün kadın konusundaki düşüncelerini, şu sözleri ne iyi anlatıyor:

"Bir toplum, iki cinsten yalnız birinin, asrın icaplarını kazanması ile yetinirse, o sosyal toplum yarıdan fazla zaaf içinde kalır. Bizim toplumumuzun başarısızlığının sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlikten ileri gelmektedir."

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken kadınların toplum içindeki saygın ve eşit yerini, gerek yasalarla gerekse kendi bireysel davranışlarıyla sağlamlaştırmaya çalışmış ve kadınlara bundan sonra düşen görevleri belirlemiştir.

Kurtuluş Savaşı'nda erkeğinin yanı başında savaşan kadın, daha sonraki dönemlerde de her türlü etkinliğe katılmış, en kısa zamanda Meclis'e kadar gelebilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ergilerinden okuma yazma seferberliğiyle, giyim kuşamın çağdaşlaşmasıyla kaç-göçün ortadan kalkmasıyla Türk kadını kendini geliştirmek için gereken ortamı bulabilmiştir. Ne yazık ki Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki yaygın coşku ve katılım, istenilen ivmeyi tam anlamıyla bulamamış, kadınlar, pek çok şey yapmışlarsa da ülkemizde Büyük Atatürk'ün düşündeki etkin konuma gelememişlerdir. Atatürk Türk kadınının her bireyinin eğitimden yararlanmasını düşlemişti. Her Türk kadınının en az kendini, doğurduğu çocukları, çevresini aydınlatması ve sağlıklı yaşaması için gerekli bilgilere sahip olacağı bir öğrenim görmesini istemişti. Orta ve yüksek öğrenimde kızlarla erkeklerin eşit oranda, el ele, birbirlerini tanıyarak okumalarının, kadın erkek ayrımı yapmadan her işte bir-

likte çalışmalarını ve erkeklerle birlikte ülkenin geleceğini ilgilendiren konularda düşünce ve çözüm üreterek uygulamalara katılmalarını isterdi.

Atatürk'ün düşlediği eğitim görmüş her kadının, yalnızca kendi bireysel gelişimini arttırmaya, kendi ve küçük çevresi için yaşamaya hakkı yoktu. Her yetişmiş Türk kadınının, öğretmen olarak, hekim olarak, mimar-mühendis olarak, işçi, işveren, memur olarak çalışmasını bir yandan ailesini ve çocuklarını eğitirken, onları sağlıklı, çevresine duyarlı, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirirken, bir yandan da ülke kalkınmasına doğrudan katkıda bulunmasını isterdi.

Atatürk'ün düşlediği kadının asla yerinde saymaya hakkı yoktu. Sürekli olarak kendini geliştirme, çağına ayak uydurma ve ülke sorunlarına sahip çıkma yükümlülüğü vardı.

Atatürk'ün düşlediği kadın, bugün yerel yönetimlerin, siyasal partilerin ve parlamentonun yarısını dolduran aydınlık kafalı, bilgili, yaratıcı ve üretici, susup itaat etmek yerine konuşup tartışmayı, doğruları arayıp bulmayı ilke edinmiş, güçlü ve gücünün bilincinde örnek bir kadın olmalıydı.

O zaman ülkemiz çoktan çağdaş ülkeler arasında yerini en sağlam şekilde almış olacaktı. Kimse bizlerin siyasal ve ekonomik geleceğini tartışmayacak ve bugün yaşadığımız çağdışı olguların hiçbiri ufkumuzu karartmayacaktı.

Acaba biz Türk kadınları, Mustafa Kemal Atatürk'ün düşlediği bireyler olabildik mi? Kaçımız onun ölçütlerine uyuyoruz? Ne zaman onun düşlediği "Türk kadınları" olabileceğiz?

31.3.1990

Kadın ve Siyaset

Bin yıllardır yarısı kadınlardan yarısı da erkeklerden oluşan insanlık âlemi, bugün küçücük bir gezegenin üzerinde yaşam savaşı vermektedir. Çok uzaklardan bir uzay dürbünü ile bakıldığında, tıpkı bir uçaktan en karmaşık bir kentin bile düzenli görülmesi gibi, yeryüzündeki milyarlarca insanın düzenli bir devinimin içinde olduğu sanılabilir. Oysa dürbünümüzün yaklaştırıcısını kullanarak genel durumu gözlediğimizde, erkeklerin kadınları, beyazların siyahları, zenginlerin yoksulları, güzellerin çirkinleri, sağlamların sakatları, kısacası güçlülerin güçsüzleri alabildiğine ezdiğini, sömürdüğünü kendi acımasız kurallarını masum insan topluluklarına bin bir düzenbazlıkla kabul ettirmek istediklerini görürüz. En modern silahları pazarlayarak kardeşi kardeşe kırdırmanın yanında, soğuk savaş, uyuşturucular, sapkın ideolojiler ve seks ticareti gibi yollarla insanlığın geleceğini karanlıklara sürükleme çabaları ne yazık ki önlenemez biçimde sürüp gitmektedir.

İnsanoğlu, en önemli varlığı olan aklını kullanarak, kendisini yutmak isteyen bu tuzaklardan kurtulup özgürlüğünü korumanın yollarını aramış ve demokratik ve katılımcı bir yönetimin her türlü sorunun üstesinden gelebileceğini keşfetmiştir.

Demokratik ve katılımcı toplumlar geçmişin ataerkil düzen evresini aşmışlar, her iki cinsin de aynı hak ve sorumluluklarla var olması gerektiği gerçeğini yakalamışlardır. Çağdaş toplumlarda yasalar, yönetmelikler, eğitim ve iş yaşamı, hep kadın erkek eşitliği üzerine kurulmuştur, çünkü bunun aksini düşünmek olanaksızdır. Devletler, hükümetler pek çok çağdaş sözleşmeye imza koymuşlardır ve

bu davranışlarıyla da uluslararası platformda saygınlık kazandıklarını bilmektedirler.

Oysa ülkemizde olduğu gibi birçok ülkede de kadın ve erkeğin tüm boyutlarıyla yaşama iki eşit birey gibi katılmaları henüz tam anlamıyla gerçekleşmiş değildir.

Demokrasilerde, sorunları gözleyen, çözümleri ve bu çözümlere götürecek öneri ve kararları üreten halk temsilcileri kendiliğinden ortaya çıkar, belli süreler yine halkın oylarıyla işbaşına gelip kendi asli görevlerine dönene dek ülke yararına gönüllü bir çalışma güdüsüyle hizmet verirler.

Bu hizmette kadınlar da erkekler kadar başarılı olduklarını hem tarihte, hem de yirminci yüzyılımızda yüzlerce örnekle kanıtlamışlardır. Siyasal arenaya girme güdüsünü ve cesaretini gösteren kadınların hiç de başarısız olmadıkları, aksine sayıları kendilerinden kat kat üstün olan erkek meslektaşlarının arasında çok olumlu işler yaptıkları bilinen bir gerçektir.

Ne yazıktır ki bugüne kadar siyasal yaşamda saygın bir yer almış kadınlar, kadın seçmenlerin özel oylarıyla değil, genelde partinin adına oy verenlerce bir bütün olarak seçilmişlerdir. Oysa kadınlar kendi oylarının değerini, gizli gücünü ve oy verme sorumluluklarını kavramak ve bunu uygulamaya geçirmek zorundadılar ve ancak kendi bilinçli oylarıyla seçtikleri temsilcilerden kendi sorunlarına sahip çıkmalarını isteyebilirler.

Toplumun yüzde ellisini oluşturan kadınlar, karar mekanizmalarında kendi oylarıyla yarı yarıya temsil edilmeyi başardıklarında birçok aksaklıkların giderileceği ve bugüne kadar gündeme gelemeyen birçok sorunun da kendiliğinden gün ışığına çıkıp çözümleneceği çok açıktır.

İşte bu nedenle artık kadınlar, başta insan hakları, silahsızlanma, barış, sağlıklı toplum ve doğa olmak üzere yeryüzündeki dengelerin korunması ve gelecek kuşaklara yaşanılabilir bir dünya bırakılması için siyasal yaşama daha eşit koşullarda katılmaları gerektiğinin bilincine varmaya başlamışlardır.

Artık daha çok kadın mahalle muhtarı ve heyet azası olacaktır. Binbir güçlüğe karşın evini, çoluğunu çocuğunu idare eden kadın neden mahallesinin düzenini en az bir erkek kadar yönetip yönlendiremesin? Küçüklü büyüklü belediyelerden halka hizmet verme konusunda acaba kadınların yetenekleri açısından erkeklerden ne eksikleri vardır? Partiler kurulurken, üyeler alınırken, delegeler seçilirken kadınların erkeklerle eşit oranda katılmaları, gelecekteki kurultayların çağdaş, saygın ve sağlıklı olmalarının bir güvencesi değil midir?

Ne yazık ki bugün hâlâ pek çok toplumda olduğu gibi ülkemizde de ne erkeklerimiz, siyasal yaşama kadınların da eşit oranda katılmalarının geleceğin güvencesi olduğunun ayırdındadırlar ne de kadınlarımızın tümü, siyasal yaşama eşit oranda katılmalarının çağın vazgeçilmez koşulu olduğunu yeterince benimsemişlerdir.

Ancak istesek de istemesek de bu böyledir ve kendi küçük dünyamızı ve beklentilerimizi değil, ülkemizin ve yeryüzünün gelecekteki sahipleri olacak çocuklarımızı ve torunlarımızı düşünerek bu süreci kısaltmak sorumluluğu, kadın-erkek bize, bugünün insanlarına düşmektedir.

"Eşit hak-eşit katılım" artık demokrasinin en önemli ilkesi olmuştur. Uyanan bu büyük güç yarının çağdaş toplumunun bir garantisi olacaktır. Yakın zamana dek kadınların kendilerinin bile önemsemedikleri bu gizli güç bütün dünya ülkelerinde hak ettiği yeri almaktadır. Kadınlar artık, erkeklerin yönlendirmesiyle birtakım simgelere parmak basan güdümlü seçmenler değil, bilinçli, düşünen, tartışan ve kendi kendilerine karar veren bireyler olma yolunu tutmuşlardır.

İlerici, liberal veya muhafazakâr hangi parti olursa olsun, kadınların siyasal yaşama ve karar mekanizmalarına katılım gerçeğini gözardı edemez, etmemelidir. Bu konuda güzel sözler söylemek, tatlı vaatlerde bulunmak yeterli değildir. Uygulanamayan sözleşmelere imza atmak, erkek egemen bir toplumda yaşadığımızı ve oy kaybına uğrama olasılığını düşünerek bu konulara yer vermemek de bir çözüm değildir.

İktidarda olsun, muhalefette olsun siyasal partiler geleceklerine umut bağlamak ve çağdaş gelişmelere ayak uydurmak istiyorlarsa, kadınların siyasal yaşama ve karar mekanizmalarına katılmaları konusunda somut görüşler, plan ve programlar geliştirmeli ve derhal uygulamaya geçmelidirler.

Mayıs 1990

Laiklik, Kadın Hakları ve Feminizm

Laik düzenin tehlikeye girmesinden en önce etkilenecek kesim kadınlar olduğundan laiklik ve kadın hakları birbirinden ayrılamayacak şekilde içiçe geçmiştir. Dinsel yasaların toplum düzenini denetim altına aldığı eski dönemlerde kadın, evinin dört duvarı arasına hapsedilmiş, kocasına itaate zorunlu potansiyel günahkâr bir kul iken TC'nin laik düzeninde eşit bir birey olabilmiştir. Birçok ülke gibi ülkemiz de "kadınlara karşı her türlü ayırımcılığın kaldırılması antlaşması"nı imzalayınca Türk kadınlarının diğer çağdaş ülkelerdeki konuma ulaştığı varsayılmıştır.

Cumhuriyetin 70 yılı içinde gerçekleşen bütün bu gelişmeler ne yazık ki çoğunlukla kâğıt üzerinde kalmış, yaşama geçirilememiştir. Kadınların çok ufak bir bölümü, özellikle büyük kentlerde yaşama ayrıcalığının da katkısıyla ileri eğitim görebilmiş, belli yerlere gelebilmişlerdir. Yine bir kısım kadınlar öğretmen, memur ve benzeri mesleklerde çalışma alanı bulabilmişler, son yıllarda ise "ucuz emek ve dikkat isteyen iş gereği" kadınların belli iş sektörlerinde fabrikalarda işçi olarak çalıştırılmaları gündeme gelmiştir. Kırsal kesimde tarım işçisi olarak çalışanlarla evlerinin tüm yükünü çeken, çocuk yetiştiren milyonlarca kadının emeği ise halen sıfır sayılmaktadır.

Kadınlarımızın çoğu vasıfsız ev kızı veya ev kadını konumlarını korumakta aileler "ilkokulu bitirsin yeter" diyerek kız çocukları için tek çözüm olarak "hayırlı bir kısmet"i görmektedirler. Doğu Anadolu illerimizde okumaz yazmaz karacahil kadınlarımız ise %80'leri bulmaktadır.

Bilindiği gibi ülkemizde kadınların sorunları başta eğitim olmak

üzere sosyal yaşam, iş yaşamı, sağlık ve hukuk açısından büyük boyutlardadır ve son on yılda da "şeriat" özlemcilerinin büyük propagandaları ile tüm kazanılmış hakların elden gitme tehlikesi de belirmiş durumdadır.

Kadın haklarının erkeklerle eşitlenmesi bütün dünyada tam gerçekleşmiş değildir. Bu nedenle de her ülkede bu konuda çalışmalar yapılmakta, örgütlenmelere gidilmektedir.

Ülkemizde sayısı bir hayli olan kadın dernekleri ve laikliğin korunması için çaba gösteren kuruluşlar, kadın-erkek eşitliğinin gerçekleşmesi için çalışmaktadırlar, ancak bunların katkıları istenilen düzeyde ve etkinlikte olmamaktadır.

Dünyanın yarısını olduğu gibi Türk ulusunun da yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak tüm kadınların kadın haklarına sahip çıkma gayreti içinde oldukları söylenemez. Birçok aydın kadının "kadın hakları değil, insan hakları" veya "kadın haklarından yanayım, ama feminist değilim" diye savunmalara girdiklerini gözlemek olağandır.

Oysa zenci beyaz ayrımı dünyanın birçok yöresinde nasıl gerçekse kadın erkek eşitsizliği de o denli gerçektir. Bu olguyu yok saymak, gözardı etmek, olaya sırt çevirmek çağdaş bir kadının sanırım en son yapacağı davranış olmalıdır.

Kuşkusuz kadın hakları insan haklarının içindedir ve ondan ayrı düşünülemez ancak kadınlar erkeklerle eşit konuma gelene dek bu savaş sürecektir. Bütün gelişmiş ülkelerde kadın bakanlıkları, müsteşarlıkları, müdürlükleri, eşitlik komisyonları vb. kuruluşlarla kadınlara karşı ayırımcılığın giderilmesine çalışılmaktadır. Yine sosyal demokrasiyle yönetilen ülkeler kadının siyasal yaşama katılması için kotalar oluşturmuşlardır, kadın ve erkeğin tüm siyasal örgütlerde eşit oranda olacağı günlere dek bu destek kadınlar lehine devam edecektir.

Acaba ülkemizde kadın hareketi neden gelişmiş ülkelerdeki kadar canlı ve katılımcı olmamakta, bir avuç insanın isteğe bağlı çabası olarak kalmaktadır?

Kadınlar, 2000'li yıllara girerken bugünkü devlet politikasının

da açıktan açığa desteklediği şekilde, kocanın "evin reisi, parayı kazanan ve ailesini geçindiren mutlak hâkim" olduğu, kadının "aile içi işlerden ve çocuk doğurup büyütmekten başka sorumluluğu bulunmayan, dış dünya ile ilgisi olmayan, bir kocanın kanatları altında korunması gereken, yarı cahil bir yaratık" olarak belirlendiği bir düzende yaşamayı nasıl doğal karşılayabilirler? Hele hele kızlarının "hayırlı bir kısmet bulup baş göz edilmek üzere" ilkokuldan sonra evde tutulmasına nasıl razı olabilirler?

Sanırım kadınların var olan tüm demokratik yasalara karşın, çoğunlukla bugünkü ikincil konumlarını korumaktan yana bir davranış içinde bulunduklarını ve kabuklarını kırma cesaretini gösteremediklerini kabullenmek zorundayız.

Pek çok okumuş kadının "Evlenince eşim beni çalıştırmayacak", "Ne yapayım kocam çalışmamı istemiyor" deyip diplomasını bir ömür boyu duvara bir süs gibi astığına hepimiz defalarca tanık olmuşuzdur. Oysa bir başkasının önüne geçerek orta ve yüksek eğitim olanaklarından yararlanmış hiçbir bireyin ömrünü hiç üretmeden, topluma hiçbir katkıda bulunmadan, yalnızca tüketerek, bazı eşlerin övünerek yinelediği gibi "erkeklerinin vitrini" olarak geçirmeye hakkı yoktur.

Kadınların pek çoğu da doğduğu andan başlayarak kendisine işlenen "kız çocuk ilerde iyi bir ev kadını, iyi bir anne olacak" imajıyla büyüdüğünden, belki de dış dünyanın acımasız gerçeklerinden ve yükleneceği sorumluluklardan korktukları için bu ikincil konumu, ezilmiş, beceriksiz, cahil ve doğurgan anne, kadın olmayı yeğlemektedirler. Bu kadınların çoğu içine düştükleri kısır döngüde yıllar yılı didindikten, bir saatte bitecek ev işinde saatlerce oyalandıktan, dış dünya ile kopuk bir yaşam sürdükten yıllarca sonra tek düzeliğin oluşturduğu ruhsal ve bedensel sağlıksızlığın içine düşmekte, yaşamı hem kendileri hem de çevreleri için çekilmez hale sokmaktadırlar.

Yapılan bilimsel araştırmalar göstermiştir ki, eğitimde başarılı olan çocukların çoğu belli bir düzeyde eğitim görmüş ve ev dışında çalışan anneleri bulunan ailelerden çıkmaktadır.

Dünyanın gelişmiş ülkelerinde "otoriter baba" ve "itaatkâr anne" ve "babadan Tanrı gibi korkan, ananın şefkatli kanatları altına sığınan ürkek çocuk"tan oluşan hiyerarşik ailelerin yerini, karı kocanın anlaşarak doğurdukları yeter sayıda çocuğu eşitlik ve paylaşım içinde ortak şekilde yetiştirdikleri çağdaş demokratik aileler almaktadır. Böylece geleceğin insanları daha özgür düşünen, kendi ayakları üzerinde durmasını öğrenen, kısa sürede korunma altından çıkan, yaratıcı, üretici, kendi aklını kullanan bireyler olabilmekte, toplumlarını daha ilerilere götürebilmektedirler.

Ülkemizde de kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve demokratik aile yapısının yerleşmesiyle ömürboyu ana babaya bağlı, "erişkin" olamamış yetişkinlerin yerini çağdaş bireyler aldığında "çağdaş uygarlık düzeyini yakalaması şansı" doğacaktır. Uygarlığın ilk koşulu, toplumdaki insanların dogmaların esaretinden kurtulup kendi akıllarıyla düşünmeyi, çıkarımlar yapmayı öğrenmeleri yani çağdaş insan olmalarıdır. Bunun için de kadın erkek elele çalışıp tüm ayrıcalıkları gidermemiz gerekmektedir.

Yeryüzündeki tüm kadın hareketleri, eşitsizliğe başkaldırılar "feminizm" başlığı altında toplanmaktadır. Yüzyıla yakın süredir çeşitli görüşler ve akımlarla kadın sorunları gündemde tutulmuş ve bu yolda çaba gösterenlere de "feminist" denmiştir.

Kuşkusuz feminizm ve feministler birbirinden farklı görüşlere ve yöntemlere sahip çeşitli gruplardan oluşmaktadırlar ve radikalden ılımlıya kadar geniş bir yelpaze görünümündedirler. Bunların küçük bir grubu erkek düşmanlığını veya kadın egemenliğini savunmakta ve oldukça saldırgan eylemler yapabilmektedirler. Ancak kadın erkek eşitliğini savunanların çoğu bu işin elele yapılabileceğini, haksızlıklar ve eşitsizlikler karşısında her iki cinsin de gerekli duyarlılığı göstermesinin çözüm için ana koşul olduğunu savunmaktadırlar.

Unutmamak gerekir ki bütün bu hareketin odak noktası kadının toplumda hak ettiği yeri alabilmesi, bin yılların ezilmişliğinden, ikincil konumdan, cinsel obje olmaktan ve insan değil nesne sayılmaktan

kurtulması olgusudur. Biz tüm insanlar birbirinden farklı olabilen ama ilerlemeye yönelik tüm görüşleri desteklemek, fikirlerimiz onlarla tam örtüşmese bile ana ilkede birleşmeyi öğrenmek zorundayız. Kendi inanç ve görüşlerimizden farklı olan her şeyi karalamakla hiçbir yere varamayacağımız gibi bir kaosa düşme riskinden de uzaklaşamayız.

Feminizmi, genel anlamıyla, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması olarak algıladığımızda bunun hümanist görüşle çelişmediği açıktır. Pek çoğumuz otobüsteki saldırganlara iğne batıramayız ama hepimizin yüreğinde yeni yetmeliğimizde kalabalık araçlarda arkamıza sokulup bizi aşağılayan erkeklerin yarattığı utanç, ezilme ve acı yok mudur ve birileri, bizden daha yürekli ve atılgan hemcinslerimiz şimdilerde bir şeyler yapmaya çalışıyorlarsa onları kınamamızın, karalamamızın âlemi var mıdır?

Radikal feministler küçük bir grup, varsın onlar da kendi dedikleri gibi savunsunlar davayı, ama biz kadınlar artık bırakalım bu tutarsızlıkları, "kadın sorunları yok, insan sorunları var", "ben kadın haklarından yanayım ama feminist değilim" gibi savlarda bulunmayı...

Kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında çaba kadınlara ve bu eşitsizliği gözlemleyen erkeklere düşmektedir. Yeryüzünde bir cinsin hâkim, ötekinin hükmedilen konumunda olması artık hiçbir çağdaş insanın kabullenemeyeceği bir haksızlıktır. Bu haksızlığın giderilmesinin gerçekleşebilmesi için en önce "kadınların kadınlara karşı ayırımcılığı"nın ortadan kaldırılması ve tüm kadınların ortak payda da birleşebilecek bir bilince kavuşması gerekmektedir.

İstanbul'un Genelev Sorunu

İstanbul'un genelevleri, uzun yıllar, Beyoğlu'nun trafiğe kapatılmış yan sokaklarında gözden uzak şekilde hizmet verdikten sonra, kimbilir hangi gerekçelerle ve hiçbir seçenek çözüm oluşturulmadan kapatılıvermiştir. Böylece dünya metropollerinden biri olan koskoca İstanbul'un yasal fuhuşu, yüksekkaldırımda Alageyik Sokağı'nın bir yanı ile Karaköy'de Zürafa Sokak'ta bir bölük apartman katına indirgenmiştir. Toplam 42 evde bugün yasal olarak 500 civarında kayıtlı hayat kadını çalışmaktadır.

5 milyonu aşan nüfusu ve yüzbinlerce turisti ile İstanbul kentinin bütün yasal genelev olgusunun bu iki sokakta sırt sırta vermiş köhne birkaç evle çözümlenemeyeceği açık ve seçiktir.

Genelevlerin Beyoğlu'nda olduğu dönemlerde de, kent nüfusunun önlenemeyen artışı ile çeşitli sorunların oluştuğu kuşkusuzdur ama buraları kapatarak alınan önlem de görüldüğü gibi İstanbul'un genelev sorununu çok daha sağlıksız ve çözümü güç boyutlara getirmiştir.

Ülkemizde ne yazık ki sık sık köklü bir inceleme ve araştırmaya dayanmadan, ani kararlarla böyle sağlıksız işlemler yapılmakta ve bunun acısını yine halk çekmektedir.

Yüksekkaldırım ve Karaköy'de bulunan genelevlerin durumu için ise "içler acısı" demekle yetinelim... İçkili lokantaların bile okulların, resmi kuruluşların bilmem kaç metre yakınına yapılması yasal olarak önlenmişken, bugünkü genevlerimizin çevresinde, başta çok sayıda liseler ve dini kuruluşlar olmak üzere yüzlerce resmi daire, banka vb. bulunmakta, yüzbinlerce insan Karaköy genelevleri kuyruğunu görüp dolmuş kuyruğu sanmaktadır.

Genelevlerin Beyoğlu'ndan, yeni bir alan oluşturulmadan kaldırılışı ve çok küçük bir yere indirgenişi bilindiği gibi fuhuş denilen (nedense bu ağdalı sözün yerine hâlâ uygun bir Türkçe söz bulamadık) olgunun kentin çeşitli bölgelerine yayılmasına neden olmuştur. Londra asfaltının Şirinevler kesiminde oluşturulan sözde otellerin yıllar boyu, küçücük kızların alınıp satıldığı, kamyonlar, otobüsler dolusu müşterilerin getirilip tabancalı, dövüşlü âlemlerin yapıldığı ve sık sık cinayetlerin işlendiği bir Teksas halini aldığı henüz belleklerden silinmemiş acı gerçeklerdendir. Bugün, her geçişte satış merkezleri ve okullara dönüşen bu alanın eski halini bir karabasan gibi hatırlayan pek çok insan vardır.

Yine genelevlerin çok dar bir alana sıkışması ve verdiği hizmet kalitesinin ister istemez çok düşük düzeyde kalması, şehir içinde ve dışında birtakım evlerde, bazı otel ve motellerde ve eğlence yerlerinde, araç aralarında ve hele sokaklarda denetimsiz fuhuşun alabildiğine serpilip gelişmesine olanak sağlamıştır.

Kişisel inancımız, insanların başkalarına zarar vermedikleri sürece diledikleri şekilde hareket etmeleri ve yine bazı insanların bedenlerini satarak yaşamlarını kazanma zorunda kalmamaları yolundadır, ancak var olan gerçekleri yadsıyarak hiçbir olumlu sonuca varamayacağımız, en azından biraz da olsa iyileştirme sağlayamayacağımız da ortadadır. Bu nedenle yasal ve yasal olmayan fuhuş olayının yeryüzünün hemen her ülkesinde ve en çok büyük metropollerde, kentlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu kabul etmek ve kamu sağlığı açısından doğacak sorunların üstesinden gelebilme çarelerini aramak en akılcı yol olacaktır kanısındayız.

Kamu sağlığı yönünden taşıdığı büyük önem

Evet, fuhuş adı verilen olağan veya karmaşık cinsel ilişkileri içeren olayın tüm toplumu ilgilendiren en önemli yönü, kamu sağlığı, yani bireylerin, özellikle genç insanlarımızın ruh ve beden sağlığıdır,

çünkü cinsel ilişkiler sırasında kısacık bir rahatlama karşılığında çeşitli bulaşıcı hastalıkların da alınması söz konusudur. İşte sağlıkçıları yakından ilgilendirmesi de bu nedenden kaynaklanmaktadır.

Çeşitli ve tanımadığı kişilerle cinsel ilişkide bulunan insanların sağlıklı kalabilmeleri için her iki tarafın da cinsel ilişki ile bulaşan hastalıklardan arınmış olmaları gerekmektedir. Bu, iki ayrı cins arasındaki ilişki kadar, eşcinsel ilişkilerde de büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan hayat kadını veya eşcinsel olarak çalışan insanlar, ister yasal ister kaçak olsunlar sağlık denetimlerini ciddi, güvenilir ve insancıl bir yaklaşımın ilke edinildiği sağlık kuruluşlarında yaptırabilmeli ve ellerinde bunu kanıtlayan bir belge taşımalıdırlar. Bu hem kendi sağlıklarını korumaları hem de toplum sağlığı açısından son derece önemlidir. "Müşteri" demek zorunda kaldığımız kişiler de bu noktaya dikkat etmeli ve ilişkiden sonra kendilerinde farkedecekleri şüpheli belirtiler nedeniyle çekinmeden ve ürkmeden aynı kuruluşlara ya tedavi ya da bilgi almak için başvurabilmelidirler.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu nedenle Ahırkapı'daki İstanbul Deri ve Tenasül Hastalıkları Hastanesi'nin reorganizasyonuna geçmiş, 2 Deri ve Zührevi Hastalıklar uzmanı atamış, laboratuvar olanaklarını geliştirmiş ve ayrıca tüm genel kadın ve konsomatris denetimleriyle, cinsil ilişkiyle bulaşan hastalıkların çağdaş tedavisi ve baskınlarda yakalanan kişilerin sağlık denetimlerinin düzenli ve kısa sürede yapılabilmesi için bir Deri ve Tenasül Hastalıkları Kamu Sağlığı dispanseri oluşturmuştur. Yine bütün üniversite ve devlet hastanelerinin ilgili bölümleri, cinsel ilişkilerin doğurduğu çeşitli hastalıkları teşhis ve tedavi etme olanağında ve yükümlülüğündedirler.

Son zamanlarda özellikle basında ayrı bir yer kazanmış olan AIDS hastalığı konusunda henüz kesin veriler bulunmadığından daha uzun bir süre ilgi ve korku çekici bir konu olmaya devam edecektir. AIDS henüz ülkemizde görülmemiş olmakla beraber hekimlerimizin bu konuda bilgilenmiş ve uyanık durumda bulunduğundan kuşkumuz olmamalıdır.

Büyük metropollerde, kaçınılmazlığını baştan kabul ettiğimiz fuhuş olayı, kentin genellikle belli bir kesiminde genelevleri, barları, pavyonları, striptiz lokalleri, otelleri, eşcinsel kulüpleri, çeşitli seks aletleri satan dükkânları, giysi mağazaları, video, kamera, plak satış yerleri, lokantaları, kumarhaneleri, sinemaları ve benzer kuruluşlarıyla ve sokaklarında hazır bekleyen kadınları ve erkekleriyle bir bütünlük oluşturmaktadır. Londra'nın Soho'su, Paris'in Pigal'i buna örnek gösterilebilir. Yüzlerce çalışanı, binlerce ziyaretçisiyle buraları, birer eğlence merkezi olarak kabul edilmekte, toplumun gündelik yaşamını etkilemeyecek bir konumda, başlıbaşına bir müessese, hatta turistik bir kuruluş özelliğini taşımaktadır.

İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kenlerimizde ve giderek gelişen öbürlerinde tüm kent gereksinimini sağlayacak, gerek güvenlik gerekse sağlık açısından denetlenebilecek ve hem çalışanların hem de ziyaret edenlerin biraz olsun rahatlığını, beğenisini sağlayacak siteler oluşturulması kaçınılmaz olmuştur.

Böylece kurulacak eğlence sitelerinde yer alacak genelevlerde hayat kadınları ve benzerleri hiç olmazsa şimdikinden oldukça farklı sağlık ve güvenlik koşulları altında ve en doğal hakları olan sigortalı elemanlar olarak çalışacaklar ve çok kısa olan çalışma yaşamlarının sonunda bugün için kaçınılmaz olan sefalete düşmeleri biraz olsun önlenebilecektir.

Ne yazık ki bugüne kadar sık sık konuşulan ve yazılan bu konu, renkli bir magazin haberi şeklinin dışına çıkamamış, yöneticilerin hiçbiri, yürekli bir girişimle, ellerine teslim edilen güzel kentlerimize böyle bir çağdaş kuruluşu kazandırmak için özverili bir çaba göstermek olanağını ve girişim gücünü bulamamıştır. Özellikle ilçe belediyelerinin, kendi alanları içinde, böyle bir eğlence sitesine yer vermeyecekleri konusunda yakın zamana kadar kesin bir önyargı yerleşmiş durumda idi. Oysa, her gün basında servetleri tartışılan genelev patronları, belediyenin kendilerine göstereceği bir alanda, böyle bir siteyi, kendi olanaklarıyla ve kısa bir sürede kurmaya hazır oldukla-

rını belirtmektedirler; çünkü onlar da yaptıkları işin niteliğinden ve dolayısıyla gelirinden pek memnun bulunmamaktadırlar.

Son aylarda, Sayın Vali Ayaz, bir basın toplantısı yaparak kentimizin bu sorununa el atılacağını müjdelemiş, ardından Sayın Belediye başkanı Dalan, genelevlerin yerinin değişmesinin planlandığını belirtmiştir. Bu cesaretli ve ümit verici çıkışların devlet ve hükümetçe de ara verilmeden desteklenmesi, konunun halk sağlığı ve dirliği açısından önemine inanılması ve bir an önce ilgililerin gerçek katılımının sağlanması, olayın birçok defa olduğu gibi gazete başlıklarından veya devamı gelmeyen temel atma törenlerinden ibaret kalmaması ve yine basının da bu konuda yapıcı desteği gerekmektedir.

21.9.1995

Kadınlarınız Ne Zaman Bilinçlenecek?

Zenci beyaz eşitsizliği ne kadar gerçekse, kadın erkek eşitsizliği de o denli somut bir gerçektir çağımızda. Dilesek de ne ilkini ne de ikincisini yok sayabiliriz, ancak olaylara sırtımızı çevirir, olup bitenin bizi hiç ilgilendirmediğini varsayar ve tuzu kuru insanların o sorumsuzluğu, aldırmazlığıyla: "Ne demek canım kadın hakları, feminizm..., bizi insan hakları ilgilendirir, siz yine ayırımcılık yapıyorsunuz..." deyip işin içinden sıyrılırız. Ne yazık ki bu yargılar yalnızca egemenliklerinin sarsılacağını sanan erkeklerden değil, ama hiçbir acı deneyim geçirmeden belli yerlere gelebilmiş ya da içinde yaşadığı konumun kendisine sağladığı kolaylıklardan ödün vermeye hiç niyeti olmayan kadınlarımızdan da geliyor.

Bütün toplumlarda kadın sömürüsü

Kuşkusuz kadın sorunları bir insanlık sorunudur, ancak çoğu kesimlerde insanlığını bile kanıtlayamamış, ikincilliği doğal bir yazgı olarak benimsemiş kadının önce ve de çok büyük çabalar, acılar, katlanmalar sonucu toplum içinde erkekle eşit konuma gelmesi, ondan sonra da her iki cinsin el ele ortak insanlık sorunları için çaba göstermesi gerekmektedir.

Çağımızda tüm toplumlar gırtlaklarına kadar 'kadın sömürüsü' içine batmışlardır. Bunun çok çeşitli sosyo-psikolojik açıklamaları olacağı kuşkusuzdur (1). Ancak bu açıklamalar kadının içine düşürüldüğü bataktan kurtulmasını sağlayacak nitelikte değildir. Yüzlere yan kolun birleştiği büyük bir endüstri dalına dönüşmüş olan kadın sömürüsüne 'dur' deme olasılığı yok mudur acaba?

Yakın bir zamanda yayımlanan günlük bir gazetede yarı çıplak fotoğraflarla birlikte verilen haberler şunlar: "30 bin Alman kadın kocalarından ayrı tatile çıktı", "Alman kadınları tatil boyunca her türlü çılgınlığı yaparken çoğu, ülkelerine hamile olarak dönüyor", "Çekinmeyin, arkadaşlık teklif edin, eğer bir plajda güneşlenen yalnız bir Alman kadına rastlarsanız, çekinmeyin, arkadaşlık teklif edin, çünkü o zaten bunun için kocasını ekip geldi... Böylece Türk turizmine de büyük katkıda bulunacağınızı unutmayın", "Deneyin başarılı olduğunu göreceksiniz, işte her kadını baştan çıkaran iksirin formülü, yeni tanıştığınız bir kadını kendinize bağlamak ve bir an önce sonuca gitmek istiyorsanız aşağıdaki formülünü vereceğimiz iksiri ona içirin. Kesin sonuç alacaksınız." (2).

Evet, aklı başında hiçbir insanın onaylayamayacağı bu tür haberlerin, kadın erkek ilişkilerinin son derece kısır olduğu ülkemizde bu tür beyin yıkayıcı mesajların nerelere varacağını düşünmemiz gerekmez mi? Anadolu'nun bağrından kopmuş, yıllar yılı cinselliğini bastırmak zorunda kalmış delikanlılarımıza yurdumuza gelmiş turistleri hedef göstermenin sorumsuzluğunu bu sansasyonları yapanlar üstlenebilirler mi? Her gün okuduğumuz ve bizi insanlığımızdan utandıran kıskançlık ve seks cinayetleri, turistlere tecavüz olayları işte hep böyle tahrikler sonucu olmuyor mu? Bu güdülerle beslenmiş erkeklerin kendi çevrelerindeki tüm kadınları birer "cinsel obje" ve potansiyel fahişe olarak görmeleri önlenebilir mi?

"Kadın erkek eşittir", "feminizmden değil hümanizmden söz edelim" diyen insanlar neredesiniz? Hani Basın-Ahlak Yasası, hani bireysel ve örgütsel tepkiler? Neredesiniz tüm kadınlar, illa size tecavüz edildiğinde mi feryat edeceksiniz? Neden susuyorsunuz?

Son günlerde her türlü kadın hareketinin denetim altına alınması yolunda çeşitli yönetsel gelişmeler var, Hukukçu Kadınlar Derneği bu konuda çok çarpıcı açıklamalarda bulundu (3), ancak kimsenin olayın boyutlarının ayırdına vardığı yok, herkes sakin uykusunda uyuyor. Hani derler ya 'ört ki ölem'.

Bütün bu çarpıklıklara tuz biber eken son olay da bir sayın milletvekilimizin kadınların 2 saat daha az çalışmasını önermesi ve buna gösterilen tepkiler oldu (4).

Ne yazık ki kadınlarımız kendi katkılarıyla düştükleri, düşürüldükleri tuzakların bilincine bir türlü varamıyor, kendi kurtuluşlarını başkalarının ödünlerinde bulacaklarını sanıyorlar. Oysa bu konumlarını yalnız ve yalnız kendilerinin değiştirebileceklerini, pek çok acılara, sıkıntılara, umarsızlıklara karşın ancak kendi dişleri ve tırnaklarıyla savaşırcasına düşüncelerini kabul ettirip bir yerlere varacaklarını bir türlü kavrayamıyorlar. Kendi savaşımlarının belki kendilerine hiç yaramayacağını, hatta kısacık ömürlerini cehenneme çevirebileceğini, ama kendi doğuracakları ve yetiştirecekleri kız ve erkek çocukların çok daha eşitlikçi, uygar ve insan haklarının hava gibi solunduğu bir dünyada yaşama olanağı bulacaklarını bir türlü anlamak istemiyorlar.

İki saat az çalışma tuzağı!

Kadının erkekten 2 saat az çalışması önerisini pek çok kişi "oh ne iyi 2 saat önce eve gidip işleri yaparız, kocamız gelince her şeyi hazır bulur" diye yorumladı. Oysa olayı birkaç kez yeniden ve yeniden düşünürsek yaklaşımımız farklı olacaktır. İşten 2 saat erken çıkmak bir an için tüm sıkıntıların çözümü gibi görünse de ardından neleri getireceğini bulmak zor değildir. 2 saat eksik çalışana kuşkusuz aynı ücret verilemez. Verilecek olursa açıktır ki kadınların canlarını dişlerine takıp çalıştıklarını kanıtlayarak erkeklere karşın edindikleri işler, ellerinden gidecek, tüm işler 8 saat çalışan erkeklere verilecektir. Kadın 2 saat az çalışıp bunu evde iş yaparak (ve yine çalışarak) geçirse ve eksik ücret teklifini kabul etse, bu kez kadınların erkekle eşit ücret alma hakkı kendiliğinden yok olacak ve eski eşitsizlikler daha sağlam şekilde yerleşecektir ve en açığı da kadın yine evinin dört duvarı arasına tıkılmak istenen, kolay iş bulamayan ya da an-

cak az bir ücretle çalışabilen ikincil konumuna dönecek ve belki de bu karanlıktan hiç mi hiç kurtulamayacaktır.

(Doç.Dr. Meryem Koray, 11.7.1990 günlü Cumhuriyet'in bu sütunlarında çıkan yazısında bu konuyu enine boyuna üstünde durarak ne güzel belirtti.)

Sonuç

Çağımızda kadın sömürüsü alabildiğine sürmektedir, kadının ikincil konumunu sağlamlaştırmak amacıyla çeşitli tuzaklar kurulmaktadır. Olayları artık akademik tartışma ve fikir cimnastiği düzeyinden indirip gerçek bir insanlık sorunu olarak değerlendirmek ve hem kadınlarımızın hem de erkeklerimizin olup bitenlere kendi çocuklarının geleceği açısından bakmalarını sağlamak gerekmektedir.

Kadın ve erkek bu dünyanın iki olağanüstü yaratığıdır. Bir cinsi aşağılayarak ve ezerek ötekinin yücelmesini sağlayamayız. Gelecek günlerin aydınlığı uğruna kadın erkek el ele vererek korkunç boyutlara varmış olan kadın sömürüsünü engellemeliyiz.

15.7.1990

(1) 2 Haziran 1990, Cumhuriyet Dergi.
(2) 29 Mayıs 1990, Bugün gazetesi.
(3) 1 Haziran 1990 Günaydın gazetesi.
(4) 26 Mayıs 1990, Milliyet gazetesi.

Kadın Hakları Aydınlarca Desteklenmelidir

"Kadın hakları" ve "feminizm" birçok aydınımızca küçümsenen ve soğuk bakılan konulardır. Bütün dünyanın uygar ülkeleriyle birlikte ülkemizin de imza koyduğu "Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın kaldırılması" sözleşmesi ortadayken, Medeni Yasamızda, Ceza Yasamızda kadınlara karşı pek çok yasa maddesinin bulunması çelişkisi yaşanırken, kökten dinci akımların güçlenmesiyle kadın hakları bugünkü konumunu bile yitirme noktasına gelmiştir. İslami kuralların kadını tam özgür kıldığı savını desteklemeye çalışanların çabalarına karşın, laikliğin elden gitmesi ve şeriat yoluna girilmesiyle kadın haklarının da silinip gideceği çok açıktır. Bu nedenle de laikliğin korunmasıyla kadın hakları birbirinden ayırt edilemez bir içiçelik durumundadır.

"Kadın hakları yoktur, insan hakları vardır", "Ben feminist değil, hümanistim" diyerek bu konuda yapılan çalışma ve çabaları küçümsemek, hele hele "feminizm"i zararlı bir ideolojiyle eşanlamlı gösterecek şekilde tavır almak ne derece doğrudur acaba?

Türkiye'de çok geç uyanmaya başlayan, konumuna alışmış ve hiçbir çıkış noktası aramayı istemeyen kadın kesiminin büyük direnişine karşın bir şeyler yapmaya çabalayan kadın hareketlerini, ülkemizin çağdaşlaşmasını isteyen aydın kesimler olarak kadın erkek desteklememiz gerekmez mi? Birçok kadın kuruluşunun "feminist" sözcüğünden öcüden korkar gibi korktuğunu ve kendisine "feminist" diyenleri akılalmaz bir nefretle dışladığını hepimiz gözlüyoruz. Oysa birtakım kadınların büyük bir yüreklilik göstererek kadın sorunlarını gündemde tutmak amacıyla, belki de bizim asla cesaret edemeye-

ceğimiz bazı eylemlerde bulunmalarını küçümsemek yerine saygıyla karşılamak çok daha uygarca ve aydınca olmaz mı?

Kadının konumunu daha iyiye götürmek, ekonomik özgürlüğünü kazanmak ve toplumda erkekle eşit haklara sahip bir birey olabilmek için gösterdiği çabalar, aydın kesimden tam bir destek görmemiş, buna karşın günümüzün muhafazakâr-milliyetçi güçleri bu hareketin kutsal aile yapısını tehlikeye düşürdüğünü varsayarak devlet düzeyinde koruyucu önlemler almaya girişmişlerdir.

Bu bağlamda DPT tarafından "kutsal aile kavramının içeriği, yozlaşması ve alınması gereken önlemler" konusunda bir rapor hazırlanmış (1), ardından "Türk ailesinin bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesi" amacıyla bir "Aile Araştırma Kurumu" (2) kurulmuş ve bunu da "gönüllü kadın kuruluşları ve derneklerin milli görüş doğrultusunda yönlendirilmesini sağlamak..." amacıyla kurulan "Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı" (3) izlemiştir.

Son olarak da "Türk ailesini olumsuz yönde etkileyen uygulama, yöneliş ve tercihler konusunda milli duyarlıkları dile getirmek... gibi ilkelerle bir "Aile Şurası" (4) kararı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu görüşlere göre Türk kadını çağdaş gelişmelerden etkilenmekte, itaatkâr olacağına saldırganlaşmakta, hakkını aramaya ve çalışıp ekonomik özgürlüğüne kavuşmaya yeltenmektedir. Çok okuyan ve ev dışında çalışan kadınlar çevrelerine ve kendilerine mutsuz bir ortam yaratmakta, çocuklarını gereği gibi yetiştirememektedirler. Oysa kadının yeri evidir, kocasının reisi olduğu kutsal aile içinde, eskiden olduğu gibi evinin kadını, çocuklarının anası, kocasının sadık ve itaatkâr eşi olması için elden gelen yapılmalıdır. Başta, Devlet Bakanlığı'nın özel siparişiyle hazırlanan "Yuva" dizisi olmak üzere pek çok TV filminde topluma bu mesaj verilmek istenmektedir. Kendi içinde bir tutarlılığı olan bu propagandaları onaylamayıp aletin düğmesini çevirmek ancak başarılı bir vurdumduymazlık örneği olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan tüm aydınlar ve tüm "çok

okumuş"ların bu raporu, KHK'leri ve sürüp giden TV dizilerini incelemeleri, olup bitenleri küçümsemekten vazgeçerek değerlendirmeleri ve ülkenin çağdaş geleceğine set çekmeye çalışan engellerin aşılması için ortak paydada birleşmeleri artık yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Eylül 1990

---

(1) DPT VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

(2) KHK, Resmi Gazete, 29 Aralık 1989, sayı 20387.

(3) KHK, Resmi Gazete, 20 Nisan 1990, sayı 20498 mükerrer.

(4) Bakanlar K.K., Resmi Gazete, 31 Temmuz 1990, sayı 20591.

Dünya Kadınlar Günü ve Kota

Son on yıldır çeşitli öncü kadın grupları, birbirinden farklı, ama yine de birbirine koşut çeşitli örgütlenme ve eylemlerle Türk kadınının Türk ve dünya toplumunda yerini alması için uğraş veriyorlar.

Birçok sosyal ve siyasal itici gücün açığa çıkardığı kadın hareketini, kuşkusuz son on yılın "gökten zembille inmiş" bir olgusu kabul etmek usa ve mantığa aykırıdır.

Türk kadınları büyük Atatürk'ün engin öngörüşünün doğrultusunda, ondan aldıkları güçle, haremlik-selamlık döneminden yeni çıkmış Osmanlı erkeğinin kayıtsız şartsız egemenliğini kırmak, kendi varlıklarının önemini ve konumunu yeniden belirlemek için, o günün koşullarında pek çok ilerici hareket yapabilmiş, kurdukları masum görünüşlü dernekler ve çıkardıkları dergiler aracılığıyla en azından bir araya gelip sorunlarını tartışma ve kısıtlı bir çevre içinde de olsa seslerini duyurma olgusunu gerçekleştirmişlerdir.

Bugün birbirinden farklı gibi algılanan görüşlerle kadın hareketi içinde yer alanların bir ortak paydada birleştikleri yadsınamaz. Bu da bin yıllardır ezilen kadının toplumsal ve bireysel yaşamda eşitlenmesidir.

Uluslararası sözleşmeler ve yasalarla kadın, erkek eşitliğinin özde sağlanamadığı, yaşanan olaylar gözlendiğinde çok iyi anlaşılmaktadır. Devrim sayılacak böylesine önemli toplumsal değişimlerin toplumu oluşturan tüm bireylerce benimsenmesi ve uygulanması gerçekleştirilmeden bu değişimin yerleşmesi ve gelenekselleşmesi olanaksızdır.

Son yıllarda özellikle sosyal demokrat yerel yönetimlerin konu-

ya sıcak bakışı ve tüm siyasal partilerin kadının uyanışının ve oy potansiyeli olduğunun ayırdına varışı, kadın olayının büyük kentlerin dışına taşmasına ve bu konuda çeşitli Anadolu kentlerinde panel, seminer ve konferanslar siyasal gösteriler düzenlenmesine yol açmıştır. Geçen yılların yöresel kültür ve sanat festivallerinin her birinde kadın konusuna büyük yer ayrılmış ve bunlar kitlelerce izlenerek yankılanmıştır.

Siyaset alanına Kuzey Avrupa ülkelerinden ithal edilen kota olayı, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yolunda geliştirilmiş bir önlem biçimidir. Ülkemiz sosyal demokrasisince benimsenen bu ilke ne yazık ki her aşamada tam anlamıyla gerçekleştirilememektedir. Bunda kadınların çekingenliğinin yanında erkeklerin olayı beyinleri ve yürekleriyle benimseyememelerinin de rolü büyüktür. Nutuklar atılırken kotanın erdemlerinden söz etmek kolaydır da iş seçimlere gelince kurulları kadınlarla paylaşmak erkeklere zor gelmektedir. Ülkemizde bu kota olayı kök tutacak ve gelişecekse bu, yine kadınların güçbirliği ve zorlamalarıyla gerçekleştirilecektir. Kadınlar siyasal yaşamda yer almak istiyor ve bunun kendilerinin ve yeryüzündeki pek çok sorunun çözümü olduğunu biliyorlarsa, kapıları zorlamalı varlıklarını benimsetmelidirler. Erkek egemen siyasal kadrolardan davet beklemenin hiçbir gerçekçi yönü yoktur.

Birbirinden farklı görüş ve tutumda olan kadınların bir güç olarak kendilerini kabul ettirebilmeleri için "kadınların kadınlara karşı ayrımcılığı"nın da çözümlenmesi ve bir ortak paydanın korunması büyük önem taşımaktadır. Demokrasi ve hoşgörüyü gerçek anlamda kendimize uygulayarak ve bunu halka halka genişletip çevremize yayarak, kendimizi anlatmak için gösterdiğimiz çaba kadarını başkalarını anlamak için de harcayarak daha iyiye ve daha yoğun bir güce ulaşabiliriz.

8 Mart'ta bir kez daha tüm insanların, yeryüzündeki tüm kadınların, onların eşitsizlikten kaynaklanan sorunlarını düşünmeleri, binlerce yıldır süregelen bu haksızlıkların giderilmesi için çaba göster-

meleri en büyük dileğimizdir. Gelecek kuşakları cinsiyetçi ayrım yapmadan yetiştirmekse bunun en gerçekçi çözümüdür.

15.3.1991

Demokratikleşme, Uzlaşma ve Kadın

Son birkaç yıldır, Türk toplumunun geleceğini düşünen kesimlerde büyük bir kıpırdanma başladı. 12 Eylül'den sonra binbir baskıyla depolitize edilen ve bunu uzun süre tepkisiz kalarak bir yaşam biçimi gibi benimseyen çağımızın insan, hukuk ve yönetim vb. değerlerinin semtimize bile uğramamasına, ele geçirdiklerimizin de bir bir yok olup gitmesine hiç aldırmayan insanlarımız (ya da insanlarımızın bir bölümü) artık yatırıldıkları kış uykusundan kalkmaya başladılar. Belki de ısırdığımız zehirli elmanın etkisi kaybolduğundan, içimizdeki "bilinç" prensesi gözlerini, beynini ve yüreğini açıp uyandı. Keşke tek tek her birimiz yuttuğumuz veya da yutturulduğumuz bu ilgisizlik ve duyarsızlık zehirinden kurtulabilsek ve 21. yüzyılı karşılayan Türk toplumunun akılcı, katılımcı, sorumluluk bilincini taşıyan, düşünen ve çözümler üreten, sorular soran, haksızlıklara tepki gösterebilen hoşgörülü çağdaş bireyleri olabilsek.

Yine de insanı umuda götüren pırıltıların belirmesi çok anlamlı ve değerli, "insan"ın tükenmediğini gözlemek sevinç verici! Türk insanının özlemini duyduğu tüm çağdaş özelliklere, insan ve yurt sevgisine, kararlılığa, cesarete ve onura sahip bir yargıcın, atamayla değil, oylarla başkan seçilmesi, pek çok şeyin anlamını yitirdiği şu ortamda belki de tek ya da en önemli güzel olay...

Hiçbir partiye bağlı olmayan insanlar bir araya geliyor şu günlerde anayasayı, demokrasiyi, katılımcılığı, sivil toplumu tartışıyor. Uçlar arasında ortak paydanın bulunması için çaba harcanıyor, "konsensus" oluşturulmaya çalışılıyor; şeriat isteyen aşırı sağ ile uç solun, sosyal demokratlar ve orta sağla, liberal görüşün temsilcilerini buluş-

turup ülkemizin anarşi ve teröre, sonunda da yeni bir askeri darbeye gitmemesi için bir uzlaşma ortamının arandığı çeşitli platformlar geliştiriliyor. En kısa zamanda erken seçime gidilmesi ve yeni Meclis'in gereken değişiklikleri yapması yolunda demokratik girişimler var. Uluslararası düzeyde insan haklarını ve sivil toplumu sağlamak amacına yönelik ciddi ve saygıdeğer çalışmalar olmakta. Bütün bunlar biraz düşünen, toplumumuzu sömüren ilkesizlikleri, fırsatçılığı, köşe dönmeciliği ve değer yargılarımızla birlikte insan varlığımızın da yitip gidişini kuşku, üzüntü ve tepki ile karşılayan bireyleri heyecanlandıran ve umutlandıran çok olumlu girişimler...

Kadına yer verilmeliydi

Ancak biraz dikkatli ve duyarlı bir gözün hemen algılayacağı büyük bir eksiklik göze çarpıyor bütün bu girişimlerde: "Kadının adı yok!" Sanki toplumumuz yalnızca tek cinsten oluşuyor, o tek cins her şeyi düşünüyor, her önemli konuyu kendi aralarında tartışıyor, her türlü çözümü üretiyor, tartışma platformlarını kuruyor ve öteki cinsin farklı bir bakış açısı, farklı bir yaklaşımı olup olmadığı konusunu asla aklına getirmiyor. Ortaya çıkan her grup, yapılan her liste, düzenlenen her panel, baştan aşağı erkek adlarından oluşmaktadır. Arasıra bir iki kadın adı görülse de bunun nedeni ya konunun doğrudan "kadın" olması ya da o konuda bir erkek uzmanın bulunmayışıdır.

Demokrasiye ve insan haklarına gönül vermiş aydınlarımızın bu konuda önyargılı oldukları ve özellikle kadınları ülke sorunlarına karıştırmak istemedikleri gibi bir durumun asla var olmadığını hepimiz biliyor, gözlüyoruz. Bu girişimcilerin "insan hakları" derken, tıpkı renkler ve ırklararası olduğu gibi cinslerarası ayırımcılığın da karşısında oldukları ve kadın-erkek eşitliğine inandıkları kesindir, kimsenin bu konuda bir kuşkusu yoktur. Yazıları ve sözleriyle bunu her zaman kanıtlamaya hazırdırlar.

Ancak kâğıt üzerinde ya da sözde var olan bir ilkenin yaşama ge-

çirilmesi apayrı bir olaydır. Bunun için özel bir çaba harcanması gerekmektedir. Pek çok Batı ülkesi bunu adeta bir zorlama şeklinde yaparak bugünlere gelmiştir. Çünkü kadın-erkek eşitliğini sağlamak için önce içimizde yerleşmiş cinsler ayırımı düzenini yıkmak zorunluluğu vardır.

Erkek egemen Osmanlı toplumunun mirasçısı olarak bizlerin, kadının toplumsal yaşamda yerini alması konusunda çok hazırlıklı olmadığımız bir gerçektir. Yalnızca erkekler değil, kadınların da çoğunluğu ev dışı işlerin, toplumsal yaşam ve politikadaki düzenlemelerin erkeklere özgü bir uğraş olduğuna inanırlar, kendilerini bu konuda yetersiz, yeteneksiz ve beceriksiz sayarlar. Gizilgüçlerinin, gerçek niteliklerinin ve yaratıcılıklarının farkında olmayan kadınlarımız kendi çocuklarını da aynı yöntemle aynı ayırımcı gözle yetiştirdiklerinde böyle giderse gelecekte de toplumsal bir eşitlenmenin var olamayacağı açıktır.

Toplumumuza bir göz attığımızda, kahvelerde, lokantalarda hâlâ yalnızca erkeklerin oluşturduğu gruplar görürüz. Anadolu'da 'aileye mahsus' yerlerde en ufak bir değişiklik görülmediği, otellerde hâlâ evlilik cüzdanı sorulduğu bir ortamdayız. Ne acıdır ki karma okulların yanlış olduğunu, kadınlara ayrı otobüsler ve hastaneler yapılması gerektiğini söyleyenler bile var!

Bugün aynı fakülteden mezun olanlar yıllık arkadaş toplantılarını yaptıklarında ya da karılı kocalı davetlere gidildiğinde, en üst eğitimi görmüş insanların bile bir süre sonra haremlik-selamlık oluşturarak kendi cinslerine özgü sorunları konuşmaya başladıkları, öbür cins yanlarında olmadığı zaman kendilerini daha rahat duyumsadıkları acı bir gerçektir ve kanımca birçok şeyi açıklayan bir karamizah örneğidir. Son olarak, Sosyalist Enternasyonal'in "Kadınlar Toplantısı" açılış törenine "çağrı"nın bile bir erkek tarafından yapılması, sanırım yurtdışından gelen sosyal demokrat kadın delegeleri bir hayli düşündürmüştür.

Avrupa ülkelerinin çoğunda, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması

yolunda yaptırımcı bir çözüm olarak uygulanan 'kota' olgusunu benimsediğini açıklayan en büyük sosyal demokrat partimize baktığımızda, bu ilkenin uygulamada ne denli cılız kaldığını, nasıl yaşama geçirilmediğini kolayca anlarız. Örneğin, çağdaş bir gelişme olarak değerlendirilebilecek 'gölge bakanlıklar'da, kadınlar için bir 'kadın bakanlığı' oluşturulmuş, buraya bir 'kadın' politikacı atanmış, öbür bakanlıklara tümüyle erkekler getirilmiştir. Kadın-erkek eşitliğini ilke edindiğini belirten bir partide, bir iktidar provasında bile durum böyledir; yani geleceğimizi planlama yolunda çalışan ve iddialı olan insanlar bile, ancak ve ancak kadınla ilgili konularda bir kadının görev alabileceğini, bunun dışındaki tüm konuları doğuştan yetenekli (!) erkeklerin çözebileceğini düşünmektedirler ya da düşünmeye zaman ayırmadan içlerinden öyle geldiği için 'öyle' davranmaktadırlar.

Sonuç

Kadının ileriye yönelik politikalar geliştirme konusundaki gizilgücünün, yaratıcılığının ve 'olmazsa olmaz'lığının ayırdına varılması için daha uzun süre beklemek gerekebileceğini düşünmek insanı ürkütüyor.

Her şey bir yana, geleceğin anahtarı eşitlikçi bir toplumdadır ve her şeyden önce çözüm, kadın-erkek birlikteliğinde, kadın ve erkeğin bir arada yaratıcılığına bağlıdır. Bizler, kendi toplumumuzda bu eşitliği sağlayamaz, sağlamak için başka ülkelerin gösterdiği kararlılığı ve uygulamaları yerleştiremezsek gelecek konusunda pek olumlu bir gelişme yaratamayacağımız açıktır.

19.6.1991

Kadın Ticareti!

Avrupa Konseyi daimi kurullarından biri de "Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu". Bu kurul, yeryüzü ülkelerinde kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunacak toplantılar yapmak, bu konuda çalışmaları olan kurum ve kişilere çağrıda bulunarak belli konuları tartışmaya açmak ve ortaya çıkan önerileri yetkililere duyurmakla görevlidir. Prof. Dr. Nermin Abadan Unat uzun yıllardır bu komisyonda ülkemizi başarıyla temsil etmektedir.

Bu komisyon (25-27 Eylül'de) "İnsan haklarını ve insan onurunu ihlal açısından kadın ticareti ve zorla fuhuş" konulu bir seminer düzenlemişti. bu ana konu da, 1- Kadın ticareti ve zorla fuhuşun önlenmesi, yaklaşım ve öneriler, 2- Hukuksal ve yönetsel yaklaşım ve öneriler, 3- Yardım, destek ve yeniden topluma kazandırmadaki yaklaşım ve öneriler başlıklarıyla üç alt konuya ayrılmıştı.

Toplantıya, konuyla doğrudan ilgili sosyal bilimciler, bazı fahişe kuruluşlarının temsilcileri, çeşitli ülkelerin kadınla ilgili bakanlıklarının ya da genel müdürlüklerinin görevlileri, çok sayıda sosyal hizmet uzmanı, kadın ticaretiyle savaşan örgütlerin temsilcileri, Interpol ve göçmen işleri görevlileri, hekimler ile kadın-erkek eşitlik bürolarının ve çeşitli kadın kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan 86 kişi katıldı.

Uzmanlık alanıma girmesi nedeniyle seminerin birinci alt başlığı olan "Kadın ticareti ve zorla fuhuşun önlenmesi: Yaklaşım ve öneriler" konusunda bir rapor hazırlama ve genel tartışma öncesinde bunu ana çizgileriyle sunma görevi bana verilmişti. Konu başlığını birkaç kez okuduğumuzda ne denli derin ve öneriler geliştirilmesi zor

olduğu kolayca anlaşılıyor. İşte ben de uzunca bir süre, yılların birikimini oluşturan gözlemlerimi bir araya getirmeye, yeniden değerlendirmeye, konuyla bağlantılı çeşitli yayınları okumaya, basındaki yorum ve yaklaşımları, somut olayları bu açıdan gözden geçirmeye çalıştım. Kafamın ve yüreğimin içindeki başköşeye aylarca bu konu yerleşti. Raporumun yazımına başladığımda kafamda kendime göre yorum ve değerlendirmeler oluşmuş, içimdekileri kâğıda dökmek ve insanlara duyurmak ana hedefim olmuştu.

Geçmişe baktığımızda doğurganlığı ile toprak anaya benzetilen "kadın"ın atalarımızca nasıl baştacı edildiğini hayranlık ve şaşkınlıkla görmekteydik. Oysa daha sonraları erkek gücünün kadınla cinsel ilişki sonucu dorukta kalabileceği gerçeği keşfedilmiş, yeryüzünde ve tanrılar aracılığıyla öbür dünyada erkek egemenliği gelişirken ne yazık ki kadın buyruk altına alınan bir cinsel mal olmak yazgısından kurtulamamıştır.

İlk yasa koyucularından Atinalı Solon, aynı zamanda ilk genelevi de açan bir yöneticidir ve bu kurumu şöyle savunmuştur: "Soylu Atinalı eşler, sizin, evlerinizde oturup nazik bedeninizi, gençlik ve güzelliğinizi korumanız ve yorulmamanız gerekir; bırakınız, kocalarınız fahişelerle cinsel isteklerini tatmine çalışsınlar ve sizi rahat bıraksınlar."

İşte o günden bugüne "kadın" çoğunlukla erkekler tarafından alınan satılan, dövülen sövülen, hatta sık sık öldürülen bir "mal" olmaktan öteye gidememiş, çoğunluğu evinin dört duvarına tutsak edilirken fahişelik kurumu da "olmazsa olmaz" bir süpapmışçasına benimsenmiş, bir cinsel objeye dönüşen kadın, kadın tecimcilerinin elinde köle haline getirilmiş, dışlanmış, adeta yok sayılmıştır.

Günümüz dünyasının geri kalmış yoksul ülkelerindeki kadın, bir dışsatım (ihraç) ürünü durumunu almış, gelişmiş ve zengin ülkelerin kadın pazarlarını ve eğlence dünyasını doldurmuştur. "Çağdaş köleler" diye nitelenen bu kadınlar bir yandan yaşamlarını sürdürmek ve çoğu kez geride bıraktıkları ailelerine destek olmak için kendi beden-

lerini satarken, bir yandan da uluslararası uyuşturucu, hırsızlık ve cinayet mafyasının kucağına düşmekte.

Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'ın Avrupa Konseyi toplantısında dile getirdiği gibi kadınlar artık bilgisayar programlarıyla pazarlanmakta, kokuşmuş bir ticari ahlak yaşamımıza egemen olmaktadır.

Kadın ticareti, zorla fuhuş ve onun bir uzantısı olan pornografinin, demokrasi ve insan hakları ilkeleri temeli üzerinde gelişmiş ülkelerce ve bireylerce olağan kabul edilmesi, günümüz dünyasında bu terimlerin ne denli sömürüye açık olduğunu, insan onuru ve hakları açısından ne denli çifte standart kullanıldığını ortaya koymaktadır. İşte bu çıkarımları dikkate aldığımızda, "Herkes her istediğini yapmakta özgürdür" diye yorumlanan ve gücü ve parayı elinde tutanların, nalıncı keseri gibi yalnızca kendilerine yonttukları hak ve özgürlüklerin nasıl insan varlığını, insan bedenini ve insan onurunu sömürmede kullanıldığını tüm açıklığıyla görebilmekteyiz.

Nedenler ve çözüm: Seminerde raportörü olduğum alt başlık olan "Kadın ticareti ve zorla fuhuş" konusunu bu açıdan ele aldıktan sonra günümüzde bu olayın nedenlerini ve çözüm önerilerini şöyle gözden geçirdim: Her ne kadar genel kanı ve bizim yaptığımız bazı araştırmalara göre yasal ya da kaçak olarak fahişelik yapan kadınların, parçalanmış ve alt gelir düzeyinde yaşayan ailelerden geldikleri, çoğunun yeterli eğitim görmedikleri ve genellikle çocuk yaşta aile içinden veya dışından biri ya da birileri tarafından tecavüze uğradıkları vb. gibi ortak özellikler saptanabilmekteyse de aynı koşullarda milyonlarca insanın bulunduğu ve ancak çok az bir bölümünün fahişe olduğu, bundan dolayı da bu açıklamaların ananeden olamayacağı ortaya çıkar.

Fuhuş ve kadın ticareti olayında araştırmacıların yeni yeni dile getirdikleri, benimse derinlemesine incelenmesi gerektiğini düşündüğüm ikinci etken, erkekler, yani alıcılardır (müşteriler)... Eyet, ne satarsanız satın, alıcı bulamazsanız bu satışı sürdüremezsiniz... Kadın ticareti, bugün bir mafya düzeni içinde bütün hızıyla devam ediyorsa ve bunun pazarlamacılarının çoğu ve de müşterilerinin tümü erkek

cinsten oluşuyorsa, bunun çok iyi araştırılıp açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Erkekler, eğitim farkı olmaksızın varlıklarının odak noktasını sekste gördükleri ve kadınları birer cinsel nesne olarak algılamaya devam ettikleri sürece bu konuda bir olumlu gelişme söz konusu değildir. Son derece iyi eğitim görmüş, insan haklarına saygılı, hatta bu konuda yazan, konuşan, evli, çocuklu belki de dindar bir Avrupalı üst düzey işadamının, özel bir uçağa binip porno filmler seyrederek hafta sonunda Doğu Asya'da bir ülkeye giderek bir otel odasında, 12 yaşında, babası tarafından fuhuş sektörüne pazarlanan bir kız çocuğuyla bir gecelik seks yapmasını ve bunu en doğal hakkı olarak görmesini nasıl açıklayabilir ya da görmezlikten gelebiliriz?

Kadın ticaretinin bu kadar yoğun bir trafik içinde giderek artan boyutlarda sürmesinin bir başka etkeni de çağdaş dünyayı avucunun içine alan kitle iletişimi ve bunu ellerinde tutanların yarattığı tüketim toplumunun beynine empoze edilen dürtülerdir.

Her türlü malın satışını çıplak bir kadınla özdeşleştiren reklam dünyası, yoksul ülkelerin çaresiz ve seçeneksiz kadın ve genç kızlarına, ruhlarının ve bedenlerinin sömürülmesine yol açacak tüm tuzakları hazırlamakta ve ışığa koşup yok olan pervaneler örneği insan onurunu yok eden bu korkunç çarka çekmektedir.

Kadın ticareti ve zorla fuhuşun yeryüzünden silinip yok edilmesi belki de bir ütopya olarak kalacaktır. Ancak sokak aralarında ve orman içlerinde ya da süslü, içki kokulu genelevlerde, bedeninden birilerinin servet yaptığı genç kız ve kadınlarımız var olageldiği sürece, yaşamı ve insan varlığını ciddiye alan hiç kimsenin rahat uyuması ve huzurlu olması söz konusu değildir. O halde bugünkü olanaklarımızla neler yapabiliriz?

Bugün yeryüzünün en önemli sorunu nüfus planlamasıdır. Bakılamayacak, beslenemeyecek ve eğitilemeyecek çocukların üretilmesi kesinlikle önlenmelidir. Bu da daha iyi etkili, kolay uygulanır, yaygın bir doğum denetimiyle insanlara bunun gereğini anlatarak ve inandırarak yapılabilir. Oysa bugünkü yöntemler buna yetersizdir, özel-

likle geri kalmış toplumların geleneksel ve dinsel direnci çözülememiştir ve havanda su dövülmektedir. Bu konuda yapılması gereken çalışmalara yeterli kaynak ayrılmamakta, uzay ve silah araştırmaları her şeyin önüne geçmektedir.

Eğer yeryüzünün geleceğini planlayanlar, yoksul ülkelerin insanlarını, üretilen her şeyi, kendini satma pahasına satın alacak "bilinçsiz tüketici kaynağı" olarak görmekten vazgeçip nüfus planlamasına gereken gerçek yatırımı yapabilseler ve en yoksul kulübeye, en güçlü dinsel direnci aşarak televizyon vb. şeytan icatlarını (!) pazarladıkları gibi doğum denetimi yerleştirebilseler açlık ve sefaletle birlikte fahişeliğin de ana nedenlerinin ortadan kalkacağı kuşkusuzdur. Ama nerde o yürekli insanlar, o tüketim endeksli değil, insan onuru endeksli politikalar, politikacılar?

Kadın sömürüsünün bir boyutu olan kadın ticaretinin ortadan kalkmasının en gerçekçi çözümü, gerçek anlamıyla "kadın-erkek eşitliği"nde ve bunun, "var olmanın ana koşulu" olarak çağdaş insanın benliğinde yer almasında yatmaktadır. Burada erkeğin bakış açısının eşitlikçi olarak gelişmesi ne denli önemli ise kadının da kendine biçilen ikincil konumdan ve ancak kendini pazarlayarak geleceğini sağlayabileceği inancından sıyrılması, kendinin ve cinsinin sömürülmesine karşı çıkması büyük önem taşımaktadır.

Bütün bunlara ek olarak, iletişim araçlarının insan sömürüsüne dönüşen, kadını ve erkeği birer seks varlığına indirgeyen saldırgan tutumuna, yine çağdaş ilkelerin ışığında ve bunları benimseyenlere "dur" denilmesi gerekmektedir.

Özetlersek, "İnsan Hakları" ve "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması" bildirgelerinde ilkeler ve yapılması gerekenler tüm ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Bu dünyayı daha yaşanabilir duruma sokmak ve insan sömürüsüne son vermek istiyorsak Amerika'yı yeniden keşfetmemize gerek yoktur, çifte standartlardan vazgeçerek bu ilkeleri benimseyip uygulamamız yeterlidir.

2.10.1991

Demokrasi ve Cinsler

Ekranda bir görüntü, en önde kol kola girmiş posbıyıklı erkeklerden oluşan Türk parlamenterler, ardından yine kol kola girmiş posbıyıklı erkek belediye başkanları, çevrede hemen hepsi erkek içişleri görevlileri, korumalar... Yabancılar soruyor; "Ülkenizde hep erkekler mi ortalıktadır, ulusunuzu onlar mı temsil eder, kadınlarınız hâlâ kafes arkasında mıdır?" Sanırım bu soru çok da gerçek dışı değil...

Ciddi bir açıkoturum mu söz konusu, örneğin "insan hakları" mı konuşulacak ya da "işçi hakları", "anayasa" mı irdelenecek hemen dört ya da beş erkek adı sıralanır; bir jüri mi, bir yönetim kurulu mu oluşturulacak bilim ya da ekin üzerine, derhal beş erkek adı art ardına getirilir. TV'de özellikle toplumsal ve siyasal konuların tartışıldığı açıkoturumlarda konuşmacılar hemen her zaman erkektir. Hele hele her gece ekrana yansıyan kavgalı gürültülü TBMM bileşimlerinin, siyasal partilerin grup toplantılarının vb. toplumun geleceğini saptayan kurumların gerek görüntüde gerekse davranışta tam bir erkek egemenliğine gömülmüş olması ne kadar iç karartıcı bir olgudur.

Son günlerde, çok saygın bir gazetemizin çeşitli konularda açtığı ödüllü yarışmaların 27 kişilik seçiciler listesine baktığımızda, ülkemizin ekinsel yaşamına yön verebilecek bu uzmanların 16'sının erkekler arasından belirlenmiş olduğunu hayretle görüp cinslerarası eşitsizliğin bir somut örneğine daha tanık olabilirsiniz.

Çağdaş bir dünya özleminde olduklarını belirten aydınlarımızın, yöneticilerimizin, tüm resmi ve sivil kurumların ve de kadın ve erkek tek tek bireylerin cinslerarası eşitliği hiç mi hiç dikkate almadıkları, hatta bu konuda duyarlı olanlara küçümseyerek baktıkları bir gerçektir.

Her işin başını erkeğin çekmesi, karar mekanizmalarında erkeğin dizginleri elinde tutması toplumumuza bir ata yadigârıdır. İnsanların erkeklerden oluştuğuna inanıldığı, kız çocukların çocuktan sayılmadığı, ikiz doğan bebelerden erkeğe özen gösterilip kızın cılızlıktan ölüme terkedildiği harem-selamlık-cariyelik yaşantısının uzantısı olan toplumlarda cinslerarası eşitlik kavramının yerleşmesi pek kolay olmasa gerek.

Çağın gereği kadınlı-erkekli gidilen davetlerde bile bir süre sonra tıpkı geçmişin harem-selamlık yaşantısında olduğu gibi, erkeklerin ve kadınların kendi aralarında gruplaştıkları, erkeklerin cinsellik ya da futbol üzerine öyküler anlatmaya başladıkları, kadınlarınsa birbirlerinin giysi ve takılarını süzerek yemek ve pasta tariflerine girişti kleri gözlenir. Herkesin doğal bir olguymuşçasına uyum sağladığı bu ayırımcılığı gidermek için iki cinsin de herhangi bir beklentisi olmadığından, düzenin böyle sürmesi kimseyi fazlaca rahatsız etmemektedir. Kız çocuğunu erkek çocuğundan, kız kardeşi erkek kardeşten, karıyı kocadan, anneyi babadan, kadın olarak kendini erkek cinsten farklı olarak algılamanın kökeninde yatan ataerkil ve feodal geçmişimizden arınmak için daha çok yol almamız gerekiyor.

Kızın ağabeyinden, annenin babadan dayak yediği, kız çocuğun "Sen sus, kızlar öyle olur olmaz her şeye karışmaz" diye azarlandığı ve annenin izin isteyen çocuğuna "Bu izni ben veremem akşam baban gelince ona sorarsın" diyecek kadar boyun eğmiş olduğu, eğitim ve iş olanaklarının büyük oranda erkeklerin elinde tutulduğu ve somut bir veri olarak toplumun %51'ini oluşturan kadınların %38'inin okumaz-yazmaz, yani karacahil ve kalanların %12'sinin de yalnızca diplomasız okur-yazar olduğu bir ülkede cinslerarası eşitliğin yerleşmesi için bu konuda çok yoğun bir çaba harcanmalıdır.

Kadın ve erkeğin birbirinden farklı biyolojik yapılara ve duygusal davranışlara sahip oldukları savının ise cinslerarası eşitlik kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Kuşkusuz beden yapısında, cinsel işlevlerde, üreme yöntemlerinde doğuştan farklılıkları olan bu iki cinsi "tek

cinse" indirgemeye kimsenin ne hakkı ne de isteği vardır. Kadınlarla erkeklerin, tıpkı aynı cinsten diğer insanlarda olduğu gibi "belli bedensel işlevleri yapmadaki güç ve beceri" açısından farklı olmaları yalnızca yapısal bir olgudur. İnsan cinslerinin öğrenme, düşünme, yaratma, karar verme ve sorumluluk alma gibi insanı insan yapan -yani biyolojik olmayan- konularda farklı olmadığı artık çok iyi bilinmektedir.

İşte günümüzde, "cinslerarası eşitlik" derken kadın ve erkeğin birbirinden farklı biyolojik yapılara sahip oldukları asla yadsınmadan, tüm bu çok güzel ve birbirini tamamlayan, biri olmazsa ötekinin var olmayacağı farklılıklar olduğu gibi kabul edilerek, doğumdan başlayarak aile içinde, eğitimde, işte, toplumsal yaşamda ve en önemlisi hukuk önünde ve siyasal yaşamda "kesin eşitlik" söz konusu edilmektedir. Ülkemizi yurtiçinde ve yurtdışında, siyasal ve toplumsal yaşamda erkeklerle birlikte temsil edecek pek çok kadın-insanımız vardır. Kadınlarımızın kafes ardında olmadığını kanıtlamak istiyorsak atılan her adımda, her düzenlemede, her açıkoturum ya da panelde, her yönetim kurulunda cinslerarası eşitliğe özen göstermek ve gerçek demokrat kimliğe bu yolla kavuşmak zorundayız.

4.10.1992

Kadının Bilinçlenmesi ve Oy Sandığı

İnsan denen varlık kadın ve erkek diye adlandırılan iki cinsten oluştuğu halde toplumların tümünde, erkek-insanın üstünlüğüne ve egemenliğine, kadın-insanın güçsüzlüğüne ve ezilmesine bağlı bir denge ya da dengesizlik yaratılmıştır. Erkek güçlüdür, üstündür, önderdir, yöneticidir, dediği dediktir; kadınsa zayıftır, güçsüzdür, akılsızdır, kötü ruhlu cadıdır!..

Yüzyıllardır insanlık bu betimlemelere binlerce yenisini ekleyegelmiş ve birbirinden biyolojik yapı dışında hiçbir farklılığı olmayan bu iki insan cinsini ezenle ezilen, sömürenle sömürülen olarak karşı karşıya getirmiştir.

Oysa kadın da erkek de aynı kafa yapısına, akla, yeteneklere, aynı yüreğe, aynı duygulara sahiptir ve aynı eğitimi alabildiklerinde kadınların her alanda erkekler kadar başarılı oldukları son derece açık ve somut olarak bilinen bir gerçektir.

Dağlarda hayvan avlandığı ya da beden bedene savaş edildiği çağlarda erkeğin kas gücü açısından kadına üstün gelmiş olmasını günümüzde insan cinslerine uygulanan ayırımcılığın gerekçesi olarak görmek olsa olsa safdillik olur.

Geçmişteki erkek egemen kabile düzeni, krallıklar, derebeylikleri, imparatorluklar ve teokratik yönetimlerde biyolojik farklılıklar üzerine kurulmuş bir kadın erkek eşitsizliğinin gelişip köklendiğini biliyoruz. İşin en acıklı yanı, bu eşitsizlik düzeninin her iki çins tarafından, olduğu gibi benimsenmesi ve yeryüzünün temel ilkelerinden biriymişçesine onaylanmasıdır.

Birçok gelişmiş toplum, bu yanlış varsayımla ilerlemenin ve çağ-

daşlığı yakalamanın olanaksızlığını kavramış, son yüzyıllarda insanların (yani kadınların ve erkeklerin) eşit doğduğunun ve her türlü olanaktan eşit yararlanmaları gerektiğinin ayırdına varabilmiştir. Bu noktaya varılmasında, eğitimi artan, bakış açısı genişleyen, kendi toplumundaki ve dünyadaki açmazları, çok yönlü bir şekilde inceleyebilen erkek-insanın rolü olduğu kadar, kendini, yeteneklerini tanımaya, yeterli olanaklar yaratıldığında ne denli başarılı olabildiğini gözlemeye başlayan kadın-insanın da rolü büyüktür.

Bütün bunlara karşın, pek çoğumuzun imrenerek baktığı Batı toplumlarında bile, paranın gücüne dayalı sınıfsal ayırımlara koşut olarak, adeta kromozomlara işlemiş bir kadın-erkek ayırımının bugün de sürdüğünü gözlemleyebilmekteyiz. Kadınların, gelişmiş ülkelerin birçoğunda üst düzey yöneticiliklere ve karar organlarına yükselememelerinin temelinde yatan gerçeğin bu olduğu açıktır.

Geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerdeki erkek egemenliği ve baskısı ise tartışmasız benimsenen bir olgudur. İnsanlar (kadınlar ve erkekler), yönetici deyince hep erkek-insanı çağrıştırırlar. Onlarca önderler, kendileri için karar verecekler astığı astık, kestiği kestik, yani fizik gücü yerinde erkeklerdir. Kadınlarınsa ne gücü ne de yeteneği vardır bu konularda. Onlar evlerinde oturmalı, etliye sütlüye karışmamalı, gerek ailede gerekse toplumsal yaşamda bin yıllardır oluşagelmiş bu dengeyi (ya da dengesizliği) bozmamalı, erkeğe ayakbağı olmamalıdırlar!

Ne ilk demokrasilerde, ne teokratik devletlerde, ne burjuvazinin egemenliğinde, ne de faşist, sosyalist, komünist rejimlerde kadın sömürüsü ve biyolojik yapıya bağlanan ayırımcılık altedilebilmiştir. Tüm egemen erkeklerin kadınları, "başımızın tacı", "devrimimizin temeli", "demokrasimizin olmazsa olmazı" diye nitelemelerine karşın kadınlar, cadı, cariye, günahkâr, cinsiyeti bastırılmış "bacı" ya da parti kadın kollarında zarflara adres yazıcı "yardımcılar" olma yazgısından kurtulamamışlardır.

21. yüzyıla girerken kadınla erkeğin eşitsizliğini sürdürmek ve

bu eşitsizliği kabul edip savunmak hiçbir çağdaş insanca onaylanamaz. Bugün çağdaş kafalı genç kuşaklar, biyolojik farklılıklar saklı kalmak koşuluyla kadınların ve erkeklerin eşit doğduklarına, her iki cinsin de kendilerini yetiştirip geliştirme ve karar organlarında yer alma konusunda eşit olanaklara sahip olmaları gerektiğine inanmakta, bunu bilimsel verilerle kanıtlamakta ve bireysel ve toplumsal olarak eşitlikçi ve demokratik bir yaşam biçemi sergilemektedirler. Onların kuracağı demokrat ailelerde, anne-baba ve çocuğun eşit hak ve sorumlulukları bulunmakta, dış dünyadaki ve aile içindeki çalışmalar istençli şekilde paylaşılmakta, böylece sağlanan huzur ve sevgi ortamı, her türlü bedensel ve beyinsel üretimi de arttırmaktadır.

Eşitlikçi aile ve toplumlarda erkekler de yüzyıllardır sırtlarına vurulan yüklerden, tüm sorumlulukları üstlenen "güçlü reis" maskesi taşımaktan kurtularak yaratıcılıklarını daha anlamlı kılabileceklerini kavramaya başlamışlardır.

Geleceğin toplumunda karar mekanizmalarında kadınlarla erkeklerin tüm sorumlulukları paylaşacağı gerçeği önlenemez bir ivme kazanmıştır. Bunun önüne geçilmesi, gümbür gümbür akan ırmağın geriye dönmesi tarihsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Geçmişten geleceğe olup bitenleri gözlemleyebilen, oluşan belirtileri yorumlayabilen, değerlendiren öngörülü kadınlar ve erkekler, bu sağlıklı gelişmenin insanları gerçek demokrasiye, cinslerarası eşitsizliğin olmadığı toplumlara ulaştıracağının bilincindedirler. At gözlükleri takmış ya da taktırılmış pek çok insan ise henüz bu gelişimin ayırdına varamamış, bunun ne denli sağlıklı olacağını kavrayamamıştır. Günümüz dünyasında hâlâ pek çok erkek kendini kadınlara oranla daha akıllı, becerikli, yetenekli ve üstün görmekte; dolayısıyla aileyi ve toplumları yalnızca kendisinin yönetebileceği düşünü sürdürmektedir.

At gözlüğü taktırılmış birçok kadınsa, hâlâ kendilerine büyüklerince biçilip giydirilmiş ikinci konumlarının aslında çok kötü olmadığını, çünkü böylece birçok sorumluluğu yüklenmekten, düşünüp karar vermekten kurtulduklarını, aksine eşit konuma geldiklerinde ya-

şantılarının daha zorlayıcı olabileceğini varsaymak aymazlığı içindedir.

Elbette sorumluluk almadan haklar kazanılamaz, ama sorumluluk almadan insan da olunamaz. Ot gibi yaşamak, bir hiç olarak; güdülen, dövülen, sövülen bir mahlûk olarak yok olup gitmek, bunu değişmez bir yazgı gibi görmek hem insanı insanlığından etmekte hem de yetişmekte olan öteki kadınlara ve erkeklere kötü örnek olmakta, onlara içinde bulundukları kısır döngüden kurtulamayacakları duygusunu vermektedir.

Çağdaş dünyada kadınlar ve erkekler el ele yaşayacak, birlikte üretip birlikte tüketecek, kendi akıllarıyla kendi yeteneklerini birlikte geliştirecek ve gelecek kuşaklar, savaşların, çevre kirliliğinin, cinsellik ve emek sömürüsünün bulunmadığı, sevginin ve aklın egemen olduğu bir topluma kavuşacaklardır.

Sağlıklı bir demokrasi için

Bugünkü eşitsizlikler dünyasında ülkemiz kadınlarının da yüzyılların birikiminden kaynaklanan ikincillik, eşitsizlik ve ezilme üzerine oturtulmuş bir düzenleri (ya da düzensizlikleri) vardır ve hem kendi cinsi, hem de karşı cinsi tarafından bu yazgısına karşı çıkamayacağı, bu düzeni asla değiştiremeyeceği yinelenip durmaktadır.

Oysa yeryüzünde olduğu gibi ülkemizde de toplumun yarısını kadınlar oluşturmaktadırlar ve kendi güçlerini ağır aksak da olsa algılamaya başlamışlardır. Kadınlarımızın bilinçlendirilmesi ise tüm sorumluluk duyabilen etkin konumdaki insanlara düşmektedir. Bu genel bilinçlenme oy sandığında kendini gösterdiğinde ve kadınlar ancak her aşamada eşit olarak temsil edildikleri siyasal oluşumları destekleme kararlılığına ulaşıp bunu uyguladıklarında, kadın ve erkek olarak sağlıklı bir demokrasiye kavuşabileceğimiz açıktır.

8.3.1993

Kanlı Düğün...

Dünyada bir cadı kazanı kaynıyor. Para hırsı yalnız insanların değil koskoca ülkelerin de gözünü döndürmüş durumda. Petrol paylaşımı, altında bu hazineyi bulunduran ülkeleri ya da yöreleri ateş çemberine alıyor, kan gölüne döndürüyor. Uyuşturucu, silah ve fuhuş mafyası bu bulanık, bu simsiyah havada elini kolunu sallaya sallaya dolaşıp duruyor ve insanlar, yeni doğmuş bebesinden 20'sindeki delikanlısına, titrek ihtiyarına dek ölüyor, öldürülüyor. Ortaçağın vahşeti ve barbarlığı hortlamış, 21. yüzyıla girerken, o örnek alınan Avrupa'nın göbeğinde taş gibi delikanlılar (!) toprağını, havasını, bayrağını paylaştıkları ülkelerinin kadınlarının ırzına geçmeyi bir savaş yöntemi olarak uygulayabiliyor ve bütün dünya olup biteni bir magazin serüveni, bir fotoroman gibi görerek kılını kıpırdatmıyor!

20. yüzyılın tarihe nasıl geçeceğini ve gelecek yüzyıllarda torunlarımızın bizleri nasıl yargılayacaklarını merak ediyorum. Eminim ki çoğu bu utancı benimsemeyip bu mirası reddetmek isteyecek. Kimbilir belki de 20. yüzyılın sonunda tohumu atılan canavar, ileriki yüzyıllarda daha da acımasız ve kan içici olarak gelişip birbirini yemeye devam edecek!

Ülkemizin durumu bu genel görünümden farksız, büyük barışsever (!) ülkelerin ürettiği silahlar, silaha dönüştürülüp piyasaya sürülen çarpık kim kime ve neye karşı belli değil? Her gün yüzlerce can yok olup gidiyor! Terör deyip geçiştiriyoruz, kaza deyip boşveriyoruz. Bütün bunlar neden oluyor, nasıl önlenir diye düşünmüyoruz...

Oysa kim olursa olsun, yitip gidenler bizim kanımızdan canımızdan evlatlarımız, kardeşlerimiz, torunlarımız: Aynı toprakları, aynı

geçmişi paylaştığımız fidanlarımız, ağaçlarımız, havamız, her şeyimiz. Güneydoğu Anadolu'daki kurbanlar, şeriatçı terörün Allah adına katlettiği canlar, trafiğe çıkarılan sapık şoförlerin kıydığı yaşamlar, yargısız infazlar, hırsız yap satçının yaptığı binanın altında kalanlar, namus, kumar ve para uğruna ilkel ellerin işlediği cinayetler etrafımızı bir karabasan gibi sarmış durumda.

Her şeye karşın yaşam sürüyor, en kötü ve zor koşullarda da olsa gençler, birbirleriyle evlenmeye, bütün bu kötülükleri ve karanlık geleceği yok sayarak çocuk sahibi olmaya devam ediyorlar. İnsanoğlu'nun ve kızının en önemli özelliklerinden biri de unutabilmesi, anını yaşayabilmesi ve tüm olumsuz koşullarda bile var olmaya devam etmesi değil mi?

Belli bir yaşa ulaştıktan sonra, arasıra eski okul arkadaşlarıyla bir araya gelince konuşulanların başında çocukların, onların eğitimleri ve yuva kurmaları gelir. Dostlar sıklıkla, "Ah kardeş, öyle çok işim var ki, bizim çocuğu evlendiriyoruz, alışveriş, düğün dernek, ele güne rezil olmadan, şanımıza uygun bir şeyler yapmalı, karşı tarafa yenik düşmemeliyiz..." gibisinden durum saptaması yaparlar. Bir gösteri yarışına, çoğunlukla da sonunda adeta bir kan davasına dönüşen bu evlendirme olaylarında ailelerin komplekslerini yenme çabası dışında evlenecek gençlerin hiçbir yaşam hakkı olmadığını, varlıklarının hiçe sayıldığını görerek çoğu kez kendimi tutamam ve yanıtlarım:

"Arkadaşlar ne olur, 'çocukları evlendiriyoruz' sözünü bırakın, kendinizi aldatmayın, siz kendinizi tatmin etmek, size yapılamayanı çocuklarınıza uygulayarak bir eksiğinizi kapatmak istiyorsunuz. Çocukları evlendirmeyi bırakın, 'çocuklar evleniyor' demeyi öğrenin. Bırakın da onlar kendileri düzenlesinler bu birleşmeyi, kendileri kursunlar yuvalarını, olanaklarına göre yavaş yavaş düzsünler evlerini. Kendi hayalinizdeki yatak odasını onlara zorla dayatmayın, karşı tarafa fiyaka olsun diye yok canınıza bir gecelik eğlenceye, gösterişli ama hiçbir işlevi (fonksiyonu) olmayan takılara para yatırmayın, paranız varsa verin gençlere, onlar ne yapacaklarını bilirler, yoksa da

varsınlar kendi kazançlarıyla sindire sindire bir şeyler almanın zevkine varsınlar..." gibi laflar ederim. Arkadaşlar genellikle "haklısın, haklısın ama..." der, ardından yine kız tarafına, oğlan tarafına nasıl baskın gelmeleri gerektiğini anlatır dururlar.

Geleneklerimize göreneklerimize göre bir ekonomik anlaşmanın törenleridir evlilikler, başlık parası, eşya, takılar, düğün nedeniyle gelen armağanlar... Sade insanlarımızda, özellikle kentleşme olgusu karşısında artık "evlendirilme" kendiliğinden "evlenme" şekline dönüşmüş, ailenin, akrabaların, komşuların, koskoca bir klanın değil, 21. yüzyıla adımını atacak aklı başında bir genç kızla bir erkeğin olayı haline gelmiştir.

Beri yandan kız kaçırmalar, resmi nikâhsız evlenmeler, kuma olmalar, berdel etmeler, öldüresiye dövmeler ve 32 yerinden bıçakladıktan sona "karını neden öldürdün, sevmiyor muydun?" diyen hâkime "hâkim bey sevmesem öldürür müydüm?" diye yanıt veren âşıklar ülkesi olmaya da devam etmekteyiz.

Sosyete düğünlerinde...

Son zamanlarda bütün bu çarpıklıklara bir yenisi daha eklendi: Ünlü zenginlerin kuş sütü eksik olmayan düğünleri ve bu düğünlere, iki eli kanda da olsa katılmak zorunluluğunda olan siyasetçilerimizin sergilediği senaryo. Kuşkusuz zengin olmak ayıp değildir, (ancak yoksul olmak ayıptır), aklını kullanıp köşeyi dönen zamane zenginleri de paralarına güvenip yedi gün yedi gece düğün yaparlar, yerlere beş yüz binlikleri ya da çil altınları saçarlar, otelleri kapatıp Hollanda'dan çiçek, Rusya'dan havyar getirtebilirler.

Bu harcamaların kaynağını belirtebiliyor ve Matild Manukyan ciddiyeti ve sorumluluğuyla vergilerini de ödüyorlarsa bizlere ancak ve ancak "Allah mutlu kılsın. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine" demek düşer.

Ama eğer yurdumuzda ivedi çözüm bekleyen binbir sorun var-

sa ve benim sorumlu sorumsuz siyasetçim yazlıkta göbek büyütmeyi, sosyete (!) düğünlerinde saza eşlik etmeyi, her türlü yolsuzluğa karışmış insanlarla sarmaş dolaş olmayı, böylece tüm olup bitenleri onayladığını belirten bir davranış sergilemeyi doğal ve doğru buluyorsa bu, ülkesini gerçekten seven, bu sevgisini para pulla değerlendirmeyen herkesin tepkisini çeker, herkesi umutsuzluğa ve güvensizliğe düşürür.

Eğer o gün ülkenizde neler olup bittiğini anlamak için yorgun argın döndüğünüz işinizden TV'nizin başına çöktüğünüzde, 30 kişinin doğuda PKK teröründe, 20 kişinin batıda trafik teröründe katledildiğini öğrenmeden önce, sayın yöneticilerimizin de katıldığı görkemli düğünden haberleri ve görüntüleri alabiliyor ve hatta o gün yenen özel menüyü kulaklarınızla duyabiliyorsanız bütün bunlarda bir terslik olduğunu kavrayıp öfkelenmeden edebilir misiniz?

Ertesi gün gazetelerinizi açtığınızda yine kanlı olaylardan önce anlı-şanlı düğünlerin, yerlere dökülen paraların, özel yapılmış pastaların ve bu mutlu güne katılan sorumlu sorumsuz yöneticilerin fotoğraflarını görünce "ekmek bulamazlarsa pasta yesinler" sözünü anımsar ve bu işin yanlış olduğunu, siyasal ve ekonomik binbir sıkıntısı olan insanlarımıza adeta hakaret edildiğini, onlarla alay edildiğini düşünmez misiniz?

Büyüklerimiz "her şeyin yeri ve zamanı vardır" derler, bizleri mantıklı hareket etmeye, gösterişten ve gösteriden uzak kalmaya yönlendirir, yeni bir şey giydiğimizde olmayanları da düşünerek hava atmamamızı önerirler ve kendileri de bu davranışın canlı örneğini sergilerlerdi.

Türkiye Cumhuriyeti bugüne kadar böylesine yozlaşmamıştı, ilkeler ve erdemler böylesine pazara çıkmamıştı. Paranın satın alamayacağı bir şeyler en azından sade insanımızın yorgun yüreğinde, rutubet kokan tahta sandığında ya da emektar yastığının altında saklanırdı. Alçakgönüllülüğün enayilik sayılmadığı günlerde insanlar, birbirlerini incitmemeye, kamuoyuna daha iyi izlenimler vermeye çalı-

şırlardı. Bu dünyadan göçüp giderken hiçbir şeyin birlikte götürülemeyeceğini ve yarına kalanın yalnızca ve yalnızca bir hoş seda olduğu bilincini taşırlardı.

Sonuç

Günümüzde zengin olmaya indeksleniyor herkes, köşeyi dönmeye ve görkemli "evlendirmeler", "sünnet düğünleri" yapmaya, su gibi şampanya, ünlü sanatçılar, göbek havası ve sorumlu sorumsuz siyasetçilerin katılımı, görkemin tanıkları ve kanıtları oluyor. Olsun varsın, kimsenin bir diyeceği yok.

Yok ama, lütfen siyasetçilerimiz asıl görevlerini ön plana alsınlar, görsel yayın ve basınımız da, bütün bu olayları ana haber bültenlerinin ve gazete manşetlerinin başköşesinden, dileyenin izleyeceği magazin köşelerine indirgesinler, böylece, kan gövdeyi götürürken toplumla alay etmekten vazgeçsinler.

24.8.1993

Temel Taşlar: Laiklik ve Kadın Hakları

Biyolojik farklılıklar dışında tüm koşulları aynı olan kadınla erkek, ne yazıktır ki insanların dünyasında ayrımcılığın en göze çarpan örneklerini oluşturmuştur. Erkek cinsinin üstünlüğü ve her şeye sahip olma hakkı, yönetme erkinin de ona verilmesine, kadınlarınsa erkeklerin, dolayısıyla üretimin hizmetinde varlıklar olarak algılanmasına, bu inanış ve bakış açısının da ne yazık ki bin yıllardır her iki cinsçe onaylanagelmesine yol açmıştır. İnsan topluluklarının geri kalmasında başlıca etkenin bu bağnaz inanış ve yaşam biçimi olduğu, cinslerarası eşitliğinin bulunmadığı ülkelerde, uygarlık ışığının yakalanamayacağı çok iyi bilinir.

Kadın son yüzyıllarda yeryüzünün pek çok köşesinde bu tarihsel yanlışlığa ve aldatmacaya karşı çıkmış, aile içinde, eğitimde, toplumsal ve siyasal yaşamda "eşit hak" ve "eşit katılım" istemeye ve istediklerini elde etmeye başlamıştır.

Türk kadınlarının kendilerini tanıyıp çevrelerinde yaratılmış olan kılıfı ve ikincil konumu yok etmek için çaba göstermelerinin Osmanlı İmpartorluğu'nun son dönemlerindeki çeşitli girişimlerle başlatılmış olduğunu biliyoruz. Ancak kadınlarımızın en azından yasalar önünde eşit bireyler olabilmelerinin, eşit eğitim olanaklarını kazanmalarının Cumhuriyetimizle birlikte başladığı yadsınamaz. Bugün ülkemizde kadın erkek eşitliğinden söz edebiliyor, her alanda yetişen, bizi tüm dünyaya uygar bir ulus olarak tanıtan kadın bireylerimizin varlığıyla övünebiliyorsak, bunu, Cumhuriyet rejiminin yarattığı aydınlanma devrimine ve onun çağının ötesini görebilen, insan olmanın bilincini zamandaşlarından çok daha derin ve güçlü şekilde kav-

ramış olan öncüsü Mustafa Kemal Atatürk'e borçluyuz. Oysa bu gelişme hiç de "ben yaptım oldu" şeklinde olmamış, genç Cumhuriyetimiz kuruluş aşamasındaki birçok konuda olduğu gibi, kadınlarımızın eşitlenmesi konusunda da sancılı evreler geçirmiştir, ne yazık ki bugün de bu sancılar süregelmektedir.

İnsanların eşit doğduğuna ve toplumda eşit hak ve sorumluluklara sahip olmaları gerektiğine inanmak, bunu ilke olarak benimsemek, her iki cins için de bir evrimi gerektirir; bu ilkelerin kâğıt üzerine yazılması çok olumlu bir gelişimse de, insanın, eşitliği kendi içinde akıl ve yüreğinin yol göstericiliğinde kavrayıp benimsemesi" çok daha köklü ve önemli bir aşamadır.

Cumhuriyetimizin kuruluş evresinde, uygar bir ulusta cinslerarası ayırımcılığa yer olmadığını kavrayan, buna tüm varlığıyla inanan ve ülkenin gelişmesinde kadınla erkeğin ortak katılımının vazgeçilmezliğini pek çoklarından önce algılayan Mustafa Kemal Atatürk, bakınız 3 Şubat 1923'te İzmir'deki bir konuşmasında konuyu halkımıza nasıl sunuyor:

"Kadınlarımız bundan sonra haremlere kapatılmayacak, gizlenmeyecek, yüzlerini örtmeyeceklerdir. Çünkü bu, tüm ülkenin daha çok acılar çekmesine neden olacaktır. Türk kadınları ulusal bağımsızlığımız için savaş boyunca cesaretle dövüşmüşlerdir. Bugün onlar özgür olmalı, eğitim olanaklarından yararlanmalı, erkeklerimizinkine eşit bir düzeye çıkarılmalıdırlar. Çünkü buna layıktırlar. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde, Anadolu köylü kadınının fevkinde kadın mesaisi zikretmek imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar hizmet gösterdim diyemez."

Bu yargıya varabilmesi için Mustafa Kemal'in sağlam tarihsel bilgisinin ve insanları yakından ve içten gözleyip aklıyla senteze varabilme yetisinin öncülük ettiği, aynı tarihteki şu sözlerinden nasıl da anlaşılıyor:

"Türk köylü kadını erkeklerle beraber çalışır, merkebine bine-

rek öteberi satmak için pazar yerlerine gider, oralarda bizzat yumurta ve tavuğunu, buğdayını satar ve ondan sonra kendisine gerekli olanları bizzat satın alarak köyüne döner ve umumi çalışmasında, kocasına, kardeşlerine yardım eder."

Oysa 70. yılını bugün kutladığımız Cumhuriyetimizin ilk günlerinde TBMM'de ulusu temsil eden erkek kişilerimizin ancak birkaçı Mustafa Kemal'in sağlam sezileri ve mantığıyla vardığı gerçeği kavramış durumda gerisi ise cinslerin eşitliği kavramından bin yıllarca uzakta. 1923 yılında, ilk başta elli bin erkek nüfusa bir milletvekili seçilirken erkeklerin savaşlar nedeniyle sayıca azalması dikkate alınarak bu sayının yirmi bin erkek nüfusa bir milletvekili olması önerilip tartışılıyor. Dikkat edersek ülke temsilinde kadının adının ve varlığının söz konusu olmadığını anlarız.

3 Nisan 1923 tarihli toplantıda Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey, kadınların da nüfus sayımında yer almalarını önerince, Meclis'te kızılca kıyamet kopuyor ve sonunda tartışmaları bastırmak için aynı milletvekili, "Arkadaşlar, kadınlara seçilmek hakkını verin demiyorum, intihap etmek, seçmek ve seçilmek hakkını vermiyorsunuz, fakat kadınları saymıyorsunuz da..." diyerek önerisini açıklamak ve diğerlerine konunun yalnızca sayımla ilgili olduğunu, kuşkusuz kadınların "seçen ve seçilebilen" olamayacaklarını vurgulamak zorunda kalıyor.

Ulusal bağımsızlığını tüm olumsuz koşullara ve ihanetlere karşın, kazanmak için canını vererek savaşan ve gelişiminin yapı taşlarını bir bir üstüne koymaya çalışan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin önderi, 1 Mart 1924'te şunları söylüyor: "Önemli olan sorun, hukuk anlayışını, yasaları, adalet örgütünü, toplumsal yaşayışın uyması gereken çağ koşullarıyla uyuşmazlık içinde olan ilkelerden kurtarmak sorunudur. Aile hukukunda, medeni hukukta izlenecek yol, ancak Batı uygarlığının hukuksal yönü olabilir. Yarı önlemlerle, yüzyıllık inançlara bağımlılıkla izlenecek yol, ulusların uyanışının karşısına çıkan en büyük engeldir."

Geriye değil ileriye bakmayı, olguları akıl süzgecinden geçirmeyi, kendi doğrularını bulmayı öğrenmiş ve insanı bu olgunluğa ulaştıran içdirliği yakalamış olan Mustafa Kemal Atatürk, ulusuna yaraşan, onun çilekeş insanlarının çoktan hak ettiği uygarlık yasalarını işte bu mantıktan aldığı özgüven ve güçle, çevresindeki bağnazları hiçe sayarak ardı ardına gerçekleştirebilmiştir.

17 Şubat 1926'da, uzun hazırlıklardan sonra kabul edilen Yurttaşlar Yasası insandan bile sayılmayan Türk kadınına önce insan konumu getirerek toplumsal ve siyasal yaşama katılım yollarını açmıştır.

Yurttaşlar Yasası'nın kabulü ile açılan çağdaşlaşma yolu, birbirini tamamlayan ve eşit, özgür, kendini geliştirme olanaklarına sahip bireylerin oluşmasına temel olan bir dizi yeni devrim yasasını da ardından getirmiştir.

9 Nisan 1928'de din ve devlet işlerini ayıran, teokratik düzen yerine ulusal egemenliği hâkim kılan ve demokrasinin temelini oluşturan laiklik ilkesinin benimsenmesi, 1 Kasım1928'de okumaz-yazmazı %90'ı aşan karanlık bir ülkede bir anda milyonlarca ışık kaynağının parıldamasına yol açan harf devrimi ve 3 Nisan 1930'da kadınlarımızın belediye meclislerinde seçme ve seçilme hakkının verilmesi, cinslerarası eşitliğin yoktan var edilmesi evriminin tarihsel yapı taşlarıdır.

Bir ümmet topluluğundan halkın egemenliğine dayalı bir ulusa dönüşme sürecinde Cumhuriyetin, kadın hakları bağlamında en önemli ve kıvançlı aşaması, 5 Aralık 1934'te tüm erkeklerden oluşan, ancak başlarında bir Mustafa Kemal Atatürk bulunan TBMM'ce kabul edilen "kadınlarımızın milletvekili seçme ve seçilme hakkı yasası" ile taçlanmıştır.

Bu yasanın tartışıldığı bir gün, Atatürk'ü gerçekten anlayan, onun hızına yetişmede örnek bir kişilik sergileyen birkaç insandan biri olan İsmet İnönü bakınız Meclis'te neler söylüyor:

"Yüce saylavlar, kadınların saylav seçmek ve seçilmek hakkına

sahip olmaları için yüce katınıza öneriyoruz. Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle birlikte daima ülkenin ve ulusun yazgısı üzerinde söz ve etki sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne zaman haklı ve saygın yerini bulmuşsa, bunun yazgısı üzerinde kendini, etkisini gösterebilmişse, erkeklerle, karışık ve zor yurt işlerinde el ele çalışabilmişse, işte o zaman, büyük Türk ulusu, kudretiyle, uygarlığıyla tüm dünyayı kaplamıştır.

Arkadaşlar, Türk kadının hakkı, olduğu yerden ayrılıp bir süs bitkisi gibi, ülke işine karışmaz bir varlık gibi bir köşeye konması değildir. Türk geleneğinin ve Türk anlayışının zıddı olan bir usuldür ki, onun Türk ülkelerinde yerleşmesi yüz yıllarca -elemlerinizi ve acılarınızı tekrar uyandırmayayım- geçirdiğimiz felaketlerin başlıcalarından birini oluşturur.

Yakın gelecekte Türk devletinin ve Türk ulusunun kudretlerinin sırrı anlaşıldığı zaman, bunun başında ilk günden beri Türk devriminin kadına verdiği haklar esaslı bir kanıt olarak ileri sürülecektir. "Ancak, arkadaşlar, yeni önerimizle Türk kadınına bu hakkı bir lütuf olarak veriyoruz kanısında asla değiliz ve kimse bu kanıda olamaz. Bizim kanımız, bizim anlamamız, Türk kadını için böyle görevlere girmek, esasen hakkı olduğu ve yanlış olarak, zulüm olarak çoktan beri geri bırakıldığı merkezindedir."

Genç Cumhuriyetimizce benimsenen bu yasayla ilgili olarak Atatürk'ün yorumu şöyle: "Bu kararla Türk kadınları, siyasal ve sosyal alanda pek çok Batı ülkelerindeki kadınlardan daha üstün bir durum kazanmışlardır. Bundan sonra, peçe altında, kafes ardında kadın kalmayacaktır. Türk kadınları bugün en önemli haklarını kazanmışlardır. Bundan ötürü ben, bu kararı en önemli reformlarımızdan biri sayıyorum."

670 yıllık Cumhuriyetimize bugün baktığımızda, kadınlarımızın artık nüfus sayımlarında sayıldıklarını ve kâğıt üzerinde eşit olduklarını görüyoruz, ancak Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimci yüreğinde ve kafasında düşlediği "her alanda güçlü ve katılımcı kadın"ın he-

nüz gerçek anlamıyla oluşmadığını, oluşturulmadığını da görüyoruz. Her ilerici devrimde olduğu gibi, olayın kendi dinamikleri içinde gerici bir karşı devrimin de alttan alta geliştirildiğine, insanların en özel duygusu olan ve laiklikle özgürlüğünü bulan dinsel inançların, kötüye kullanılarak, siyasete ve ticarete alet edildiğine tanık oluyoruz.

Onur kaynağımız Cumhuriyetimizin 70. yılında kadın-erkek, ulusun tüm bireyleri olarak geldiğimiz yere, çıkış noktamıza bir kez daha akıl ışığında bakıp, binbir zorlukla ve bağnaz, önyargılı tepkilere göğüs gererek varılan gelişim evrelerini yeniden ve yeniden anımsamalı, öğrenmeli ve öğretmeliyiz.

Evrende ve yeryüzünde, kadınıyla erkeğiyle ulusumuzun bugün ulaştığı ve ulaşmaya devam edeceği saygın konumu, cumhuriyetimize ve onun temel taşlarını oluşturan laiklik ve kadın hakları konusunda attığımız örnek adımlara borçlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Hangi cinsten olursak olalım, kendimiz, çocuklarımız ve torunlarımız için aydınlık bir gelecek düşlüyorsak, laik Cumhuriyetimizin ve onunla birlikte erişmeye çalıştığımız demokrasinin esirgenmesinde yurttaşlar olarak, hakları kadar ödevlerinin de bilincinde bireyler olarak etkin yer almalı, tüm benliğimizle aydınlanma devrimimize sahip çıkmalıyız. Cumhuriyetimizin 70. yıldönümü tüm ulusumuza kutlu olsun.

29.10.1993

Kadınlar, Erkekler ve 8 Mart

İçinde bulunduğumuz bütün karmaşaya, çağdışılığın eteğine sarılacak denli ilkesizliğe, saçmalık düzeyine ulaşmış yozlaşmaya karşın geleceğin, evrensel insan hakları ve bilgi çağı olacağı kesin. 21. yüzyıla girerken yaşadıklarımız, yaşadıkça şaşkınlıktan şaşkınlığa düştüğümüz tüm olumsuzluklar, insanın eşitlenmesiyle, kara gülmece anılar olarak tarihin derinliklerine gömülecek. Gelecek kuşaklar dedelerinin ve ninelerinin bencilliklerini, ikiyüzlülüklerini, yalancılıklarını ve ilkesizliklerini öğrendikçe karınlarını tuta tuta gülecek ve belki de onlara yalnızca acıyacaklar.

Evet, bir varsayım da olsa evrensel insan hakları ve bilgi temeline oturacak gelecek kuşakların çok daha saygın toplumlar oluşturacağını düşünmek güzel şey! 1948'de ortaya çıkan "Evrensel İnsan Hakları Sözleşmesi"nin günümüze dek yalnızca "erkeklerin insan hakları" olarak algılandığı ve kâğıt üzerinde kalan birçok güzel tümceye karşın, kadın-insanları hiçe sayan erkek egemen toplumların oluştuğu bir gerçek. İşte bu nedenle, tam anlamıyla insan haklarının temel alınabilmesi için kadınla erkeğin ya da cinsler arası eşitliğin, hem bireylerin beyinlerinde, yüreklerinde ve davranışlarında hem de toplumun her kesiminde, göstermelik değil temellenmiş olarak yer alması ve yer etmesi gerekmektedir.

Söz ne zaman bu noktaya gelse, "bilgisiz fikir sahibi" olanlardan bir ses yükselir: "Ama kadınlar narin yaratıklardır, onlara taş mı taşıtacağız?" Bu yoruma kadıncıklarımız da kafa sallar: "Ya, biz öyle ağır işler yapamayız, gece sokağa yalnız çıkamayız, bizi sinemaya götürecek ya da sorumluluğumuzu alacak bir erkeğe her zaman gereksinimi-

miz var..." İşte bu sözlerle akıl tıkanır, mantık rafa kalkar, bu hep böyle olmuştur. Oysa fizik gücünün, beden yapısının ve işlevlerinin konuyla hiç mi hiç ilgisi yoktur. Her iki cinste de iri-ufak, güçlü-güçsüz yaratıklar vardır. Bu nedenle hafif-orta sıklet sporcular ayrılır, birinin yapabileceğini öteki yapamaz. Belki kadın da kas kuvvetini erkek kadar kullanıp çok ağır işlere gelemez (bu da çok doğru bir sav değil aslında ya...), ancak bütün bunların eşit hak ve eşit sorumluluk alma ve eşitlikçi, çağdaş, demokrat ve laik bir toplum oluşturmayla hiç mi hiçbir ilgisi yoktur. Bu noktanın gerek kadınlar gerekse erkekler tarafından çok iyi bilinmesi ilk ve temel noktadır. Bir ikinci "bilgisiz fikir" de kadının fizyolojik farklılıklarıyla var olmasının bir eşitsizliği de beraberinde getirdiğidir kuşkusuz, nasıl yeni doğan bebekle, delikanlı, erişkin ve yaşlının her dönemde farklı bedensel koşulları varsa, kadının da bedeninin yapısıyla ve işlevleriyle ilgili olarak erkekten farklı yanları vardır. Yine tıpkı gelişen çocukta, yaşlıda ya da bebekte olduğu gibi kadının yaşamında da hamilelik, doğum, emzirme gibi farklı evrelerde belli önlemler ve ayrıcalıklar gerekli olabilir. Bütün bunların da eşit haklar ve sorumluluklarla hiç mi hiç ilgisi yoktur.

Yeryüzünde var olan her cins, yaş ve konumdaki insana, kısa ya da uzun süreli olarak bedeninin gerektirdiği tüm koşulları sağlamak, toplumsal yapının hakça ve insanca olmasının olmazsa olmaz temelidir. Bütün bunlar "Kadınlara karşı her türlü ayırımcılığın kaldırılması sözleşmesi"nde "olumlu ayrımcılık" olarak kâğıt üzerine geçmiş olup artık kısır tartışmaların gündeminden düşürülmelidir.

Bundan birkaç yıl önce kadın konusu dile geldikçe "kadın hakları diye bir şey yoktur, insan hakları vardır yalnızca" diyen pek çok etkili ve yetkilinin bugün "kadınların insan hakları" söylemini benimsemiş ve savunur olması, her şeye karşın pek çok şeyin değişip geliştiğinin ve değişimin, gelişimin önüne geçilmezliğinin göstergesi değil midir?

"Bilgisiz fikir" ileri sürmenin bir çarpıcı örneği de "feminizm" ve kota" sözcüklerine yüklenen anlamlar konusunda sergilenmekte-

dir. "Feminizm" hâlâ pek çoklarınca saldırganlık, erkekleri dışlama hatta lezbiyenlik eş anlamlı, bazı uçuk kadınlara özgü bir davranış ve düşünce biçimi olarak değerlendirilmekte, birçok yetkili ve etkilimiz "Ben kadın haklarından yanayım, ama feminist değilim" diyerek adeta kendini savunmakta, yanlış bir anlamayı önlemeye çalışmaktadır. Oysa kadın-erkek eşitliğinin demokrasinin temeli olduğunu aklıyla kabullenip, günümüzde bu konudaki yetersizlikleri görebilen ve bu haksızlıkların değişmesi için çaba gösteren herkes, kadın ya da erkek olsun feministtir, yani eşitsizliği onaylamamaktadır. Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük feministinin Mustafa Kemal Atatürk olduğunu algılayabilirsek, bu sözcüğe yüklenen olumsuzlukları da yok edip kullanma korkumuzu yenebiliriz sanırım.

"Bilgisiz fikir"lerden biri de "kota"ya karşı alınan tavırdır. Kendisini sosyal demokrat olarak niteleyen pek çok kadın ve erkek bile bu konudaki düşüncelerini berraklaştırmaktan uzak olup, gelişmiş ülkelerin, var olan olumsuz tek yönlülüğü, her şey eşitliğe kavuşana dek gidermek ve demokrasiye ulaşmak için bir araç olarak belirlediği ve uyguladığı "kota"yı, yani her oluşumda ve karar organında bir cinsin en az yüzde 25-40 arasında zorunlu temsilini yadırgamakta, hatta bir kara gülmece örneği olarak karşı çıkmaktadırlar. Var olan erkek egemen oluşumu dengelemek için "kota" dışında etkili bir önlem bulunmadığını ve yine "kadınlara karşı her türlü ayırımcılığın giderilmesi sözleşmesi"nde bu konunun karara bağlanmış olduğunu bilerek "kota"ya daha ne denli karşı çıkacağız acaba?

Saydığımız bu kulaktan dolma bilgisizlikleri aşmış olan ve söylemlerinde kadın-erkek eşitliğini benimsemiş görünen, belli konumlara, köşelere, tepelere gelmiş, demokrasiden, eşitlikten dem vuran, bu konuda yazan, konuşan, çeşitli oluşumlar içinde bulunanlara, kendimize bakalım biraz da... Acaba her iki cinsin birlikte yaratması, üretmesi ve yönetmesi gerektiğini söyleyenlerin ve bu gerçeği gözleme ve yaşama olanağı bulanların, iyi eğitim görmüş kadın ve erkek aydınlarımızın konuya duyarlılıkları nasıldır dersiniz?

Açın dergileri, gazeteleri, gelen çağrıları, inceleyin: Nerede açık oturum, konferans, söyleşi, kongre vb. varsa ve konu, kadınla doğrudan bağlantılı değilse, konuk konuşmacıların tümüne yakını erkeklerden seçilmiştir. "Hadi canım sen de, olur mu böyle şey" diyenleri duyar gibiyim. Ne yazık ki inanılmaz gerçek böyle ve bunu değiştirmek de yasaların değişmesiyle vb. zorunluluklarla değil, kafamızın içindeki eşitsizliği, erkek egemenliğini benimseyişimizi kaldırıp eşitlikçi düşünmeyi yaşamımıza geçirmemizle, gerçekten yaşam biçimi olarak algılamamızla doğru orantılıdır.

Dikkatle bakın örneklere, konu ekonomi mi dört erkek yazılır listeye, ayrı bir konferans mı düşünülüyor tarih üzerine, sağlık ve benzeri üzerine, kuşkusuz bir erkek seçilir: Bilimsel, sanatsal dergilerin kurullarına, her türlü komisyonunun, yetki verilecek, temsil hakkı tanınacak her kurulun oluşumuna erkekleri seçeriz öncelikle, çünkü ilk aklımıza gelen bir erkek adıdır, kurgulanmışçasına. Belirlenen konuda anlı, şanlı, yetkili yetenekli bir erkek bulamazsak ancak o zaman bir kadını da koyabiliriz listeye. Oysa ekonomi, hukuk, tıp, tarih, sosyal bilimler, sanat ve benzeri her konuda, o konuları aynı yetkinlikle işleyecek kadınları da bulup çıkarmak, onlara alan açmak, eşitlikçi toplumu yaratmanın baş koşuludur. Bizler, yalnızca eşitlikçi düşünüp bunu içimize gerçekten sindirerek eyleme dönüştürebilsek, böyle davranmayı kendimizden başlayarak çevremize yayabilsek bile, bir şeyler yapmış, geri alınmaz bir adım atmış, attırmış olabiliriz. Konuların, kadın ve erkek uzmanlarca ya da ilgililerce birlikte işlenmesinin, gerek görüntü ve gerekse oluşturacağı sonuçlar açısından ne denli sağlıklı ve anlamlı olabileceğini düşünebiliyor musunuz?

Yeni bir 8 Mart'ta, dünya kadınları, sorunlarını bir kez daha haykırırken "Eşit hak ve eşit katılım" isterken yeryüzünü savaşlardan, haksızlıklardan ve insan sömürüsünden arındırmayı dilerken bizler, sizler de hiç olmazsa bugünden başlayarak önce beynimize ve yüreklerimize kota koyalım ve her anlamda, her çalışmada, her etkinlikte, kadın erkek birlikteliğini oluşturmayı, birlikte üretmeyi ve dünyayı bir-

likte değiştirmeyi ilke edinelim. Her yerde, her oluşumda, bir kadın, bir erkek, sonra yine bir kadın, bir erkek sıralamasına öncelik verelim.

Bu çağdaş davranış, kadına da erkeğe de dünyamıza da ancak onur ve saygınlık getirir.

8.3.1996

Ortak Payda ve Uyanan Sivil Toplum

Son günlerde, Türkiye'nin dört bir yanından insanlar, çeçe sineğinin sokması sonucu yakalandıkları uyku hastalığının etkisinden kurtulmuşçasına, ağır ağır, gezinerek uyanıyor, bu ülkenin sorumluluğunu taşımaları gerektiği bilinciyle "biz de varız" diyerek ortaya çıkıyorlar! Kızılderililer gibi, toprağa kulağınızı verirseniz, toplumdaki bu uyanışın çıtırtılarını ve giderek güçlenen sesini ta uzaklardan duyabilirsiniz! Ülkenin ister batısı ister doğusu, ister büyük kenti, ister büyük kasabası olsun, bize "vatan" olarak öğretilen her yöresinde, bugüne dek sessizce, köşesinde oturan ve cumhuriyetin tüm kazanımlarının, bir avuç açıkgöz tarafından bozuk para gibi harcandığını, varlığımızın temeli olan tüm ahlaksal ve siyasal ilkelerin hiçe sayıldığını; yozlaşmanın, yobazlaşmanın, üçkâğıtçılığın giderek toplumu boğduğunu izleyip gözleyenlerin jetonları sonunda düştü! Yitirdiğimiz bunca zamana yakınmak mı, geldiğimiz bu olağanüstü uyanışa sevinmek mi gerekir bilemiyorum; ancak sürü içgüdüsüyle yaşamanın tembellik ve sorumsuzluğundan kurtulan, bu çağdışı kabuğu kıran insanımızın, "vatan" bellediğimiz toprakların her yanında "sorumluluk üstlenmeye hazır bir birey" olarak yeniden doğuşu, yakın geçmişimizde yaşadığımız, "aydınlanma devrimi ve kazanımları"na sahip çıkışı, "ben de varım" diyerek sesini duyuruşu, tarihin ayrıntısıyla değerlendireceği kesin olan ilginç bir olgudur.

Açıkça söylemeliyiz ki, güdülme içgüdüsüyle, birilerinin doğru-yanlış yönlendirmesi içinde hiçbir şeyi algılamadan, sorgulamadan, bize başkalarınca çizilmiş bir yazgı içinde, bir şeyleri değiştirme gücümüz olabileceğini düşünmeden, beynimizi sıfır kilometrede

koruyarak yine kuru bir saman lifi gibi toprağa karışmak, aslında seçeneklerin en kolayı, en rahatı ve en sorumsuz olanıdır. Sürü güdülemesi yalnızca insanın kendisini böyle algılamasıyla değil, aynı zamanda aileden başlayarak, toplumun, tüm kurum ve işlevleriyle ona, böyle olması gerektiğini vurgulamasıyla da pekişmektedir.

Geçmişteki her devrimci, atılımcı girişimin "düzen bozuculuk"la suçlanarak yok edilmesini, birey girişimlerinin ilk parıltılarının acımasızca solduruluşunu, iyi yurttaşların, "uslu ve sessiz çocuklar" olmaları gerektiği kuralı ile yaşanan onca yitirilmiş yılları gözardı etmemeliyiz!

Yetkilerle ve olanaklarla donatıp, bizi yönetmeleri için başkente gönderdiğimiz vekillerimiz, ülke sorunları yerine kendi hırs ve beklentilerinin, koltuk tutkularının peşine takıldılar; her türlü kirlenmeye göz yumup ortalığı bir balçık tarlasına döndürdüler; en basit insanlar arası ilişkilerin yerini yalan, kavga, dövüş, küfür ve silah almaya başladı; ticaret, tarikat, aşiret, mafya bağlantıları, dokunulmazlık zırhıyla güvenceye alınmış olağan olaylardan sayılır oldu.

Böylesine sorumsuz davranışlar sonucu halkımızın çoğunluğu, sosyal ve ekonomik açıdan beterin beteri konuma düşerken bir yandan da "nerede yanlış yaptık?" sorusunu sormaya, sonunda, hiç işletmeden, sıfır kilometrede tuttuğu ve kafatası kemiklerine tutsak ettiği beynini kullanmaya, aynaya bakıp, "Sen kimsin, varlığın, görevin, sorumluluğun nedir? Koyun musun, insan mısın, kafana vurula vurula güdülmeyi sürdürecek, çocuklarının, torunlarının da 'padişahım çok yaşa' dönemindeki gibi el etek öperek, çobanın ayaklarını yıkayarak, kapısına kul olarak yaşamasına alet mi olacaksın, yoksa olup bitenleri algılayıp gırtlağının tellerini harekete geçirerek, konuşmayı, sorgulamayı, çözüm üretmeyi mi deneyeceksin?" diyerek kendini sorgulamaya başladı.

İşte bu sorgulama, günümüz bireyinin kendisini yeniden keşfetmesine; yavaş yavaş da olsa kendi gizilgücünü algılamasına ve eylemli olarak yaşamın içinde yer almasına yol açtı. Böylece, bastırılmış ve

köşesine çekilmiş sessiz ve tepkisiz birey, ikinci aşamada tek başına bir şey yapamayacağını, kendisindeki kaygı ve beklentileri paylaşan benzerleriyle birlikte olmanın çok daha anlamlı, akılcı ve sonuç getirici olduğunu gözlemledi.

O güne dek, "örgüt" sözcüğünün, binbir tehlike ve yasadışılığı çağrıştırmasından ürkegelmiş olan birey, giderek benzer amaçla söylem ve eylemlerde buluşabilen küçüklü büyüklü gruplara yaklaşmaya, çekine çekine de olsa, bu öncülerin arasına katılıp o havayı koklamaya başladı. Zor bir atılımdı bu seyirci rolünden katılımcı role geçişim ve oradan eylemli bir çalışmacıya varış.

Bütün engellere ve birikmiş önyargılara karşın, günümüzde toplumsal sorumluluğunun ayırdına varan bireylerin, geçmişte, uzaktan kuşkuyla baktıkları 'örgüt'lerin çatısı altında bir araya gelişlerini gözlemek ve yaşamak çok ilginç bir deneyim oluyor.

Kuşkusuz bu uyanış, beraberinde, çok sayıda küçük küçük, birbirine güvenen, fazla yabancı olmayan grupların pıtrak gibi çoğalmalarına ve lider özelliği olan, belki de bunu yeni keşfetmiş öncülerin etrafında toplanmalarına yol açıyor. Birçokları, daha disiplinli ve tek çatılı büyük oluşumların daha etkin olacağını ileri sürmektelerse de, yeni öncüleriyle, etkin ve birbirleriyle uzlaşan çok sayıda küçük grupların, çok daha yaratıcı ve yararlı olduğu kanısındayım. Bütün bu benzer, çok sayıda küçük oluşumlar, çoğunlukla ayırdında bile olmadan, yasal, parasal, insansal binbir zorluğa karşın yeri gelince ortak paydada büyük bir güç olabilmenin öz hazırlığını yapmaktadırlar.

Yine son dönemlerde, adına sivil toplum denen, devlet dışı, resmilik dışı örgütlenmelerin giderek artmasıyla paralel olarak, belli ortak paydalarda bir araya gelmeleri, ortak söylemler ve eylemler gerçekleştirmeleri, demokrasinin yaratılıp savunulmasında ve de korunmasında en önemli çözüm olarak belirmeye başladı. İşte tam bu noktada, örgütlenme, örgüte katılma, çalışmaya zaman ayırma konularını yeni yeni aşmaya çalışan bireylerde, yeni kuşkular, çekingenlikler de kendini gösterir oldu. "Bizi nereye götürmek istiyorlar, acaba ay-

kırı bir eylemde adımız kullanılır mı?" diye kaygılar, deneyimsiz ya da kendini çok deneyimli sananlarca gündeme getirildi. Oysa konu çok açıktı; bu beraberliğin temelini ve birlikteliğin çatısını, her kurumun kendi özel amaçları ve eylemleri saklı kalmak koşuluyla, "toplumun demokratikleşmesindeki ortak paydalar" belirleyecekti.

Son günlerde işçi, işveren, esnaf ve zanaatkârların, sanatçı kurumlarının, Atatürk ilkelerinde bütünleşenlerin, bazı kadın kuruluşlarının, meslek odalarının, okul dernek ve vakıflarının, bu "ortak payda"yı yakalayarak, güçlü, güvenli ve ayakları yere basan bir platformda ortak söylem ve eylemler gerçekleştirmelerinin, ülke demokrasisine, hukukun ve laik düzenin temellenmesine ne büyük katkı sağlamakta olduğunu görmemek için ancak bağnaz ve önyargılı olmak gerekir! Toplumun dinamiği ve alttan gelen coşkulu ve akılcı kuşaklar, her çağda, gelişmenin, ilerlemenin ve gençleşmenin önünü kesmekten başka bir şey üretemeyenlerin engellemelerini aşacak, sivil toplumun, ortak payda altında birleşen haklı ve güçlü sesinin egemenliğini sağlayacaktır.

1.7.1997

DOKUNMAK VE DUYMAK

POLİTİK GÜNDEMİN DIŞINDAN HAYATIN İÇİNDEN YAZILAR

Anılmaya Değer Bir Kişilik

Ölüm yıldönümünde (6 Eylül) Azra Erhat hakkında sanat dünyasınca çeşitli yazılar yayımlanacaktır kuşkusuz; Türk yazınına katkısından, "Anadolu'nun sahibi, Anadolu insanıdır" görüşünden, Mavi Yolculuk ve Mitoloji konusundaki titiz ve durmak bilmez çalışmalarından söz edilecektir.

Burada ise, Azra Erhat'ı uzun süre yakından tanımış ve son anlarında yanında bulunmuş, sanat dünyası dışında biri olarak onun insan, kadın ve dost yönlerinden söz etmek istiyorum.

Azra Erhat, bilindiği gibi, öğrenimini yurt dışında yapmış, Batı kültürünü tümüyle özümsemiş, birkaç dili anadili gibi bilen, Türkçeye, onun engin anlatım gücüne âşık, yurtsever, gerçek Atatürkçü, aydın ve apaydınlık bir yazarımızdı.

Aldığı eğitim, terbiye, görgü, giyim kuşam ve tüm yaşam kültürü en üst düzeydeydi. Kendine kurduğu, bütçesine göre üstün zevkiyle düzenlediği küçük evi, modern giysileriyle, beden ölçülerini ve sağlığını korumak için yaptığı düzenli jimnastiği, yürüyüşleri ve diyetleriyle, sağlığına gösterdiği özenle bir çağdaş insanlık, bir hanımefendilik örneğiydi.

Çok yönlü, açıkyürekliydi

Çok yönlü bir insandı Azra Erhat. Yeryüzündeki milyonlarca şeye ilgi duyardı, her yeni ve güzel olgu olabildiğince heyecanlandırırdı. Heyecanını tıpkı bir çocuk gibi engin bir coşkuyla ifade ederdi.

Telefonlara sarılır, dostlarına, onu etkileyen olayı aktarır, onları da heyecanlandırmak ister, daha önceleri hiç dikkatini çekmemiş olan konu birden yaşamının odak noktası olurdu. İlgili kişilere telefonlar eder, mektuplar yazar, desteklediğini bildirir, katkıda bulunmak ister ve olay başarıya ulaşırsa coşku ve keyifle mest olur, başarısızlık olursa unutur gider, bir başka heyecan verici olay ortaya çıkana dek normal yaşantısına dönerdi.

Azra Erhat'ın kapıları gibi yüreği de tüm insanlara açıktı, tıpkı kafasının tüm fikirlere açık oluşu gibi... Çocuklardan, yaşlılara dek her yaştaki insanı sabırla, büyük bir ciddiyetle dinlerdi. Küçücük bir çocuğun aile sorunları ya da tepkileri, öfkeli, yeni yetme bir gencin sayfalar dolusu yazıları, saatler süren telefonları, kapıcının kızının evlendirilmesi, bakkalın karısının hastalığı, komşuların çeşitli sorunları için sabırla saatlerini verir, çözümlerini onlarla birlikte ararda. En önemli özelliklerinden biri de her yaş ve kültür düzeyindeki insanı aynı ilgiyle dinlemesi ve karşısındakini ciddiye aldığını hissettirmesiydi. Hiçbir zaman öğüt vermez ya da o tip bir baskı kurmazdı, bu nedenle de delikanlı çağındaki kız ve erkekler onunla yaşıtlarıymış gibi dertleşmekten büyük haz duyarlardı. Belki Mavi Yolculuklarda gençlerle orta yaşlıların başarılı uyumunun sırrı da buydu.

Kendine özgü bir çalışma yöntemi vardı onun. İşlediği her konuda, yüzlerce kaynak tarar, ayırır, onları sıralar, özce yazmayı tasarladıklarını, yazar olsun olmasın, dostlarına anlatır, onların yanıtlarını ciddiyetle dinler, böylece uzunca bir süreyi geçirir, sonra tıpkı gebelik süresi dolmuş bir kadının doğurmaya başlaması gibi hızla, yazmaya koyulurdu.

Çalışmalarını büyük bir disiplin içinde yapardı Azra Erhat. Sabah erken kalkar, jimnastiğini yapar, yemeklerini daima ölçülü yer, yazılarını makinede yazardı. Günlük yürüyüşünü, öğleden sonraki kısa dinlenmesini, akşam üstü çalışmasını hep aynı tempo içinde sürdürürdü. Gün boyu dostları onu, o dostlarını arar ve sık sık onlarla bir

arada olurdu. Ondaki vefa duygusu, arkadaşlarını arayıp sormadaki titizliği ve çalan telefonun içinden kalın sesli, heyecan dolu "Aloo"ları daha yıllarca unutulmayacaktır.

Azra Erhat sıkı bir disiplin içinde, adeta pek çok şeyden elini eteğini çekip harıl harıl çalışarak peteğini doldurduktan sonra yazdıklarını okumak, eleştirilerini almak ister çevresinin yazar olsun olmasın.

Büyük bir ciddiyetle dinler söylenenleri ve inanılmaz şekilde çözümler bulur takıldığı noktalara. Örneğin bir sözcük aramaktadır, bu konuşmalar sırasında buluverir onu, sevinçten uçar. Evet, eleştirileri büyük bir hoşgörüyle, kendi istenciyle almış, onları değerlendirir ve içi rahatlamış olarak yazısını sonuçlandırır.

Üretkenliğe saygı

Aydın bir insan olarak, Azra Erhat'ın en önemli bir özelliği de üretkenliği, üretilen, emek verilen her şeye duyduğu saygısıydı. Çaba sonucu ortaya çıkarılan her türlü eseri coşkuyla karşılar, yürekten kutlar, eleştirilerinde her zaman yapıcı olurdu.

Kırıcı, saygısız eleştirilere asla başvurmaz, kendisine yapılanlara da çok şaşar ve üzülürdü. Öteki sanatçılara karşı, onun kişiliğinde gelişen bu dostça yaklaşım, saygı ve sevgi dolu yapıcı, destekleyici, hoşgörü dolu eleştiri ve tartışma eğilimini gözledikten sonra, aydınlarımızın birçoğunun kendinden başkasını tanımaz, yıkıcı, cesaret kırıcı, öfkeli, kavgalı, yerden yere vurucu eleştirilerini anlamlı bulmak insana biraz zor geliyor.

Azra Erhat ustalarına olan saygısı ve vefasıyla inanılmaz bir bağlılık örneği sergilemiş ve bunun öğretisini vermiştir bir ömür boyu. İnsanları birlikte olmaya, güzel, sağlıklı ve zor koşulları paylaşmaya yönlendiren Mavi Yolculuklar, onun titiz ve ödün vermez çabalarıyla gerçek anlamından sapmadan yaşama geçirilmiş, yazılmış, çizilmiştir. Onunla yolculuk yapan her insan dağarcığına yüzlerce kitap doldurmuşçasına aydınlanmış, dünyaya öfke ve nefretle değil sevgi ve hoşgörüyle bakmayı öğrenmiştir.

Hâlâ onunla birlikte

Bir kadın olarak Azra Erhat, yaşamın bütünlüğünü avuçlayabilmiş ender insanlardandır. Sevmiş, sevilmiş, kadın olmanın bilincine ve doyumuna varmıştır. Batılı kadınlara taş çıkartacak kadar bakımlı ve özenli yaşamış, ölümcül hastalığı süresince bile temiz, iyi giyimli ve hoş görünüşlü olmaya dikkat etmiştir. Azra Erhat ömrü boyunca yeryüzündeki bir şeylere âşık, yüreği sımsıcak ve heyecan içinde yaşamak mutluluğunu tadabilmiş, buna erişmek için karşılaşacağı acılardan, hüsran ve hayal kırıklığından korkmamıştır.

Evet, Azra Erhat bir insan bir kadın, bir dost olarak elimizden uçup gitti, lâkin onunla yaşamanın tadını alanlar, gördükleri, okudukları, yaptıkları her güzel şeyde hâlâ onunla birlikte olma duygusunu sürdürmektedirler. Hele bu dinlencede, bu bayram gününde de "Mavi Yolculuk"ta olanların onu sık sık anacaklarına inanıyorum.

6.9.1984

Borcumuzu Ödüyor muyuz?

Son günlerde Türk kadını ve hakları konusu güncelliğin doruğuna erişti. Çeşitli kadın kuruluşları, kadın parlamenterler, önemli "eş"ler, yöneticiler demeçler vermekte, yazılar yazmaktalar. Bunların birçoğunda, her zaman olduğu gibi Büyük Atatürk'ün özdeyişleri, söylenen veya yazılanların kurtarıcı dayanağını oluşturuyor ve istenen aşamaya gelinmemesine neden olarak da "bu hakların, emek harcanmadan, çaba gösterilmeden hazır verilmesi" gösteriliyor.

Seçme, seçilme, uygarca giyinme, ilkokuldan yüksek öğrenime kadar eğitim görme ve her meslekte çalışabilme olanaklarını elde etmiş ve bunlardan sonuna kadar yararlanmış, "aydın" niteliğini kazanmış kentli kadınlar olarak, tam elli yıldır, geride kalan ve çoğunluğu oluşturan, ezilen, horlanan, sömürülen, kara çarşaflara sokulup kara cahil bırakılan kızlarımız, kadınlarımız için neler yaptık acaba?

Çok az sayıda olan kadın parlamenterlerimiz bunca zamandır tek vücut olarak Meclis'te bir kadınsal güç oluşturabildiler mi? Yüksek bilgi ve becerilerine, analık sezgilerini de ekleyerek erkek meslektaşlarına yol gösterici, en iyi bildikleri konularda onları yönlendirici olamazlar mıydı? Hangi ciddi sorunu ele alabildiler ki kadın sorunlarını gün ışığına çıkarabilsinler? Oysa ülke kadınları olarak onlardan parti farklılıklarını dikkate almadan yürekli bir ses, uyumlu ve tek ağızdan, tek yürekten çıkan yapıcı atılımlar, haklarından yararlanamayan kadınlarımıza ulaşacak girişimler beklemiyor muyduk?

Sanırım 50. yılda aydın Türk kadınlarınca düşünülmesi ve hesabının verilmesi gereken ana nokta budur ve Atatürk sağ olsaydı "Benim sözlerimi yinelemeyi bırakın, ne yaptınız, onu söyleyin?" diye sorardı!..

Gerçekten, en üst düzeyde eğitim veren okullarda, en önemli işlerde erkeklerle yarışırken birer birey olarak toplumumuza olan ödevimizi yapabildik mi? Üniversitelere girmek için can verircesine yarışılan şu dönemde, geliri iyi bir eş bulunca diplomasını duvara asan, böylece toplumuna verimli olabilecek bir başkasının hakkını kullanan hanımlarımıza sorumluluk bilinci aşılamak yolunda bir çaba gösterdik mi? Evlatlarımızı olsun bu konularda bilinçlendirebildik mi?

Köylerimizde, kasabalarımızda, gecekondularımızda, gurbet ellerde cehaletin, bağnazlığın, önyargıların ağına düşmüş kız çocuklarımızın elinden tutabildik mi? Hiç olmazsa düzenli bir ilkokul öğrenimi görmeleri için, bütün ülkeyi içine alan bir kampanyayı okumuş, okuyabilmiş kadınlar olarak gerçekleştirmek boynumuzun borcu değil miydi? Ülkemizin pek çok köyünde kız çocuklarımızın asla okula gönderilmediğini ve ne türlü çaba gösterirse göstersin köy öğretmeninin de bunu sağlayamadığını hepimiz biliyoruz.

Sahipsiz kalmış veya çözüm getirecek yerde kopukluk yaratan aşırı aile baskılarına, dayağa, köteğe dayanamayıp sokaklara düşmüş, fotoroman hayallerine kapılmış genç kızlarımızın kadın tüccarlarının eline düşmesini önlemek amacıyla kadınlarımız, kadın kuruluşlarımız neler yaptılar, ne gibi girişimlerde bulundular.

Hemcinsleri konken partilerinde, güzellik salonlarında, moda defilelerinde vakit öldürürken, kör karanlıkta işleri başına giden kent kadınlarımızın yuva ve kreş sorununa, varlıklı kadınlarımız, kadın kuruluşlarımız yaraya parmak basmanın ötesinde ne gibi çözümler getirebildiler? Kendi çocuklarını dil eğitimi veren okullara yerleştirmek için insan üstü çaba gösteren, koşuşturan, okul aile birliklerinde çalışan analarımız bu becerilerini, başka çocukların da geleceğini iyileştirmek için harcayamazlar mı? Çalışan anaların kreş-yuva sorununu, her konuda başarılı, örgütlenmeye yatkın Türk kadınları olarak elbirliği ile çözümleyemez miyiz?

Genelevlerde, barlarda, pavyonlarda, köşebaşlarında en sağlıksız koşullarda bedenlerini satan kadınlarımız bizim bir parçamız de-

ğil mi? Pek çoğunun okuma yazma bilmediği, yine çoğunun zekâ düzeyinin düşük olduğu bir gerçek olan bu kadınlarımıza biz aydın, okumuş kadınlar ne zaman sahip çıkacağız, hiç olmazsa koşullarını düzeltmeye çalışacağız?

Sokaklarda veya yetiştirme yurtlarında anadan, babadan, en acısı sevgiden, ilgiden yoksun yaşayan küçüklü büyüklü çocuklara zaman zaman fotoğraf flaşı altında giysi ve şekerleme verecek yerde onlara evlerini, kucaklarını, yüreklerini açabilecek tuzu kuru Atatürk kadınlarımız neredeler? Gelişmiş ülkelerdekiyle taban tabana zıt, uygulanması hiçbir çözüm getirmeyen evlat edinme yasamızı hangi anakadın parlamenterimiz ele alıp çağdaşlaştıracak, hangi kadın kuruluşlarımız en gerekli girişim olan "koruyucu aile" kavramını işlerliğe kavuşturacak? Yeryüzünün hemen tüm ülkelerinde on yıllardır başarıyla uygulanan çocuk köyleri projesinin bürokratik engelleri aşması için güçlü, nüfuzlu kadınlarımız ne zaman elbirliği edecek?

Cinsel eğitimin spor ve sanat olanaklarının eksikliği nedeniyle çeşitli ruhsal bunalımlara, esrara, sapık ideolojilere yem olan gençlerimizi yine aydın Türk anaları kurtaramayacak mı? Kadın kuruluşlarımız, kadın parlamenterlerimiz en yakın yıllarda binlerce yuvanın ışığını söndüren bu tip olaylar için hangi öneriyi geliştirdiler, gerçekleştirdiler?

40 yıl önce, 30 yıl önce bize yurtseverliği, insan olma bilincini, insan sevgisini, topluma yararlı olma sorumluluğunu, alfabeyi öğretme titizliği içinde veren kadın öğretmenlerimize ne oldu?

Çığ gibi büyüyen ve gelecek kuşakların yaşamını tehdit eden çevre kirliliği sorunlarına, otobüste yer vermeden, yerlere tükürmemeye kadar saygı ve görgü kurallarına, çöp sorunundan ağaçlandırmaya, parklandırmaya, tarihi çevreyi korumaya kadar çağdaşlaşmamızı önleyen binlerce eksiğimizin çözümünün sihirli anahtarı yine Atatürk kadınının aydın kafasında, güçlü yüreğinde yatmıyor mu? Yurt savunmasında kağnılarla cepheye silah taşımak kadar kutsal bir çabayı, özverili çalışmayı gerektiriyor bu sorunlarda... İnsan yaptıklarıyla yeti-

nir, gönlünü ferah tutarsa hapı yuttu demektir. Gelişme, yetinmeyle doğru orantılıdır.

Türk kadını son 50 yılda, kendisine Atatürkçe verilen hakları kullanarak hiçbir şey yapmadı mı? Yukarıda çizilen karamsar tabloyu ve kınamaları gerçekten hak etti mi?

Son 50 yılda Türk kadını kendisine tanınan haklardan yararlanarak, onları yeterince değerlendirerek çok olumlu işler de yaptı kuşkusuz. Sanatın hemen her dalında, bilimde, yönetimde, el sanatlarında, nitelikli işçilikte, büro işlerinde, eğiticilikte, üreticilikte kendini kanıtladı. Birçok Türk kadınının başarıları ülke sınırlarını aştı. Gönül bu güzel ve seçkin örneklerin etkisiz az'lıktan çıkıp çoğalmasını istiyor.

Yine kentli kadınlarımız, çok okumuşu, az okumuşuyla örgütlenmeyi, dernekler halinde bir araya gelip ortak sosyal çalışmalar yapmayı öğrendiler, başkalarına öğrettiler. Onların bugün toplumumuza katkıları küçümsenmez... Bütün bu olumlu gelişmeleri yok saymak doğru olmaz kuşkusuz. Yine de aklımız ve gönlümüz, yapılmış ve yapılmakta olanları yeterli bulmamaktadır. Türk kadını olarak, 50 yıl önce bize sunulan uygarca yaşama ve insandan sayılma hakkına ve bunu sağlayan büyük Atatürk'e yakışır olmak için yukarıdaki soruların yanıtını olumlu kılmanın, toplumumuzun ve bireylerimizin gelişimi ve geleceği konusunda daha fazla sorumluluk duymanın gerekliliğine inanmalıyız.

23.12.1984

Dokunmak ve Duymak

Tüm bedenimizi çepeçevre saran derimiz, bir canlı olarak dış dünya ile denge içinde yaşayabilmemizi sağlayan gizemli bir organımızdır.

İçinde bulunan incecik sinir uçları, kıllar, yağ ve ter bezleriyle ve bunların birbirini tamamlayan işlevleriyle derimiz, yaşamımızda çok önemli bir yere sahiptir. Sıcaklayınca terleyerek, üşüyünce titreyerek, heyecanlanınca kızararak uyaranları yanıtlar, sürekli yere basan tabanımızın, kazma kürek tutan ellerimizin nasırlaşmasıyla dış etkenlere direnme gücü kazanırız.

Genelde, ayva tüyü şeklinde bedenimizi kaplayan ve derinin bir uzantısı olan tüylerimiz, kafamızda saçları oluşturarak beynimizi ve kafatasımızı, kaş ve kirpik şekline dönüşerek gözlerimizi korurlar ve yine diplerindeki bazı özel salgı bezlerinden tenimizin kişiye özel kokusunu yayarlar.

Derimizin kalınlaşmış şekli olan tırnaklarımız olmadığında el ve ayak parmaklarımızın nasıl bereleneceğini, güçsüzleşeceğini ve işe yaramaz hale geleceğini hiç düşündünüz mü?

İç organlarımızın işleyişine neden olan dış uyaranların hemen tümünü derimiz aracılığı ile algılar, yine bu organlardaki herhangi bir bozukluğun ilk belirtilerini de derimiz üzerinde saptayabiliriz.

Bütün bu özellikleri göz önüne getirilince, bedenimizi çevreleyen derimizin ve eklerinin, dış etkenlere karşı salt koruyuculuk ve savunma işlevini üstlenen ve bir dizi fizyolojik olayın gerçekleştiği yaşamsal bir organ olduğu kanısı uyanmaktadır.

Oysa, dış dünya ile organizmamız arasında tam bir baraj oluştu-

rarak bizi koruyan derimizin de kendine göre bir psikolojisi, hatta bir felsefesi vardır. Bütünlüğü bozulunca, çevreyi algılama gücünde kopukluklar ve eksilmeler olunca, sorumluluğunu taşıdığı insanın kendisindede çok köklü sıkıntılar, uyumsuzluklar ve açmazlar belirir.

Derimizin en önemli işlevi olan kendimizi ve çevremizi algılama işlevine "dokunma duyusu" diyoruz. Gözümüzle gördüğümüz, kulağımızla işittiğimiz her şeyi parmak uçlarımızla, avuçlarımızla dokunarak anlayabilir, canlı veya cansızlarla, tüm dış dünyayla iletişimimizi dokunarak kurabiliriz.

Canlıların yaşamında

Dokunmak, canlıların yaşamında inanılmaz derecede anlamlı ve önemli bir yer tutar, oysa çok kez varlığından bile haberimiz yoktur! Bazı hastalıklarda, bu duyunun yitirilmesi, insanı öylesine büyük bir boşluğa ve anlamsızlığa iter ki, bu duygudan kurtulmak ve yeniden çevreye uyum sağlamak olanaksız olabilir... Soğuğu duyumsamayan, elindeki yükün ağırlığını ya da basıncını farketmeyen insanın ne büyük sorunları olabileceğini hiç aklınıza getirdiniz mi?

Dokunmak, insan yaşamında çok çeşitli şekiller almıştır. Kucaklaşmak, sarılmak, öpüşmek, el sıkışmak şeklindeki sevgi ve coşku dolu selamlaşmalar, dokunarak insanların birbirlerini nasıl sevindirdiklerini, sevgilerini nasıl ilettiklerini ne güzel sergilemektedir. El ele tutuşup söyleşen çocukların, sevgililerin dokunarak duydukları dostluk ya da aşk daha gerçekçi olarak başka nasıl belirtilebilir? Annenin, yattığı yerde haykırarak ağlayan bebeğini kucağına alıp sarmalamasıyla gerçekleşen dokunmanın duyurduğu rahatlama ve sakinleşmeyi bir başka şekilde oluşturmak olası mıdır?

Bir insanın, sevdiği, yakınlık duyduğu birinin saçını, yanağını okşaması, el ele izlenen bir film, kol kola yürünen bir yol dokunma duyumuzun en güzel işlevlerinden biri değil midir?

Kedimizi, köpeğimizi okşarken bizim aldığımız ve ona verdiği-

miz haz ne inanılmaz bir duygudur... Baharda tomurcuklarını patlatmış, uçuk pembe çiçeklerini gururla açmış ilk badem ağacını görünce, içimizden koşup onu kucaklamak, böylece doğanın coşkusuyla yenilenmek gelmez mi?

Bazı çocukların, kendilerine yumuşak ve tüylü bir oyuncağı, bir hırka ya da battaniyeyi arkadaş seçip onu okşayarak uyuduklarına hepimiz zaman zaman tanık olmuşuzdur; yine masum bir alışkanlık olan parmak emmede de, kendi kendine dokunma, varlığını duyma ve onunla bütünleşme içgüdüsü baskın değil midir?

Her ülkenin kendine özgü selamlaşma şekillerinin olması, o ülke insanlarının soğuk ya da sıcak kanlı olmalarıyla yakından ilişkilidir. Yakın ve içten ilişkilerin ayıp sayıldığı ülkelerde veya bazı kentsoylu kesimlerde sadece uzaktan selamlaşma kuralı vardır ve insan ilişkilerinde yeterli sayılmaktadır. Sıcak kanlı, coşkulu insanların yaşadığı ülkelerde ise her türlü dostluk ve sevgi gösterisi dokunarak ve duyarak yapılmakta, kişiler sarmaş dolaş yaşamakta, dans etmekte, kucaklaşmakta, kısacası dokunma duyularının elverdiğince iletişim sağlamaktadırlar.

İnsan ilişkilerinin en duyarlı bağlamı olan hekimlikte dokunarak iletişim sağlamanın çok özel bir yeri vardır. Tıpkı iki insanın birbirine yaklaşması gibi, hasta ile hekimin de dokunmayla, parmak uçlarının ve avuç içlerinin temasıyla birbirlerine inanç ve güven aşılamaları, iyileşmenin ilk adımını oluşturmaktadır. Bedenindeki veya tenindeki bir rahatsızlığın ezikliğini taşıyarak, kendinden uzaklaşmış ve huzursuz olarak hekime gelen insana, bir yandan bakışlarımız ve sözlerimizle güven vermeye çalışırken, bir yandan da elini sıkarak rahatlatmak, ondan çekinmediğimizi belirtir şekilde elimizle yoklayarak bedenini incelemek, hekimlik mesleğinin ana kurallarından biridir.

Yaşamın en güçlü anlamı

Dokunma duyumuzun bize sağladığı olağanüstü iletişim olana-

ğını gündelik yaşamımızda olduğu kadar mesleğimizde de değerlendirmeli ve önemini her fırsatta genç öğrencilerimize, çevremizdekilere anımsatmalı, örneklerini vermeliyiz.

Gözlerimizle seyrettiğimiz canlı cansız güzelliklere dokunarak, çocukları, sevgilileri, dostları kucaklayıp öperek, okşayarak, doğanın tüm varlıklarını parmak uçlarımızla algılayarak, "onca yoksulluk varken" bile, daha bir mutlu olabiliriz sanırım.

Nasıl sevgi, var oluşun en büyük gerçeği ise, dokunarak duymak ve duyguları iletmek de yaşamın en güçlü anlamı olsa gerek...

25.1.1986

Mektupçular Üzerine

"Önce söz vardı" der Tevrat. İnsanlar işaretleşerek başladılar anlaşmaya ve sonra sözler oluştu seslerden. Önceleri duyguları anlatmak için genizden çıkan sesin alçalıp yükselmeleri, incelip kalınlaşmaları kullanıldı kuşkusuz ve akıllı insanoğlu giderek resimlemeyi denedi ve daha sonra yazıyı yarattı. Yazı, başlangıçta çevredeki somut olayları yansıtan birer resim olarak insanların dünyasına taht kurdu. Mağara dönemi duvar resimleri, o dönemin olaylarını anlatan geleceğe bırakılmış mektupların başlangıcı idi. Gerçektekinin benzeri olan şekiller giderek daha kısa ve küçük simgesel çizgilere dönüştü ve hiyeroglif tipi yazı oluştu. Geçmişteki insanların bu ilginç şekil harflerle geleceğe bıraktıkları duvar yazıları, dikili taşlar ve benzeri akıl almaz derecede görkemli tarih ve sanat yapıtlarının seyrine doyum olabilir mi?

Ya bugünkü mektubun atası olan pişmiş toprağa yazılıp zarflanmış tabletler ne denli heyecan verici ve düşündürücüdür değil mi? Onları elleyebildiğimizde binlerce yıl öncesinde yaşamış insanoğlunun yüreğini tutmuş gibi oluruz. İnsanoğlu yapılarla, diktiği ağaçlarla, anıtlarla, yazıtlarla, resimlerle ve kitaplarla hep çevresiyle ve geleceği ile iletişim kurmaya çalışmış, soyunu ölümsüzleştirmeyi istemiştir.

Düz beyaz kâğıtlara özenle yazılan mektuplar ise yüzyıllardır insanların yanı başlarında olmayan sevdiklerine, güvendiklerine seslenmelerine aracı olmuştur. Uzaktaki bir dosta ara sıra, sık sık, bazen her gün tüm yüreğini açan, yaşantısını anlatan insan, yalnızlığın çemberinden kurtulmuş, acı veya sevinçlerini, çoğu kez de etkileşim ve çıkarımlarını paylaşmış olmanın huzurunu kazanabilmiştir.

★★★

Kentsoylunun astarlı zarflar içinde, renkli, süslü, hatta kokulu güzel kâğıtlara özene bezene döktürdüğü güzel yazı stili olan mektuplar, çoğu kez aşk öyküleri fısıldar ve sahibi ya da sahibesi tarafından renkli bir kurdele ile bağlanarak toplu halde saklanır. Bazen bir aşk veya dostluk defteri kapanmışsa bu özenli mektupların kaderi de yırtılmak veya yakılmak olur. Çoğumuz bu yanılgılara düşmüşüzdür. Oysa ne yazıktır bir daha hiç yaşanmayacak duyguları içeren bu mektupları yakmak... Onlar, insanın çok kısa olan yaşamını birkaç katına çıkarabilen küçücük anı hazineleridir aslında.

★★★

Yine gerçek dostların ya da dost olmak isteyenlerin birbirlerine yazdığı sade, içten, uzun, kısa mektuplar vardır. İnce ince yazılmış, bitmez tükenmez uzunlukta mektuplar, ulaşımın güç, telefonun postanelerde olduğu dönemlerde gençlerin en önemli söyleşileri olmuştur.

Lise dönemlerimizde çevremizi saran aile ve okul duvarlarını aşmak, gerçek dünyanın insanlarını tanımak için çoğu kez yüzünü bile görmediğimiz yaşıtlarımıza tüm duygu ve düşüncelerimizi destan destan mektuplara döküp yollamışızdır, utana sıkıla, çizgileri koyulaştırılmış bir kâğıdın üstüne konan düz bir kâğıda ya da ortadan katlanmış çizgili dosya kâğıdına, yahut da "esercedit" diye anılan kareli sarımtrak sayfalara ve en sık olarak da defterlerin ortasından özenle çıkardığımız yapraklara... Bazen içimizi dolduran duyguları, merak ve kuşkuları, soruları tek ortalı bir defterin tümüne geceler boyu aktarmışızdır. Kâğıt ve kalem sessiz, sakin, şefkâtli, anlayışlı bir dost olmuş, bir başka dosta, aslında merak ettiğimiz, tanımak istediğimiz, lâkin yaklaşmaktan ürktüğümüz birine bizi alıp götürmüştür ve kısa ya da uzun bir süre sonra belki gidenden de uzun ve özenli yapraklar dolusu duygu ve düşünceler, satır satır yanıtlamalar bir başka elyazısıyla geri gelmiştir, çoğu kez aralarında kurumuş çiçekler, anlamlı şekiller vb. süslemelerle... O yıllarda ürkek gençliğimizin atılım dolu yüreğini taşırken en sevdiğimiz insan kim diye sorsalar kuşkusuz

"postacı" diye yanıtlardık. Günde iki kez yolunu gözlediğimiz şirin, kırmızı yanaklı bir postacımız vardı. Anadoluhisarı postanesinden bisikletiyle ve sokak köpekleri peşinden havlayarak gelir, pencerelerde yolunu beklerken bulurdu bizi; gelen kişisel mektuplar meraklı bir grup öğrenci tarafından heyecanla okunur ve adeta anonim bir dostluk zinciri oluşurdu... Cesaretsiz, beceriksiz ama alabildiğine duygulu ve meraklı bir gençlik kesiminin dünyaya açılan gizemli penceresiydi bu mektuplar ve bazı kişilerin gerçek yaşamında da etkili olmayı sürdürdü...

★★★

Asker mektuplarının, kırsal kesim mektuplarının yeri ise bambaşkadır; onlar basmakalıp sesleniş ve dileklerden oluşur gibi görünürlerse de beceriksizce, fakat binbir özenle ele alınmışlardır ve yazanın ya da yazdıranın dünyasını, duygu ve isteklerini satırları arasına döküşüyle değerlendirildiğinde ne kadar düşündürücü ve anlamlıdırlar...

Son zamanlarda çeşitli edebiyat dallarında ün kazanmış yazarların, düşünürlerin mektuplarının kitap olarak yayımlandığını görüyor ve ilgi ile okuyoruz. Baudelaire'in mektupları, Heine'nin mektupları, Mikelanj'ın mektupları, Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı... Bunlar insan yaşamında olduğu kadar edebiyat türlerinde de mektubun özel yerini ve önemini ne güzel yansıtıyor. Bedri Rahmi'nin kardeş mektuplarını içeren son kitap ise insanı içine alıp ta uzaklara götürüyor; geçmişte bir grup kafası ve yüreği alabildiğine çalışan gencin gelişimine neden olan etkenler, yaşanan iyi-kötü, lâkin bugünleri belirleyici olaylar, aile bireyleri ve arkadaşlarıyla iletişimleri, kişiliklerinin, düşünce yapılarının oluşumu apaçık izlenebiliyor. Mehmet Eyüboğlu'nu bu çabası için yürekten kutlamak gerek; her biri başlı başına bir anı-yazı özelliği taşıyan bu mektupları okumamış olmak ne denli bir kayıpsa okumak da o denli zevkli, heyecan verici ve düşündürücü...

Bir mektubun yazılması için salt o insanın yazma arzusu değil

yazılan kişinin de alma, algılama ve yanıtlama özelliği önem taşımaktadır kanımca. En yakınındaki ile kolayca söyleşmek varken ta uzaktakine kâğıt kalem aracılığı ile seslenmede, belli bir insana seslenme, ulaşma, onunla pek çok şeyi paylaşma, tartışma ve fikir üretme arzusu ön plandadır sanırım, yani mektuplaşmada yazan kadar yazılanın kişiliği de önem taşımaktadır.

★★★

Haberleşme araçları istedikleri kadar makineleşsin, insan öğesini kaybetmemek için çaba göstermeliyiz; bu yüzden de mektuplaşma, resmi yazışmaların, yeni yıl dileklerinin, ihbar mektuplarının ötesinde yürekten yüreğe, kafadan kafaya iletişimi sağlamaya devam etmelidir ve toplumsal yaşamımıza etkili olmuş geniş yürekli, güzel beyinli insanlarımızın yakınları, onların mektuplarını topluma mal etmeyi sürdürmelidirler. Mehmet Eyüboğlu'na bir kez daha gönülden merhaba!

24.9.1986

AIDS ve Panik

İnsanlar, yaratıldıklarından beri bilmedikleri her şeyden korkmuş, korktukları şeylere çoğu kez tapınarak, kurbanlar adayarak, onların lanetinden, kötülüklerinden korunmayı amaçlamışlardır. Geriye baktığımızda, gülümseyerek izlediğimiz unutulmuş töreler, ilkel yaşantılarını sürdüren toplulukların ilginç gelenek ve görenekleri, hep nedeni bilinmeyen doğa güçlerinden ve hastalıklarından kurtulmak, buna karşın mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek çabasından kaynaklanmaktadır.

İnsanoğlunu, doğa güçlerinden sonra en çok korkutan, hastalıklar olmuştur. Bunların pek çoğunun üstesinden gelebilmek için ilk insanlar belki de çevrelerindeki hayvanların hastalanınca belli bazı otları yiyerek iyileşmelerinden esinlenerek, bitkilerden ilkel ilaçlar yapmışlar ve kullanmışlardır.

Hekimlik mesleğinin ilk adımı da kuşkusuz bu otları tanıyıp arayan, işleyen ve hastalıkların cinsine göre değerlendirip uygulayan, böylece kabile içinde özgün bir yer kazanan kişilerce başlatılmıştır.

Hastalıklarda kötü ruhların, kurallara aykırı davranışların, günahların da önemli bir rolü olduğuna inanan ilkel insanlar, kendilerini iyileştirme yeteneğine sahip bu kişilerde insanüstü güçlerin var olduğunu sanmış, onlar da bugün psikoterapi diye adlandırdığımız çeşit iyileştirme yöntemlerinin ilk yaratıcıları olarak büyüleri, tütsüleri, şeytan kovma törenlerini, dövmeleri, boyamaları ve benzerlerini geliştirmiş ve bu nedenle de "büyücü doktor" unvanını almışlardır.

Pek çoğumuzdaki nazar, uğursuzluk, çarpılma, kötü rüya görme gibi korkular; tahtaya vurma, tütsüleme, okuma, nazarlık takma, muska, kestirme gibi yöntemler hep bu ilkel inanışların kalıntılarıdır.

Nedeni ve tedavisi bilinmeyen hastalıklardan zaman zaman, çok sayıda insan hastalanmış ya da salgınlar ortaya çıkmış, art ardına korkunç ölümler olmuştur. İnsanlar bu durum karşısında toplum olarak büyük bir ölüm ve hastalık korkusuna kapılmışlardır.

Keçi ayaklı Tanrı Pan'ın çobanları ve hayvanları ürküten hırçın çığlıklarından esinlenerek, "panik" denen ve toplumsal korku, şaşkınlık ve çılgınlığı simgeleyen bu duygu, çok çeşitli davranışlarla kendini göstermiştir. Hastaların cezalandırılması, öldürülmesi, ömür boyu bir yerlere kapatılması, evleriyle birlikte yakılması, dağbaşlarına, adalara atılması, lanetlenmesi, dışlanması yanında, "fobi" denen "hastalığa yakalanma" veya "yakalanmış olma" korkusu da insanların kapkara bir kâbusu olmuştur.

Sifiliz (frengi) de sifilofobi, lepra (cüzam) da leprafobi, tüm mikroplar için mikrofobi, böceklerin cilde girmesi şeklindeki akarofobi ve benzeri korkular, aslında sağlıklı olan pek çok insanın yaşamını zehir etmiştir.

O dönemlere bugün baktığımız zaman, yapılan insanlık dışı davranışları, eskilerin bilgisizliğine ve boş inançlarına ya da çaresizliğine bağlamak ve bunların tarihin derinliklerine gömülmüş olduğunu bilerek unutmaya çalışmak olasıdır.

Çağlar ilerledikçe ve insanlık birçok hastalığın karşısına, yine bitkilerden ürettiği ve daha sonra çoğunu yapay olarak yarattığı ilaçlarla çıkabilmiş, öldürücü olan çoğu hastalık iyileştirilebilmiştir. Yine ilkel yöntemlerin geliştirilmesiyle yapılan bilimsel araştırmalar sonucu bulunan aşılarla da pek çok hastalık oluşmadan önlenebilir hale gelmiştir.

Bütün bu gelişmelere karşın, insanları korkutan çözümsüz hastalıkların ardı arkası kesilmemiş, bu kez de yüzyılımızın başından beri tanınması kolaylaşan, tanındıkça sayısı artan "kanser" hastalığı, toplumların korkulu rüyası olmuştur. Bugün hâlâ pek çok insanın yaşamı bu, "amansız" hastalıkla noktalanmaktadır. Ayrıca pek çok insan, testler ve muayeneler yaptırarak, kanser olup olmadığını araştırmak-

tadır. Artık pek çoğu önlenebilir hale gelmesine karşın "kanser fobisi" hâlâ toplumlardaki panik etkisini yitirmemiş olmakla beraber, genelde hastaların çevrece dışlanması ve lanetlenmesi, incitilmesi söz konusu olmamaktadır. Bunun başlıca nedeninin, herkesin "bir gün kendisinin de bu hastalığa yakalanabileceği" bilincinde olmasından kaynaklandığı açıktır.

Son yıllarda ise insanlığın başını yeni bir hastalık belası sarmıştır. Ortaya nasıl çıktığı ve yayıldığı hâlâ tartışmalı olan, bu nedenle de çeşitli bilim kurgusal öykülere konu olabilen AIDS hastalığı, bugün insanlığı tehdit eder bir durum alma yolundadır. Binlerce insan, bu hastalığın belirtilerinden yaşamını yitirirken yine binlercesi hastalığın etkenini taşıdıkları gerekçesiyle dışlanmaktadır.

AIDS fobisi ve paniği, öylesine çılgın bir hal almıştır ki bugün, 20. yüzyılın en önemli ilkesi olan, "bireyin özel yaşamına saygı" kuralı ayaklar altına alınmıştır. Başlangıçta bir magazin haber ve ünlenme yöntemi gibi bir reklam unsuru olarak alınan konu, giderek kişilerin özel yaşamını hiçe sayan, geçmişini, o gününü didik didik eden ve geleceğini dayanılmaz hale sokan bir basın olayı haline getirilmiştir.

İster gerçek hasta, ister taşıyıcı veya şüpheli olsun, adı AIDS'le bağlantılı olan herkes, maddi ve manevi acıları ve sıkıntıları yönünden basının yakından izlediği "obje"ler olagelmişlerdir.

Adları, adresleri, günlük yaşantıları ve özel ilişkileri didik didik edilen bu insanlar, bir yandan hastalığın, bir yandan da basının kurbanı olmuşlardır. Hele hasta olmayıp, belki de hiç hasta olmadan ömür boyu bedenlerinde yalnızca bazı antikorları taşıyacak olanların uğradığı baskıları, bir suçlu gibi izlenmelerini ve çevrelerinde oluşan acıma ve uzaklaşma gibi davranışları, "çağdaş insanlık ve modern tıp" normları içersinde nasıl bir yere yerleştirebileceğiz acaba?

Teşhir etme hatası

AIDS, gerçekten XX. yüzyılın en korkulu ve en çok bilinmeyen-

lerle dolu bir sürpriz hastalığı olarak karşımıza çıkmıştır ve insanoğlunun en başta gelen nedenlerinden birini oluşturmaya aday olarak sinsi adımlarla, doruğa doğru tırmanmaktadır. Önümüzdeki yıllarda daha pek çok kişi bu hastalığa yakalanacak, belki bizler, sizler ve dostlarımız da bugün hiç aklımıza getirmememize karşın, bu hastalıktan yok olup gideceğizdir. En başta bu gerçeğin kavranması ve boş ve saçma olan panik ve fobilerle zaman yitirilmemesi gerekmektedir. Eski bir deyimdeki gibi, "Korkunun ecele yararı yoktur!"

Beri yandan, sadece kanında, yıllar önce rastlantısal şekilde aldığı virüsü ya da buna karşı oluşan bağışıklık cisimciklerini taşıma dışında hiçbir sorunu olmayan, buna karşın, "Acaba ilerde AIDS olur muyum?" korkusuyla zaten yaşamı gerginlikler içine girmiş bulunan binlerce, belki de yüz binlerce kişiyi, bugün uzağımızda, yarınsa yanımızda, içimizde, belki de yuvamızda olacak insanları acımasızca teşhir etmek, tam anlamıyla yaşamlarını burunlarından getirmek hangimizin, hangi kurumun hakkı olabilir? Hangi insanlık ya da uygarlık yasası, hekimlere ya da basın mensuplarına, hastaların ya da şüphelilerin adlarını, adreslerini, gelmişlerini, geçmişlerini teşhir olanağı verebilir?

AIDS'de risk grubu diye belirlenen "hayat kadınları"nın, eşcinsellerin, ilaç alışkanlığı bulunanların ya da benzerlerinin yine aynı fobi nedeniyle yerden yere vurulmalarının teşhir edilmelerinin, o insanların ruhlarına ve bedenlerine ne denli büyük acılar verebileceğini keşfetmek için acaba, ancak çok yakınımızdaki birinin ya da kendimizin mi bu deneyden geçmesi gerekiyor? "Ateş düştüğü yeri yakar" deyimini doğrularcasına biz insanlar ne kadar da bencil ve acımasız olduk!

Evet, AIDS dünyayı gafil avlamış konu, olayın stratejisi tam saptanamadan topluma yansımıştır. Bu arada, birçok tıp görevlisinin ve otoritesinin (!) de, kendinden söz ettirmek amacıyla, bilinçsizce demeçlerde bulunduğu ve zaten panik halinde ve fobiler içinde kıvranan toplumlarda bir de AIDS fobisi (çılgınlık) oluşturdukları da bir gerçektir.

AIDS'in geleceğin en önemli hastalığı olduğu kuşkusuzdur. Tedavisi ya da aşısı bulunana dek insanların gereken sağlık önlemlerini almaları, hasta ya da taşıyıcı iseler, başkalarıyla ilişkilerine dikkat etmeleri, onlardan bedenlerinin yok edemeyeceği mikropları almamaya ve kendilerindeki virüsü, cinsel ilişki ya da enjeksiyonlar yoluyla başkalarına vermemeye özen göstermeleri yeterlidir. Daha önce yakın ilişkide oldukları kişilerin denetimini sağlamaları ve sonra da normal yaşamlarını sürdürmeleri en doğal haklarıdır. Hastalığın açık belirtileri olunca zaten tıbbi bakım bir hastanede gerekli sağlık önlemleri altında yapılacaktır.

AIDS'i yenmesek bile hasta, hekim ve toplum el ele vererek en azından hastalığın moral yıkıcılığına karşı çıkabilir, hastalarımızın ya da taşıyıcıların incitilmelerini önleyebiliriz.

Sonuç

AIDS konusunda basının davranışları en kısa zamanda kesin bir sağlıklılık kazanmalı, yıkıcı değil yapıcı olmalı ve her şeyden önce kişinin özel yaşamının gizliliği ilkesi, yaptırımlarıyla uygulanmalıdır.

Sağlıkçılar, bir yandan panik ve fobileri olabildiğince önleyecek aydınlatıcı bilgileri sürekli olarak topluma aktarmalı, hukukçular ise hasta ve taşıyıcıların özlük haklarına saygıyı korumak için gereken önlemleri almalı, değerli basın mensupları da hepimizin başına gelebilecek bu illeti, en az zarar görerek atlatmamız için sağlıkçılarla olumlu bir işbirliğine girmelidirler.

Bir iki günlük ve birkaç satırlık veya bir manşetlik panik-haber için insanların yaşamlarını yıkmak gibi bir eylemden vazgeçip akılcı, yol gösterici ve yardımcı olmak hepimizin ödevidir.

27.6.1987

Hasta-Hekim İlişkileri

Genç bir hekim olarak SSK hastanelerinden birinde çalışmaya başladığımda, yıpranmış, yorgun ve bıkkın eski hekimlerden aldığım ilk öğüt şuydu: "Kızım, sen genç ve deneyimsizsin, işçi, hayvandır, eğer ona sert davranmazsan tepene çıkar, mahkemelik olursun, hatta dayak yersin!" Yüreği meslek aşkıyla dolu yeni bir hekimin çalışma hayatına ilk adımı attığında duyduğu bu sözlerin onda nasıl bir şok yaratacağını düşünebiliyor musunuz?

Bir süre şaşkın durduktan sonra, etki altında kalmamaya ve kendi önsezilerimle hareket etmeye karar verdim. Tam 3 yıl çalıştım o garip SSK hastanesinde, ne dayak yedim, ne kavga ettim hastalarla, ne de herhangi biri bana "Bizim paramızla burada duruyorsun" dedi veya bir sendikacı gelip -o dönemde alışılagelmiş bir yöntemdi- işçisi için gereksiz yere rapor isteyebildi.

Acaba ne yapmıştım da hasta-hekim ilişkilerimi o cahilliğimle, deneyimsizliğimle sorunsuz sürdürebilmiştim? Geriye dönüp baktığımda, uyguladığım tek düsturu şöyle özetleyebilirim: "Hastalara kendimi onların yerine koyarak, yani hasta benmişimcesine davranmak..." Bu yaklaşımla başladığım meslek yaşamımı aynı doğrultuda, hasta-hekim ilişkilerinde hiçbir sorun oluşturmadan, kimse ile mahkemelik olmadan ve de dayak yemeden, hakaret görmeden sürdürebilmenin huzuru içindeyim.

Acaba hasta-hekim ilişkileri her zaman için hekimin "iyi niyeti" ve "iyi davranışı" ile istenilen düzeyde tutulabiliyor mu? Kuşkusuz hayır; çünkü aynı düsturla hareket eden pek çok hekimin buna rağmen karşılaştığı sorunlar ve olaylar gerçekten binbir zorluk içinde çalışan görevlileri canından bezdirebiliyor.

Bugün ülkemizde hasta-hekim ilişkileri gerçekten çıkara dayalı, içtenlikten yoksun, kuşkulu, ilkesiz bir hal almıştır ve hekimlik onurunu yaralayan, giderek yok eden bir gelişim içindedir.

Hasta-hekim ilişkilerine iki yönden de ayrı ayrı bakmak gerekir:

Hasta, hekimlerden pek çok şey istemektedir. Dilediği anda hiç beklemeden, herkesten önce, en iyi ve en ucuz şekilde muayene ve tedavi edilmek onun tek beklentisidir. Kendi sorunu her şeyden önemlidir, diğer insanların hakkı, sırası, aciliyeti ise hiç umrunda değildir. Hekime başvurma kararı almışsa kendini önemli derecede hasta hissetmektedir, ilginin odak noktası olmak, sorular sormak cevaplar almak ister.

Bu davranış, hastanın eğitim düzeyi ile bağlantılı farklılıklar gösterir. Cahil insan korkularını, ön yargılarını açıkça ifade ederken, yarı eğitimli diyebileceğimiz, ilaç prospektüslerini ve gazetelerin, magazinlerin sağlık köşelerini okumaya meraklı hastalar ise ta baştan hastalıkları konusunda karara varmışlardır, hekime yorumlarını anlatmayı ve onun tasdikini isterler, binbir çeşit sorularıyla zamanı harcar dururlar çoğu kez.

Hekimin belki de en sevdiği hasta tipleri, kendini rahatlıkla, güvenerek bilimin ellerine bırakan çok iyi eğitim görmüş kesimle, doktora tam anlamıyla teslim olup önerilerini Tanrı kelâmı gibi uygulayan kara cahil gruptakilerdir.

Hastanın hekimden veya hekimlerden beklentilerinde ekonomik durumun da yeri büyüktür. Örneğin bol parası olduğu için ünlü hekimin muayenehanesine giden hasta artık onun tüm zamanını, gecesini, gündüzünü hatta dinlencesini satın almıştır. Hekimse böyle kaprisli hastalarına ister istemez gereken ilgiyi göstermek zorunda hisseder kendini ve bir süre sonra zevk almaz hale gelir mesleğinden. Özel hastanelerdeki hasta-hekim ilişkisini de buna benzer şekilde yorumlayabiliriz.

Devlet, SSK ve üniversite hastanelerinde, sağlık ocaklarında ise çok defa orta ve yoksul ekonomik düzeyin insanlarını görürüz. "Hak-

sızlığa uğramak", "kovulmak", "dikkatsizce muayene edilmek", "umursanmamak" gibi önyargılarla doludur çoğu. Yeterli paraları olmadığı için buraya gelmek, bu kuyruklarda beklemek zorunda bırakıldıkları çıkarımında olduklarından, gördükleri her davranışa tepki göstermeye, kavga etmeye hazır bir konumdadırlar.

Polikliniklerde çok defa genç asistanlarla karşılaşmaları, onların da hekimlikteki davranış sanatını ve psikolojik yaklaşımı bilmemeleri veya dikkate almamaları hasta-hekim ilişkisini baştan güvensizliğe ve olumsuzluğa çevirebilmektedir. Bir de genç hekim, büyüklerinden, benim ilk hekimlik günlerimde aldığım öğüde benzer bir uyarı almış veya kırıcı, sert, hakaret dolu davranış örnekleri gözlenmişse tersliklerin başlaması için tüm koşullar var demektir.

SSK hastanesine ilk başladığımda tek bir küçük odada 3 kişi poliklinik yapardık, hastalar daracık bir koridorda balık istifi bekleşirlerdi, onlara ayıracak zamanımız çok kısıtlıydı. Ben yine de her birini güleryüzle karşılayıp oturtur, elime verilen karttan adını derhal okuyup hastanın yüzüne bakar -bunlar için birkaç saniye yeter- "buyur... bey/hanım, derdin nedir?" diye yumuşakça sorardım. Hasta bu ilk davranışla zaten kafasındaki tüm ön yargılardan arınmış, "insan yerine konulacağını" farketmiş olurdu. Sonra da en basit sorunu olan bir hastaya bile, çok kısa da olsa basit bir muayeneden geçirmeyi, gösterdiği bölgeyi ellemeyi -palpasyonu bize bunun için öğrettiler- ve bir iki soru sorarak tanıyı kendisine anlatmayı, hastaya "sormak istediğin var mı?" diye bir iki kısa soru sormasına izin vermeyi, reçeteye mümkün olan en az ilacı yazmayı, bunun nedenlerini kendisine kısaca açıklamayı ve hemen her hastayı kontrola çağırmayı ve "Seni/sizi tekrar görmek istiyorum" diye vurgulamayı ilke edinmiştim. Bazı hastalara "siz", "hanımefendi" veya "beyfendi" diye, diğerlerine ise "sen", "bacım", "amca", "teyze" diye hitap etmenin gerektiğini de o zamanlar farketmiştim.

İnanın, yukarda belirttiğim ve belki de herkesin "ne doğal" diyeceği basit davranışları pek çoğumuz küçümser aldırmayız, oysa in-

sancıl ilişkilerin anahtarıdır, bir insana "hoşgeldin", "buyur" demek, gözünün içine bakarak ve adıyla konuşmak, oturtmak... vb. ve bunlar çok az zaman alırlar.

İlk deneyimlerimi aldığım o hastanede -tıpkı diğerlerinde olduğu gibi- kavga, gürültü, hakaret, küfür gırla giderken ben tam üç yıl huzur içinde tıbbi ve sosyal bilgilerimi geliştirdim ve emekçi kesimin saygıdeğer insanlarını tanıdım, tanıdıkça mutlu oldum, hekimliğimden onur duydum.

Bir gün hastaların kendi aralarında şöyle konuştuklarını ilettiler bana "şu küçük doktor var ya, o, insana sanki muayenehanesindeki özel hastaya bakar gibi bakıyor." Beni ne çok düşündürdü bu yorum ve ne çok da üzdü, diğer arkadaşlar adına...

Hasta ile başbaşa kalan genç hekimlerin bir kısmı, el yordamıyla davranışlarını olumlu yönde ayarlayabiliyor, oysa pek çoğu, tıpkı hastalardaki gibi, kendinde de gelişmiş önyargıları nedeniyle -hasta sahtekârdır, simülatördür, beni aldatmaya çalışıyor...- yaklaşımını olumsuz yönde yapacak ve de çatışmaya girecektir.

Yine kendi yaşantımdan örnek vermek istiyorum: İETT otobüs şoförleri zaman zaman büyük bir gerilime girerek direksiyon kilitler ve geç saatlerde nöbetteki hekime gelir, çoğu kez de "sinirlendim, öfkelendim" gibi mazaretlerinin geçersiz sayılacağını bildiklerinden "ishalim" derlermiş. Nöbetçi arkadaşlar da "yap da görelim" diye bitkin şoförü saatlerce bekletir, sonra da işbaşına gönderirlermiş. Aynı şey benim başıma geldiğinde ise yine kendimi, 50-60 kişinin canının emanet edildiği direksiyonda, en zor yaşam koşullarında, bir de öfkelenmiş, kavga etmiş olarak düşünür ve yapılması gerekenin hastayı o gecelik dinlendirmek olduğuna karar verirdim. Bir tranklizan yapar, kendisiyle birkaç dakika konuşur "haklısın kardeşim, bu halde direksiyon kullanamazsın, git evine yat, yarın dinç kafayla işbaşı yaparsın" diyerek evine yollardım. Bu davranışımı duyan tüm şoförlerin kliniğe akacağını söyledilerse de böyle bir şey hiç olmadı.

Acaba hasta-hekim ilişkilerinde hekimin beklentileri yok mudur?

O da, daha iyi koşullarda rahat iletişim kuracağı çağdaş mekânlarda daha uzun zaman ayırarak hasta ile ilgilenmek, ekonomik sorunlarını düşünmeden, kendini mesleğine vermek istemez mi? Hastalarının daha saygılı, düzene uyan, beklemeyi hakaret saymayan, kontrollara gel deyince gelen, randevu sistemine uyabilen, verilen ilaçları satın alabilen, kullanımını dikkatle yapan kişiler olmasını bekler hekimler. Acaba hangimiz hasta olduğumuzda bu sayılan kurallara uyarız, hangimiz bir antibiyotiği 6 saatte bir ve belli süre düzgün alabilmişizdir hayatta?

Olayın bir başka bağlamı da hasta-hekim ilişkilerinin, batılı anlamda ciddi, duygusallıktan uzak bir sistem-sunu olayı olarak değerlendirilmesidir. Yani hasta-hekim arasındaki ilişki, berberle saç kestiren, bakkalla müşteri, banka ile mudi arasındaki ilişkiler gibi düşünülebilir. Burada, ne hastanın sosyal, ekonomik ve ruhsal durumu, ne de hekimin yorgunluğu, az maaş alışı, çok hasta bakmış olması gibi etkenlerin yeri vardır. Her şey, konmuş kurallara bağlıdır, taraflar birbirlerinden hoşnut kalmazlarsa yasal yollara başvurabilirler. Zaman zaman bizim insanımızın da özlem ve hayranlık duyduğu bu düzenin aslında hasta-hekim ilişkilerini ve sorunlarını tam anlamıyla çözebildiği görüşünde değilim.

İnsan, ister hasta ister hekim olsun insandır kuşkusuz. Hasta kişi hekiminden çok şey bekler, bunun başında da insancıl bir yaklaşım gelir. Hekimse seçtiği bu önemli mesleğin adıyla ister istemez bağlanmıştır ve koşullar ne olursa olsun ondan da en başta beklenen budur.

10.10.1987

İhtiyar Adam ve Üzümler

İhtiyar adamın bir ayağı aksaktı, bastonsuz rahat yürüyemezdi, biraz yorulursa nefes nefese kalırdı, yine de dudaklarından sigara eksik olmazdı. Memur emeklisiydi, üç aydan üç aya şehre çıkar, maaşını alır, Mısır Çarşısı'na uğrayıp kahvaltılıklar üzerine alışveriş yapar dönerdi. Pastırmanın peynirin, zeytinin en iyisini almasını çok iyi bilirdi.

Yaşadıkları yer şehrin eteklerinde bir köydü, eski dönemlerin en seçkin mesire yeri olan bu yöre daha sonra çirkin bir sanayileşmeye uğramış, dereler kurumuş, ağaçlar ölmüş, her yanı balçıklaşan fabrika atıkları doldurmuştu. Geri kalan birçok alan da mandıra olarak işletiliyordu. Otlatılan hayvanlar tüm kalan yeşillikleri yok etmişlerdi, etraf iyice çıplaklaşmıştı.

İhtiyar adam, yıllar önce emekli, daha doğrusu malûlen emekli olduğunda -ayağını sakat bırakan bisiklet kazası- bahçesine, şöyle yamaca doğru elli kalem kadar asma dikmişti. Birkaç yıl da çok güzel, iyi cins, renkli, kokulu üzümler almışlardı. Konu-komşuya bol bol dağıtmışlar, doya doya yemişlerdi, dostlar bahçeyi ve üzümleri hâlâ öve öve bitiremiyorlardı.

Sonradan ardından çarpık sanayileşme geldi, çevreye derme çatma atölyeler, fabrikalar kuruldu. Eski mesire yerinin ortasından akan nazlı dere, boyalı suların verildiği bir pis su kanalı oldu, giderek de kurudu gitti, oysa birkaç on yıl öncesinde sandalla gezilen, balık avlanan, iki yanı yemyeşil ve ağaçlıklı bir park gibiydi. Derken, tüten bacalardan tüm yeşilliklere simsiyah yağlı karalar inmeye başladı. Önce otlar kurudu, sonra ağaçlar; daha sonra da insanlar hastalanmaya

başladı peşpeşi. En çok da ciğer hastalıkları oluyordu. Yöre sakinleri ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Bir yandan bugüne dek ekip biçerek zar zor geçimlerini sağladıkları tarlaları iyi para ediyor, sanayiciler hemen alıyor ve bir fabrika kuruyorlardı; kendileri de, ellerinde kalan evlerinin bir odasında açtıkları dükkânlarda veya edindikleri taksilerde daha iyi para kazanıyorlardı, köy ilçe olmuştu, ilçeleri gelişiyor kalabalıklaşıyordu, bir yandan da etraftan pis kokular geliyor, güzelim dereden şimdi sıcak boyalı sular akıyor, asitli buharlar çıkıyordu. Ağaçlar kurumuş, otlarsa yok olup gitmişti, herkes ardı ardına hastalanıyor, bebelerin benzi soluyordu, kalan tektük mandıranın hayvanları da iyice sağlıksızlaşmıştı, zaten otlatacak çayırlar da tükenmişti. Zaman zaman hayvanlar da toplu halde ölüp gidiyor, mandıracılık da yok oluyordu.

İhtiyar adam için eski yaşantısını değiştirmek çok güçtü. Teklif edilen "iyi para"lara karşın toprağını terketmemek için direniyor, kasabanın merkezinden biraz uzak bir yamaca kurduğu evini, bahçesini, kümesini korumak için olağanüstü bir çaba sarfediyordu. Durmadan dilekçe üzerine dilekçe vererek kurulan fabrikaları şikâyet ediyordu. Herkes haklı buluyordu şikâyetini ama yine de her şey devam ediyor, yine de yağlı karalar, bir karasinek bulutu gibi iniyordu evlere, insanlara, bahçelere... Göğsündeki hırıltı da giderek artıyordu, eskisi gibi değildi sağlığı, bahçesinin bakımını, dilediğince yapamıyordu. Bir zamanlar herkesin hayran kaldığı bağları tozlar altında yok oluyordu. Onbeş yirmi asma ya kalmıştı ya kalmamıştı. İhtiyar adam binbir güçlükle, rüzgâra karşı yarışanlar örneği bu fidanları yaşatmak için uğraşıyor, eski mis kokulu yapıncaklarını anımsıyor, birkaç salkım da olsa onları yeniden yetişmiş görmek istiyordu.

O bahar da adeta son gücünü kullanarak budamıştı yamaçtaki canlı kalabilen asmalarını, sonra gövdelerini ilaçlamıştı, diplerini temizlemiş, toprağı karmıştı elinden geldiğince, nefes nefese. Her gün gidip bakıyordu, yapraklarının çıkışını, salkımların oluşunu gözlüyordu. Neyse ki birkaç fidanda bir gelişme, son bir çırpınışın zaferiymiş-

çesine kendini gösterdi, birkaç cılız yaprakla birkaç ufak salkım belirmişti. İhtiyar adam çok sevinçliydi, üzümlerini torunlarına tattırabilecekti, kazaya uğramadan olgunlaşmaları için üzerlerine titriyordu.

İşte o günlerde karısının canı etli yaprak dolması istedi, yaprak dolması günlük menüye girince yine eski günler geldi gündeme "Aah, neydi o eski bahçenin hali, her tarafta meyve ağaçları, asmalarda salkım salkım üzümler, yumuşacık, incecik ve yırtıksız taptaze asma yaprakları..." Onların tadını tattıktan sonra salamura yapraktan dolma yenilir miydi hiç? Bir yandan altmış yetmiş yıldır yapageldiği gibi, hızlı bıçak darbeleriyle, hiç bakmadan elindeki kuru soğanı minnacık parçalara ayırıyor, bir yandan da konuşuyor, dertleniyordu en küçük gelinine. Gidip mutfak penceresinin cumbasında hergün suladığı saksıdan bir tutam nane kopardı, iyice yıkadı, yıkarken akan çamurlu su ona yine geçmişteki pırıl pırıl günleri anımsattı, göğüs geçirdi. Sonra gelinine dönüp "Gel gidip asmalardan biraz yaprak toplayalım da bu dolmayı onlarla yapalım" dedi, "bir sap da koruk alır ekşi olarak koruz, eski dolmalara benzetiriz'. Gelin kaynana, bir naylon torba alıp dışarı çıktılar. Etrafı toz bulutuna çeviren bir rüzgâr esiyor, tozlar insanın ağzına, burnuna, gözlerine doluyordu. Biraz yürüyüp rüzgârda, cılız dallarının her biri bir yana savrulan asmalardan toprak toplamaya başladılar. Ufak, taze ve yırtık-sız olanları seçeceklerdi, böylesi de öyle azdı ki, sekiz on yaprak bulmak için dakikalarca uğraşmak, tozdan bir tabaka ile örtülmüş tüm yaprakları incelemek gerekiyordu.

Birden evin kapısı açıldı, ihtiyar adam nefes nefese birkaç adım attı, bastonuna dayandı, sesinin olanca gücüyle "Huu..." diye bağırdı karısına, "huu... aman dikkat edin, salkımların üstündeki yaprakları sakın koparmayın, yoksa güneşte kalır, olgunlaşmadan kurur giderler." Gelin kaynana birbirlerine baktılar, ihtiyar haklıydı, ya dolma yiyeceklerdi ya da birkaç salkım üzüm. Gülüşerek eve döndüler ve bir torba salamura yaprak açıp dolmayı sardılar.

Kasım 1988

Bilim ve Akıl Çağında Yarattığımız Sorun

Büyük devrimler yaparak ülkelerini aydınlık ufuklara çıkaran ulu önderlerin, sevenleri kadar düşmanlarının da olması doğaldır. Ülke çıkarları gözetilirken pek çok kişinin kişisel çıkarı yok edilmiş, birçok egemen ailenin egemenliği son bulmuş, pek çok insan karşıdevrimcilik gerekçesiyle öldürülmüş, sürülmüş veya cezalandırılmış olabilir.

Devrim Tarihi derslerinde okuduğumuz üzere, Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş döneminde de benzer yitiklikler, küskünlükler, anlaşmazlıklar olmuştur. Büyük Atatürk o dönemde karşıtlarını devrim coşkusu içinde eritebilmeyi, bütünlüğü sağlamayı olağanüstü bir beceriyle gerçekleştirebilmiş ender siyaset adamlarından biridir. Ülkesini çağdaş dünya ülkeleri arasına katmada gösterdiği başarı ve art ardına yaptığı ve benimsettiği köklü devrimlerle Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk insanını bugünkü saygın yerine oturtan Atatürk'ün, ister istemez düşman kazanması da kaçınılmazdı.

Atatürk devrimlerinin her biri kendi içinde bir bütün olup Türkiye Cumhuriyeti'nin temel taşlarını oluşturmuşlardır. Bunların hiçbiri, heyecanlı bir rastlantısal liderin akşam yatıp sabah kalkınca önerdiği değişiklikler değil, şaşılası derecede ileri görüşlü, sapına kadar vatansever, ülkesinin mozayiğini çok iyi bilen, okuyan, düşünen ve araştıran bir büyük insanın ülkesinin geleceği için keşfettiği, olmazsa olmaz olarak nitelenebilecek ilkelerdir.

Bunlardan biri, belki de en önemlisi olan "laiklik" ilkesi, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını içerir. 50 yıldır Türk insanın-

ca en doğru şekilde benimsenen ve uygulanan bu ilke, Doğu'daki ve Batı'daki birçok Müslüman ülke için de bir yol gösterici, çağdaşlığa kapı açan bir ışık olmuştur. Atatürk'ün laiklik ilkesi bugün Bangladeş'te, Pakistan'da, Mısır'da, Kuzey Afrika'nın Müslüman ülkelerinde yaşanan din-devlet kaosunda tek kurtarıcı yol olarak görülmekte ve bu konuda büyük çaba harcanmaktadır.

Laiklik, bireyin kendi yüreğinde var olan dinsel duygu ve inançlarının hiçbir politik çıkara alet edilmemesinin bir garantisidir. Din, insanların doğdukları andan başlayarak aile içinde edindikleri bir terbiyedir, bir felsefedir, bir güven duygusudur ve içimizde geliştiği sürece bizi uyumlu, huzurlu ve mutlu kılar. Yapılan bir yardımın gizli tutulması gibi din de, gösteriş, baskı, hele hele bu konuyu politik çıkarlara alet etme kaygılarından uzak olduğu sürece gerçek içeriğine sahiptir. Tersi durumda bencil, çıkarcı ve insan sevmezlerin ellerinde, insanların aklını karıştırmak ve onları birbirlerine düşürmek için kullanılan iyi bir malzeme olabilmektedir. Geçmişteki mezhep kavgalarının uzakta kaldığını sandığımız bir dönemde, yanıbaşımızdaki iki ülkede birbirine düşürülen insanların, "Allah! Allah!" sesleriyle din kardeşlerini boğazlayarak cennete kabul konusunda büyük bir kargaşa yarattıklarına, an an seyirci olmadık mı?

O halde Atatürk'ün bu ülkeye temel direk ettiği laiklik ilkesinin adım adım yok edilmesinin yoğunlaştırıldığı şu günlerde olup bitenlerdeki çarpık mantığı fark edip karşı çıkmanın zamanı çoktan gelmiş, hatta geçmektedir. Ülkesini seven, cumhuriyetin geçmişine ve geleceğine bağlı her Türk vatandaşının bugün oynanan ve yıllar öncesinden sessiz ve derinden sahnelenmeye başlanan oyunları fark etmesi, laiklik ilkesinden ödün verilmesine karşı çıkması gerekmektedir.

Bu ülke, 1924 yılından başlayarak din ve devlet işlerini ayırmış, laiklik ilkesini benimsemiştir. Kimse dini duyguları ve davranışları için kınanmaz; evinde, sokakta dilediği gibi giyinir, istediği gibi ibadet eder. Bunun yanında laik bir ülkede öğrencisi, öğreticisi, memu-

ru, doktoru, mühendisi vb., işyerinde ya da okulda yüzlerce yıl öncesinin dinsel giysileri içinde bulunamaz.

Bu bağlamda son yıllarda gereksiz yere öğrencilerle yöneticileri karşı karşıya getirerek yaratılan olaylar ise tam anlamıyla utanç verici bir durum almış, birbirine karşıt yönetmelikler ve uyarılarla tam bir kavram kargaşası oluşturulmuştur. Laikliğin savunulması, beyni yıkanmış ve çıkar çevrelerince oyuncak edilmiş, birçoğu ruh sağlığını kaybetmiş çocuklarımızla değil, bilinçli, ilkeli ve Atatürk devrimlerine gerçekten inanmış erişkinlerimizle yapılmalıdır.

Laiklik kadar işimize geldiği gibi değerlendirdiğimiz bir kavram da demokrasidir. Herkesin dilediğini yapması olarak nitelendirilen bu sözcük daha da çoklukla, "benim dediğim olur" ya da "benim gibi düşünenlerin dediği olur" ya da "sayıca benim yandaşlarım çoksa bizim dediğimiz -içeriği ne olursa olsun- olur" gibi nüanslar içinde yorumlanmaktadır. Oysa demokraside herkes, en küçük bireyden başlayarak birbirine ve her türlü fikre ve düşünceye saygılı, buna karşın toplumun düzenini ve değer yargılarını bozmamaya özen gösteren bir sorumluluk bilincinde olmalıdır. Laik ve demokrat bir ülkede okullara konan mecburi din derslerinde, içten dindarların asla onaylamadığı yöntemlerle çocuklara "ananız, babanız imam nikahlı değilse mekruh, siz de piçsiniz" deyip dünyaları yıkılamaz. Laik ve demokrat ülkelerde köylerden çocuklar toplanıp özel eğitimle Atatürk düşmanı olarak yetiştirilemez!

Gençlerimize dinsel kökenli örgütlerin ve Atatürk düşmanlarının el atmalarına, beyinlerini yıkamalarına ve garip giysilere büründürüp bayrak haline getirmelerine devlet olarak, üniversiteler olarak, ana-babalar olarak, kimliğine kavuşmuş Türk kadınları olarak karşı çıkmalıyız. Bilim ve akıl çağında giysi olayı yaratmanın yeri var mı?

25.12.1988

Süreyya Ağaoğlu'nun Ardından

İnsanlar vardır, doğarlar, yaşarlar ve ölür giderler, varlıklarından kimselerin haberi olmaz. Onlar, kendi küçücük dünyalarında acı tatlı bir ömür sürmüşler, kısırdöngülerinin çemberini kıramamışlar, kırabileceklerini de asla düşünmemişlerdir.

Bu konumdaki milyonlarca insanın arasından bazen yazgısına başkaldıran birisi sıyrılıp çıkar ve herkesi şaşırtır. Bu kişi kendisinin ve çevresindeki insanların haklarını arar, haksızlıklara karşı gelir, savaşır ve kendisini şaşkın ve biraz da küçümser gözlerle izleyenlere karşın kazanır da.

İşte çok yakında yitirdiğimiz Süreyya Ağaoğlu da çağdaşlaşma yolundaki Türk toplumunun böylesine atılımcı, yazgısına razı gelmeyen, bunu yenmek için son nefesine dek savaşım veren, yeri doldurulmaz bir bireyiydi.

1908 yılında Kafkasya'da doğan Süreyya Ağaoğlu, daha küçücük bir bebekken ailesiyle birlikte İstanbul'a gelmiştir. Babası yazar, düşünce ve siyaset adamı Prof. Ahmet Ağaoğlu, cumhuriyet öncesindeki ve sonrasındaki siyasal çalkantıları yaşamış, Kurtuluş Savaşı sırasında ve kuruluş dönemlerinde Atatürk'ün en yakın dostlarından olmuş, açık fikirli, bilgili ve saygın bir insandı. Annesi Sitare Hanım ise Karabağ'ın saygın ailelerinden birinin iyi eğitim görmüş kızlarındandı. Şimdi hayatta olmayan kardeşleri Tezer Taşkıran ve Samet Ağaoğlu Türk toplumunca tanınan kişilerdi.

Süreyya Ağaoğlu'nun kendi kişiliğinde simgelediği özellik, bir genç kadının, gelişme yolunda emekleyen Türk toplumunda üstlendiği öncülükten kaynaklanmıştır. Bezm-i Âlem Valide Sultanisi'ni -

şimdiki İstanbul Kız Lisesi- 1921'de bitiren Ağaoğlu'nun, o güne dek hiçbir kız öğrencisi olmayan hukuk fakültesine başvurması "olmaz"ı "olur" yapma yolundaki en önemli adımlarından biridir. 17 yaşında bir genç kız olarak ve herkes çarşaflıyken, üzerine bir tayyör giyerek yaptığı başvuruyu yöneticiler çok ciddiye almayıp "üç arkadaş daha bul, hemen fakülteyi açalım" diye gülümseyerek yanıtlamışlardı. O, heyecanla gidip kendi gibi düşünen üç kız arkadaşını bulup getirdiğinde fakülte yöneticilerinin söyleyecek sözü kalmamıştı. Hukuk fakültesine 1 numaralı kız öğrenci olarak kaydolan Süreyya Ağaoğlu ve üç yürekli arkadaşına daha sonraları pek çok Türk kızı katıldı. Hukuk fakültesinin bu ilk "kızlar sınıfı" ancak bir sömestr erkeklerden ayrı ders gördü, daha sonra sınıflar birleştirildi. Kızlı erkekli bir yükseköğrenimin de böylece ilk adımları atıldı.

Hukuk fakültesindeki öğrencilik yıllarında Süreyya Ağaoğlu'nun ailesi Ankara'daydı, babası Basın Yayın Genel Müdürü olarak çalışıyor ve Kurtuluş Savaşı'nın en canlı dönemleri yaşanıyordu. İstanbul'da da mitingler, toplantılar yapılıyor, işgal kuvvetleri lanetleniyordu. Bu toplantılarda başı çekenlerin biri de Süreyya Ağaoğlu'ydu.

1924-25 ders yılında avukat çıkan Süreyya Ağaoğlu, çok iyi bir temel eğitim görmüştü, birkaç yabancı dil konuşuyordu, engin bir kültürü vardı. Ailesi Atatürk ve Latife Hanım'la yakın dosttular, sık sık görüşüyorlardı ve bir arkadaşıyla birlikte Adalet Bakanlığı'nda avukatlık stajına başlamıştı.

O dönemde Ankara'da "İstanbul Lokantası" adlı restorandan başka öğle yemeği yenecek yer yoktu; Süreyya ve arkadaşı buraya bir kez yalnız gittikleri için büyük dedikodu yapılmış. Atatürk bunu bir aile toplantısında öğrenince, genç avukat Süreyya'yı arabasına alıp lokantanın önüne gitti. Kapıya gelen görevlilere verdiği buyruk şöyleydi: "Süreyya'yı bugün bizim eve yemeğe götürüyorum, yarından itibaren bu lokantada yemek yiyecek". Türk kadınının çağdaş toplumlarda olduğu gibi, kendi ülkesinde de dışarıda, tek başına yemek yiyebilmesi işte böyle güzel ve duygulandırıcı bir olayla gerçekleşti.

Süreyya Ağaoğlu, ömrü boyunca Atatürk'e sevgi ve saygısını sürdürmüş, onun ilke ve devrimlerinin en ateşli savunucusu olmuştur. Atatürk'ten 'Mustafa Kemal' diye söz edenlere, onu küçülttüklerini düşünerek çok kızdığını da pek çoklarımız bilirler.

Süreyya Ağaoğlu, Türk toplumunun, ülkeyi işgal etmiş düşmanlardan büyük Atatürk'ün önderliğinde nasıl kurtulduğunu, bu uğurda ne uğraşlar verildiğini, ne kanlar döküldüğünü ve canlar yandığını görmüş ve yaşamış bir kişidir. O ayrıca, Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki sivil toplumda, Atatürk'ün ölümünden sonra, çok partili döneme geçilişte ve 1960 ihtilalini izleyen dönemlerde hep siyasal yaşam ve çalkantıların içinde bulunmuş, insanların hırsları uğruna ne denli ödünler verebileceklerini ve nasıl acımasız olabileceklerini gözlemiş, duyumsamış böylece çağının tam bir tanığı olmuştur.

Türk Kadın Hukukçular Derneği'nin kurucusu olarak Türk kadınının Batı'ya açılmasına büyük katkıda bulunmuş olan Süreyya Ağaoğlu, ayrıca pek çok dernekte de kurucu üye ya da üye olarak görev almış, yurtiçinde ve yurtdışında pek çok ulusal ve uluslararası toplantıda Türkiye'yi, Türk kadınını ve ilgili olduğu kuruluşları temsil etmiş, konuşmalar yapmış, konferanslar vermiş, katıldığı her toplantıda fikirleri, konuşma yeteneği ve yürekliliği ile bir simge olmuştur.

Süreyya Ağaoğlu'nun o alçakgönüllü kişiliğinde gerçekleştirdiği en somut olgu ise 1949'da kurup ölümüne dek sürdürdüğü "Çocuk Dostları Derneği" ile ilgili çalışmalarıdır

Önceleri, İstanbul batakhanelerinde başıboş dolaşan çocukları toplayıp Çiçekpazarı'ndaki eski bir medresede yetiştirmekle başlayan bu gönüllü çalışma, daha sonra çok ciddi bir organizasyona dönüşmüş, Maslak'ta satın alınan bir arsaya, kat karşılığı, iyi yürekli bir sanayiciye çok çağdaş bir yurt yaptırılmış, bu yurdun yönetimini tam 40 yıl bir avuç dostu ile birlikte üstlenmiş, çocukların gerçek bir annesi, bir yol göstericisi olmuş, onların çağdaş yurtsever gençler olarak yetişmesini sağlamıştır. O böylece, yüzlerce evladı olan bir Kibele anayı da kişiliğinde özümsemiştir.

Türk kadınının yücelmesi, toplumdaki yerini alması için bir ömür boyu emek veren, kendi dahil genç kızlarımızın kara çarşaftan çağdaş giysilere, karanlık mahalle mekteplerinden uygar üniversitelere geçişini yaşamış, bunun savaşımını kendi yaşamıyla vermiş bir kadın olarak Süreyya Ağaoğlu, son yıllarda yurdumuzu saran gerici akımları, şeriat özlemcilerinin eylemlerini gözlemledikçe çileden çıkardı. 17 yaşındayken çarşafı atma yürekliliğini gösteren, Atatürk'ün ülkemize sağladığı tüm nimetleri yaşamış ve benimsemiş bu bilge kadın, o tarihlerden tam 60 yıl sonra, torununun çocuğu olabilecek yaşta genç kızların tepeden tırnağa örtünüp bunu da ilericiliğin bir değişik boyutu olarak nitelemeye çalışmalarını bir türlü kavrayamıyor, din ticaretine alet edilen bu gençler için üzülüyordu.

Laikliğin Türkiye Cumhuriyeti'nin devamının temeli olduğuna yaşayarak, görerek inanmış olan Süreyya Ağaoğlu'nun ölümüne dek en büyük savaşımı, gerici akımlara karşı tüm demokratik güçleri ve özellikle kadın kuruluşlarını ve tek tek kadınları bilinçlendirip bu büyük düşman karşısında ortak bir cephe oluşturmaktı.

Ölümü de yaşamı gibi dimdik, ayakta oldu Süreyya Ağaoğlu'nun. Türk toplumu çok önemli bir kadın önderini, bir öncüsünü yitirdi.

Umarız onun öyküsel savaşımı her insanın ve de özellikle her kadının beyninde ve yüreğinde hak ettiği yeri alır ve yine umarız ki çağdaşlaşma yolunda 70 yıl almış güzel ülkemiz, bu kara kâbusları çabuk atlatır ve laik Türkiye Cumhuriyeti dimdik ayakta kalır.

26.1.1990

Merhaba Dünya

Son birkaç yıl içinde yeryüzü nasıl küçüldü küçüldü de avcumuzun içine giriverdi... TV'lerin gizemli (sihirli) aynasında artık duvarların yıkılışını, en uzak köşedeki konuşmaları ve de hele savaşları, uçakların kalkışını, saldırışını, insanların birbirini gırtlaklayışını, kollarını kırışını, ölmek üzere olan bir hastayı, sahnede seks yapan göstericiyi, üssünden kaçan bir balinayı, acı tatlı her şeyi aynı anda milyarlarca kişi olarak görebiliyoruz. Eskiden "bilememek"ten, "haber alamamak"tan yakınırken şimdi istediğimiz ve istemediğimiz her şeyi öğreniyoruz anında, hiçbir yere gitmeden, odamızda, koltuğumuzda!

İlk anda insana büyük onur veriyor olayların içinde olmak, dolaylı da olsa anında katılmak, yeryüzünün bir parçası olduğunu duyumsamak... Ama biraz sonra bilmediği pek çok şeye şaşıp yepyeni bilgiler edindiğini sanırken birdenbire çok iyi bildiği, yakından tanıdığı, tanık olduğu bir konuda tam tersi doğrultuda yayın ve açıklamaları fark ediyor insan ve çok somut olan bu yalan rüzgârını öğrenmeye çalıştığı ve ona aktarılan başka olaylara bağladığında, bir kez daha aldatıldığını, ayaklarının altından gerçek yaygısının çekilip "büyük birader'in bizim gerçek sanmamızı istediği göz boyama (illüzyon) yaygısının yayıldığını kavrayıveriyor.

Çağımızın insanı daha önce bilmeyerek yaşarken bu kez başkalarının onun "neyi" "nasıl" bilmesi gerektiğine karar verdiğini, yani göz göre göre bir kez daha aldatıldığını kavrayınca yeniden mutsuzluk ve umutsuzluk çukuruna düşüyor ve kendini hiçbir şeye etkide ve katkıda bulunamayacak, iplerini başkalarının dilediğince çekiştirdi-

ği kuklalar olarak algılıyor. Bu acı gerçeği kavradığında dikilmiş başı yeniden eğiliyor, küçülmüş gibi görünen yeryüzü yeniden büyüyor, kararıyor, her şey birbirinden uzaklaşıyor ve kendisi küçülüyor, küçülüyor, milyarlarca karıncadan, kurumuş yapraktan ya da çakıltaşından farksızlaşıyor.

Aldatılmış olduğunu anlamak ve her an aldatılabileceği kuşkusunu taşımak çağımızda insan cinsinin yaşadığı en büyük çelişki. Kendi eliyle yarattığı iletişime, geliştirdiği teknolojiye yenik düşmek, onun tutsağı (esiri), giderek kurbanı olmak ne korkunç bir yazgı...

Özgürlüklerin ve demokrasinin böylesine fışkırır gibi geliştiği yeryüzünün bir yandan da kan gölüne dönüştürülmesi, süper güçlerin beğenmedikleri adamları yok etmek için ellerini kollarını sallayarak her türlü haksızlığı yapmaları, üstelik bunları adalet ve demokrasi uğruna yaptıklarını söylemeleri ve dünya kamuoyunun buna inanmasını istemeleri ne aşağılayıcı, hiçe sayıcı bir olay! En kârlı yatırım olan silah ticaretini canlı tutabilmek, geliştirebilmek için kardeşin kardeşi kırmasına göz yummak, hatta kışkırtmak hangi adalete, hangi demokrasiye uyar acaba?

İçtenliksiz tutumlar

Bir ülkedeki siyasal parçalanmayı doğru ve hoşgörürken bir başka ülkede on yıllardır ayrılmış sınırları tanımamakta ısrar etmek hangi mantığa sığdırılabilir? Bir yöredeki egemen gücün dünyanın gözü önünde güçsüz gruplara saldırısını kınamayan, bu durumu düzeltmek için hiçbir çaba göstermeyen, aksine destekleyen adalet ve demokrasi kurumlarının, farklı gözle baktıkları başka ülkelerin kendi iç sorunlarını çözümlemeye çalışmalarını kınamaları çifte standarttan ve gösterişten başka nedir ki?

Evet, insan cinsi 21. yüzyıla girerken neye güveneceğini, kime inanacağını şaşırmış durumda. Beynini yemeye, yerine kendi kurgusunu yerleştirmeye çalışan güçlerin elinde sahibinin sesi olmaktan baş-

ka seçeneği yok gibi görünüyor. Bu nedenle de yeni kuşaklar beklentisiz durumdalar ya da kendilerini kurtarmaktan başka beklentileri yok. Bu da yaşamı tatsız tuzsuz ve anlamsız kılmaya yetiyor da artıyor bile. Bu yüzden kimse kitap, gazete okumuyor, magazin basın ve Brezilya dizileri medyayı kavramış durumda, her şey çirkin oyunun kurallarına göre oynanıp gidiyor. Bu arada bir avuç kafası çalışan, olup bitenlerin gerçek dışı ve insanlık dışı olduğunu algılayıp karşı çıkan insan ya da gruplarsa marjinallik ya da Don Kişotlukla suçlanıyor.

Belki bu çok karamsar bir gözlem, ama büyük ustanın dediği gibi "böyle gelmiş böyle gitmez." Her yozlaşmanın olumlu bir başkalaşıma gebe olduğu açıktır. Medyaya yenik düşen 21. yüzyıl insanı ne yapıp edip kendi aklını, kendi düşünme yetisini ve özgür istencini kullanmayı, kendi doğrularını bulup kararlarını vermeyi öğrenecektir, öğrenmeye başlamıştır. Birey olarak insan, yapacağı her olumlu hareketin atacağı her dürüst adımın, bütün engellemelere karşın toplumun ve toplumların yazısını değiştireceğini anlamış, bunun kendi özgüvenine, cesaretine bağlı, yani kendi elinde olduğunu kavramıştır.

20. yüzyılın en önemli önderlerinden ikisi Atatürk ve Mahatma Gandi, yaşam biçimleriyle, savunma ve savaşma yöntemleriyle ne denli birbirlerinden farklı gözükseler de özde, ilkelerinde, onurlu insan tiplemelerinde ve de sonuçta vardıkları noktada birleşmekte ve her şeyleriyle çağımızın insanına ışık tutup yol göstermektedirler.

İnsanların ve ülkelerin bağımsızlığı, dolayısıyla yaşayanların mutluluğu, ilkeli ve dürüst bireylerin çoğunluğu oluşturmasıyla sağlanacaktır ileriki kuşaklarda. Ve bu da tüm kadınların ve tüm erkeklerin hep birlikte silah yapımına, silah satımına, silah kullanımına, silah taşınmasına, silahlı her türlü eyleme engel olmalarıyla başlayacaktır. Bu silahın yalnızca ateşli silah olmasına gerek yoktur, iletişim silahı da aynı amaçla kullanıldığı sürece engellenmeli, bilinçli tepkilerle tahtından indirilmelidir. Gen teknolojisi de aynı sapkın amaçlara yöneldiğinde durdurulmalıdır. Gelecekte, eli teknolojik silahlı çağ-

daş despotların çağdaş köleleri olmak istemiyorsak bizi yutmak üzere bekleyen tüm tuzakları tanımalı, tanıtmalı ve onların ağlarına düşmemek için elden geleni yapmalıyız.

Bütün kusurlarına, eksikliklerine ve ilkelliklerine karşın insanoğlu (ve insankızı) mutlu ve güvenli bir yaşamı haketmiştir. Yüzyıllardır ezilen, öldürülen, ırzına geçilen, açlığa tutsak edilen, kobay gibi kullanılan insanın en büyük erdemi olan sevgisi, hoşgörüsü ve sağduyusu kolay kolay elinden alınamayacak, gerçek eşitliğe, adalete ve demokrasiye ise yalnız ve yalnız bu birleştirici yoldan el ele yürünerek varılabilecektir.

21. yüzyılın ipini göğüsleyecek tüm insanlara çok düşünmek, daha çok gözlemek, aldatmacaları, yalanları fark edip açığa çıkarmak, haksızlıklara bizim dışımızda da olsa karşı çıkmak, korkmadan, bıkmadan, usanmadan, yılmadan, yeniden ve yeniden uğraş vererek sevgi, hoşgörü, sağduyu, dostluk ve kardeşliği egemen kılmak sorumluluğu düşmektedir.

Ekonomik ve kültürel tüm gelişmeler namuslu ve ilkeli bireylerin oluşturacağı toplumların hakkı ve kazanımı olacak, görece öbür üstünlükler zaman içinde bir balon gibi sönüp gidecektir.

İnsanların savaşlardan, silahlardan, bilinçsiz tüketimden ve her türlü sömürüden arınmış yeni, akılcı ve sevgiyle bezenmiş ilkeleri ve değer yargılarını benimsedikleri bir dünya toplumuna kavuşmak üzere Cumhuriyet'in bu apak sayfalarından merhaba dünyaya.

15.4.1992

İlgiye Çağrı...

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1959'da ilan ettiği "Çocuk Hakları Bildirgesi", "çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimi bulunduğunu, ailesiz ve yeterli destekten yoksun çocuklara özel bakım sağlamanın toplumun ve kamunun ödevi olduğunu" duyurmakla ve ana-babaları, kadın-erkek herkesi, gönüllü örgütleri, yerel yönetimleri ve hükümetleri bu hakları tanımaya, yasal ve başka önlemlerle bu hakları gözetmeye çağırmaktadır.

Bugün dünyanın gelişmiş demokratik ülkelerinde çocuğun değeri ve beraberinde getirdiği sorumluluk tam anlamıyla benimsenmiş durumda olup gelecek kuşakların en iyi ve sağlıklı şekilde yetişmesi için toplumca elden gelen her destek sağlanmaktadır.

Çağdaş toplumlarda sorunların çözümü yalnızca devlet babanın ya da devlet ananın sırtına yüklenmemiştir; NGO denen "sivil gönüllü kuruluşlar" binbir çeşit konuda örgütlenerek yerel yönetimlerle işbirliği içinde, devletin ve uluslararası kuruluşların engin desteğini yanlarında duyumsayarak sorunların üstesinden gelmeyi ya da en azından onları göğüslemeyi başarmışlardır.

Her türlü korunmaya, özel bakıma gereksinimi olan çocuklar konusunda da yaklaşım böyle olmakta, tek tek her birey kendini bu konuda sorumlu ve görevli saymakta, sivil gönüllü kuruluşlarda çalışarak devlete ve yerel yönetimlere, dolayısıyla da ülkesinin ve dünyanın sorunlarına destek olmaktadır.

Bugün pek çok aile kendi doğurdukları çocukların yanına, kendi ülkelerinde ya da başka ülkelerde barınaksız ve ailesiz kalmış ço-

cukları alarak ailesini genişletmekte, bu çocuklara mutlu bir yuva ve güvenli bir gelecek sağlamanın ve böylece dünya vatandaşı olmanın gururunu taşımaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde evlat edinmede ana ilke çocuk sevgisi olup öbür koşullar daha sonra gelmektedir. Bu konuda ülkemizdeki aşırı zorluklar yerine, özendirme ön plandadır ve bizdeki engellemelerin tam tersine kimsesiz çocukların bir an önce sevgi dolu bir yuva bulmaları için yoğun çalışmalar yapılır, kolaylıklar gösterilir.

Ailelerini yitirmiş çocukların kışla benzeri kurumlarda aşırı disiplin altında yetiştirilmeleri ise çoktan çağdışı ilan edilmiştir. Ayrıca korunmaya gereksinimi olan çocuklar bir sürü değil, her biri bir birey olarak algılandığından kendi özelliklerine göre değerlendirilip yönlendirilmeleri ve gerektiğinde çok özel katkılar sağlanması için her türlü yatırımın yapılması da kalkınma ve gelişme planlarının temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır.

Devletimiz ne acıdır ki kendi insanına ve sivil gönüllü kuruluşlarına güvenmemekte, hangi konuda olursa olsun çocukla ilgili yatılı kurumların işletilmesi söz konusu olunca "bize devredin, gereğini yaparız" deyip kesin bir tavır koymaktadır.

Bu bağlayıcı yasanın ve zora koşucu tutumun, "korunmaya gereksinimi olan çocuklarımızı çeşitli ideolojik yönlendirmelerden koruma" amacına yönelik olduğunu varsaymak ve kabul etmek olasıdır. Ancak özellikle son on yıl içinde ülkemizin bilinen ve bilinmeyen, denetlenmeyen binbir köşesinde gizli ve gizli olmayan Kuran kurslarında on binlerce çocuğumuzun çağdışı bir eğitim gördüğü, bununsa laik ve çağdaş eğitim sistemimizle tamamen ters düştüğü, buna da devletin, tüm yasalara karşın engel olamadığı açıktır.

Oysa Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 10. ilkesine göre "Çocuk ırksal, dinsel ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur" denerek bu konudaki tüm girişimlerin engellenmesi karar altına alınmıştır.

Yarınımızın toplumunu oluşturacak çocuklarımız içinde aile or-

tamlarını ve korumasını yitirmiş yüz binlerce çocuğumuzun güvence altına alınmasını, on yıllardır ancak 20 binini koruyacak şekilde düzenim kurabilmiş olan devletin gerçekleştirmesi olanaksızdır. 20 bin sayısının iki üç katına çıkarılması da bir çözüm olmayacaktır.

Toplumumuzda tek tek her bireyin, bu çok önemli sorun üzerinde düşünmesi, kendisini doğrudan ilgilendirmese bile kafa yorması, çağdaş yaklaşım ve çözüm yöntemlerini öğrenip öğretmesi, kuracağı sivil gönüllü kuruluşlar ve yerel yönetimlerle işbirliği içinde, çocuğun mutluluğunu ve esenliğini ön plana alarak çeşitli projeler üretmesi ve bunları yaşama geçirmesi, kısacası kendi sorunu olarak benimsemesi ve sokakları arşınlayan on binlerce sorunlu çocuğa kanat germek için elinden geleni yapması gerekmektedir.

Devletimizin, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu"nu ilke ve hedefleriyle yeniden gözden geçirmesi, uzmanların önerilerini alarak bu kurumun kendisini yenilemesini ve çağdaşlaşmasını sağlaması, buna karşın sivil gönüllü kuruluşlarla tam bir işbirliğine ve gönül birliğine girerek onlara güvenmesi ve köstek değil destek olması şarttır. Devletin, her girişimin ardından bir muzırlık, bir tehlike arama âdetinden ve alışkanlığından vazgeçip, yapılmak istenen olumlu işler için iyi bir destek, danışman ve denetici konumunu koruması en doğru ve en gerçekçi yoldur.

Sivil toplum yaratma yolunda ilerlerken yalnızca devlet olarak değil, bir yandan da bireyler, yerel yönetimler ve sivil gönüllü kuruluşlar olarak elbirliğiyle "korunmaya gereksinimi olan çocuklarımıza kanat germeli, her türlü olanağı onlar için seferber etmeli ve 2000 yılına yaklaştığımız şu günlerde bu konuyu sürekli gündemde tutmalıyız.

23.4.1992

Ölümünün 10. Yılında Azra Erhat

Azra Erhat, "Evrenin sırrının 'insan usu' (nous) olduğunu söyleyen Urlalı Anaxagoras'la, 'devrim ve eylem' olduğunu söyleyen Efesli Herakleitos'a ihanet etmeyen tek eylem adamı Atatürk'tür çağdaş dünyamızda" diyor ve ekliyor: "Atatürk'ün, Türkiyeli insana kişi ve ulus olarak açtığı en mutlu çığırlardan biri, araştırıcı eylem yöntemini dil ve tarih bilimlerine uygulamasıdır. Bir insanın benliği en iyi dilinde, bir ulusun niteliği en iyi tarihinde belli olur. Ama ne dil ne de tarih belli birer başlangıç ve bitimi olan sınırlı varlıklar değildir. Her dem canlı süreçlerdir. Dili ne yaparsan o olur, tarihi nasıl yorumlarsan öyle yaşarsın. Geçmiş ve gelecekte sonsuzca uzanan bu iki canlılık alanı araştırdıkça yaratılır, yaratıldıkça gerçekleşir."

Halikarnas Balıkçısı, Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat'ın, Türk aydınlanmacılığının bu birbirinden ayrılmaz üçlüsünün, ömürleri boyunca büyük bir titizlikle ürettikleri kültür değerlerinin kökeninde yatan itici gücü şöyle özetliyor Azra Erhat: "İnsanın en değerli, en sürekli varlığı olarak kültürü benimsemeye ve yaşamaya çağırmıştır bizi Atatürk. Bize bu ufku açtığı içindir ki, İlkçağ'dan bugüne, Ege düşünürlerinden çağımız insanlarına dek uzanan köprüyü kurabiliyor, Atatürk'ün kişiliğinde Anaxagoras'ın da, Herakleitos'un da yaşadığını görebiliyoruz.

Atatürk'ü gerçek anlamıyla kavrayan bu üç aydın, birbirlerinden esinlenerek ve yılmaz, tükenmez bir güçle, yaşamlarını saran her türlü olumsuzlukların üzerine çıkabilmiş ve ulusumuzun ekinsel yaşamına üretkenlikleri, yaratıcılıkları; araştırmacı, birleştirici ve bütünleştirici kişilikleriyle damgalarını vurmuş yürekli ve ender rastlanan kişilerdi.

Azra Erhat, Balıkçı ve Sabahattin Eyuboğlu'nu ustaları; kendisini de, onların çırağı olarak algılamaktan büyük bir haz ve onur duyardı. Onlarla bütünleşebildiği oranda daha çok Azra olabiliyor, onların açtığı çığırda ilerledikçe insanlığını, insan kimliğini daha iyi duyumsayabiliyordu.

Bu üç insanın, bir ölümlünün yaşam sürecine sığdırdıkları yapıtlara-yazılara, bıkmadan sıkılmadan yaratmaya çalıştıkları düşünce ve tartışma ortamına ve asla bir öğretmen gibi davranmadan eğittikleri, ışık tuttukları pek çok insana baktıkça şaşırmamak, hayran olmamak olanaksız. Azra Erhat son günlerine dek okumaya, yazmaya ve gençlere Anadolu ekininin büyüleyici gizlerini tattırmaya devam etmekteydi. O'nun vücudunu, özellikle yüreğinden sonra en üretken yeri olan beynini sarmış olan sayrılığın ara verdiği bir anda "Çocuklar" demişti, "şu anda kendimi öyle rahat ve öyle çok şey yapmaya hazır hissediyorum ki, sanırım hastalığı yendim."

"Osmanlı Münevverlerinden Türk Aydınına" adlı bir kitap hazırlıyordu yatağa düşene dek. Aydınlanma dönemimizin kökenlerini, bugünkü aydın yozlaşmasını ve nedenlerini bulmaya çalışıyor, bunun için o kendine özgü titizlikle okuyor, okuyor, notlar alıyor, kartlar dolduruyor ve bulduklarını dostlarına aktararak onların düşüncelerini almaya, daha doğrusu onları konu üzerinde düşünmeye çağırıyordu. O capcanlı, coşku dolu tartışmaların son birliktelikler olduğunun ne yazık ki kimse ayırdında değildi.

Azra Erhat öleli tam on yıl oldu! Yakın dostları O'nu hâlâ bir yerlere gitti de geliverecek, telefonlara sarılıp coşkuyla başından geçenleri, yeni esin kaynaklarını anlatacakmış gibi duyumsuyor. Ölüm yıldönümlerinde birkaç konuşma yapılıyor, belki bir iki yazı yazılıyor. Bunların hiçbiri Erhat'ı, gençliğe, yeni kuşaklara tanıtmaya, O'nun Anadolu ekininin kökenine inişini ve buna bağlı olarak da binbir yaşamsal anlam yükleyerek sunmaya çalıştığı Mavi Yolculuk öğretisini toplumumuza aktarmaya yetmiyor.

Güzelim Anadolu topraklarında hiçbir ayrıma geçit vermeden el

ele yaşayabilmemizin dünden de çok önem kazandığı bugünlerde, Balıkçı, Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat'ın bilge kişiliklerinden kalemlerine süzülen yazılarını yeniden ve yeniden okumak okutmak, avuçlarımızdan uçup giden insanlığı, insan olmanın bilincini yakalamanın tek çıkar yolu sanırım.

Azra Erhat, bir Türk aydınlanmacısı olarak enine boyuna incelenmeli, beslendiği eski Anadolu ekin kaynaklarını (mitolojiyi) temel alışındaki öngörüsü, o günlerle bugünler arasında bağ kuruşu ve düşünce üretişinin incelikleri araştırılmalı ve hepsinden önemlisi, basılmış ve basılmamış tüm eserleri (kimlerde ve nerelerdeyse) ortaya çıkarılmalı ve yeniden ve yeniden basılmalı ve tanıtılmalıdır.

6.9.1992

İnsan ve Vahşet

Geçmişten günümüze, insan denen varlığın ne denli canavar olabileceğini gösteren örnekleri düşünmek bile katlanılır şey değil! Doğadaki öbür canlılar olan hayvanlar, ancak kendilerini korumak ya da beslenmek için birbirlerini öldürürken, ne yazık ki pekçoğunun açgözlü türleri insan türünün soykırımına uğramış ve tükenmiştir.

"Düşünen bir varlık" olarak nitelenip hayvan türünden ayırt edilen "insan"ın kendi türüne karşı kıran kırana sürdüregeldiği kıyımı, yok etme içgüdüsünü açıklamak çok kolay olmasa gerek...

Eski çağlarda insan topluluklarının kendi yaşamlarını sürdürmek ve korumak için birbirleriyle savaştıklarını, o günkü koşullar dikkate alınırsa, bunun var oluşun doğal bir sonucu olduğunu biliyoruz. Oysa yeryüzünün dört bir yanını ele geçirip yerüstü ve yeraltı nimetlerinden olabildiğince yararlanan insan türünün uygarlık ve teknoloji geliştikçe, ölü ve canlı doğaya karşı olduğu kadar, kendi cinsi için de acımasız bir yok edici olduğunu gözlüyoruz.

En başta insan türünün tarih boyunca hasta ve sakatlara davranışını düşünürsek ne denli acımasız ve dışlayıcı olduğunu algılayabiliriz. Neyazık ki, hastalıkları nedeniyle farklılaşan, çirkinleşen, üretim dışı kalan insanlar, her toplumda benzer yöntemlerle damgalanmış, yok edilmiş ve göz önünden uzaklaştırılmıştır. Üstelik kişilerin günahları nedeniyle tanrılarca cezalandırıldıkları varsayılarak yapılan vahşet doğallaştırılmış ve böylece vicdanlara yük olmamıştır. Bugün AIDS hastalarına karşı da aynı ilkel tepkilerin gösterildiğine tanık oluyoruz.

İnsanların birbirlerini ezmesi ve yok etmesi için farklı dilden,

farklı dinden, türden, ırktan ve renkten ya da sosyal sınıftan olmaları her zaman için yeterli ve oldukça tutarlı bir çıkış noktası olagelmiştir; caniler, kendilerini haklı görürken ne yazık ki çoğunlukla toplumları da onları onaylayıp desteklemiştir.

Toprak kavgaları, din kavgaları, ırk kavgaları, sınıf kavgaları yüzyıllar boyu yaşlı dünyamızı kan gölüne dönüştürmüş, yine de insanların gözü doymamıştır. Barbarlık döneminde daha çok ganimet ve esir için ilkel silahlarla yapılan saldırıların yerini tek tanrılı dinleri yayma savaşları almış, Hıristiyanlığın yeryüzünün dört bir yanını elegeçirme dürtüsü tüm anakaralarda (kıtalarda) en acımasız cinayetlere, soykırıma ve engizisyonlara yol açmıştır.

Arapların Müslümanlığı yaymak, talanı ve kölelerini arttırmak amacıyla Şaman Türk boylarını yüzyıllarca nasıl kırıp yok ettiklerini, kılıçtan geçirdikleri insanların kesilmiş başlarını kazıklara sokup dolaştırdıklarını anımsadıkça tüylerimizin ürpermesini önleyebilir miyiz?

Yeni anakaraların keşfiyle, çapulcu sürülerinin kendi topraklarında sessiz sedasız yaşayan Kızılderilileri yok etmeleri, nazik bedenleri zora gelmesin diye toprağı işlemek üzere Afrikalıları hayvan sürüleri gibi avladıktan sonra zincirleyip yeni ülkelerine getirmeleri, köleliğin güçlünün doğal hakkı sayılması, kadın-erkek tüm insanların bu vahşeti olumlaması nasıl açıklanabilir?

Daha kısa sürede daha çok insanı öldürmek için yapılan bilimsel çalışmalara ne demeli? İple asma, giyotin, elektrikli sandalye, gaz odası vb. çağımıza dek gelmiş uygar ve akılcı cellatlıklar değil mi? Ya bütün bunlar yapılırken çoluk çocuk öbür insanların bu vahşeti garip bir zevk, bir orgazm içinde izlemelerine ne buyurmalı? TV'lerde en çok beğeniyi şiddet ve cinayet öykülerinin, görüntülerin alması düşündürücü değil mi?

İnsanların, yani hemcinslerimizin, işledikleri ya da işlemedikleri suçları itiraf etmeleri için geliştirilen işkence yöntemleri hangi göksel (semavi) ya da insansal töreye, tüzeye uygundur? İnsanın insana

acı çektirmek için yaratıcılığını kullanarak ürettiği araç ve gereçlerle, cellat giysileriyle sanırım çok ilginç ve anlamlı bir işkence müzesi oluşabilir iki binli çağa girerken...

İnsanın kendi türü, kendi izdüşümü için, yani kendisi için böylesine acımasız oluşunu, kültürel ve teknolojik gelişmenin bu vahşi duygu ve davranışları azaltacağına arttırmasını düz mantıkla açıklamak; sosyal, siyasal ve ekonomik gerekçeleri öne sürmek sanırım fazla yüzeysel olacaktır.

Hele yüzyılımızda Almanların Yahudilere, Çingenelere vb. yaptığı soykırımı, Avustralya yerlilerinin yok edilişini, Afrika'daki insan-hayvan ve doğa sömürüsünü, ABD'deki karaderili kıyımını, Hiroşima faciasını, Vietnam ve benzeri emperyalist savaşlarda yerli halkın, hem de barış adına, demokrasi adına işkencelerden geçirilip öldürülüşünü, günümüzde ikiyüzlü, sözde barışsever güçlülerin, Bosna-Hersek kıyımına, tecavüzlere gözyummaları; din adına İran'da, Mısır ve Cezayir'de, İrlanda'da süregelen; Sıvas'ta olup biten cinayetleri insan olma bilinciyle, "eşitlik ve kardeşlik" ilkeleriyle açıklamak ve hak vermek olası mı?

Tarih kitapları, insanlığın Rönesans ve Reform hareketleriyle, Fransız Devrimi'yle aydınlandığını, kendi akıllarıyla düşünmeyi keşfedip, insanların eşit doğduklarına, eşit olanaklara sahip olmaları ve yasalar önünde eşit tutulmaları gerektiğine inandıklarını, bunun için de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni oluşturup imzaladıklarını yazmaktadır.

Bugün yeryüzünde insan-hayvan ve doğa kıyımı olmayan hiçbir yöre bile bulunmadığına göre bütün bu insan hakları bildirgelerine büyüklerimiz okumadan parmak mı basıyor acaba? En yüksek eğitimlerden geçen bir ölümlünün gereksinim duyabileceği her şeye kavuşmuş olan, kendi türlerince karar organlarına getirilen ya da üstün nitelikleri nedeniyle çeşitli grupların başına geçirilen önderlerin, kitleleri hâlâ yok etmeye, yakıp yıkmaya, tecavüze, cinayete güdüleyebilmeleri insanlığın en büyük açmazı ve çelişkisi görünümünde.

Ne çok tanrılı ne tek tanrılı dinler ne de bilimsel ve teknolojik gelişmeler insan soyunu, kendi beyni ve ruhu içinde özgürleştirip kim olursa olsun öbür insanlarla eşit olduğunu algılamaya, cana kıymaya ya da işkence etmeye hiçbir hakkı olmadığını kavramaya yönlendirememiş.

İster kadın ister erkek olsun insan, her türlü etkiden arınarak kendini ve kendinin bir yansıması olan öbür insanları, yeryüzündeki tüm nimet ve zorlukları hakça paylaşacak bireyler olarak görmeli ve kendisi için dilediği ve hakkı olduğuna inandığı her şeyi diğer insanların da hak ettiğini kavramalı, bunu hücrelerinde duyabilmelidir. Kendi çocuklarımızın ve torunlarımızın soykırımlara, işkencelere, tecavüzlere, yakılmalara uğramasını istemiyorsak insan haklarına, eşitliğe, aklın aydınlatmasıyla kavuşulan doğrulara dört elle sarılmalı, haksızlıklara ve insan onuruna ters düşen her şeye, bugün adına olmasa bile, gelecek adına tepki göstermeliyiz.

İnsanın içindeki bu, giyim kuşamla, eğitimle, tepeden tırnağa örtünmeyle, parayla pulla, maddi manevi doyumla baskılanamayan, ancak gizlenebilen acımasızlık ve vahşilik içgüdülerinin yok olması bakalım gelecek kuşaklarda gerçekleşebilecek mi? Ve yeryüzüyle gökyüzüyle içinde ölümlü canlıların yaşadığı şu evrende şiddet, baskı ve korkunun yerini bir gün gerçekten eşitlik, kardeşlik, özgürlük, saygı ve sevgi alabilecek mi?

En uygar söylemli ve görünüşlü bir insanın bile belli koşullarda acımasız bir canavara dönüşebileceğini hiç unutmadan, kendimizi terbiye etmeyi ve yabanıl (vahşi) içgüdülerimizi bastırmayı öğrenmemiz için yeni bilim dalları mı kurmalıyız acaba?..

Dikkat: Dr. Jeykl ve Mr. Hyde'lar ortalıkta kol geziyor.

16.4.1994

Ey İnsanlar Neredesiniz, Doğa Ölüyor!

İnsan soyuna, üstünde yaşasın diye sunulmuş şu yeryüzünün azıcık kalan el değmemiş yerlerine baktığımızda doğanın kendi içinde ne denli olağanüstü bir denge ve uyum içinde olduğunu sezinler ve de hayretler içinde kalırız. Bize armağan edilen bu uyumlu doğanın dengesini bozmak ve onu yok etmek için insanların son yüzyılda verdiği uğraşı düşünürsek nasıl koskoca bir çelişki ile ya da saçmalıkla karşılaştığımızı kolayca algılarız.

Tıpkı bir balığın doğduktan sonra suyun içinde solunayı ve beslenmeyi öğrenmesi gibi, insan yavrusu da gözlerini bu yaşlanmış dünyaya açıp ilk çığlığını attığında, havayı, suyu en olağan şekilde algılıyor; onlarsız bir evrenin var olabileceği kimsenin usuna gelmiyor! Yaşamak için soluk alıyoruz; yani havayı soluyoruz, soludukça yaşıyoruz, yaşadıkça soluyoruz ve soluğumuz durunca da yaşamı noktalıyoruz.

Yüzyılımızda uygarlık (!) ve onunla birlikte teknoloji geliştikçe soluduğumuz havanın zehre dönüştüğünü ve soludukça ölüme yaklaştığımızı, ölümü hızlandırdığımızı görmek; "daha ileri olalım", "daha zengin olalım" dedikçe kendimize ve çocuklarımıza daha çok ölüm ve hastalık sunmak, "düşünen varlık" olan insanın en büyük yenilgisi olsa gerek.

Evet, çevremizle, doğamızla; evrenle uyumlu şekilde yaşamaktan vazgeçip onu yok etmek ve kendi çıkarlarımızı öne alan uygulamalarımızı, uyumu hiçe sayarak yerleştirmek tutku ve inadımız karşısında doğanın bizden intikam alması ve gelecek kuşaklara ölüm tuzakları hazırlaması çok doğal bir savunma değildir de nedir?

Bugün yeryüzünün pek çok köşesinde teknolojik uygulamalar, insanlığın soluduğu havayı, içtiği suyu ve çevresindeki tüm canlıları yok etmekte. Bilinçli insanların yaşadığı ülkelerde bütün bu yanlış uygulamalara bireysel ya da örgütsel tepkiler doğuyor, olup bitenler eleştiriliyor, tartışılıyor ve olabildiğince önleniyor; en azından kamuoyu baskısıyla zararları en aza indirgeniyor. Kısacası, bilinçli bireylerin var olduğu ülkelerde insanlar soludukları havayı, içtikleri suyu ve avuçlarında kalan azıcık doğayı korumaya, kendi geleceklerini savunmaya çalışıyorlar...

Hani, nerede desteğiniz?

ülkemizde ise ciddi bir çevre bilincinin ve geleceğimizi koruma; havamıza, suyumuza ve doğamıza sahip çıkma içgüdüsünün oluşmadığı, bu konuda öncülük etmeye çalışanlara da yeterince destek verilmediği acı bir gerçek.

Çoğumuzun anılarının en güzel yapraklarını oluşturan "mavi yolculuk"larımızla birlikte, ülkemizin, belki de yeryüzünün en görkemli köşelerinden biri olan Muğla ilimizin Gökova Körfezi'nin gün günden yok edildiğini, soluk alınmaz hale getirildiğini ve de olagelen faciayı önlemek için hemen hemen hiçbir şeyin yapılmadığını görmek ne büyük acı, ne onulmaz düş kırıklığı ve ne utanç!

Bir avuç duyarlı Muğlalı, Yatağan ve Yeniköy santrallarının bacalarından tonlarla kükürtdioksitli ölüm saçıldığını; yakılan kötü kömürün, küllerdeki uranyumun doğayı besleyen topraklarla iç içe geçtiğini, elde edilen tüm bilimsel verilerin dünya alarm standartlarının binlerce kez üstüne çıktığını yazmaya, anlatmaya, duyurmaya çabalıyor. Sorumluları uyarıyor ve de çözümlerini öneriyor. Ne yazık ki kendilerinin söyleyip yine kendilerinin dinlemesinden öteye gitmiyor bu çabalar! Çalan alarm zilleri kimseyi uyandırmıyor, sorumluları kış uykusundan kaldıramıyor.

Oysa bu dünya, bu ülke ve tüm güzellikleri ve görkemiyle Muğ-

la da bizim; bizim etimizin, canımızın bir parçası, orada yaşayan çocuk-büyük insanlar bizim insanlarımız. Artık gitmeyi, görmeyi, havasını solumayı, sularını içmeyi bırakırsak da oradaki kıyımı, inat edercesine sürdürülen yanlış ve zararlı uygulamaları ve bunların yeni projelerle devam ettirilmesini gözardı edemeyiz.

Yatağan'da insanlar soluk alamıyor, kapılarının önüne bağladıkları horozları ölünce bir yerlere göç etmeye çabalıyorlar; varsa gidebilecekleri bir yer... Kirli hava, zehir saçan hava Marmaris'e, Bodrum'a yayılıyor. Bilgisayara verilen veriler "burada insan yaşıyor mu?" sorusunu dile getiriyor!

Evet, Yatağan ve Yeniköy santrallarının ne denli zararlı olduğu bilimsel verilerle saptanmış. Yerel gazeteler, zaman zaman da öbürleri, konuyu duyurmaya, ilgilileri ve sorumluları uyarmaya çabalıyorlar. Bir avuç bilinçli gönüllü, toplumun kendi sağlığını, kendi havasını koruması için onları bilgilendirmeye çalışıyor. Alınacak önlemler belirgin, yapılması gerekenler uygulama yöntemleri ve başvurulabilecek parasal kaynaklar apaçık ortada. Yeter ki yetkililer kafa kafaya verip kısa erimdeki getirimlerle, uzun erimdeki götürümleri karşılaştırıp yapılması gereken en doğru girişimi bulsunlar ve hemen harekete geçebilsinler...

Ülkemizi, her ne pahasına olursa olsun, turizm ülkesi haline getirmek gibi önü alınmaz bir tutku var herkeste. Yöneticilerimiz ve siyasetçilerimiz de çoğu zaman böyle düşünüyorlar. Kuşkusuz turizm, bu cennet ülkede iyi getirisi olan bir işkolu. Ancak bilinçsiz yapıldığında, planlama ve uygulama yanlışlıkları gözardı edildiğinde birkaç yıllık parlak dönemin ardından yağmalanmış kıyılar, kirletilmiş ve yok edilmiş bir doğa, kokuşmuş bir ün bıraktığı bilinen bir gerçek...

Yatağan ve Yeniköy santrallarının insan sağlığına ve doğa dengesine aykırı çalışmasının önlenmesi derhal gündeme alınmalı, bugün çok yüksek gibi gözüken, ancak ileriye baktıkça çok yararlı bir yatırım olacağı açıkça görülen parasal olanaklar bu önlemler için derhal seferber edilmelidir. Kamuoyunda tartışılan Gökova santralına

asla ve asla girişilmemeli; devlet, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve bilinçli bireyler birbirleriyle çatışacaklarına güçbirliği içine girip örnek bir "çevre ve insan kurtarma olgusunu" gerçekleştirerek dünyaya örnek olmalıdırlar. Bugün onlara koşup toplantılara destek verelim.

Unutmayalım ki turizm yapacağız diye olup bitenleri saklasak da, yalanlasak da, gerçekler karşısında devekuşu örneği başımızı kuma soksak da; kirlenmiş havamızı soluyan, mavisi solmuş denizimizde birkaç kulaç atan turist, döndüğünde "Türkiye'de turizm, doğa kirlenmesi ve sağlıklız koşullar nedeniyle artık öldü" diyecek ve doğayla birlikte umut bağladığımız bu işkolu da sönüp gidecektir...

8.5.1993

Çocuk ve Edebiyat

Ortaokul 1. sınıfa başladığımda on yaşında ürkek ve cılız bir kızdım. Müdür yardımcımız Lemia Bali Aykan aynı zamanda yazı dersine geliyordu. Tahtaya ince uzun çizgiler çizip harfleri en doğru ve geometrik şekilde yazmamız için gerekli teknik bilgileri veriyor, alıştırmalar yaptırıyordu. O yıl, ilkokulun ilk aylarında olduğundan daha da yoğun şekilde "doğru yazı eğitimi" aldık, tek tek her harfin, her noktalama işaretinin düzgün, orantılı ve doğru çizilerek yerleştirilmesi çabaları, harfleri olduğu kadar onlardan oluşan sözcük ve tümceleri de sevmemize, kâğıdı ve kalemi dost bilmemize yol açtı.

Öğretmenimiz aslında bize güzel yazı yazmayı öğretirken bir yandan da biz farkında olmadan düzgün tümce kurma ve düşüncelerimizi açık seçik anlatma konusunda da eğitim yapıyordu. Küçük ellerimiz, beceriksiz parmaklarımızla tebeşirin itici gücüyle boğuşarak kara tahtaya yazdığımız, yazmaya çalıştığımız her harf ve sözcük giderek bir özdeyiş ya da bir dize oluyor, sonunda bu tümceciklerin açıklamasını da öğreniyor, yazın dünyasına ilk adımlarımızı atıyorduk. Öğretmenimizin "Öksüz" adlı bir çocuk romanının yazarı olduğunu öğrenip okuduktan sonra ona hayranlığımız giderek artıyordu.

Okula ısınıp etrafımıza bakmaya başladığımız günlerde, elimde okumaya çalıştığım bir şeyler gören Lemia öğretmenimiz beni çağırdı ve "seni kitaplık görevlisi yapıyorum, her öğle arası oraya gidip isteyenlere kitap verecek, fişleri işaretleyeceksin" dedi. Yüreğim ağzımdan çıkacakmışçasına hızla atmaya başladı, yüzüm alkırmızı olmuştu, şakaklarım zonkluyordu. Koşa koşa kitaplığı bulup göreve başladım. Öylesine gururlanmış, böyle önemli bir göreve verildiğim

için öylesine özgüven kazanmıştım ki anlatamam. Uzun yıllar her öğle sandöviçimi bile yemeden kitaplığa gitmek, oradaki kâğıt ve pantazot kokusunu içime çekmek bir besin oldu benim için...

O dönemde okul kitaplığını, Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan klasiklerin çevirileri doldurmaktaydı, sürekli olarak da yeni yayınlananlar geliyordu. Beyaz kapakları, açılmış kitap ve meşaleden oluşan simgeleriyle bu kitaplar bizlerin gözünde her şeyden değerliydi, elimize almak, okşamak, adlarını söylemek bizi mutlu ediyordu, aramızda en sık konuşulan "falanca kitabı okuyorum, senin elinde hangisi var, bitirince değişelim..." gibi sözlerdi. Geriye dönüp anılarımı tazelediğimde, bu kitapların çoğunu hiç de anmadan okuyup tükettiğimizi, her yaprağı birçok defalar yinelememize karşın anlamına varamadığımızı algılıyorum. Ancak pek çok sözcüğü ve tanımlamayı ya da ezberlediğimiz dizeleri bilir bilmez yinelemekten de geri durmuyor, felsefeden, yazarların belki de doğru söyleyemediğimiz adlarından, yaşam öykülerinden söz ediyorduk. Uzun yıllar sonra, hiç okumadığımı sandığım bir kitabın sayfalarını karıştırırken konuya hiç yabancı olmadığımı algıladığım çok olduğunda hep bunu anımsarım.

Ortaokul-lise döneminde yazı öğretmenimizin bizde yarattığı itici güç birçok arkadaşımızın, kitap ve yazın etrafında odaklaşmasına ve okuma, düşünme, hatta yazma alışkanlıklarının doğmasına, açığa çıkmasına neden oldu. En büyük keyfimizse, kendi aramızda harçlıklarımızdan topladığımız paralarla yeni çıkan bir kitabı ortak olarak alıp sırayla okumamız ya da okur görünmemiz, en azından bir süre ders kitaplarımızın arasında gezdirerek bir çeşit fiyaka yapmamızdı. Gündüzlü olduğumdan hafta sonları Babıâli'ye gidip konuya göre değil, eldeki paraya uygun kitabı seçmek için katalogları taramak, tarar gibi görünmek öylesine doyurucu bir duyguydu ki, bugün yok olmaya yüz tutmuş o yokuştan çıkarken hâlâ ilk aklıma gelen bu anı olur ve hep o sıska ortaokul öğrencisini ararım kitap satan dükkânların önünde, içinde...

Lise dönemindeki Türkçe-Edebiyat öğretmenimiz Tomris Ölmez'in ve İngilizce öğretmenimiz Belkıs Boyar'ın, edebiyatı ve yazmayı öğrenip sevmemizde çok önemli katkıları olmuştur. İngilizce derslerimiz, resmi kitaba bağlı olmaksızın ünlü İngiliz şairlerinin şiirlerini çevirmek şeklindeydi. Okunaklı yazısı olan bir öğrencinin tahtaya yazdığı dörtlük genellikle o dersin konusu olur, öğretmenimiz önce o şairin dönemini, o dönemde dünyanın durumunu, daha sonra yaşam öyküsünü ve görüşlerini tatlı bir öykü şeklinde anlatır sonra dörtlüğün çevirisine geçerdi... Çoğumuz Albatros şiiriyle sıcak denizlerin dalgalarında sallanır, olağanüstü güzellikteki dünya denizlerinde dolaştığımızı varsayardık. Düş gücümüz durmadan gelişirdi.

Edebiyat derslerimizde eski yeni yazar ve şairleri, aruz çözümlerini zoraki bir ders çerçevesinde öğrenmeye çalışırken öğretmenimiz bir yandan da konusu serbest ya da belli kompozisyon ödevleri vererek bizleri, duygu ve düşüncelerimizi kâğıda dökmeye ve sonra sınıfta herkesin önünde okumaya yönlendirirdi.

Konusu bize bırakılan yazı ödevleri en sevdiğim çalışmalardı. Aklımdan geçenleri, çevremdekilere günlük yaşamda rahatça söylemeye çekindiğim konuları çocuk aklımla, genç kız duygularımla yazıya dökmek, hele çıkıp okuma şansına kavuşmak bana başka dünyaların kapılarını açtı, şiir roman okumaya, anlamaya çalışmaya, Varlık, Mavi gibi dergileri almaya, şiir defterleri edinip, beğendiğimiz dizeleri oraya çekmeye, birbirimize tekrar tekrar okumaya, anı defterlerimize arkadaşlarımızdan, öğretmenlerimizden yazılar istemeye hep bu itici güçle vardık sanırım.

Bir piyanist olan okulumuzun müzik öğretmeni Mehmet Bey'in, koyu renk takım elbisesi ve papyon kravatıyla, en bet seslimize bile solfej öğretip çok sesli koro yaptırması, bir erkek lisesiyle ortak krizanten operetini sahneye koyup hepimize rol vermesi ve her öğle arasında müzik odasından klasik parçaları, valsleri, operaları yayınlaması kültür açlığımızı gideren bir pınardı sanki; avluda, koridorlarda kız kıza yapılan valsler, ince çorap giydiği ya da saçına bir kıvrım yaptı-

ğı için uyarı cezası alıp ahlaksızlıkla damgalanma korkusu ve baskısı altında olan öğrencilerin, kendilerini birer balerin gibi duyumsamalarına yol açar ve tüm olumsuzlukların yok olmasını sağlardı.

Bütün bu anıları yeniden gözümün önüne getirirken edebiyatı, yazını sevmenin başlangıcında bir yönlendirmenin ana koşul olduğu kanısına varıyorum. Bize sokakta bulduğumuz ya da kesekâğıdı haline getirilmiş yazıları, anlasak da anlamasak da bir tarafından çekici gelen kitapları okuma dürtüsünü, duygu ve düşüncelerimizi yazma, kâğıdı, kalemi ve pantazot kokusunu sevme güdüsünü verenlerin eğitmen ve öğretmenlerimiz olduğu çok açık; onlar bizi insan yerine koymayıp çok yönlü yetişmemize destek olmasalardı pek çoğumuz ezberlediği sayfaları anlatırken başını da birlikte çeviren arkadaşlarımıza benzer ot gibi bir yaşama tutsak olurduk.

Bu nedenle yazın dünyasının, çocuklara ve gençlere kendini daha çok ve iyi tanıtması, onların taze ruhlarına, beyinlerine girerek farklı dünyaların kapısını açması gerek. Bunun için de ana babaların ve öğretmenlerin "yalnızca ders çalışan çocuk" örneğini bırakıp "çok yönlü olarak kendini geliştiren çağdaş çocuk"ların oluşumuna katkıda bulunmaları gerektiğini yürekten algılamaları çok önemli.

8.6.1994

"Gelin Canlar Bir Olalım"

Üçbinli yıllara yaklaşırken yeryüzünde yaşayan tüm insanların kafalarının alabildiğine karışık olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız. Bilgi çağına, insan aklının egemen olduğu, bilim ve teknolojinin tüm dengeleri sağladığı, her şeyin somuta indirgendiği, yarınların "artıbilim verileri"ne göre planlanıp yaşama geçirildiği bir döneme girdiğimizi muştuluyor pek çokları! Buna karşın milyonlarca insan yolunu belirlemek için falcılara, medyumlara, astrologlara danışıyor; hastalanınca doktora değil üfürükçüye başvuruyor, tarlasına su aradığında çatal çubuğu ile gezinene, kayıp eşyasını bulmak için bulucuya gidiyor. Kahve telvesinde ya da cahil medyumun hezeyanlarında geleceğini arayan insanın aklıyla 21. yüzyıla, beklenen "bilgi çağı"na ulaşmak olası mı? Yoksa insanlık, gerçek aydınlığı, aklın egemenliğini "Godot"yu bekler gibi bekleyip durmaya mı yazgılı?

İnsanların us (akıl) dışı, bilim dışı safsatalara, şarlatanlıklara inandırılmaları ve bireyler, gruplar ve toplumlar olarak yok etmeye, can almaya, kan dökmeye yönlendirilmeleri, sayısız örneklerle gösterilebileceği gibi, günümüzde de çok sık başvurulan çarpık yöntemlerden (1). Kafasını, usunu kullanmayı bilmeyen, bunu zor bulan, üşenen ya da düşünme yetisini elde etmemiş, daha doğrusu düşünmesi, araştırması, kendi doğrularını bulması engellenmiş insankızını ve insanoğlunu, sürünün koyunu haline getirip bir kaval sesiyle dere kıyısına susuz getirip su içirmeden geri döndürmek günümüzde bile olası değil mi?

ABD'de kendini Mesih ilan ederek bir tarikat kuran, tüm kadınları karısı ilan edip onlardan çok sayıda çocuk edinen, bu çocuklara

işkence ve tecavüz eden meczup adamın komünü dağıtılıp çocukların bir kısmı kurtarılınca, "babamız da babamız" diye ağlamaya başlamışlar psikologların şaşkın bakışları altında. Meğer bu zavallılar, dayağı, işkence ve tecavüzü "baba sevgisi" olarak bellemişlerdir. Çocukların tinsel (ruhsal) durumlarını önce anlamak, sonra da düzeltmek için epey zaman ve emek harcamış uzmanlar. İşte insanın, çocuk yaşta nasıl kolayca us dışı, insanlık dışı değer yargılarına yönlendirilebileceğinin çarpıcı bir örneği...

Ne yazık ki düşünce saptırma ve insanları bir sürüymüşçesine kendi hesap ve beklentileri doğrultusunda davranış ve eylemlere sürükleme, siyasal sömürünün başlıca yöntemi olagelmiş. Gözü dönmüşlerin, gücü ellerinde tutma ya da ele geçirme güdüsü, her türlü bilgi ve buluşun, bilisiz ve bilinçsiz insanları birbirine kırdırma, bölerek yönetme, kardeşi kardeşe, dindaşı dindaşa, yurttaşı yurttaşa boğazlatma yolunda kullanıldığına az mı tanık olduk şu acılı 20. yüzyılda?

Ve şu anda yeryüzünün her bir yöresinde süregelen, kışkırtılmış insanların birbirlerini, öz kardeşlerini, ortak topraklarda yaşayan arkadaşlarını, komşularını kıran kırana yok etme savaşlarını düz mantıkla açıklamak olası mı? Tüm bu can kıyımının uluslararası parababalarını, silah, uyuşturucu ve insan tacirlerini daha çok varsıl etmekten ve üzerinde yaşamaya yazgılı olduğumuz şu dünyayı yeryüzü cehennemine çevirmekten başka bir şeye yaramayacağını anlamak ve bunu hep birlikte "dur" demek için daha kaç bin yıl beklememiz gerek dersiniz?

21. yüzyılın "bilgi çağı"nın yanında "insan hakları çağı" da olacağı öngörülüyor. Bin yıllardır cinslere ve sınıflara ayrılarak ezilen, sömürülen ve bunu yazgı olarak algılayan, bu dünyada çektiği acılara karşı öbür dünyada cennete ulaşacağına ya da yeniden dünyaya geldiğinde çok varsıl bir yaşamı olacağına inandırılabilen "insan"ın, aslında kendisiyle birlikte tüm insanların eşit olduğuna inanması kolay değil! Bu gerçeğe varması için kendi usuna, bilincine sahip çıkması,

kendini geliştirip üreten özgür bir birey olmaya yönelmesi, bu zor sorumluluğu üstlenmesi ve var gücüyle uğraş vermesi gerekiyor.

İnsanoğlu (ve insankızı), karası beyazı, genci yaşlısı, yoksulu varsılıyla "insan hakları"nın, "kadın" ve "çocuk hakları"nın temel yasa olduğu, olacağı bir çağın kapısını açabilecek olan saklı anahtarların, kendi beyninin, usunun kıvrımları arasına saklandığını algılayabilirse kurtuluş umudu doğacak; aklına çekilmiş olan kara perdeyi eliyle itip çağdaş dünyanın anahtarına ulaşamaz da onu suya düşürürse, sonsuza dek koyun olmayı, sömürülmeyi kendi eliyle onaylamış olacaktır.

21. yüzyıla adım atacak insanlar, bu nedenle kendilerini yeniden ve yeniden sorgulamalı, bugüne gelene dek insan denen yaratığın sömürme-sömürülme serüvenini bir kez daha baştan almalı, gelinen getirilen bu noktayı, kendi uslarıyla bilinçleriyle yeniden değerlendirmeli ve kendi kararlarını kendileri vermelidirler. 21. yüzyıl, insanlığın dönüm noktası olacak, ya bunca yüzyılların olumlu birikimleri insanlığı daha iyiye, güzele, eşitliğe, özgürlüğe taşıyacak ya da "Düşünme, dediğimi yap!" diyenlerin peşine takılan, usunu, düşünme yetisini yitirmişlerin çoğunluğuyla binlerce yıl öncesinin ışıksızlığına, karanlığına geri dönülecek. "insan hakları", "kadın hakları", "çocuk hakları", 20. yüzyılın karmaşasında, acılarında, sömürü ortamında beyninin ve yüreğinin yeteneklerini, usunun değerini yakalayanların binbir zorluğu göğüsleyen uğraşları sonucu önümüze altın tabakta sunulmaktadır. Kâğıt üzerinde her biri insana coşku ve umut veren bu hakları, biz insanlar tek tek bilmek, anlamak ve önce kendi yaşantımızda uygulamak zorundayız. İnsanların, cinslerin, çocukların her birinin eşit birer birey olduklarını kafamızın içinde kavrayıp benimsemek, onları alt-üst, varsıl yoksul, kara beyaz, bizden-bizden değil diye ayırmadan, herhangi bir insanın çağdaş bir dünyada var olması için gerekli koşulların herkes için sağlanmasına çalışmak temel ülkümüz olmalıdır. "İnsan hakları"nın, "kadın hakları"nın, "çocuk hakları"nın temel olduğu bir dünyada ekonomik, siyasal, etnik, dinsel vb. sömü-

rü de kendiliğinden dışlanmış ve yok edilmiş olacaktır; çünkü "insan"ın kim olursa olsun insanca yaşamasının sağlandığı bir toplumda, bir dünyada sömürgenlere yaşam alanı kalmayacaktır.

Evet, yeni bir çağa girerken elimize üç bildirgeyi alıp pek çok kez okuyalım ve kararımızı verelim: "İnsan hakları"na akıl yoluyla gerçekten inanmış bireyler, uluslar, kurumlar; işkenceyi, yargısız infazları, geciken adaleti vb. onaylayabilirler mi? İşkence edenlere tepkisiz kalabilirler mi? Ne yazık ki "insan hakları" içinde yeterince vurgulanamamış olan "kadın hakları"nı, cinslerarası eşitliği gösteriş olsun diye değil, gerçek olduğu, doğru olduğu için benimsemiş olan insanlar, kadının dövülmesini, görüntüsünün ya da bedeninin cinsel meta olarak pazarlanmasını, erkeklerin birden çok kadınla yaşamasının doğal karşılanmasını, kadınların yatak ve mutfağa hapsedilmelerini, namus uğruna katledilmelerini, kuma ve berdel edilmelerini onaylayabilir, çağdaş köleler oluşturan "uluslararası kadın ticareti"ne kayıtsız ve tepkisiz durabilirler mi?

"Çocuk hakları"nı bilen, kendi çocukluğunun sıkıntılarını, acılarını, yoksunluklarını, haksızlıklarını hiçbir çocuğun yaşamasını istemeyen, onların dünyanın gerçek geleceği olduğunu usuyla algılayan insanlar, oyuncaklarıyla oynaması, aklın ve bedenini her çocuk gibi sereserpe geliştirmesi gereken küçüklerin; büyüklerinin siyasal görüşleri, inançları uğruna savaşlara gönderilmelerini, çağdışı giysilere büründürülerek gün ışığından uzak, ezbere dayalı eğitimle çağdaşlık ve aydınlık düşmanı yetiştirilmelerini, dayaklı, işkenceli eğitimin "Terbiyevi amaçlı dayak atılabilir" diye nitelendirilmesini onaylayabilirler mi?

Geleceğin, karanlığın değil aydınlığın; insan kıyımının değil, insan onurunun üstünlüğünde; insan, kadın ve çocuk haklarının egemenliğinde yeniden yapılanacağı inancına, yüreğimiz ve usumuzla ulaşabiliyorsak tüm bireyler olarak sorumluluklarımızı üstlenmeye hazır olmalıyız.

Geleceğin aydınlık toplumunu oluşturacak bilinçli yurttaşlarımız,

mozaiğin minik taşları olarak var olan kurumları merkez sağda ve solda teke indirgeyerek gerçek demokrasiye katkı ve katılımı gerçekleştirebilmelidirler. "İnsan hakları"na dayalı, çağdaş, laik, küçük ayrıntıları bir yana itip el ele vermiş bir toplum, kendisini sömürerek, bölerek yönetmek ve karanlıklara sürüklemek isteyen tuzakların hiçbirisine tutsak olmayacaktır.

18.8.1997

---

(1) Bilim ve Şarlatanlık, Hüseyin Batuhan, Yapı Kredi Yayınları, 1993.

Yaşasın Dansçılar, Yaşasın Bale

Geçmişte küçük kızkardeşim nereden görmüşse görmüş "bale"ye vurulmuştu. Çocukluğumuzda TV yoktu, olsa olsa bir yazlık sinemada düşmüştü bu sevda yüreğine... İnce bedeni, upuzun bacaklarıyla bu işe çok da uygundu doğrusu. Öğrendiği birkaç kol ve beden hareketini yapar, uzun sarı saçlarını savurarak döner döner, sonra bacaklarını iki yana ayırarak çok yetenekli bir balerin gibi yere otururdu. Şimdilerde küçücük çocukların göbek havasını duyunca sahneye fırlayıp deyme çengilere taş çıkarırcasına göbek atmalarını gördükçe hep bu bale öyküsünü anımsıyorum.

Annem küçük güzel kızının bu çağdaş yeteneğini ve isteğini büyük bir sevinç ve mutlulukla karşılar, dönüp dönüp sonunda bacaklarını ayırarak yere oturana dek onu hayranlıkla izler, gerçek bir balerine benzemesi için eskilerden, eteği fırfırlı elbiseler dikerdi ve kardeşim "ben balerin olacağım", "ben balerin olacağım" diye çın çın öterdi.

Çocukların mutlulukları, büyüklerin saçma sapan tutuculuklarıyla nasıl söner gider bilir misiniz? Bizde de öyle oldu. Ailenin en büyüğü masalcı babaannemiz bu işe çok, ama çok kızdı. Salt kemikten oluşan elinin işaret parmağını yerde, dua edercesine coşkulu oturan kızkardeşimin burnuna doğrultarak "Kız şıllık, sen ne yapıyorsun, kızlar bacaklarını öyle ayırmazlar, kızlar uslu uslu büyüklerinin dizleri dibinde oturur bebekleriyle oynarlar, bir daha bu çirkin hareketleri yaptığını görmeyeyim" diye haykırmaya başladı. Hepimiz korkup bir köşeye sindik. Bu lafların birçoğu sanırım örtülü biçimde kaynananın gelinini azarlamasıydı, "Sen kızını eğitemiyorsun, yanlış yollara sürüklüyorsun" anlamındaydı.

Küçük balerin adayı, bu korkunç azardan sonra usulca yerden kalktı, yeniden kollarını iki yana açtı, ortada döndü döndü döndü ve yeniden babaannemizin önüne geldi, bacaklarını iki yana açıp yere oturarak dansını tamamladı. Babaannem azarlayıp "şıllık" dedikçe, kızkardeşim dansına devam etti. Bu onun doğal savunması ve yanıtı oluyordu. Bizlerse kızkardeşimizin gerçekten yanlış bir şey yapıp yapmadığını bir türlü anlayamıyorduk.

Annem hepimizin yeteneklerini geliştirmesinden yana olsa gerek ki baleye çok uygun ve gönüllü olan küçük kızını büyük bir cesaretle ve gizli olarak Taksim Halkevi'ndeki bale kursuna yazdırdı ve getirip götürmeye başladı. Kardeşimiz artık havalarda uçuyor, eve gelince aynanın karşısına geçip bir yere tutunuyor ve öğrendiği pozisyonları gösteriyor, nasıl ünlü bir balerin olacağını, dersteki öğretmen ve öğrencilerin kendisini ne denli nitelikli bulduklarını anlatıp duruyor, doğrusu ya, biraz da bizi öbür çocukların kafasını şişiriyordu. Hep gece yatarken bale pabuçlarını yattığı yerin altına saklıyor, ertesi gün erkenden kalkıp herkes uyurken egzersizlerini yapıyordu.

Ailemizdeki bu gizli gelişme her zaman olduğu gibi namus bekçimiz masalcı babaannemizce, uygun bir zaman kollanarak babamıza aktarıldı. Baba, kuşkusuz ailenin reisidir, bize ekmeği o taşıyor, nafakamızı kazanmak için ölesiye çalışıyordu. Hiç onun izni onayı olmadan, gizli kapaklı iş yapılır mıydı? Ona danışmadan yapılan işte mutlaka bir bit yeniği olmalıydı. Küçücük kızı alıp haftanın birkaç günü bale male diyerek evin genç kadını neden kente gidiyordu, buna ne gerek vardı, görenler ne derlerdi?.. İşte yorgun argın eve gelen aile reisini, her şeyi bilen, güçlü, sesi gür adamı çileden çıkarmak için fısıltıyla aktarılan bu birkaç cümlecik yetti de arttı aile mahkemesi kuruluverdi: "Vay efendim vay, annem ne hakla küçük kızının kaprisleri uğruna yollara düşüyor, gizli gizli bale kursuna götürüyordu. Bale de ne oluyordu, kol bacak sallamakla adam olunur muydu? Onun kızı balerin olamaz, olsa olsa iyi bir seyirci olurdu, büyüyüp iyi bir aile kurardı. Bir kez daha yineliyordu, kendi haberi ve izni olmadan bu evde hiçbir şey yapılamayacaktı. Yoksa herkes ceza görecekti."

Babam aslında ailesini, annemi ve çocuklarını çok seven aydın, iyi eğitim görmüş bir adamdı, ancak ailede otoriter olması gerektiğini, bunun için de sert ve acımasız görünmesinin ana koşul olduğunu sanırdı. Her isteği önce "hayır"la yanıtlamak, yalvarttıktan sonra "peki" demek huyuydu. Bizleri kucağına alır, şapur şupur öper, her isteğimize "evet" derse şımarabileceğimizi ve bunun da "iyi terbiye" olmayacağını sanır bu nedenle çocuklarını "uykularında sever, okşardı". Yaşı ilerledikçe, bizler de daha politik olmayı öğrendikçe bu baskılar yumuşadı, ama yine babaannemin deyimiyle "iş işten geçtikten sonra."

Küçük kızkardeşimin balerin olma sevdası işte böylece noktalandı. O, yıllar yılı bacaklarını ayırarak dans etmeyi, böylece babaannemi kızdırarak ağzından çıkacak "şıllık" sözcüğünü duymayı bir oyun, belki de bir intikam haline getirdi, ancak düşlerini gördüğü bale eğitimini alamadı; aradan çok çok uzun yıllar geçmesine karşın nerede bir bale gösterisi varsa koşup giderek bu günlere ulaştı ve bu acıklı öykü giderek hiç yaşanmamış bir masala döndü.

Güzel sanatların her biri sıradan insana göre olağanüstü! Sazıyla, kalemiyle, fırçasıyla, taşıyla, tahtasıyla, sesiyle, sözleriyle bizlerin beceremediğini yapan, bunun için yıllarca gece gündüz inanılmaz bir disiplin içinde çalışan sanatçıları ve onların binbir emekle yarattıkları yapıtları saygıyla karşılamak, baştacı etmek, kem gözlerden esirgemek insan olma sorumluluğumuz kuşkusuz.

Çok görkemli çok zor, çok olağanüstü sanatlardan biri olan balenin yani dansın, bugün yeryüzünde ve ülkemizde ulaştığı noktayı düşünürsek duygulanmamak, heyecanlanmamak elde değil. Eskiden "balerin" ve "balet" dediğimiz sanatçılar şimdilerde "dansçı" diye anılmanın daha doğru olduğunu söylüyorlar. Gerçekten geniş anlamıyla dans, baleyi de kapsayan bir bütünlük oluşturuyor. Klasik balenin yanında çağdaş-kuralsız-özgün dans yapıtlarını da görmek, izlemek, insanı coşturuyor, başkalaştırıyor, geleceğe umutla bakmanın yollarını açıyor.

Dans ya da bale, kadın-erkek bedeninin ne denli kutsal, olağanüstü varlıklar olduğunu ve bu iki bedenin bir araya gelerek ne harikalar yaratabileceğinin, bedenlerinin birbirine yaklaşmasının ve beden diliyle konuşmalarının hem uygulanması hem de seyredilmesi insanı, geçmişin mitolojik tanrılarının dolanıp durduğu efsaneler dünyasından günümüzün somut gerçeklerine, kadın ve erkeğin kutsal güzelliğine ve bütünlüğüne eriştiriyor.

21. yüzyıla yaklaştığımız şu günlerde, ne yazık ki baleyi, "cinsellik teşhiri" olarak algılayan seçilmiş yöneticilerle karşılaşmaktayız. Bu olguyu pek çok kişinin yaptığı gibi kolaya kaçarak "Ne yapalım halk bunları seçiyor, bu da halkın kültür düzeyini belirtiyor" deyip geçemeyiz. Halkımız, insanlarımız, hepimiz en iyi, en güzel, en özgün sanat yapıtına, kültüre, bilgiye ulaşmak isteriz, istemeliyiz. Bizlere iyi, güzel şeyler verilirse onları hemen alır özümser benimseriz.

Yazının başında size anlattığım acıklı öykünün üzerinden çok yıllar geçti. Şimdi anneler, kentte, gecekondularda oturan insanlarımız bile, minicik çocuklarını övünerek bale derslerine, öbür kurslara taşıyor, her çocuğa kırıp sarıp bir müzik aleti alınıyor, "aman benim çocuğum geri kalmasın" diye çırpınılıyor.

Eski kafalı babaannelerin, despot babaların, çekingen annelerin yerini çağdaş insanlarımız, çocuklarını kendilerinden daha iyi yetiştirmek isteyen velilerimiz aldılar.

Bale, uygarlığın simgesi, baleye karşı davranışımız, anlayış ve yorumumuz da dünyayı algılayışımızın bir göstergesi... Bale, genç insanların beden türküleri, bizde sevgi ve coşku, insana saygı ve hayranlık duyguları yaratıyorsa ne mutlu... Yok eğer olumsuz duyular çağrıştırıyorsa daha çok fırın ekmek yemek gerekiyor. Önümüzdeki yıl daha çok bale yapılmalı, daha çok insan dansçıların olağanüstü gösterilerini izlemeli.

Yaşasın dansçılar, yaşasın bale.

28.8.1994

Yurt Sevgisi

Yabancı ülkelere bir süre için giden ya da oralarda sürekli yaşayan bildiklerden çok kez duymuşuzdur: "Vallahi kimseye Türk olduğumu belli etmiyorum, hatta Türklerle görüşmemeye özen gösteriyorum. Adamlar beni de onlar gibi sanıp küçümseyecekler diye çekiniyorum."

Beni çok düşündürmüştür bu yorum ve tutum; bu yargıya varmaları için pek çok olumsuzluklar yaşadıklarını hiç gözardı etmeden...

Herhangi bir nedenle, çoğunlukla da mesleksel bir toplantı için gittiğim bir yabancı ülkenin rahat otel odasında ya da kalabalık bir caddesinde, dünyam kaybolmuş duygusu içinde bulurum hep kendimi.

Burada ne arıyorum, ne kadar kalacağım; ne zaman evime, sokağıma, çevreme, işime döneceğim? Kafama dolan bu sorulardan kurtulmam kolay olmaz.

Sonra kendimi azarlarım: "Bırak bu çocuklukları, sağı solu gör, algıla çevrendeki güzellikleri, uygarlığı; gününü yaşa, yararlan bütün olanaklardan."

Bu uyarıdan sonra başlarım gözlemlerime: "Ne güzel bir cadde, ne kadar düzenli, ağaçlı, tertemiz" ve hemen ardından ikinci cümle: "Neden benim ülkem böyle değil, neden bizim insanlarımız çamur ve çukurlara, betonlara, pisliklere mahkûm. Nasıl düzelir bütün bunlar?"

Biraz sonra banyoya girerim. Her şey öylesine sade ve öylesine işlevseldir ki. Basar basmaz sifon çalışır, sular akar, lambalar yanar, yatak pırıl pırıldır, oda rutubet kokmaz, gelişigüzellik yerine özen vardır her köşede, her duvarda.

Yine bütün bunların keyfine varmak varken bir düşünce alır beni: "Adamlar bu düzeni nasıl kurup sürdürüyorlar, neden bizde her zaman bir şeyler aksıyor? Bunları nasıl düzeltiriz. Örneğin sifonların bozulmaması için ne yapmalıyız, kusur acaba sifonda mı, yoksa kullananda mı?" Bu soruların kafama karıncalar gibi üşüşmesini bunca yıldır önleyemedim.

İşte bu nedenle de her dış gezim geri dönüş hesaplarıyla, gün saymakla, o beğenmediğimiz ülkeye, insanlara, işe, mahalleye, sinekli kasaba, kazıkçı manava, özgürce ayaklarımı uzatacağım ve su kesilmelerini hesaplayacağım evime dönüş hayalleriyle başlar ve sürer.

İçinde yaşarkense, bütün olumsuzlukların, solunamayan havanın, kilitlenen trafiğin, çılgın sürücülerin, kuyrukların, sizi durup dururken azarlayan kamu görevlilerinin, bir türlü yetiştiremediğiniz maaşınızın, ciyak ciyak bağıran satıcının, komşuların kapınızın önüne bıraktığı ve de kedilerin sabaha dek paramparça edip dağıttı çöp torbalarının, kavgaların, cinayetlerin, tükürenlerin, sigara tablasını arabanın penceresinden sokağa boşaltanların gününüzü gecenizi işkenceye döndürdüğü, yadsınamaz ve görmezden gelinemez bir gerçektir.

Buna karşın sislerin ardından parıldayan güneşin altında kentinizin, her türlü yozlaştırılmaya karşın bütün güzelliğiyle belirivermesi, gökyüzünde bütün saflığıyla yeni ayın boy göstermesi, bütün çirkinlikleri pembeliğiyle örtüp insanın yüreğini her seferinde hoplatan gizemli günbatımının bir köşeden önümüze çıkıvermesi, her şeyden habersiz ciyaklayarak konup kalkan martılar, cami avlusunda sevap yapmak için darı atanlar, darılara üşüşen güvercinler, rengârenk manav tezgâhları, şıkır şıkır balıkçı tablaları ve insanlar...

Kahveleri dolduran, minibüslere, otobüslere tıkışan; ter, parfüm ya da hacıyağı kokan; okulları, konser salonlarını, sinemaları dolduran; balık istifi çatanalarla karşıdan karşıya geçen, meydanlarda satılık koyunlar gibi iş bekleşen, fabrikalara, hastanelere koşan, çöpleri toplayan, köyde kerpiç evlerin gölgesinde çakı atan, bilye oynayıp, kapıların önünde yün eğiren binbir çeşit insanımız...

Hepsi hepsi bizim bir parçamız olmuşlardır. Onlarla toprağı, suyu, havayı, tüm güzellikleri, acıları, yoklukları, sınıfları, araçları, ekmeği, kazaları, hastane ve hapishane koğuşlarını, ne çok şeyi paylaşmışızdır, nasıl da bütünleşmişizdir.

Birçok ülkede çeşitli kesimlerin sınırları belirlenmişken, kimse kimseyle gerekmedikçe ilgilenmezken, doğal ya da yapay bir kast düzeni olmuşken, bu ülkede, bu coğrafyada yoktur bu. Her şeyi iç içe geçmiştir; dolaşmış bir yün yumağı gibidir adeta.

Yıllar önce bir İngiliz dostum yanımdayken hasta muayene etmiş, sonra da uzun uzun konuşmuştum.

Dostum nedenini sorduğunda "Hasta çok yoksulmuş, kendisine bir iş bulmamı istedi, ben de ona yol gösterdim" dediğimde, uzun uzun düşünüp, "Ben bunca yıllık hekimim, memleketimde benden iş isteyen bir hastam olmadı" diye şaşkınlığını belirtmişti.

Doktorların hastalarına iş bulduğu, avukatların kasaptan et alırken hukuksal danışmanlık yaptığı, mühendislerin komşularına kaçak kat projesi çiziverdiği, eski gecekonducuların, yenileri ev yaparken erketeye yattığı, telsizlerle kopya çekildiği, kırmızı ışıkta duranların sıklıkla küfür (ara sıra da dayak) yediği, medyumların, falcıların, yağmur duasına belbağlayabilenlerin kolgezdiği bir çelişkiler ülkesi burası...

Bütün bunlarla iç içe yaşamak, aynı coğrafyanın yazgısını paylaşmak, birlikte gülmek, ağlamak, kızmak, kavga etmek, sevinmek, yerinmek; var olduğunun, insan olduğunun, kökünün, geçmişinin ve de geleceğinin burada, bu toprakların üstünde ve altında bulunduğunun ayırdına ve bilincine varmak, böylece o kaybolmuşluk duygusundan kurtulmak ne güzel, ne anlamlı.

İnsanın, bedeli ne olursa olsun bir ülkeye, bir yurda, bir vatana ait olduğunu duyumsaması, zorlukları ve güzellikleriyle özdeşleşmesi, bütünleşmesi, bu nedenle de ona sahip çıkmayı, onu sakınmayı kendi sorumluluğu olarak algılaması, benim için, işte böylesine değerli ve vazgeçilmez bir yaşam biçimi, belki de mutluluğumun ve direncimin temeli.

Ülkesinden, insanından utanan ya da onu uygar (uygar olduğu kadar da ikiyüzlü) ülkelere şikâyet etmeyi yeğleyenler bu duygularını çocukça bulacaklardır kuşkusuz, ancak pek çok kişinin, belki de ayırdında bile olmadan benimkine benzer duygular yaşadığından kuşkum yok.

Yurt sevgisi asla modası geçmiş bir duygu olmayıp yurttaşlık bilinci geliştikçe pekişecek, güçlenecek ve gerçek anlamını bulacaktır.

Bugün beğenmediğimiz, kınadığımız tüm bozukluklar ve yozluklarsa, bilinçli yurttaşların el ele vermesi ve ülkeye sahip çıkmasıyla çözümlenecektir.

25.3.1995

Atatürk ve Komünizm

Günümüz Türkiyesi'nde insanlarımızın "kafa karışıklığı" hastalığına yakalanmış oldukları çok açık. Uğur Mumcu'nun "Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunamaz" özdeyişini anımsatırcasına, ortamı dolduran temelsiz ya da bilinçli şekilde çarpıtılmış "gerçek" (!)leri, şaşkın şaşkın izlemekten, yakın geçmişimize yapılan iftiralar karşısında ağzı açık kalakalmaktan başka yapacağımız bir şey yok sanki.

Oysa bu memleketin yetiştirdiği namuslu ve ilkeli, çizgisinden sapmamış insanlar da var. Onlar, birikimlerini halka ve tüm dünyaya sunarak insanların kafakarmaşasını giderip, tarihimizi saptırmak isteyenlere de "gerçek gerçeklerle" ve "doğru kanıtlarla" yanıt vermeyi görev bilen bilge kişiler, yurttaşlık bilincini ve sorumluluğunu gerektiği gibi taşıyan evrensel insanlar...

İşte onlardan birinin, Rasih Nuri İleri'nin yazdığı çok önemli bir yapıttan, Atatürk ve Komünizm adlı kitaptan söz etmek istiyorum. Kitabın birinci baskısı Anadolu Yayınları tarafından 1970'te, ikinci baskısı ise Sarmal Yayınları tarafından Aralık 1994'te yapılmış. Kitap, sunuş, önsöz ve kaynakça bölümleriyle toplam 361 sayfa. Sakin kafayla, her gün birkaç saat ayrıldığında on beş yirmi günde bitirilebiliyor. İnsan gece kitabı elinden bırakıp uykuya geçmek zorunda olduğu sürede de okuduklarını düşünmeyi, hatta düşünde görmeyi sürdürüyor, ertesi gün de, bir an önce akşamın olmasını ve okumaya ayrılmış olan o özel saatlerin gelmesini bekliyor, yüreği heyecan içinde.

Birtakım tarihsel belgeler ve aralarına katılan çok sade ve alçakgönüllü (ukalalıktan uzak) yorumlar, okuyucuyu neden bu denli heyecanlandırır ve bir serüven romanı okurmuşcasına coşturur dersiniz?

Bence yakın geçmişimizin destansı öyküsü yatıyor her bir belgenin, her bir satırında. Bu belgelerin bir araya gelmesiyle de kendimizi, kim olduğumuzu, bugünlere nasıl geldiğimizi, en önemlisi de bugün ülkemizde yaşadığımız kavram kargaşasını ve ihaneti anlatıyor, satırlar arasında günümüzü açıklayan tüm ipuçlarını buluyoruz.

Kitap, Rasih Nuri İleri tarafından "İdeal hayat ve mücadele arkadaşı Bedia İleri"ye adanmış. Yazar 1920'de Cenevre'de doğmuş, babası Mustafa Kemal'in özel temsilcisi, o günün siyaseti içinde, oğul İleri çok iyi bir eğitim görmüş, Galatasaraylı. İlk yazılarını "Serveti Fünun"da yayımlıyor ve 1939'dan başlayarak sol hareketin, daha sonra da TKP-TS-EKP ve TİP'in içinde savaşım veriyor. O dönemin yürekli, ilkeli ve namuslu gerçek solcularının başına gelenlerin tümünü yaşıyor Rasih Nuri İleri. Tutuklanmalar, yargılanmalar ve aklanmalar... 1990'da TBKP kurucusu oluyor, daha sonra gidişi beğenmediğinden istifa ediyor. 1945'ten 1990'a dek çeşitli olaylara ve insanların yaşamlarına ışık tutan 21 adet yayını var.

Kuledibi'ndeki evinde imzaladığı "Sunuş" yazısında şöyle diyor yazar:

Türkiye'de Atatürk düşmanlığı gemi azıya aldı... ve hepsi unuttular ki, Atatürk olmasaydı, 1917 Ekim Devrimi olmasaydı, Türk-Sovyet dayanışması olmasaydı bugün Anadolumuzda ne Türk ve ne de Kürt olurdu. Ege, Trakya, Batı Anadolu ve belki de Karadeniz, "Büyük Yunanistan" olur, Trabzon, Siirt, Adana üçgeni de "Büyük Ermenistan..." Antalya bölgesi ise İtalyan mandası. Hepimiz Balkan Müslümanları gibi ya ezilmiş bir azınlık olur veya asimile edilirdik. Bugün Türk Kapitalizm de söz konusu olamazdı. Türkiye işçi sınıfı da, sevr bu demekti. Atatürk, "Ne mutlu Türküm diyene" demiştir. "Türk olana" dememiştir. Çünkü çağdaş devlet, feodalizmi burjuva devrimleri ile aşmış olan ulusal devlettir, bu hiçbir ülkede etnik devlet demek değildir. Bugün Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk demek, etnik kökeni ne olursa olsun, Türk, Kürt, Tatar, Laz, Zaza, Çerkez, Boşnak, Abaza, Arnavut, hatta Ermeni hangi kökten gelirse gelsin, bun-

ların hangi karışımından oluşursa oluşsun, Sünni, Alevi, Musevi, Hıristiyan, dinsiz, hangi inanca bağlı bulunursa bulunsun, "bizim" olan bu vatanın vatandaşı, öz sahibi olmak demektir. Türk ulusculuğu bu karışımın ismi, sembolüdür... ve şunu şöyle bitiriyor: "Bu bakıma, Milli Kurtuluş Savaşımızın, sosyal ve sınıfsal niteliğini, diyalektiğini, çelişkileriyle yansıtan bu kitap güncelliğini korumaktadır."

Evet, Atatürk ve Komünizm adlı bu kitap, Atatürk'ün komünizm ve Sovyetler Birliği hakkındaki söylev, demeç ve yazılarını içermektedir. Yapıt, bugün gün ışığına çıkmış hemen tüm belgeleri içermekte, böylece bugüne dek gözardı edilmiş belgelerin ışığında örneğin Mustafa Suphi vb. olaylara açıklık kazandırmaktadır.

Belgelerde yalnız Atatürk'ünkiler değil, olayların tarafı olanların da yazıları bulunmakta, birbiri ardından okununca konu ve olaylar daha belirginleşmekte, ete kemiğe bürünmektedir.

Belgelerin sıralanmasında, ara ara yazarın kısa ve özgün açıklama ve yorumları bulunmaktadır. Açıklamalar, konuya çok yabancı olanlar için büyük değer taşımakta, yazarın ilginç yorumları ise gerçek ve sağlam bir Maraksistin (ya da çoğunun) Türk Aydınlanma Devrimi'ne ve de Mustafa Kemal'in kişiliğine ve eylemlerine bakışını verinesi açısından çok etkileyici, öğretici ve anlamlı olmaktadır.

Yazar, kitabına "Gazi Mustafa Kemal büyük bir gerçekçidir. Her attığı adımda ne yapabileceğini, nereye kadar gidebileceğini gayet iyi hesaplayan bir kurmaydır" tümceleriyle başlamakta, 1917 Ekim Devrimi sırasındaki ve sonrasındaki Türk-Sovyet ilişkilerine, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, TBMM'nin yaklaşımlarına, belgeleriyle ışık tutmakta, özetle, "Paşa için önemli olan sosyal rejim konusu değil, Milli Kurtuluş Savaşımızın zaferiydi" demektedir. Kitapta yer yer Bolşevizmle ve Sovyetler rejimi ile yakınlaşmalar, kurulan, kapatılan komünist partileri, ihanetler vb. gizli tutulduğu sanılan ve bu nedenle de kolayca saptırılan tüm somut belgeler yer almaktadır.

Doğrusu, yakın geçmişimizin Türk-Sovyet ilişkileri konusu seçilerek hazırlanan bir belgeselin, böylesine coşku ve heyecan verici

bir bilgilendirme içerebileceğini düşünmemiştim. Yazarın yorumlarının ve ustalığının da büyük katkısıyla bu yapıt, her yaşta ve her eğitim düzeyindeki okuyucu için vazgeçilmez bir başucu kitabıdır. Atatürk ve Türk Aydınlanma Devrimi'nin olağanüstülüğünü ve gerçeklerini yoketmek, cahil kafaları karıştırmak ve onları resmi tarih ve devrim düşmanı militanlığına soyundurmak görevini üstlenmiş artniyetliler içinse, çok iyi bir yanıt oluşturmaktadır.

Türk solunun kısa tarihçesini, doğrularıyla eğrileriyle Türk Marksistlerinin ve örgütlerinin geçmişini de açıklamalar arasında öğrenmek, sanırım okuyucunun bir başka kazanımı oluyor. Kitabın arka kapağındaki son tümcenin de çok önemli bir saptama olduğu kanısındayım: "Bu kitap ülkemizde, gazetelerin bombalandığı, insanların gizli güçlerce kaçırılıp öldürüldüğü, aydınların düşüncelerinden ötürü hapse atıldığı, milletvekillerinin TBMM'den yaka paça polisçe götürülüp yargılandığı bu ortamda basılmıştır."

Evet, bu çok önemli kitabın okunup okutulması, bilgi dağarcığımıza katılması hepimiz için anlamlı ve önemli olacaktır. Sayın Rasih Nuri İleri'nin emekleri değerini bulacak; bu yapıt, geçmişini doğru kaynaklardan öğrenmesi için gerçek bir yol gösterici olarak elden ele, kitaplıktan kitaplığa dolaşacaktır kanısındayım.

1.6.1995

Sağlık ve Demokrasi

Bu iki sözcüğün birbirleriyle ne denli ilişkili olduğunu ve birinde eksiklikler varsa ötekinin de çıkmazlara gireceğini düşündüğümüzü pek sanmıyorum. Oysa en eşitlikçi ve hak tanır bir yönetim ya da yaşam biçimi olarak algılayabileceğimiz "demokrasi"lerde, "demokratik yönetimler"de ya da kendini "ödünsüz demokrat" sayanların kafasında, düşünce sisteminde ya da gerçek yaşamlarında, bunun böyle olmadığı uygulamada kendini göstermektedir.

Kabaca "demokrasi"nin algılanışının, bireyce "Bana her türlü hak ve olanağın devlet ve toplumca tanınması", politikacı ya da yönetici tarafındansa, "madem ki halk beni demokratik yolla seçti ya da bu demokratik düzende bana bu yetki ve haklar verildi, o halde artık uygun gördüğüm, kafama yatan her şeyi yapabilirim, bu benim demokratik hakkımdır" biçiminde olduğunu her gün, her saat gözlüyor, bunun yıllardır değişmediğini, özellikle "demokrasi" diye diye yönetsel erki ele geçirenlerce bu kavramın nasıl kötüye kullanıldığını şaşkınlıkla izliyoruz.

Bu karmaşanın içinde "sağlık" konusunun kıyıda köşede kalması belki de çok doğal sayılmalıdır. Buna karşın, pek üzerinde durulmayan bu konudaki gözlemlerin, düşünce ve çözüm üretmeye yönlendirilmesinin, demokrasinin temellenmesinde büyük önem taşıdığı kanısındayım. Bu yazıda demokrasi ve insan haklarına aykırı birçok tutum ve uygulamadan yalnızca "sağlıklı doğma" konusu işlenecektir.

Haklardan söz ettiğimiz bir dünyada hiç kimsenin "doğma ya da doğmama hakkı"nın olmadığı açıktır. Bizi oluşturanların günümüz-

de bile pek derin düşünmeden bu işe giriştiği ve pek çoğumuzun rastlantısal bu şekilde dünyaya gözlerini açıverdiği yadsınamaz bir gerçektir.

"Doğma", "yaratılma" kararını veremeyen insanın, en azından "sağlıklı doğma" ve "sağlıklı yaşama" hakkının olması gerektiğini, hele konu ve yönetim biçimi "demokrasi" ise bunun "olmazsa olmaz koşul" olduğunu "kabullenmemek" olanaksızdır.

Günümüzde her türlü olanak varken bile sağlıksız ve engelli ya da istenmeyen çocukların üretildiğine tanık olmak ve buna çözüm "aramamak", son derece olumsuz bir tutumdur. Çocuk sahibi olmanın, insan hakları üzerine temellendiği varsayılan "demokratik" bir toplumda yaşayan bireye, analık babalık hakları yanında, bazı sorumluluklar da getirmesi gerekmektedir. Kendisinden ya da ailesinde, kalıtsal yolla geçen bedensel ya da ruhsal hastalıkları bulunanların gelişigüzel çocuk yaparak, topluma yeni bir hastayı kazandırmaları en azından, "hasta olarak dünyaya getirilen çocuk açısından" haksızlık ve yanlışlık oluşturmaktadır.

Risk bulunduğu halde önlem alınmaması ve yeni doğanın, bir yaşam boyu acılarla, dışlanarak, acımasız insanların meraklı bakışlarına hedef olarak, bir yerlere kapatılarak, bağlanarak ve engellerinden dolayı daha binbir başka zorluklarla sürecek bir "yaşama yazgılı" kılınması, en azından o bireye karşı bir haksızlık, açıkçası bir suç değil midir? Öyle algılanması gerekmez mi?

Bugünkü olanaklarımızla bile, doğumlardaki özürlü doğma ve olma olasılıklar büyük oranda bilinip önlenebilmektedir. Durum böyle olduğu halde ana-babaların gereken önlemleri almamaları ve çocuk yapmakta ısrar ederek sorumsuz davranmaları sonucu özürlü doğan çocuğun, kendisini bu duruma sokanları sorgulaması en doğal ve demokratik bir hak olmalı, çocuk ya da genç; "Benim bu duruma gelebileceğim olasılığını bile bile beni neden doğurdunuz?" diye hesap sorabilmelidir.

Birkaç somut örnek vermek gerekirse; yeryüzünde doğumsal ve

anneden kız çocuğuna geçen kalça çıkığı sakatlığı asla var olmamalıdır. Anne adayı ya da adayın hekimi bu konuda gerekli bilgiye sahip olursa, çocuk doğduğunda bacak arasına konacak iri bir bezle sakat olması kesinlikle önlenebilir. Eğer kalça çıkığı taşıyan aileler bilinçlendirilir ve doğan kız çocuğu, kalça çıkığı açısından incelenip önlemi alınırsa, toplumdan "topal" sözcüğü büyük oranda yok olabilecektir. O halde birçok ameliyat geçirmesine karşın, hâlâ yalpalayarak yürüyüp yaşamı boyunca kompleksler içinde acı çekmeye hükümlü kılınmış bir insanın hakkını araması ve suçlulara (kim olurlarsa olsunlar), çağımıza ve konuya uygun bir yaptırım istemesi, en azından başkalarının "kendi yazgısını paylaşmalarını engellemek" açısından, demokratik bir hak değil midir?

Aynı şekilde görüntüsü son derece bozuk, cildi yaralarla dolu; görmesi, işitmesi, yürümesi, konuşması, zekâsı eksik; çoğunlukla bir odaya kapatılarak, bazen de bağlanarak, ömür boyu özel bakıma gereksinimi olan çocukları üretmek, onları acılı ve çok zor bir dünyayı yaşamaya mahkûm etmek, ne denli akılcı olabilir; hangi insancıl yorumla hoşgörü kapsamına alınabilir?

Kısacık bir cinsel hazzın, en azından sağlıklı doğup yaşayacak bir çocuğun oluşumuna olanak tanıması ve riski bile bile sakat doğum yapanlara bir yaptırım getirilmesi gerektiği artık kavranmalı ve "sakat, geri zekâlı, görmez, işitmez vb. özürlü çocuk doğurmanın bir demokratik hak olmadığı" anlaşılmalıdır.

"Bütün ömrünü sakat doğmuş çocuğuna adayan fedakâr ana-baba" görüntüsü artık bir yana bırakılmalıdır. Aile gelirinin dışarı gitmemesi gerekçesiyle, kardeş çocukları evlendirenler ve bu birleşmelerden, olasılıkları ve örnekleri biline biline özürlü çocuk oluşturanlar, doğurdukları çocuklara karşı vicdan azabı dışında, en azından daha sonrakileri engelleyecek bir yaptırımla karşı karşıya gelebilmelidirler.

Örneğin toplumun gözünde "zavallı, talihsiz ana-baba" görüntüsünün yerini "sorumsuz, düşüncesiz ve bencil ana-baba" yorumla-

ması alabilirse, birçok yeni özürlülerin engellenebileceği kanısındayım.

Konunun, Hitler dönemi saf ırk elde etme katliamını çağrıştıracağını biliyorum, ancak bu, sorumluluktan ve düşünce üretmekten kaçmakla eşdeğerdir. Böylesi bir kolaylığa ve yanlış anlamaya hakkımız olmamalı, olayı demokratik haklar ve sorumluluklar açısından algılayabilmeliyiz.

Düşlerimdeki çözüm; bir gün, bu özürlü bireylerin, güdülendirildikleri minnet duygusundan ve baskısından sıyrılarak, tüm yaşamı kendilerine zehreden ana-babalarından hesap sorma yürekliliğini gösterebilmeleri ve demokratik yargı sistemi içinde konuya çağdaş bir yaptırım getirilebilmesidir. Genelde gözardı edilen bir yarayı, en azından tartışmaya açmanın bile çok gecikmiş de olsa yarar taşıdığı kanısındayım.

(Hiçbir bilinen olasılık olmadığı halde özürlü doğumlar konu dışıdır.)

25.6.1995

Dil ve Din

Çocukken babamın kardeşlerime ve bana dinimizi öğretmesi için evimize getirdiği Hafız Ahmet Bey, aynı zamanda Galatasaray Lisesi ilk bölümünde Türkçe öğretmeni olan cumhuriyetin aydın din adamlarından biriydi. Yaşları 7-8 olan bizlere ilk sözleri şöyleydi: "Çocuklar, anlamını bilmediğiniz, anlamadığınız hiçbir şeyi ezberlemeyin. Size dinimizi anlatacağım, sonra da namaz kılabilmeniz için gereken duaların Türkçe anlamlarını açıklayacağım..." Bizim çocukluğumuzda ezan da Türkçeydi ve her duyuşumuzda yüreğimiz sevinçle dolardı. Sonra, sonra neler oldu, neler...

Dil ve din arasındaki bağlantıyı çocuk yaşımda algılama olanağı bulan birisi olarak Cumhuriyet'in Kitap Eki'nde Cengiz Özakıncı'nın "Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din" adlı kitabının duyurusunu görünce, hemen alıp okumak isteği duydum. Kitabı eve getirdiğim gün grafiker olan oğlum elimden kapıp odasına götürdü, birkaç saat sonra gelip "Anne, işte laf üretmek yerine gerçekleri böyle yazıp insanların gözünü açmalı" diye beğenisini belirtti. Bu ilginç yapıtın elime varması böylece bir süre gecikti.

Türk dilinin başından geçenler

Kitabı, zamanım elverdiğinde, dikkatle okumaya başladım. Sürekli okuma olasılığım olmadığından, her gece bıraktığım bölümü gündüz kafamda evirip çeviriyor, örnekleri anımsamaya ve çevremdekilere aktarmaya çalışıyor, iş dönüşü kitaba ayıracağım sürenin gelmesini iple çekiyordum.

Okuduğum kitap, güzelim Türk dilinin başından geçenleri anlatıyordu ve bu acıklı öykü son derece çarpıcı, anlaşılır örneklerle gözler önüne serilmekteydi.

Kuran dilinin Arapça olduğu, Kuran'ın çevrilmesinin günah olduğu yolundaki fetvalarla Arapçanın göz göre göre Türkçemizi hem yazı hem de konuşma dili olarak ele geçirişi anlatılıyor bu kitapta. Bunun yanında, Osmanlı döneminde Arap abc'siyle güzelim Türkçemizin Arapça ve Farsça karışımı, anlaşılmaz bir Osmanlıcaya dönüştüğünü, sarayla halkın iletişiminin, dilden başlayarak her alanda koptuğunu somut verilerle algılayabiliyor insan.

Dilimizin, Türk Aydınlanma Devrimi'yle 1928'de, kendisini anlamlı kılacak, kolayca öğrenilebilecek ve söylendiği gibi yazılacak bir abc'ye geçmesinin ne denli bilimsel, akılcı ve yararlı olduğunu örneklerle kavrıyorsunuz bu kitapta. Yüzde 5-10 oranındaki Arapça okuma yazmanın 5-6 yıl yoğun emek verilerek sökülebilen ve yalnızca saraylılara özgü bir ayrıcalık olduğunu anımsayarak Dil Devrimi'ne karşı çıkanların aymazlığının, hatta hayınlığının ayırdına varıyor, dilinize bir başka yüreklilikle sarılmak, onu eskisinden fazla esirgemek, sözcüklerinize özen göstermek sorumluluğunuzu pekiştiriyorsunuz.

Kitabın yazarı, Türkçemizin geçmiş dönemde, din adına Araplaştırıldığını, daha sonra Osmanlıca uydurmacasıyla Arapça ve Farsçanın saldırısına uğrayarak yozlaştığını, anlaşılmazlaştığını örnekleriyle kanıtlarken, günümüzde Batılılaşma özentisiyle de "The Türkçe" durumuna gelerek yeni bir yozlaşma içine düştüğünü belirtiyor.

Kitapta insanı kolayca etkileyen birkaç yorum ve örneği buraya almak ve okuyuculara yapıtta bulabileceklerini anımsatmak istiyorum.

Dil sorunu

Yazar kitabına, Mehmet Akif'in dindeki yozlaşmayı açıklayan "Biz cehaletimiz yüzünden dini bu hale getirdik. Din de bizi bu hale getirdi. İslam dini, bir miskinlik (uyuşukluk) dini oldu" tümcesiyle başlıyor ve yanlış anlaşılan, yanlış yorumlanan Kuran'daki dil sorununa

değinerek, "Dilimizi din bilgiçleri bozdu, din ise bozulan dilimiz yüzünden bozuldu" diye yorumunu yapıyor ve somut belgelerle konuyu gün ışığına seriyor.

Arapça "Allah" sözcüğü yerine, Türkçe "Tanrı" sözcüğü kullanılmaz diye diye, Türklerin dil bilincini bulandıranlar, bu yanlış görüşlerini topluma öyle bir benimsetmiş, toplumun beynine öyle derin kazımışlardı ki, bugün "Allah" yerine, "Tanrı" diyen bir Türk, uyduruk gerekçelerle neredeyse başka bir dine bağlıymış gibi, neredeyse putlara tapınıyormuş gibi görülmeye başlanmıştır.

Türkler, kendi dillerinin, kendi sözcüklerinin, bir yandan dinsel deyimleri yansıtmayacağına, öte yandan da bilimsel, düşünsel kavramların adı olamayacağına kandırılmışlardır.

Tanrı; Türklere, kendi dilinizde güneşlik sözcüğünü atın yerine Arapça şemsiye sözcüğünü alın, kendi dilinizdeki gündoğusu günbatısı sözlerini atın yerine Arapça Şark ve Garp sözcüklerini kullanın, kendi dilinizdeki yargıç sözcüğünü atın, Arapça hâkim sözcüğünü kullanın, ne denli çok Arapça, Farsça sözcük kullanırsanız, o denli severim sizi... dememiştir. Tanrı Türklere: "Bana anlamını bilmediğiniz Arapça sözcüklerle seslenin" dememiştir.

Bir ulusun dili, çok sayıda ağaçtan oluşan bir orman gibidir. Herbir ağacın kökü, gövdesi, dalları vardır. Bir ağacın nasıl kendi kökü, gövdesi, dalları arasında yaşamsal bir ilişki varsa, bir sözcük kökünün de, kendisinden türeyen sözcükler ile yaşamsal ilişkisi vardır.

Bir dildeki yerli sözcüklerin yerine yabancı sözcükler sokarak o dilde kurulu bulunan kök-türev ilişkisini kesmek, tıpkı bir çocuğu anasından ayırıp öldürmek gibidir.

Örneğin "gör" kökü, kendisinden doğan "görüntü", "görenek"... gibi sözlerin atasıdır. Siz gelip de "görüntü" adını silip yerine "manzara" adını koyarsanız, tıpkı Bulgarların Türklerin adlarını değiştirerek Bulgar adları kullanmalarını buyurduğu gibi, saldırgan bir eyleme girmiş olursunuz...

Siz "görüntü" yerine onu silip "manzara" sözcüğünü sokarak "görüntü"nün kendi atası olan "gör" ile soybağını sildiniz. Onu ken-

di atasından koparttınız. Araplaştırdınız. "Görüş" denmeyecek bundan böyle "rey" diyeceksiniz dediniz, "görgü" denilmeyecek, bundan sonra "âdet" deyin, "görenek" demeyeceksiniz, bundan sonra "örf" deyin...

Böyle böyle, "gör" kökünden doğan, türeyen bütün dil çocuklarımızın adlarını-soyadlarını değiştirdiniz. Onlara, öyle birbirine benzemez Arapça-Farsça adlar verdiniz ki, artık bu olguların bizim düşüncemizde birbirlerinden doğmuş oldukları, gerçekte kandaşlık bağları silinip gitti...

Yeryüzündeki hiçbir toplum, kendi aydınlarının ne yazdığını anlamak için kendi dilinden başka yabancı iki dilin kurallarını öğrenmeye soyunmaz...

Dilimiz, açıklıkla aydınlanmadıkça, ne dinimiz, ne düşünce üretimimiz yıldızlar gibi ışıldayabilir.

Çözüm önerileri

Cengiz Özakıncı'nın birkaç örnekle tanıtmaya çalıştığımız bu ilginç araştırması, kafası karışık, soruları yanıtlanmamış tüm arayış içindeki insanlarımıza çok iyi ipuçları ve çözüm önerileri vermekte, içine çekildiğimiz kısır döngüden kurtulmak için dilimizi yabancı sözcüklerden arındırmamızın ve dini de bilimi de günlük yaşantımızı da kendimizi anlatmaya en uygun abc ile ve öz Türkçe olarak sürdürmemizin önem ve gerekliliğini vurgulamaktadır.

Kitap Bellek Yayınevi'nce 1994'te basılmış olup 259 sayfadır. İçindeki yazılar yedi konu başlığı altında toplanmış, dipnotlar, dizin ve Meral Karaca tarafından hazırlanmış olan bibliyografya eklenmiştir. "Din ve Dil" adlı bu yapıtın, geçmişimizi ve bugünümüzü kavramada hepimize, özellikle de gençlerimize iyi bir uyarı ve yol gösterici olacağı kanısındayım.

Eylül 1995

Birey Olma ve Yurttaşlık Bilinci

Doğup biraz büyüdükten sonra kendimizi hep bir yere ve bazı kişilere ait olarak algılamışızdır: "Ahmet Bey'in oğlu", "Ayşe Hanım'ın kızı", "Hasan Efendi'nin torunu", "66 numaralı evin oğlan çocuğu", "mahallenin çocuğu"... Okula başladığımızda ise "ilkokulun 60 numaralı öğrencisi", "ortaokul 3. sınıf öğrencisi", "lisenin 296 numaralı fen kolu öğrencisi' diye tanımlanırız... Hastanede hastaların, "15 numaralı yatağın hastası" ya da "55 numaralı hasta" diye anılması çok olağandır.

Üniversitelerde ise öğrencilerin, "tıp fakültesi öğrencisi", "fen-edebiyat öğrencisi" diye belirlenmesine, bir meslek sahibi olunca da "hâkim bey", "doktor hanım", "memur bey", "öğretmen hanım" diye nitelendirilmelerine gündelik yaşamımızda alışagelmişizdir, yadırgamak aklımıza bile gelmez. Oysa hepimiz, birbirinden gerek görüntü, renk, boy bos, ses tonu vb., gerekse beyinsel ve ruhsal (tinsel) yapı açısından çok çok farklı varlıklarızdır. Algılama ve tepki gösterme biçemimiz, heyecanlarımızı anlatmamız ya da kendimize saklamamız, sevinç ya da öfke belirleyen davranışlarımız, insanlarla ilgilenişimiz, iletişimimiz, öğrenme ve çalışma yöntemlerimiz, sanat ve bilim dalındaki yeteneklerimiz, yaşamdan beklentilerimiz, düşlerimiz hep birbirinden farklıdır.

İçine doğduğumuz yöre, aile, ekonomik durum, okuduğumuz okullar, karşılaştığımız öğretmenler, okuyabildiklerimiz, küçük yaşta yaşadığımız olumlu ya da olumsuz olaylar, bizi birbirinden farklı bireyler yapmıştır. Bütün bu özelliklerimizle biz Ahmet Koç, Ayşe Yüksel, Ali Üstün ya da Fazilet Büyük'üzdür. Bir adımız, bir özel kim-

liğimiz vardır. Ailemizin, okulumuzun, işyerimizin dışında, toplumun bizi etkilemesinin de dışında, kendine özgü bir bireyizdir. Kendi aklımız, yetenek ve becerimiz, bir kimliğimiz vardır; sevdiğimiz sevmediğimiz şeyler, giyim, konuşma, yemek yeme, selam verme vb. biçemimizle, beklenti, amaç ve ilkelerimizle, güçlü ve zayıf yönlerimizle benliğimizi oluşturmuşuzdur.

Yanlış da olsa doğru da olsa, kendi kararlarımızı verme ve de sonuçlarına katlanma, düşkırıklığından yılmama, her şeye yeniden ve yeniden başlama gücünü elde ettiğimizde; güdülen, yönetilen, yönlendirilen sıradan biri, sürünün herhangi bir koyunu değil, bulunduğu ortamın olmazsa olmaz bir bireyi durumuna ulaşmış olur, var olmanın anlamını algılarız.

Bir insanın, yalnızca birey olması da yeterli değildir; insanın birey olduğunu algılaması, onu yaşaması, ondan yararlanması ve bu yolla başkalarının etkisinde kalmayan, kendisine söylenen, önerilen her şeyi kendi akıl süzgecinden ve deneyimden geçirebilen özgür insan olabilmesi gerekir.

Eğitimle, yaşam deneyimiyle, deneme-yanılma yöntemiyle, hatta el yordamıyla, arayış içinde geçen yıllar sonunda, er ya da geç birey konumuna varmış özgür insan, aynı zamanda hak ve sorumluluklarının bilincine ulaşmış iyi bir yurttaş kimliği de kazanmıştır.

Ancak bilinçli yurttaşlar, birey olduklarını kavrayan, özgüvene ulaşmış, açıkgöz şarlatanların güdümünden kurtulmuş insanlar olarak, olması gereken, gelişen, ilerleyen, aydınlıklara, yeni çağlara ve uygarlığa koşabilen 'çağdaş toplum'u oluşturabilirler.

Bilinçli yurttaşlar, hem evrensel insan, çocuk ve kadın haklarına inanmış ve onların savunucusu olmuşlardır hem de doğayı, hayvanları, tarihi, emeği esirgemeyi insanlık görevi olarak benimsemişlerdir. Birey ve yurttaş olmanın erdemlerini soluyanlar, bu durumun yalnızca kendileri için değil, yeryüzünde tüm yaşayanlar için de geçerli olmasını isterler. Bunun için de insanlararası her türlü ayrımcılığa, savaşlara, işkenceye, yoksulluğa, haksızlıklara karşıdırlar. Bu kar-

şı oluşlarını duygusalca dile getirmekle kalmaz, eylemli olarak savaşımını yaparlar; kendilerine yapılmasını istemedikleri hiçbir şeyin, dünyanın neresinde olursa olsun, bir başka insana, bir başka canlıya, bir doğa parçasına yapılmasını istemez, buna asla izin vermezler. "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" demez, her türlü haksızlığa, yanlışlığa, kötüye kullanıma karşı çıkar; dürüstlüğü, kendine ve diğerlerine saygı duymayı ilke edinir, başkalarının da aynı şekilde davranmasını bekler, önerir ve de çevrelerine örnek olur, örnek davranışlar sergilerler.

Sorumluluk bilinci gelişmiş yurttaşlar, kendi kendilerine hesap vermeyi, duygu ve davranışlarını denetlemeyi, özeleştiriyi, yeri geldikçe de kendileriyle alay etmeyi yaşam biçemi (üslubu) olarak benimsemişlerdir. Yanlışlarını bu yöntemlerle giderip, hoşgörülü olma, başkalarını anlama ve sayma, bunun için de yaşantılarını sınırlayabilme olgunluğuna kavuşan gerçek bireyler demokrasiyi oluşturup yaşatabilirler.

Birbirini incitmeden, kendi haklarını başkasının haklarıyla sınırlayabilen, insanlararası ilişkileri düzenleyen kurallar dizini içinde yaşamayı özümsemiş insanlar için, uygun yaşanabilir ve de sürdürülebilir bir yönetim ve bir yaşam biçemidir demokrasi. Yoksa herkesin her istediğini her koşulda yapabileceği, böylece kargaşaya, şiddete ve anarşiye yol açan bir düzen değildir.

Demokratik bir düzen ve yaşamda kendini geliştirip özgür birey konumuna gelen insanın, toplumunu, toplumları ve tüm dünyayı daha iyiye, daha güzele ve daha uygar duruma getirme ödev ve sorumluluğu ise, ancak ve ancak, örgütlenmesiyle gerçekleşebilir.

Tek tek bireylerin yaratıcılıklarının bir araya gelerek ortak amaçlar doğrultusunda alacakları yol ve gerçekleştirecekleri olumluluklar demokratik bir toplumun temelidir. Burada ise başarı, eşgüdüme, disipline, ortak çalışmaya uyum sağlama yolunda bencil duyguları denetime almaya bağlıdır.

Bilinçli insan ve sorumluluk sahibi yurttaşın bunu da aşması, is-

ter sanat ve sporda, ister bilimsel konularda, isterse sosyal içerikli örgütlenmelerde "ben"lik duygusunu yenmesi, "birlikte yaratma"nın erdem ve coşkusuna varması ve gönüllülüğü, bir şeyi maddi bir beklenti olmadan yapmanın vereceği mutluluğu kavraması gerekmektedir.

22.10.1995

HABITAT II Başlarken...

Yeryüzünde, doğa'nın ve insan yaşamı'nın evrimi akılalmaz uzunlukta bir süreç içinde olagelmektedir. Bir insanın yaşam süresi dikkate alındığında, büyük değişimlerin birazına bile tanık olmak olanaksız gibi gelmektedir. Buna karşın, yine de kısacık yaşamımızda, gözlerimizin önünde büyük değişimlerin, bazen de olağanüstü devrimlerin oluşabildiği bir gerçek. Böyle bir olasılığın her zaman var olduğunu usumuzda ve beklentilerimizde bulundurup düşlerimizde ve düş kırıklıklarımızda bundan güç alamaz mıyız? Aslında yaşamın kendisi de bir çelişkiler, artılar eksiler yumağı değil de nedir?

Gelişen dünyamız, çoğalan insanlarımız, bir yandan da bulduklarını ve yarattıklarını yok etmeye çalışıyor, çok tutulan bir yabancı deyimle "terminatör" olup çıkmış! Var olan herşeyin yok olması pahasına, yeniler oluşuyor ve oluşan her şeyin bir ucundan "yok edicilik", "zarar vericilik" fışkırıyor. Bunlarda savaşılırken bir başka sorun üretiliyor, bu kez bu yeni soruna çözüm aranıyor. Yaşam, tüm insanlığı bir kısır döngüye sokmuş, biz insancıkların koşuşturmasına, kavgasına, yitip gidişine, yine de bıkmadan, usanmadan üreyip duruşuna, hem katil hem de kurban oluşuna kıs kıs gülüp dalgasını geçiyor sanırım...

Bütün bunlara karşın, bugün onurla savunduğumuz, savundukça güçlendiğimiz, iğneyle kuyu kazarcasına ağır ilerlese de zaman içinde geliştiklerine tanık olduğumuz, evrensel değerler, evrensel değer yargıları kapsamındaki kazanımlar, umudun, düşlerin gerçekleşebileceğinin birer kanıtı olarak ortada...

Bu gelişme ve değişmenin en verimli ve sağlıklı olanı da insan-

larımızın, yavaş yavaş da olsa kendilerinin varlığını, birer birey olduklarını, çok önemli olduklarını ve söz haklarının bulunduğunu algılamaları, "ben de varım" diyerek örgütlenmeye başlamaları, örgütlenmenin gerekliliğini ve olmazsa olmazlığını kavramaya başlamalarıdır!

21. yüzyıla taşınırken en önemli gelişimi, "bireyin kendini yurttaş olarak algılaması", tek başına hiçbir şeyin üstesinden gelemeyeceğini, ancak ortak payda da birleşip örgütlenebilirse, var olma savaşımı yapabileceğini ve dünyayı, çevreyi, her türlü yok ediciliği değiştirebileceğini kavraması ve ilk adımlarını atmasıdır kanısındayım.

20. yüzyılın son yıllarında, gelişmiş ya da geri kalmış olsun tüm ülkeler ve yöneticilerce algılanabilen bir başka büyük gerçek de ilerlemenin ve değişimlerin, "devlet", "yerel yönetimler" ve "sivil toplum örgütleri"nin el ele vermesi ve işbirliği kurmasıyla sağlanabileceği olgusudur. Yalnız kendi çıkarlarını düşünme güdüsüyle, birer "terminatör" konumunu almış olan çarpık sanayileşmeye, plansız programsız göç ve kentleşmeye, doğayı ve insanları yok edici her türlü üretime, silah, uyuşturucu ve fuhuş mafyasına karşı çıkılarak yerküre üzerinde canlı-cansızların birlikte, akılcı bir uyum ve barış ortamında yaşamasının sağlanması için bir başka seçenek olmadığı, tüm taraflarca anlaşılmış ve ite kaka da olsa, ilk adımlar atılmış, ilk olumlu örnekler gerçekleşmiştir.

HABITAT, bu gerçekleri bir kez daha vurgulamak ve kanıtlamak için çok önemli bir "süreli alan", yine dilimize sokulmuş bir deyişle, "platform" oluşturmaktadır. Belli bir süre söz ve eyleme açılacak olan bu alanı, gerek ülkemiz gerekse tüm insanlık için en iyi şekilde değerlendirmeli, temsil ettiğimiz kurumlar ve bireyler olarak böylesi bir uluslararası oluşumda gözlem ve deneyimlerimizi arttırmalı, dünya yurttaşı olmanın bilincini yakalamalıyız.

Çok yönlü, çok katılımlı ve çok başlı oluşumların, ilk saptanan ilke ve yönlerde, istenen, amaçlanan emir-komuta zinciri içinde süremeyeceği, büyük karmaşa, kırgınlık ve şaşkınlıkların yaşanacağı,

yenir yutulur olmayan dedikoduların, yanlış anlama-anlaşma ve hatta iftira ve kavgaların olabileceği de göz önünde tutulmalıdır. Bir yandan da tüm bu olumsuzlukların etkisinde kalmadan, çoğu söylentiden ve doğru bilgilenmemekten oluşan önyargılardan arınarak ya da tüm bunları bir süre için buzdolabına kaldırarak elden gelen, sakin ve akılcı bir tutum içinde yapılmalı, bu üç farklı oluşumun acı tatlı yemişleri derlenip değerlendirilmelidir.

Son günlerde hızlanmış gibi görünen HABITAT II hazırlıklarında olumsuzluklar yaşanmakta mıdır? Bence fazlasıyla yaşanmaktadır. Alternatif HABITAT'lar oluşturmak bütün bunlara bir çözüm getirecek midir? Yoksa ülkemizi en iyi şekilde tanıtmak, bazı uluslararası düzeyde geçerli ve yaptırım gücü olabilecek sözlerin verilmesini, bağlantıların kurulmasını sağlamak ve bunların izleyicisi, denetçisi olmak daha yararlı, anlamlı ve kalıcı olmaz mı dersiniz?

İstanbul sokaklarının her kaldırımının pembeye değişen taşlarını, bunun için harcanan insan gücü ve parayı düşündükçe, beynim zonkluyor. "Bu güçle kaç okul yapılırdı?", "Kaç gecekondu bölgesi ıslah edilirdi?" diye kendimi sorguluyorum. Hele hele kuma gömülen paket taşlarının, olası bir aşırı yağmurda, kentimize doluşan sel suları ve oluşan göllerde nasıl yüzeceklerini aklıma getirdikçe deli olacağımı sanıyorum. Çağdışı bir yönetim düzenini geri getirmeyi amaçlayan, tüm olanaklarını bu yolda militan yetiştirmeye seferber etmiş bazı yerel yönetim ve gönüllü kuruluşların, HABITAT II içinde kendilerini göstermeye çalışmalarının, gelişme, ilerleme ve aydınlanmadan yana olan ve madalyonun öbür yüzünü çok iyi bilenleri, oluşturulmaya çalışılan vitrindeki takıyye kokusunu algılayanları rahatsız edip geri durmayı yeğlemelerine yol açabileceği doğaldır.

Buna karşın ülkemizi, çağdışı ve antidemokratik bir rejime yönlendirmeye çalışanların hükmettikleri kişi ve grupların, böylesi doğal gelişmenin oluşumunu sağlamak amacını güden uluslararası etkinliklere katılmalarının çok yararlı olacağı kanısındayım. Ne yönde güdülendirilmiş olurlarsa olsunlar, bu insanlar, yapılan çalışmalar sı-

rasında, demokrasiyi, gelişmeyi, evrensel değerleri, insanların, çocukların, kadınların eşit katılımlarının yarattığı olağanüstülükleri, verimi, doğa ve çevre uyumunun güzelliğini, insanlığı, dünyamızı ve evreni bekleyen tuzakları, bunları, önlemek için yapılması gerekenleri kendi akıllarıyla algılamak olanağını buralarda bulabilecek ve eninde sonunda başlarını, gömdükleri kumdan çıkaracak, dünyayı "kendi gözleriyle görme" olanağını bulacaklardır.

HABITAT ve benzeri dünyaya açılan pencereler, kulluktan bireyliğe, ümmetten uluslaşmaya giden yolun anlamını, bütün bu erdemleri bugüne dek göremeyenlere gösterecek, çağımızda, kadınları yeterli bulmayıp parlamentoya sokmayan, ayaklarını başkalarına yıkatan ve ağırlığınca altınla tartılanların ne denli çağdışı, gerçek dışı kaldığı bir kez daha gün ışığına çıkacak, en büyük tepki ve darbe, yıllardır yalnızca söyleneni, emredileni yapan, erkek cinsini tahrik ettiği varsayımıyla sımsıkı sargılanan kadın kesiminden gelecektir, çünkü ne yapılırsa yapılsın, insan aklı, mantığı, içgüdüleri ve kendini, dünyayı, evreni, gerçek yüzüyle tanıması belki geciktirilebilir, ama asla engellenemez!..

HABITAT II başlarken bugüne dek yapılan tüm eleştiriler, tepkiler saklı kalma koşuluyla, tüm taraflar el ele vermeli, tartışmaları bir yana bırakmalıdırlar. Her birimizin ülkemizi temsil ettiğimiz gerçeğinden ve bunu en iyi şekilde yapmamız gerekliliğinden hareketle, yeni bir coşku, kararlılık ve sakinlikle, olabildiğince verimli ve sonuç alıcı bir çalışma içine girmeli, olası aksaklıkları gidermede elden geleni yapmalı, gelmesi beklenen konuklarımızı ağırlamada Türkiye Cumhuriyeti'nin birer bireyi olmanın onuruyla geleneksel konukseverliğimizi göstermeliyiz.

31.5.1996

"Demokratikleşmenin En Vazgeçilmez Kurumları!.."

AŞKIN ELÇİ - Birçok demokratik kitle örgütünün kuruluşunda yer aldınız... Bu tür örgütlenmeleri demokratik sistem içinde nasıl konumlandırıyorsunuz?

TÜRKAN SAYLAN - Evet, ben doğru bulduğum, olması, yapılması gerektiğine inandığım her konudaki girişimlere bilgi ve deneyim birikimimle destek vermeye, oluşumları kolaylaştırmaya çaba harcıyor, yoğun yaşamımda bütün bunlara da yer ayırıyorum. Daha doğrusu bunun görevim olduğunu sanıyorum. Örneğin, yıllar yılı belli konularda çalışmalar yapmış, iğne ile kuyu kazmış, olamayacak şeyleri deneme-yanılma yöntemiyle, hatta el yordamıyla "olabilir"e ve "olur"a çevirebilmişsiniz. Şimdi yeni oluşumlarda, yeni ve genç girişimciler neden aynı sıkıntıları ve zaman yitirimini yaşasınlar. İşte ben bu aşamada biraz olsun yararlı olabildiğini görüyor, seviniyorum. Ancak bu hiç de kesin bir şey değil, çünkü insanlar çoğunlukla doğrudan kendileri o engellere takılmadan, o zaman ve enerji kaybına uğramadan yolunu bulamıyor. Bu nedenle de bugün, çok acelemiz varken, zaman yitirme lüksümüz hiç, ama hiç yokken bile insanlar salt konuşmalarla, "beyin fırtınası" dedikleri "bana göre", "benim düşünceme göre", "öyle diyorsunuz, ama ben buna karşıyım..." gibi kendilerini yeni tanıştıklarına bir biçimde kanıtlamak arzusuyla saatler, günler, aylar, hatta yıllar harcıyorlar. Oysa ben insanların, ortak paydalarını belirledikten sonra eylem içinde (bazılarına göre hizmet içinde) yani irili ufaklı ortak projeleri gerçekleştirme sırasında birbirlerini çok daha iyi tanıyabileceklerine ve kendilerini itici olmadan daha olumlu şekilde kanıtlayacaklarına inanıyorum. Bunu kendi deneyimlerimizde çok belirgin olarak gördük, görmeyi de sürdürüyoruz.

Şimdilerde dernekleşmelere, derneklere, demokratik kitle örgütü demek moda oldu. İyi de oldu. İnsanlar yaptıkları işin önemini daha iyi algılayabilecekler böylece. Diğer ülkelerde bu örgütlenmelere "Non Governmental Organizations", yani "Devlet Dışı Kuruluşlar" ya da doğrudan "Voluntary Organizations" "Gönüllü Kuruluşlar" diyorlar. Hepsinin de içeriği devletten bağımsız ve gönüllü olmaları, yurttaşların girişimleriyle, tamamen kendi isteklerine bağlı olarak oluşması...

Toplumlarda devletin, yerel yönetimlerin vb. yönetsel kurumların tek başlarına çözemediği ya da yanlış çözümler ürettiği her konuda, bu konuda kafa yoran, yeni ve farklı çözüm önerileri geliştiren insanların bir araya gelerek bir gönüllü kuruluş oluşturup var olan, ama ağır aksak yürüyen mekanizmaya destek olmaları ya da baskı grupları oluşturarak bozuk olan işleyişi yenileriyle değiştirme yolunda çaba göstermeleri, çağdaş dünyada bireylerin en özgün ve olmazsa olmaz hakları ve de ödevleridir.

Bu örgütlenmeler sağlık ve eğitim konularında olduğu gibi var, ama yetersiz olan devlete ait kurum ve yöntemlerin gönüllü örgütlerce daha iyiye, daha çok kişiye ve özellikle o hizmete ulaşma ve maddi olarak bunu karşılama gücü olmayanlara götürülmesi çalışmaları olabilir. Bütün dünya insanlarının yaşamlarının hiç olmazsa belli bir döneminde katılabildiği, bunu bir görev saydığı bu örnekteki gönüllü kuruluşlar, yüzyıllardır yeryüzündeki pek çok sorunu, kendi olanakları, özverileri ve yaratıcı güçleri ile çözmeye çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Bütün bu çalışmalar için gereken parasal kaynakların oluşturulması için de yine milyonlarca gönüllü zamanını, elinde ürettiklerini, topladıklarını ve kendi bütçesinden ayırdıklarını bir havuzda toplayarak katıldığı kuruluşun ayakta durmasını, hizmeti üretmesini sağlamaktadır. Afrika'nın ulaşılmaz köylerinde yaşayarak yerlilerin hastalıklarını önlemeye çalışanlardan tutun da, haftada birkaç saatini "görmezlere kitap okumak" ya da "yaşlılar evindeki" ihtiyarların tırnaklarını kesmek" gibi görevleri bir gönüllü kuruluş çatısı al-

tında sessizce sürdüren milyonlarca insan belki de köhne, yozlaşmış yerkürenin gerçek "insanlık" olarak niteleyebileceğimiz erdemlerini günümüze, günümüz toplumuna taşımaktadır.

Yine çeşitli mesleklerden insanların bir araya gelerek o alanda hem kendilerini, kendi haklarını korumaları hem de kendi alanlarındaki bilgi ve beceri birikimleriyle toplumlarına daha iyi ve daha doğru olan çözümleri gösterip "değişim"lerde önder olmaları, bunun görevleri olduğu bilincini taşımaları "meslek örgütleri"ni doğurmuştur. Bunun bu ileri aşaması da "sendikalaşma"dır. Çağdaş dünyamızın bu "en önemli" oluşumları artık genel olarak "insan hakları", "insanların eşitliği" ve gerçek bir demokrasinin oluşmasında önü almaktadırlar, almalıdırlar.

Bütün bunların dışında da insanların, beklentilerine aykırı buldukları düzeltilmesi, değiştirilmesi, daha güçlendirilmesi ya da korunması gereken konularda da bir araya gelip kendi ilke ve çalışma planlarını belirleyerek örgütlenmeleri, seslerini duyurmaya çalışmaları, demokratikleşmenin en vazgeçilmez alanını oluşturmaktadır. Bu tip "demokratik kitle örgütleri" genellikle, belli ilkeleri yürekten savunan, ama yalnızca savunmakla kalmayıp çözümler de üreten ve uygulayan çalışmalar yaparlar, yaptıkça kendilerini kanıtlar, yandaşlar edinir, güçlenirler. Böylece demokrasi güçlenir, gelişir, korunması, geliştirilmesi kolaylaşır.

Kuşkusuz bütün bu örgütsel çalışmalar her zaman kolay ve önü açık şekilde yürütülemez. Bürokratik engeller insanları yıldırabilir; o gün için iktidarda olanların politikalarıyla ters düşecek eleştiri ve öneriler, her ne kadar demokrasi gereğiyse de egemen güçlerce baskılanabilir. Ancak demokratik kitle örgütleri, her zaman için toplumun düşünen, tartışan, her şeyi, tepeden inme, olduğu gibi kabul etmek istemeyen bireylerini temsil ettiğinden gelişme ve değişmenin sözcüsü olduğundan, kendi iç düzenini sağlayabildiği ve gelgeç değil, ilkeli ve ilkelerinden ödün vermez olduğu sürece, kısa ya da uzun erimde o toplumda çok, ama çok önemli atılımlar ve ilerlemeler sağlayabilir, bunlara öncü olabilir.

Aksine demokratik sistemi yok etmenin ilk adımı da tüm gönüllü kuruluşları, kitle örgütlerini ve sendikaları susturmak, bastırmak ve yasaklamaktır. Örgütler susunca bireyler de baskılanmış ve koyun sürüsüne dönüştürülmüş, böylece demokrasi de askıya alınmış olur.

ELÇİ - Sivil toplum örgütü tanımı sizin için ne ifade ediyor? Bu örgütlerin devlet ve devlet kurumları karşısındaki konumu ne olmalıdır?

SAYLAN - Sivil toplum örgütleri kendi içlerinde bütünlüğü ve ilkeliliği sağlayabilirlerse çok ciddi baskı gruplarını oluşturabilirler. Bu örgütlerin devletle olan ilişkileri o günün siyasal koşullarına ve konuya bağlıdır. Kanımca devletin, kurumları ve yerel yönetimlerle sivil toplum örgütlerinin olabildiğince birbirinden yararlanmaları ve etkileşim içinde olmaları gerekir. Statik devlet kurumlarına bu yolla yeni bir dinamizm gelebilir. Ayrıca hepimizin temsilcisi olan devletin olanaklarından yararlanılması, bunların (yer, ödenek vb.) paylaşılması da sivilleşmeye yardımcı olur, olabilir.

ELÇİ - Toplumun siyasi partiler dışında örgütlenmelere girmesinin demokratik sisteme katkıları nelerdir?

SAYLAN - Siyasal partilerin dışındaki toplumsal örgütlenmeler bir bakıma birer okuldurlar. Lise ve üniversitelerde öğrenci örgütlerinde, derneklerinde çalışanlar, katılmacılığı, birlikte üretmeyi, birlikte bir şeylerin kavgasını vermeyi ve en önemlisi örgütlü olmanın güçlülük yarattığını, daha kolaylıkla çözüme ulaşılabileceğini kavrarlar. Genç yaşlarında edindikleri bu deneyim ve disiplin, onları daha sonraki yaşamlarında da mesleksel ya da ilkesel örgütlerin içine çeker. Oralarda da deneyim ve özgüven kazanan, öne çıkan insanlar için çoğu kez siyaset yolu açılır. Bu da çok doğal ve sağlıklı bir olgudur. Çünkü siyaset küçümsenmeyecek denli önemli ve değerlidir, ülkelerin ve dünyanın geleceği, daha öncelerinde olduğu gibi şimdi de siyasetçilerin elindedir. Bu mesleği ciddiye almak, oraya gidecek insanları, gençleri yönlendirmek deneyimli örgütçülerin önemli görevlerinden biri olmalıdır. Gerçek, bilinçli, disiplinli, yaratıcı ve insana

saygılı siyasetçilerin oluşumunda, öne çıkışında, sivil toplum örgütleri farkında olmadan çok önemli, hatta öncü görevler üstlenmişlerdir.

Cumhuriyetimizle birlikte demokratikleşmenin öncüleri ve yapı taşları olan dernekler, sivil toplum örgütleri de oluşmaya başlamıştır. Bunların hemen hepsi, Atatürk ilke ve devrimlerinin hedeflediği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı amaç edinmiş kuruluşlardır. Türk Aydınlanma Devrimi, bu örgütlerin itici gücünü, esin kaynağını oluşturmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Dil Kurumu'nu ve Türk Tarih Kurumu'nu kendi eliyle kurması, sivil örgütlerin değerine ve önemine en güzel kanıttır.

ELÇİ - Sivil toplum örgütlerinin önemli bir bölümü Kemalist bir çizgi taşıyor. Sizce Kemalistler neden bu yapıları kurmak gereksinimi duydu, siz bu yapılara öncülük ederken ve çalışmalarına katılırken bir Kemalist olarak neler düşündünüz?

SAYLAN - Son zamanlarda özü Kemalist ilkeleri desteklemek ve geliştirmek olan çok etkin kurumlaşmalara gidilmesi, Cumhuriyet devrimiyle birlikte doğal olarak başlayan karşı devrimin, yeni yeni serpilmekte olan demokratik düzenimizi yok etmeye yönelik bir tırmanışa geçmesine paralel olabilir; ancak ben, Kemalistlerin örgütlenmelerini ve çağdaşlaşmaya sahip çıkmalarını, gecikmiş de olsa yurttaşlık bilincine erişmeleriyle bağlantılı görüyorum. Çok sağlam temeller üzerine oturmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, özellikle laik düzenin bir siyasal din sömürüsüne dönüştürülmesi, ülkesinin çağdaş ve demokratik düzeninin korunmasında sorumluluk sahibi olduğunun bilincine varan insanların, ilk başlardaki gibi Kemalist ideolojiye dört elle sarılmalarına yol açmıştır. Bu Kemalist örgütler, günümüzdeki eğitimsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal yozlaşmayı, yanlışlıkları ve kötüye kullanımı en açık şekilde ortaya koymakta; tepkileriyle ve çözüm önerileriyle ortaya çıkmakta, halkı bilinçlendirerek, demokratik yollarla geriye gidişi engellemeye ve durdurmaya çalışmaktadılar. Yapmakta oldukları etkinliklerin en önemlisi de Türk Aydınlanma Devri-

mi'ni yeniden ve yeniden ele alarak bu konuda hemen hemen hiçbir bilgisi olmayan ya da çok yüzeysel ve yalan bir şeyler bilen insanlarımızı, konuşmalar (panel, konferans vb.) ve yayınlar yoluyla en doğru şekilde bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarıdır.

Bir Kemalist feminist olarak (bizleri böyle tanımlıyorlar ve biz de bundan büyük onur duyuyoruz) dünyanın en anlamlı devriminin sürmesi ve gelişip güçlenmesi için katkıda bulunmayı en doğal görevimiz, çocuklarımıza, torunlarımıza bırakabileceğimiz en önemli kalıt olarak görüyorum. Varlığımızın nedeni olan laik cumhuriyetimizin gerçek önemini, bizlere, bu ülkenin insanlarına sağladığı aydınlığı anlamamak, olup bitenleri tersine çevirip devrimi karalamak bence bir kara mizahtır.

Bir süre önce ülkemizde Alman ve Türk kadın akademisyenler arasında önemli bir toplantı yapıldı. Konu aşağı yukarı şuydu: "Almanya'da kadın akademisyenler ne denli başarılı olurlarsa olsunlar geleneksel erkek egemen barajları aşıp üst düzeylere gelemiyorlar ve bu nedenle üniversitelerde kadın profesör oranı ancak %1. Türkiye'de ise bu oran %30'larda. Nedeni nedir? Bizlerin tek ve somut bir cevabı vardı: "Mustafa Kemal Atatürk, bir ülkenin kalkınıp çağdaşlaşmasında iki cinsin eşitliğini temel almayı, en başlarda ilke edinmiştir. Yasalar önünde eşit olan kadın, akademik yaşamda da, Kemalist devrim gereği, yetenekleri ile eşit koşullarda yarışır ve hak ettiği yere gelir, bunu hiçbir güç engelleyemez." Bu ülkedeki aymazlar şu gerçeği hiç düşündüler mi acaba?

ELÇİ - Bugün demokratik kitle örgütlerinin sorunları nelerdir? Kitleselleşebilmeleri ve olumlu çalışmalarını çoğaltabilmeleri için neler yapılabilir?

SAYLAN - Bugün demokratik kitle örgütleri kanımca çok iyi çalışmalar yapıyorlar, yalnız katılımcıların gizil güçlerinden yeterince yararlanamıyorlar. Bu hepimizin temel sorunu ve aslında insanların kendilerinin, neleri nerelere kadar yapabileceklerinin ayırdında olmamalarından kaynaklanıyor. Bugün yalnızca bir örgüte ait olmak değil

orada en etkin şekilde yararlı olmak ve bunun için de hiç zaman yitirmemek gerekiyor. Çalışmaların akademik ve bilimsel yönde sürdürülmesinin yanında, insanlara teke tek hizmet sunarak, açıkları gidererek bütünleşmek gerekiyor. Nerede toplumsal bir açık varsa, oraya destek olmalı ve hiçbir görevi küçümsemeden çalışmalıyız. Ancak böylece daha gelişmiş, kendi aklını kullanabilen, doğru kararlar alabilecek nitelikte insanlar yetişebilir ve bunun sonucu çağdaşlaşma ve demokratikleşmemiz temellenebilir.

Demokratik kitle örgütlerinde, yönetici kadro sorunları olabilir, vardır da. Tek lidere bağlı, kör topal yürüyen örgütlerde kan değişimi olmalı, genç ve çözüm üretebilen, çalışkan, çevresini ezmeye değil uyum sağlamaya çalışan kadroların önü açılmalıdır ve en önemlisi örgütsel çalışmaların artık "boş vakitleri değerlendirme" olmadığı ve "yaşamsal önem taşıdığı" herkesçe kabullenilmelidir.

Bir demokratik kitle örgütüne üye olan insanlar da oraya kendi benliklerini kanıtlamak için değil, yurttaşlık görev ve sorumluluklarını gereği katıldıklarının bilincine varmalı, bencillik giysilerini dışarda bırakmalıdırlar. En önemlisi de, "ah vah!" etme yerine "ben ne yapabilirim" sorusunu kendi içine defalarca sorup "ne yapabileceğini, sorunların hangi ucundan, hangi sürece, hangi kararlılıkla" tutabileceğini kararlaştırıp o kimliğiyle katılabilmelidir. Böylece zaman yitimi azalmış, ortak eylemli çalışmalar kolaylaşmış, sisteme uyum sağlanmış olacaktır. Bireysel sorunlarını, kimlik kargaşasını çözememiş insanlar demokratik kitle örgütlerinde hayli engelleyici ve zaman yitirici olmakta hem kendilerinin hem örgütlerin yıpranmasına yol açmaktadırlar.

İyi organize olmuş demokratik kitle örgütleri kanımca çok iyi işlevler görmektedirler. Eksikliklerin bir kısmı da yasalarımızdaki antidemokratik ve kısıtlayıcı durumlardan kaynaklanmaktadır, bunlar aşıldığında çok daha etkin olabilecekleri açıktır.

ELÇİ - Demokratik kitle örgütleri kendi konularında devlet yönetimine ve hükümet projelerine katkıda bulunabilirler mi, nasıl?

SAYLAN - Evet, bu sorunuz çok önemli. Bir örgütün yalnızca olumsuzlukları vurgulayıp direniş yapması yeterli değil. Çözüm üretip bunu eylemli olarak kanıtlaması da gerek. Son zamanlarda "devlet"i küçümsemek, küçültmek, devre dışı bırakmak moda söylem oldu. Ben buna şiddetle karşıyım. Devlet aslında biziz, biz devletimizin karar mekanizmalarına doğru ve yeterli kişileri gönderirsek "iyi devlet"e sahip oluruz, biz hiçbir şeye aldırmaz, beş yılda bir sandığa gitmekle (hatta gitmemekle) yurttaşlık görevimizi yaptığımızı, bunun da "demokrasi" (çoğu kez de demokrasi) olduğunu sanırsak, beğenmediğimiz, eleştirdiğimiz ve kolaylıkla suçladığımız bir devletle karşı karşıya oluruz.

Demokratik kitle örgütlerinin devletin yetişemediği yerlerde devreye girmesi, "daha iyi ve daha güzel" için var gücüyle çalışması, kendini kanıtlaması ve kitleselleşmesi için büyük önem taşımaktadır. Eğitim, sağlık, mimarlık, turizm, çevre, insan hakları, kadın, tüketim, sosyal hizmetler vb. binlerce konuda bu örgütler devlet ve hükümetle özel koşulları belirlenerek ortak çalışabilir, denetim ve katkı sağlayabilirler. Her zaman düşündüğüm bir konu var. Yıllar önce, MEB okullarında yeterli dil vb. eğitim verilemediği ve sınıflar kalabalık olduğu gerekçesiyle bir özel okul furyası başladı. Orta sınıf insanlarımız bile kırıp sarıp, boğazlarından kesip çocuklarını özel-paralı okullara vermek için çocuklarının ruh sağlığını da hiçe sayarak kurslarda birer yarış atı gibi çalıştırarak koşuşturup durdular. Bugün yüz milyonları ve kurs paralarını ödeyemez duruma geldikleri için ne yapacaklarını şaşırmış durumdalar.

O dönemlerde başta okul-aile birlikleri, devlet okullarının mezunlar dernekleri, eğitimle ilgili kitle örgütleri, tüm meslek kuruluşları el ele verip devlet okullarının koşullarını, yer ve eğitim elemanı sorunlarını gönüllü kuruluşların katkısıyla çözmeye çalışsalardı, yeni okul binaları, sınıflar, açıktan nitelikli öğretmenler sağlasalardı, MEB'yi ve yasaları zorlayıp "her devlet okulunda bir yabancı dili ana dili gibi öğrenme" koşullarını sağlasalardı, sanırım kendi çocukları-

na bir dili iyi-kötü öğrettirebilmek ve üniversitelere sokmak için harcadıkları emek ve paradan çok daha azıyla başarıya ulaşabilirlerdi. Bugün imam hatip okullarından, Kuran kurslarından yakınıyorsak, bu patlamanın arka planında toplumumuzun bilinçli ve öngörülü olması gereken kesiminin aymazlığının ve yanlış ata oynamasının, Kemalizmin en önemli atılımı olan "Öğrenim Birliği Yasası"na gerektiğince sahip çıkılmamasının rolü olduğunu da yadsımamalıyız.

ELÇİ - Halkevleri ile demokratik kitle örgütleri arasında ne gibi benzerlik ve ayrılıklar vardır?

SAYLAN - Halkevleri, ilk kuruluş dönemlerinde sanırım ülkemiz için çok önemli görevler yaptı. Adlarına uygun, halkçılık ilkemize uygun eğitim ve kültür yuvaları oldular. Lise öğrencisiyken haftada bir gün ulaşabildiğimiz Eminönü Halkevi'nde bir tiyatroyu tanıdığımı anımsıyorum; münazara olayına ilk kez orada tanık olduk. Çok çok önemli kurumlardı bunlar. Köy enstitüleri ve halkevleri kanımca, günümüze uyarlanmış şekilde yeniden oluşturulmalı, yaygınlaştırılmalıdır. Halkevleri demokratik kitle örgütlerinin en yaygını, tabana en çok yayılmış olanı olmalı, bu ilkelerle yürütülmelidir. Kısır particilik, bölgecilik yapmamalı ve belli kişilerin yönlendirdiği gruplaşmaları aşmalı, ilk başlardaki coşku ve güveni yeniden yaratmalıdırlar.

ElÇİ - Demokratik kitle örgüleri zaman zaman bir araya gelip ortak davranışlara giriyorlar. Bunun faydaları nelerdir, demokratik kitle örgütlerinin merkezi bir birliği ya da platformu olmalı nudır?

SAYLAN - Demokratik kitle örgütlerinin gerek oldukça bir araya gelip ortak eylem ve etkinlik yapmalarını çok sağlıklı buluyorum. Toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren konularda bu örgütlerin ortak paydada birleşerek bildiri sunmaları, yürüyüş ya da direniş yapmaları, yargıya başvurmaları çok anlamlı ve güce güç katan, yarınların daha güzel olacağına güveni sağlayan etkinlikler bunlar. Türkiye'de bu çalışmalar çok iyi yürüyor. Her konuda fikir ve ilke birliği olmayan örgütler bir bakıyorsunuz, antidemokratik, antilaik olaylar karşısın-

da kenetleniyor ve güçlü bir baskı unsuru oluyor ve o olay durabiliyor. Mimari ve çevresel olaylarda da bu böyle. Eğer biz Türk toplumu olarak sivil örgütlenmelerin ve örgütlerarası beraberliklerin kendi ülkülerimiz için de ülkemizin demokratikleşmesi için de ne denli önemli ve gerekli olduğunun bilincine varır ve bu tip eylemlerde ödünsüz bir araya gelebilirsek, var olduğumuzu çağdaş Türkiye'yi he zaman ve hep birlikte, her yanlışlıkta esirgeyip savunabileceğimizi kanıtlayabilirsek kısa sürede çok yol alabiliriz. Tepki gösterilen ya da savunulan olaylar bugün için bizi doğrudan ilgilendirmese de yarın hepimizin ufkunu karartacağını artık anlamalıyız. Bu konuda en acı örnek olarak seçimlere gereken önemi vermemek ve küçümsemek olgusunu gösterebiliriz. Birçok insan havanın güzelliği, yaz tatili vb. nedenlerle sandık başına gitmemiş ve kendini yurtsever sayanlar sandıklarına sahip çıkmayıp görev almamış, görevi terk etmiş, oyların çöpe vb. yerlere gitmesine, değerlendirilmemesine doğrudan ya da dolaylı olrak katkı sağlamışlardır. Kanımca "yurttaşlık bilincini özümsemek", demokratikleşme ve çağdaşlaşma yolunda kör topal, mehter marşı temposuyla yürümeye çalışan ülkemizin en önemli sorunudur, bunu aştığımız zaman Türk Aydınlanma Devrimi'nin hızını kesen temel engel de ortadan kalkacaktır.

Sorunuza gelince, demokratik kitle örgütlerinin birbirlerinden haberdar olmaları için elden gelen yapılmalı, ancak ayrı grupların kendilerine özgü yaratıcı güçleri baskılanmamalıdır.

ELÇİ - Hangi örgütler içinde çalışmalarınız var. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'ni anlatır mısınız?

SAYLAN - Bildiğiniz gibi ÇYDD'nin Genel Başkanı'yım ve bundan büyük onur duyuyorum. 1986 yılında kurulan derneğimiz 250 üyeyle çalışmalara başladı, bugün genel merkezimize kayıtlıların sayısı 3 bini buluyor. 20 ilde, İstanbul'da 7 ilçede şubelerimiz oluştu. Her gün yeni üye ve yeni şubelerle ilgili çalışmalar artarak sürüyor. ÇYDD, Atatürk ilke ve devrimlerini korumak, geliştirmek, bu yolla çağdaş insan ve çağdaş topluma ulaşmak amacını güdüyor ve ilke-

lerinden ödün vermeyen, kafası karışık olmayan insanlarla çalışmalarını yürütüyor. Kuruluşumuzdan beri önemli günler ve konularda, uzman kişileri paneller, konferanslar aracılığıyla konuşturmak, topluma, kitlelere gereken mesajları ulaştırmak, bu konferansları okullara, üniversitelere ve tüm ülkeye taşımak bizler için temel görev oldu.

Eğitim komisyonumuz aracılığıyla çeşitli konularda kitaplar oluşturarak daha çok kitleleri aydınlatmak, yol göstermek ve demokratikleşmeye katkı sağlamak en önemli çalışmalarımız arasında, Çağdaş Eğitim ve Yazma Uğraşı adlı eğitime yönelik kitaplarımız üçüncü baskılarını yaptı. Çağdaş Kültürümüz ve Kadınlar ve Siyasal Yaşam adlı kitaplarımız tükendi. Türkiye'nin Ders Kitapları adlı incelememiz birçok eğitimciye yol göstermeyi sürdürüyor. Çocuklara öyküleri içeren 'Çağdaş Çocuk 1' tükendi. Çocukların öykü ve resimlerinden oluşan 'Çağdaş Çocuk 2' bitmek üzere. 1993 Kasımı'na TÜYAP'a yetiştirilen Geçmişten Geleceğe Atatürk adlı kitabımız 6 ay içinde 3. baskısını yaptı. 1994 TÜYAP için "Yaratıcı Toplum Yolunda Sanatın Eğitime Katkısı" konulu kitabımız basıma hazırlanıyor, ayrıca Aybay Vakfı ile Yunus Nadi yarışmalarının 1.'lik ödüllerini kazanan Serap Yazıcı'nın Laiklik ve Türk Aydınlanma Devrimi konulu iki önemli çalışması da yayına hazırlanıyor. 'Çağdaş Çocuk 3' de yolda.

ÇYDD çok ciddi araştırmalar sonucu Türkiye için gerekli değişiklikleri içeren bir eğitim raporu hazırlayarak MEB'yi basına sundu. Çok ses getiren bu rapor, bu yıl yeniden gözden geçirilerek günümüze uyarlandı. Yine gerekli yerlere iletilecek ve uygulanması istenecek.

Çok çeşitli komisyonlar halinde çalışan derneğimiz bu yaz İstanbul'da 6 adet yaz okulu oluşturarak çocukları sokakta oynamaktan kurtaran bir çalışma, bir deney yaptı. Çok başarılı sonuçlar alındığından gelecek yıl 100 okulda bu çalışmayı sürdürmeyi düşünüyoruz. Kış döneminde ise çeşitli okullarda velilere ve öğrencilere yönelik kış okulları oluşturuluyor.

Sağlık Bakanlığı'yla yapılacak bir sözleşme sonunda İstanbul'da ÇYDD'nin bakanlıkla ortak yürüteceği 5 adet sağlık merkezini, özellikle gecekondu bölgelerinde hizmete sokacağız.

Geçtiğimiz günlerde MEB ve Singer AŞ ile yaptığımız bir protokol uyarınca, ülkemizin doğudan batıya 249 Halk Eğitim Merkezi'nde kadınlarımız için yapılacak dikiş nakış kurslarında ÇYDD'nin eğitici kadroları, kadın sağlığı, çocuk sağlığı ve eğitimi, çevre, atıkların değerlendirilmesi, yurttaşlık bilinci, devrim tarihi, çağlar boyunca kadın gibi konularda aydınlatıcı ders ve bilgiler vermeyi üstlendi. Bugünlerde bu çok önemli çalışmanın hazırlıkları içindeyiz. Derneğimiz, eğitime büyük ağırlık verdiğinden okuma zorluğu çeken çocuklara burs, yardımcı dersler, ücretsiz kurs, yurt vb. sağlama çalışmalarını aralıksız sürdürüyor. Bütün bu çalışmalar için gerekli parasal kaynakları sağlamak için de kültürel ağırlıklı (konser, bale, tiyatro vb.) sosyal etkinlikleri gerçekleştirmek için bir grup arkadışımız özveriyle çalışıyor. Benim zamanım çok bölünmüş durumda, bir yandan üniversitedeki eğitim ve hasta bakımı çalışmalarıma devam ediyorum, bir yandan da Lepra Hastanesi Başhekimliğimi gönüllü olarak sürdürüyorum. Burayı yaşatmak için Cüzzamla Savaş Derneği ve Vakfı olarak yoğun çalışmalar içindeyiz ve bunları sürdürmek zorundayız. Bu programda kırsal kesimden 500 yoksul, sıfır noktasının altındaki çocuğa kurs sağlıyoruz.

1990 yılında kurduğumuz İ.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'mizin çalışmaları, Prof. Dr. Necla Arat'ın başkanlığında çok büyük atılımlarla sürüyor. Ben burada kadın araştırmaları yüksek lisans programının kadın sağlığı derslerini koordine ediyorum. Yeni ve çok önemli bir alan olan kadın sağlığı konusunda 1995 Haziranı'nda İstanbul'da yapılacak bir sempozyumun da düzenleyicisiyim.

Bunun yanında İÜ Atatürkçü Düşünce Kulübü'nün danışman üyeliğini üstlendim, gençlerle Kemalizmi daha iyi tanımak ve tanıtmak için yoğun bir program hazırlıyoruz.

Sözlerimin ve söyleşimizin başına dönersek ben, Mustafa Kemal Atatürk'ün bir kızı ve onun açtığı ışıklı yolda kendini bulan, ayakları üzerinde durabilen bir yurttaş olarak bilgi ve beceri birikimimle elimden geldiğince her kişi ve kuruma katkıda bulunmaktan usanmıyorum, emeklerin belki bir bölümü boşa gidiyor, nefes tükettiğinizle kalıyorsunuz, ama öyle güzel sonuçlarını da görüyorsunuz ki... İşte, ulusumuza güven, onun her bireyinde var olduğuna inandığım, gözümle gördüğüm, elimle tuttuğum "ham zekâ"ya ve "gizilgüç"e güven daha uzun yıllar bu yolda çalışmam için gerekli enerjiyi sağlıyor ve beni çok, ama çok mutlu kılıyor.

Ocak 1994

DEVRİMİN BÜTÜNLENMESİ
POLİTİKA YAZILARI

Yurttaşlık Bilincimize Ne Oluyor?

19. yüzyılın teslimiyetçi uyuşukluğundan kurtulup Büyük Atatürk'ün aydınlattığı çağdaş yolda yirminci yüzyılı yaşayan genç ve dinamik Türk ulusu, çocuğundan yaşlısına tüm bireyleriyle ülkesine, haklarına, ödevlerine ve kendisine sahip çıkmış, uzun yıllar bu yolda hiçbir ödün vermemiştir. Bizler 19 Mayıslarda, 29 Ekimlerde göğsü övünçle dolan, kalbi gururla çarpan, 10 Kasımlarda en can yakınını yitirmişçesine göz yaşlarına boğulan bir kuşağız. Çağdaş jimnastik giysilerimizle, elimizde flamalarımızla sokaklarda ve stadyumlarda kızlı erkekli Türk gençliğini simgelediğimiz günler yaşamımızın en değerli anılarıdır. Bugün bile yarım yüzyılı devirmiş insanlar olarak ülkemizin özgürlüğü, gelişmesi, insanlarının gönenci için canımızı vermeye hazır olmamızı, beşikten başlayarak Atatürk ilkeleri ve vatandaşlık bilinciyle yoğrulmamıza borçlu olsak gerek.

Bunca yurtiçi ve yurtdışı olay yaşayıp bugüne geldiğimizde, çağdaşlaşmasını yürekten dilediğimiz ülkemizde tek tek insanlarımızın yurttaşlık (vatandaşlık) bilincinden giderek uzaklaştıklarını, varolma, ayakta durabilme çabası dışında hiçbir değer yargısı tanımayan, ilkesiz ve tepkisiz bireyler halini aldıklarını üzüntüyle gözlüyoruz.

Bütün benliğimizle sevdiğimiz ülkemizde olup bitenler, yazılıp söylenenler karşısında biz nasıl böylesine vurdum duymaz kalabiliyoruz; nasıl "bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın" diyebiliyoruz? Neden yurttaşlar olarak, toplumumuzu, komşumuzu, arkadaşımızı, yoldan geçeni ilgilendiren olaylar, haksızlıklar, yanlışlıklar konusunda sessiz kalıyoruz, hatta birazcık ses çıkarmaya kalkanları baskılıyor, "Aman karışma, başına dert mi arıyorsun" diyoruz?

21. yüzyılın saygın, güçlü ve uygar bir ülkesi olabilmenin koşulu, toplumu insan olma bilincine sahip, hakkını ve ödevlerini bilen bireylerin oluşturmasıdır. Ne toprağından petrol fışkırması ne derelerinden altın akması ne de kutsal güçlerle donandığını vehmeden fanatik öncülerin çıkması gelecek yüzyılın ülkelerini uygarlık çizgisi üzerine çıkarabilecektir. Gelecek, bilinçli düşünen, nedenleri niçinleri soran, fikrini özgürce söyleyebilen, tartışan, üreten insanlarındır, ağzı laf yapan birilerinin peşinden sürü halinde gidenlerin değil.

Cumhuriyetimizin en belirgin simgesiydi

Gözümüz gibi sakındığımız, adına türküler düzdüğümüz, yerli mallarını övünçle yiyip giydiğimiz, dağlarına taşlarına, köylüsü kentlisi tüm insanlarına kurban olduğumuz ülkemizde neler değişti? Otobüslerde kalkıp yer verdiğimiz, komşularımızı sevip saydığımız, sıramıza razı olduğumuz, mazlumun hakkını korumak için tanıklığa koştuğumuz günler ne kadar gerilerde kaldı?

Galiba her şey ezanla başladı. Narin minarelerimizden güzelim Türkçemizle her sabah bizi en büyük ibadete, çalışmaya çağıran ezanı Arapça duyuverdik birdenbire. Biraz şaşkınlık, biraz öfke, biraz oldu bitti... Arabistan çöllerini çağrıştıran melodiyi şimdilerde de teypten ve hoparlörlerle dinleyip duruyoruz, anlamını bile bilmeden.

Cumhuriyetimizin en belirgin simgesi olan Türkçe ezanımızı bir siyasal ödüne kurban ettiğimizden beri on yıllar geçti, bizde hiçbir tepki yok!.. Umarım gelecek kuşaklar, bu ilk geriye gidişi uygun şekilde değerlendireceklerdir.

Atatürk devrimlerine, ilkelerine ve vasiyetine art ardına tırpanlar atılıyor bu ülkede, yüreğimizin itici gücü, çocuklarımızın adı, okul kitaplarımızın paragraf başı olan "devrim" sözcüğü dillerden kaldırıldı, bir sürü benzeriyle birlikte. Bize çağdaş dünyanın kapılarını açan "laiklik" ilkemiz paramparça edildi, oysa biz bu ilkeyle emzirilmiş, bu ilkeyle eğitilmiştik; Türkiyemiz'de yobaz baskıların yok ol-

duğunu öğrenmiş ve yaşamıştık. Sonra biradeker takkeler poturlar, tespihler, kara çarşaflar sardı çevremizi, aptessiz cuma namazları kılınmaya başlandı. Garabet Kuran kursları sardı ülkeyi. Televizyonu seyretmeyen, Atatürk'ü tanımayan, düşünemeyen, kafası karmakarışık gençler üretilmeye başlandı. Zorunlu din dersi konuldu Cumhuriyet okullarına. Yüzlerce imam hatip okulu açıldı kentlerde. Yoksul kesimin yetenekli çocukları seçilip eğitildi buralarda, ardından üniversitelere girmeleri sağlandı. Gerçek inanmış dindarlar bile din adına oynanan bu oyunlardan hoşnut kalmadılar. Ve birkaç gazete ve yazarın dışında kimseden bir tepki gelmedi, gelemedi. Çağdaş Türkiye isteyenler hainlikle, solculukla suçlanmaktan korktular. Oysa, atasözümüzdür: "Korkunun ecele yararı yoktur."

Köy Enstitüleri kapatıldı, halkevleri kapatıldı, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu yok edildi, üniversiteler özerkliklerini yitirdi, kazanılmış çeşitli haklar kısıtlandı. Sanki ülkemiz çağdaşlaşma hedefine ters yönde geri geri ilerler oldu, sesimiz çıkmadı, "Bize ne" dedik, "beni doğrudan ilgilendirmiyor ki..."

Her gün yolsuzluklar yazıldı, çizildi umursamadık. "Gemisini kurtaran kaptan" dedik, alkışladık, vergilerimizden zengin olan açıkgözleri, hatta "ah ben de bu denli akıllı olabilseydim, köşeyi dönebilseydim" diye geçirdik içimizden.

Çağdaş insan olarak, daha doğrusu olmak zorunda olarak en büyük ayıbımız ise yıllardır sürüp giden işkencelere tepkisizliğimizdir. Acaba kendi ayaklarımıza falaka çekildiğinde ya da en yakınımıza elektrik bağlandığında mı tepki göstereceğiz, işkencenin insanlık dışı olduğuna dair? Biz nasıl böylesine vurdum duymaz, böylesine aldırmaz ve "adam sendeci" olabildik? Biz ki Türk ulusu olarak merhametliyiz, insan severiz, haksızlığa dayanamayız, ister sağcı ister solcu olsun o gencecik insanlara, orta yaşlı zanlılara nasıl ve ne hakla işkence edebildik, ne hakla ilk oturumda (celsede) salıverilecek suçsuz adamları yakıştırma suçlamalarla yıllar yılı içerlerde tutabildik? Hangi yazılmamış kural, hangi önyargı, hangi insanoğlunca uygulandı,

kimlerce onaylandı? Birkaç köşe ya da haber yazarı dışında hangimiz işkence yaptıranlara, yapanlara karşı çıktık, hangi bilim adamı toplumumuzu saran bu korkunç davranış sapmasını inceleyip çözümlerini önerdi, hangi yasal organ her işkence duyurusunu ihbar kabul edip soruşturmaya ve cezalandırmaya kalktı?

Tarihimize "Taş gibi delikanlılarımız varken neden cop kullanılsın?" sözleri ve benzeri deyişler kuşkusuz bir kara leke gibi geçecektir. Ya, bu ve benzeri söz ve olaylara dudak büküp geçen bizlerin tepkisizliği, medeni cesaretsizliği nasıl yazılacak nasıl yargılanacak acaba?

Yarışta varsak

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ilkesiz ve tepkisiz insanlar olup çıktık ve ne yazık ki bu uyuşukluğumuz, aldırınazlığımız bizi adım adım geriye götürecektir ister istemez. Uygarlık bayrağı çağdaş, eşitlikçi, laik, hakkını arayan, düşünen, tartışan, konuşan, tepki gösteren, ilkel insanların saygın ellerinde taşınır.

Biz bu yarışı kaçırmak istemiyorsak, biz çocuklarımıza, torunlarımıza daha iyi bir dünya bırakmak istiyorsak, en başta kendimize yapılmasını istemediğimiz hareketlerin kimseye yapılmasına izin vermemeliyiz, isterse bu haksızlıklar dünyanın öbür ucunda olsun.

Türk insanı varlığımızın nedeni olan Atatürk ilkelerinden hiçbir ödün vermeden, ancak bunlara yeni çağdaş değerleri de ekleyerek, düşünen, konuşan, tartışan, bilinçli, ilkeli ve haksızlıklara tepki veren bir vatandaş, bir yurttaş olmak zorundadır, bu ona tarihin verdiği ana görevdir.

21.6.1988

Devlet Mekanizması ve Gönüllü Kuruluşlar

Demokratik ülkelerde devlet, yurttaşların birey ve toplum olarak rahat ve huzur içinde yaşamalarını sağlayan bir örgütlenme sistemidir. uzmanlaşmış bürokratlardan oluşan resmi kuruluşlar, halkın seçtiği temsilciler aracılığı ile yönlendirilir, yönetilir ve denetlenir. Ancak uygulamalar bu sistemin istenildiği kadar çabuk, devingen, esnek ve pratik çözümler yaratıcı boyutlar kazanamadığını ve pek çok konuda desteğe gereksinim doğduğunu göstermektedir. Kısacası "devlet baba" ya da "devlet ana"nın her türlü sorunun üstesinden gelmesi olanaksızdır. İşlerin sağlıklı ve hızlı yürümesi, düzenin halkla bütünleşebilmesi, devletin yurttaşlarla el ele sorunları çözebilmesi için bütün uygar ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de gönüllü kuruluşlara gereken önemin ve yerin verilmesi gerekmektedir.

Gönüllü kuruluşlar, kültür birikimi engin ülkelerde, yüreği insan sevgisi ve topluma hizmet aşkıyla dolu bireylerin geliştirdiği kurumlaşmış oluşumlardır. Buralarda insanlar, ilgi duydukları konularda, hiçbir çıkar gözetmeden iş ve çözüm üretmek, bunun için özel yaşamlarından zaman ayırmak ilkesini güderler. Bu davranışlar çocuklara küçüklüklerinde aşılanır ve bireylerin bencil ve çıkarcı değil, başkalarını da düşünen verici kimlikler kazanmaları sağlanır.

Büyük düşün adamı Mahatma Gandi, Kongre Partisi'ne alacağı her insanın geçmişinde en az iki yıl gönüllü bir kuruluşta çalışmış olmasını önkoşul koymuştur. Bu nedenle de gönüllülük, kadınıyla erkeğiyle Hint insanının adeta ikinci karakteri olmuştur.

Toplumumuzda eski Osmanlı vakfiyelerini bir yana bırakırsak çağdaş anlamda gönüllü kuruluşların gelişmesi oldukça yenidir, bu

nedenle de gerçek anlamıyla iyi örgütlenmiş, çok aktif, yapıcı, yaratıcı gönüllü kuruluşların sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır.

Ülkemizde gönüllü kuruluşların gerektiğince gelişememesinin nedeni, pek çok kişinin bu gereksinimi göz ardı etmesi; gönüllü çalışanları, boş vakitleri çok, kendilerine uğraş arayan, tuzu kuru ve ne yapmak istediğini bilmeyen, işe yaramaz insanlar olarak nitelemesinden kaynaklanmaktadır. Birçok insan, böyle bir damga yememek için köşesinde oturmayı ve izleyici kalmayı yeğlemektedir.

Gönüllü kuruluşlarda çalışan veya çalışmak isteyenler arasında gerçekten kendi özel sorunlarını unutmak, boş zamanını değerlendirmek isteğinde olanlar yok mudur? Kuşkusuz vardır. Ancak bu amaçla ilk adımı atanlar arasında zamanla konuya yürekten sarılacak, uzmanlaşacak ve çok büyük katkılar sağlayacak kişilerin de çıkacağı ve çıktığı kesindir. Gönüllülük bir alışveriş işidir, oralarda insanlar emek verir, gönül verir ve verdikçe doyum alır, mutluluk kazanır.

Gerçek çözüme ulaşmak için...

Devlet babanın gönüllü kuruluşları ciddiye aldığı, işbirliğine girdiği ve kendisini halkın emrinde, onun mutluluğunda gördüğü ülkelerde pek çok toplumsal soruna daha kolay ve rasyonel çözümler bulunduğu bilinmektedir. İnsanların ortak sosyal sorunları için kendi aralarında özgürce örgütlenmeleri, yerel ya da merkezi yönetimlerle tam bir işbirliği içinde olmaları her iki taraf için de artı hanesine pek çok şey kazandırmaktadır. örneğin, gönüllülerce ölümcül hastalıklarının son dönemlerini birbirlerine destek olarak geçirmeleri için kimi ülkelerde, mahallelerde evler kurulmuştur. Dayak yiyen kadınların sığınacakları evler işletilmektedir. Birçok ülkede alkol ve uyuşturucu bağımlılığından kurtulmak isteyenler yerel yönetimlerin desteğiyle kendilerine sağlanan mekânlarda örgütlenmektedirler. Fuhuşla savaşta gönüllü kuruluşlar devlete büyük destek olmaktadırlar. Babasız ve ailesiz çocuklar için binbir çeşit gönüllü kuruluş, yönetimlerle tam

bir uyum ve işbirliği içinde çalışmakta ve inanılmaz işler başarmaktadır.

Ülkemizde ise devletin gönüllü kuruluşlara bakışı çoğu kez kuşkuludur. "Arkalarında kimler var?", "Kökü dışarda, kimbilir neyin nesi?" gibi yorumlarla katı bürokratların yaklaşımı genelde itici, uzaklaştırıcı ve bezdirici olmakta, ortak bir çaba yaklaşımı gelişememektedir.

Çağdaş toplumlarda yıllardır uygulanıp başarılı sonuçlara ulaşılmış projeleri ülkemize kazandırmak için yıllarca gece gündüz çalışan gönüllü kuruluşların, hemen her kez aldığı klasik yanıt şöyledir: "Yaptıklarınızı devlete teslim edin, biz işletir gideriz. Siz de ara sıra gelir bakarsınız. Devlet her şeyi çözer."

Oysa devlet her şeyi çözemez. Çözememektedir. Devlet ancak pek çok konuda gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmayı bir eksiklik değil bir kazanç sayabildiği zaman gerçek çözümlere ulaşabilir.

"Yap ve devret" değil, "Yap, gel birlikte işletelim" diyebildiğimiz zaman, paylaşmanın erdemini fark edebildiğimiz zaman pek çok şeyin bugünkünden daha iyi bir noktaya geleceği açıktır.

Sonuç

Ülkemizin sokaklarında başıboş dolaşan on binlerce çocuk varken, sayıca yetersiz yetiştirme yurtları, ruhsuz, kuru, sevecenlik yoksunu barınaklar olmanın ötesine geçemezken, zihinsel özürlü çocuklarımız için ancak çok özel nitelikte insanların çalışmalarıyla oluşturulabilecek ve çağdaş gelişmelere ayak uydurabilecek bakımevlerine büyük bir gereksinim varken hapishanelerin sübyan koğuşları, kadın bölümleri binbir sorun içindeyken, çocuk yaşta kaçak fuhuş alıp yürümüşken ve bunlara, gönüllülerle işbirliği yapıldığında bazı çözümler getirilebilecekken araya sıra dağlar gibi bir mesafe koyup sorunlarının çığ gibi büyümesini gözardı etmenin kime yararı var ki?

Gönüllü kuruluşların potansiyelini göz ardı etmeyelim! Onların

birikim ve heyecanından yararlanalım. Kuşkucu değil, art niyetsiz ve önyargısız, olumlu gözlerle bakalım onlara. Yılların birikimiyle oluşmuş bu barajı elbirliği ile yıkar ve el ele verebilirsek Türkiye'de kördüğüm olmuş pek çok sosyal sorunun üstesinden gelineceği kuşkusuzdur. Yeter ki isteyelim.

2.1.1989

Ulusçuluktan Ümmetçiliğe mi?

Tüm dünyanın şaşkın bakışları altında "hasta adam durumuna gelmiş bir ümmetten tam bağımsızlığı ilke edinmiş çağdaş bir ulus yaratılışının ilk adımlarının atıldığı 19 Mayıs'ın 71. yıldönümünde ülkemizin hiç de iç açıcı bir durumda olmadığını gözlemek ne acı...

Dönemini tamamlamış teokratik bir monarşinin, egemenliğin kayıtsız ve şartsız olarak "ulus"un kendisinde olduğu çağdaş bir cumhuriyet rejimine dönüşebilmesi ve insanın "kul" değil, kendi istenci yönünde davranabilen özgür bir "birey" konumunu kazanması ne büyük bir devrimdir.

Türk insanının çağdaşlaşma sürecinin ilk adımı, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'çe atılmış ve ondan sonraki tüm gelişmeler bu yürekli adımın üzerinde yapılanmıştır.

Ümmetten ulusa...

Teokratik ümmetten çağdaş bir ulusa dönüşen Türkiye Cumhuriyeti'nin %99'u Müslüman olan bireyleri, laikliği ana ilke kabul eden bu rejim içinde, yüzyıllardır devlet yönetiminde etkin olan din görevlilerinin iki dudağının arasından çıkıverecek "katli vaciptir" vb. yorumlardan ve çağ dışı baskılardan kurtulmuş, dini inançlarını kendi akıl, mantık ve vicdanları öncülüğünde diledikleri gibi yürütme olanağına kavuşmuşlardır.

İnsanları "sevap", "günah", "cennet", "cehennem" vaat ve korkularıyla bir sürüymüşçesine yönetmeyi ilke edinmiş güçlerin, bu uygar gelişmeye karşı çıkmaları ve "namus elden gidiyor" vb. teraneler-

le insanlar üzerinde baskılar yaratarak yeniden iktidarı yakalamayı istemeleri doğaldır. İşte bu nedenle de çağımızın en önemli ilkesi ve çağdaş demokrasilerin temeli olan, her bireye dilediği şeye inanma özgürlüğü veren, böylece de tüm dinlere ve dinini uygulamak isteyenlere koruyuculuk yapan laiklik, bu kesimce "din düşmanlığı" olarak ilan edilmiş ve bu yönde yoğun propaganda yapılmaya başlanmıştır.

Türk ulusunun aklı, sağ duyusu ve tarih bilinci, insanımızın böyle tuzaklara düşmemesi için bir garanti sayılabilirse de şeriat düzenini savunan kökten dincilerin (radikal dinciler, fundamantalistler, şeriata dönülmesini isteyenler) epey yol aldıklarını ve büyük destek gördüklerini unutmamak gerekir.

Nisan ayında gazetelerimizde yayınlanan bir haberin okuyanların dudaklarını uçuklattığını (1) sanıyoruz: "İslami şûra çağrısı", "Şûra hareketinin teokratik düzen kurmaya yönelik ilk adım olduğu kaydediliyor", "Şûra üyeleri yurdun çeşitli bölgelerine yayılan tarikat liderleri ve şeyhlerle görüşüldükten sonra kesinleşecek"... Halen etkin görevlerde bulunan ünlü politikacı, yönetici, işadamı ve dincilerin bu şûrada görev alacakları belirtilirken kuruluşun 7 ana ilkesine de değiniliyor: Türkiye'deki çeşitli tarikat ve dinsel grupları birleştirmek ve muhalif güçlere karşı (!) daha etkili olabilmek için ellerindeki bütün olanakları bir çatı altında toplamak, dinsel ve manevi hizmet yapan her türlü yayın, vakıf ve dernekleri koordine etmek bu ilkelerin ilk üçü; dördüncü ilke halen iktidardaki partinin başına şûra kurucularından birini getirmek, başarılamazsa yeni bir parti kuruluşuna çalışmak. Şûranın son üç ilkesi şöyle devam ediyor: Başta şuurlu din görevlileri (!) olmak üzere, halkın iradesiyle ilgili olan tüm şahıs ve kuruluşlara maddi, manevi desteğin sağlanması, şer güçlerin (Atatürkçü laik güçler olsa gerek!) baskı ve yıldırma politikalarına aldırmadan devletin her kademesindeki imanlı kadroların takviyesi ve bu çalışmalar için gerekli maddi kaynakların temini!

İnsan bu önerileri okurken bu haberin ister istemez TC ile ilgili olamayacağını, belki de şeriatla yönetilen Asya ya da Arap devletle-

rinden birindeki bir düzenleme olabileceğini düşünüyor ve yazıyı tekrar gözden geçirme gereksinimi duyuyor.

Neydi, TC anayasasına "laiklik" ilkesini koymanın amacı? Dinin Tanrı ile insan arasında çok özel bir duygu olduğu ve bu duygunun asla siyasete alet edilmemesi, demek değil miydi?

İmanlı-imansız bölücülüğü

21. yüzyılın başında maddi destekle ve her türlü propaganda ile insanları, "Alevi", "Sünni", "falan tarikattan", "şer güçler" diye dinsel sıfatlarla ayırıp birbirine düşürmek, dinsel korkular salarak kadını erkekten farklı kılmak, insanın uygarlık yolunda gelişimini baskı altına almak hakkını kim kendinde görebilir? Devletin her kademesine imanlı güçleri yerleştirmenin anlamı nedir? TC'de yaşayan yurttaşları "imanlı", "imansız", "hayır gücü", "şer gücü" diye ayırmaya kimin yetkisi vardır? Devlet politikasının dinsel şûralarca ele geçirilmesine ve şeriat düzeninin geri getirilmesine hangi Türk insanının onayı olabilir?

"Rüzgâr eken fırtına biçer" diye bir atasözü vardır. Komşumuz İran'daki kökten dinci akımların nice canlara mal olduğunu, Tanrı adına bölgede yıllarca süren savaşlarda nasıl milyonlarca Müslüman canın heba olduğunu kim gözardı edebilir? Nisan ayının bir başka haberi bize, bazı aymazlarca, siyasal güçlerini sağlama almak amacıyla kökten dincilere prim verilmesinin nelere yol açacağını açık olarak belirtiyor (2). Haberin başlığı şu: "Cezayir, irtica hoşgörü faturasını ağır ödüyor" ve devam ediyor: "Son haftalarda Cezayir'in çeşitli kentlerinde İslamcı militanların başı açık sokağa çıkan kız ve kadınlara, oruç tutmayanlara karşı giriştikleri saldırılar hızla artıyor, tek başına yaşayan dul kadınların oturdukları evler basılarak yeniden aileleriyle birlikte yaşamaya zorlanıyorlar, üniversite yurtlarında kalan kızların saat 18'den sonra dışarı çıkmaları engelleniyor. İslamcı çevrelerin 'namus bekçiliği' tehlikeli boyutlar almıştır."

Bugün artık pek çok araştırma ve yayından da anlaşılacağı üzere ülkemizde komünizme karşı koyma düşüncesiyle kökten dinci

akımlara büyük primler sağlanmış ve komünizm kendi yanlışlarının içinde yok olup giderken çağdaş gelişmeden gereken şekilde yararlanmamış insan topluluklarında yapay olarak beslenen dinci akımlar hayli güçlenmiştir.

Ey Türk Ulusu, 19 Mayıs 1919'la başlayan çağdaşlaşma süreciyle dogmaların hâkim olduğu kişisel yönetimlerden ulusun kendi kendisini yönettiği bir düzene geçilmiştir. Bunun adı "Cumhuriyet"tir ve bu yönetimde yaşayan bireyler kendi akıllarıyla düşünür, doğruları bulmaya çalışır, çağdaş gelişmelere ayak uydurur, yararlanır ve kendi çocuklarının daha iyi, daha uygar koşullara kavuşmasını hedefler.

Sonuç

Cumhuriyetimiz, ardından "demokrasi"yi getirmiştir. Demokrasi, öğrenilmesi ve özenle korunması gereken bir yaşam biçimidir. Herkesin başkasına baskı yapmamak koşuluyla dilediğini düşünmesi ve dilediği gibi yaşaması, karşıt görüşte olanlarca kınanması ve zorlanmaması anlamına gelen demokrasinin bir ülkede gelişip serpilmesi, köklerinin sağlamlaşması için tüm insanların yeterli eğitim görmesi, sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması, yaratıcı bir gençliğin oluşturulması yolunda yoğun çaba gösterilmesi gerekmektedir.

"Cumhuriyet", "demokrasi" ve "laiklik" Türk ulusunun asla ödün vermeyeceği ana ilkelerdir. Türk insanı dinini, bir siyasal simge olarak kötüye kullanan çıkar gruplarına geçit sağlamayacak, Tanrısıyla kendisi arasına, beyniyle yüreği arasına karanlık güçlerin girmesini önleyecek, çağdaş bir Türk ulusunun 19 Mayıs 1919'da atılan temellerine zarar gelmesine hiçbir zaman izin vermeyecektir. 19 Mayıs 1990'da bunun böylece bilinmesi gerekir.

19.5.1990

---

(1) 24 Nisan 1990, Milliyet gazetesi.
(2) 24 Nisan 1990, Hürriyet gazetesi.

Milletvekillerimize Açık Mektup

Ülkemiz, bir komşu devletin çılgın tutumu nedeniyle büyük bir tehlike içine girmiştir. Bunca yıldır sonucunu düşünmeden Ortadoğu'ya silah satan ülkeler, bu silahlarla insanlar birbirlerini öldürür ve yakarken, kitle halinde imha ederken hiçbir tepki göstermediler; daha çok silah, daha çok zehirli gaz yollamaya devam ettiler. Silah bezirgânlarının pazarı haline gelen Ortadoğu ülkelerinde, "daha çok çatışma, daha çok kan" diye ellerini ovuşturan üretici ve satıcı ülkelerin karanlık hesaplarını hepimiz, her gece TV'lerimizde görür olduk.

Egemen güçlerin yapay bir devlet olarak Ortadoğu'ya yerleştirdikleri İsrail, Hitler Almanyası'ndan intikamını alırcasına, işgal ettiği toprakların asıl sahipleri olan Filistinlileri sürek avına çıkmış avcı tutumu ve soğukkanlılığıyla öldürürken uluslararası kuruluşlar ne önlem alabildi? Haftalar boyu defalarca TV'de izlediğimiz iğrenç kol kırma olayı hasır altı edilip gitti. Kimbilir belki de bu yöntem, insanların psikolojik deşarjı için bilimsel olarak planlanmış bir tuzaktı. İnsanları şiddete kanıksatmanın acımasız bir yoluydu.

Komşularımız İran ve Irak, iki Müslüman ülke "Allah Allah" naralarıyla birbirini yedi yıl boyunca boğazlarken silah bezirgânlarının işleri tıkırındaydı! Kimse her iki tarafta da masum insanların öldüğünü, bunun önlenmesi gerektiğini düşünmüyor, bu kavganın bitmesini istemiyordu. Daha çok gemi, daha çok silah getiriyor; uçaklar, TIR'lar gizli bölmelerinde daha çok kimyasal silah parçası taşıyorlardı. Gözü dönmüş silah üreticileri doyumsuzluk içinde daha çok üretime geçiyor, aynı ülkeler, aynı fabrikalar tam bir ilkesizlik içinde birbiriyle savaşan ülkelere ürünlerini ulaştırıyorlardı.

Irak'ın zehirli gazlarla yakıp sınırımızdan içeri saldığı binlerce insanın hesabını kim kimden sordu? Eşitlik, adalet örgütleri bu çılgın tutum karşısında nasıl sustu? İnsanların vicdanları, beyinleri, sağduyuları nerelere saklandı? Neden dünya topyekûn bu vahşeti olmamış saydı ve başını yastığına koyup uyuyabildi?

Afganistan'da ülke halkını ikiye bölen işgalci kuvvetler ayrıldıktan sonra bile çatışmanın sürmesine yol açan silah bezirgânları bu pazarı nasıl terk edecekler?

Ülkesine demokrasiyi getirmeye çalışan Benazir Butto'nun karşılaştığı haksız davranışa hangi ülke ses çıkardı? Orada da "kan gövdeyi götürsün" diye el ovuşturanların karanlık hesaplarını duyumsamamak olanaksız.

Sosyalist bloktaki çözülmeler ve glasnost, ardından Berlin Duvarı'nın yıkılması, Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşme sürecine girmeleri, 21. yüzyıla girerken barış özlemiyle yaşayan insanlar için büyük bir mutluluk kaynağı olmuştu. Art arda iki paylaşım savaşında yanan, yıkılan, yok olan şehirlerin ölüp giden insanlarının acısının, antidemokratik yönetimlerin baskısını iliklerinde duyan insanlar bir kez daha pembe rüyalar görmeye başladılar.

Galiba insanoğluna şu yeryüzünde hiç rahat huzur yok. İşte şimdi de çeşitli silahlar ve kimyasal maddelerle donattıkları Irak, kendi efendilerine ihanet ederek çevrede olay çıkardı. Bugüne dek bölgede olup biten gaddarlıkların hiçbirine sesini çıkartmayan, kılını kıpırdatmayan egemen güçler anında tüm takım taklavatlarıyla bölgeye gelip yerleştiler. Kendi güçlerini, kendi silahlarını denemek için bundan daha iyi fırsat mı olurdu? Hiç petrol kaynakları başıboş bırakılır mıydı? Yönetime yerleştirdikleri adamları ancak ve ancak onlar indirebilirdi. Başkasının haddine mi düşmüştü böyle şeyler?

Evet, kendimiz de dahil olmak üzere çevremiz silah deposu haline getirilirken işin farkına varmayan bizler, şimdi eteğimizden bu korkunç savaş cehennemine çekilmek istemiyoruz. İşlerine gelince, "dost ve müttefik" olan ülkeler şimdi, tıpkı Kore'deki gibi Türk insa-

nının bir kez daha Arabistan çöllerinde telef olmasını bekliyor, istiyor.

Bir söylentiye göre veba ve AIDS mikrobunu bile silah olarak kullanmak üzere edinmiş olan Saddam'ın şerrinden ancak ve ancak aklımızı ve sağduyumuzu kullanarak, geçmişten ders alarak ve en önemlisi de sabırlı ve temkinli olarak kurtulabiliriz. "Bizim sınırımıza bir saldırı olmadıkça tek bir erimizin bile Arabistan çöllerine gönderilmemesi için elimizden geleni yapmalıyız." Daha yeni yeni yaralarını sarmaya başlayan, ülke içinde ve dışında binbir sorunu olan Türk ulusunun sonu belli olmayan bir serüvene atılmaması için birbirimizi uyarmalı, yanlış adımları engellemeliyiz.

TBMM'ye gönderdiğimiz partilerin, inanç ve düşünceleri ne olursa olsun tüm milletvekillerimizin (ki yarın Meclis açılacak) kendilerini kanıtlamalarının zamanı gelmiştir. Ulusça onlardan, ülkeyi olası bir savaşa sürüklememelerini, bunun için tam bir beraberlik içinde olmalarını diliyor, istiyoruz.

Çocukken bize bir türkü öğretmişlerdi, bilmem anımsar mısınız?

"Ey milli dost, milli dost, yetmiş iki dilli dost, / Yüze güler oynarsın, kalbi düşman milli dost."

31.8.1990

Bahriye Üçok'lara Kıyanlar...

Bahriye Üçok, bir ömür boyu İslam dininin hoşgörüsünü anlatmaya çalıştı çevresine. Türkiye Cumhuriyeti'nin erkekler kadar kadınlara da sağladığı olanaklardan yararlanarak yetişen bu aydın bilim kadınının dinimizi çok iyi bilerek taraf tutmadan yorumlayan bir ilahiyat hocası olarak söyleyip yazdıkları, ülkemizin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bahriye Üçok, siyasal yapımıza ve başta Milli Eğitim, Diyanet, İçişleri vb. olmak üzere karar mekanizmalarımızın dokusuna yerleştirilen kökten dinci akımların ileride ne denli karabasanlar yaratacağını, ülkemizin nasıl karanlık bir politik ortama çekilmeye çalışıldığını örnekleriyle açıklamaya ve sorumluları uyarmaya çalışıyordu. Onun vatan borcunu ödemesinin yöntemiydi bu.

Tehditlere karşın

Bütün tehditlere, uyarılara ve ilerlemiş yaşına karşın Türkiye Cumhuriyeti'nin bir bireyi olmanın bilinciyle pes etmiyor, köşesine çekilme gibi nemelazımcılıktan uzak duruyordu. Görevini yapmaya; inançları kullanılarak yanıltılmak, korkutulmak ve yüzyılların gerisine çekilip sürü haline getirilmek istenen Türk insanına doğru yolu göstermek için panelden panele, kentten kente koşmaya devam ediyordu.

Çok sevgili eşini yitirmişti yakın zamanda, yaşam arkadaşının yokluğunun acısı her an içindeydi. Seven ve sevdiğini yitiren pek çok insan gibi yalnızlığın burgacında yaşamaya çalışıyor, buna karşın ül-

kesinde olup biten terslikleri bir yana bırakıp kendi derdine yanamıyordu.

Bahriye Üçok, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin radyosunda yıllar yılı dinsel söyleşiler yapmış ve insanımızı dinimiz konusunda aydınlatmıştır. 1985'te Türk Tarih Kurumu'nca bastırılan "Atatürk'ün İzinde Bir Arpaboyu" adlı kitabında, Atatürk'ün ardından onun adını kullanarak dinin nasıl kötüye kullanıldığını vurgulamaya çalışmış ve "sade vatandaş"ların kafasını karıştıran çeşitli konuların açıklamasını yapmıştır. 30 Ocak 1976 tarihini taşıyan bir yazısında, "Öğrenim Birliği Yasası"nın bozulmasının ne gibi sakıncalar doğuracağını başta politikacılar olmak üzere tüm insanlarımıza anlatmaya, olası tehlikeleri gözler önüne sermeye çalışıyor. Yıl 1990, getirildiğimiz nokta ortada. Ne yazık ki hiç kimse Üçok'un bu seslenişini dikkate almamış.

Bahriye Üçok, İslam dini konusunda engin bilgi sahibiydi. Bu bilgilerini Türk toplumunun aydınlatılması için çeşitli kitaplarda derledi. "İslamdan Dönenler ve Yalancı Peygamberler", "İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar", "İslam Tarihi, Emeviler-Abbasiler" adlı özgün yapıtları defalarca basıldı, kadın hükümdarlarla ilgili olanı Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca ve Rusçaya çevrildi. Üçok, bu kitapların dışında pek çok makaleye ve Aly Mezahéri'den çevirdiği "Ortaçağ Müslümanlarının Günlük Yaşayışları" adlı kitaba da imzasını attı.

Bütün bu kitapları yazan, adı geçen konuları inceleyen ve ilahiyat fakültesi öğretim üyeliği yapmış olan bu insanın böylesine acımasızca katledilmesinin nasıl bir açıklaması olabilir?

Daha ilkokula başlamadan babaannemle birlikte okumayı ve yazmayı öğrendiğim için babam on bir ay küçüğüm olan erkek kardeşimle bana "din dersi" vermek üzere bir öğretmen tutmuştu. Rahmetli Hafız Ahmet Bey aynı zamanda Galatasaray Lisesi ilk kısmında Türkçe dersleri veriyordu. Türkçe öğretmenliğiyle din bilgisi öğretmenliğini kişiliğinde birleştirmiş aydın bir insandı. Çocuklara neyi nasıl öğreteceğini çok iyi biliyordu. Bize iyi bir Müslümanın, yalan söyleme-

yen, başkasının hakkına göz dikmeyen, temiz ve onurlu bir kişi olması gerektiğini, dinimizin herkese hoşgörülü olmayı, birbirini sevip saymayı emrettiğini anlatırdı. Öğrettiği surelerin Türkçe anlamlarını iyice açıklar, "Sakın anlamadığınız şeyleri ezberlemeyin" derdi. En çok üstünde durduğu da "Tanrı katında çalışmanın, insanlara hizmet etmenin ibadetle eşdeğer bulunduğu" ve "dini gösterişe alet etmenin en büyük günah olduğu" idi.

Evladını doğrayan babalar!

Her dinde gelişmelere uyum sağlayamayan köktendinci (fanatik) akımlar olmuştur. Hıristiyanlıkta cennetin anahtarlarının satılışı, ortaçağı kapkara bir tarih dilimi yapan engizisyonlar hepimizin bildiği gerçeklerdir. Müslümanlıkta da mezhepler vb. bölünmelerle pek çok insan kanı dökülmüştür. Bunun son acı örneği de İran-Irak savaşıdır. Oysa gerçek inanç, insan kanı dökülmesini engeller ve "Tanrı'nın verdiği canı ancak Tanrı alır" öğretisini egemen kılar. İnsanların birbirinin ardından kötü şeyler söylemesi bile günahken "öldürme" fiilinin kabul bulması olanaksızdır. Gelin görün ki, bugün güzelim ülkemizde babalar -hem de canlanıp geri geleceğini sanarak- evlatlarını doğrayabiliyorlar, kaymakamlar çocuklarını İstiklal Marşı'na göndermiyor, doktor olmuş kızlarımız erkek hastaya bakmayı reddediyor, erkeklerimiz kadınlara el vermiyor, camilerde kışkırtıcı, kardeşi kardeşe düşürücü bildiriler dağıtılıyor; oysa Bahriye Üçok'un bir kitabında da vurguladığı gibi İtikat bir vicdan konusudur. Bir kişi dışa karşı çok mutekit görünebilir. Kişinin gerçekten mümin olup olmadığını Allah'tan başka kim bilebilir?"

Bugüne gelinmesinde başrolü kuşkusuz iktidar ve muhalefet oynamışlardır. Tek ilkeleri "yeniden seçilmek" ve "oy kaybetmemek" olan "milletvekillerimiz", "bakanlarımız" yıllardır cumhuriyet ilkelerini, anayasaları ve milletin beklentilerini hiçe sayarak ülke geleceğini tehlikeye düşürecek konulara ödün vermiş, görmezlikten gelmiş,

hatta aksini savunmuş ve yanlışlıkları işaret edenleri konuyu abartmak ya da "amaçlı" olmakla suçlamışlardır.

Olup bitenler karşısında ilerici (!) aydınlarımızın kendilerine göre bir demokrasi ve özgürlük değerlendirmesi yapmaları, sağ ideolojileri yelpazenin olağan bir ucu kabul edip geleceği, yani bugün varılan noktayı görememeleri, hatta çığ gibi gelişen tehlikeyi vurgulayanları bir çeşit bağnazlıkla suçlamaları konunun bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

Ne acıdır ki özellikle 12 Eylül'den sonra günlük yaşam kavgasından başka bir şeyi düşünemez olan sade insanımız da içine atıldığı suskunluktan bir türlü kurtulamamış, gördüğü, yaşadığı olaylara, gözleri faltaşı gibi açılarak şaşkınlıkla, ama hiç tepki göstermeden içine atarak katlanmıştır. YÖK'le tam bir denetime giren üniversitelerin de aynı suskunluğu yaşadığı ve ana görevleri olan uyarma, yol gösterme, yanlışlıkları bildirme ve çözüm önerme işlevlerini yok saydıkları bir dönemin yaşandığı bilinmektedir.

Türk toplumu 1990 yılında art ardına Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun ve Bahriye Üçok adlı aydınlarını yitirmiştir. Bu ve benzeri cinayetler hepimizin ayıbı, hepimizin günahıdır. Kimse bir başkasından daha az suçlu değildir bu olaylarda ve bu baştankara gidişte...

Şu iyice bilinmelidir

İktidarıyla, muhalefetiyle siyasi partiler, seçilmiş politikalar, yüksek yöneticiler, sağ ve sol aydınlar, üniversite çevreleri ve tüm Türk toplumu bütün bu insanlık dışı kanlı olaylardan sonra bu değerli ölülerin "yüzü suyu hürmetine" şapkalarını önlerine koyup düşünmeli ve tüm sorumlular yüzde doksan dokuzu kendine göre inançlı olan insanlarımızın birbirine düşürülmelerini önlemek için sağduyularını harekete geçirerek her türlü şiddete karşı olduklarını belirtmeli, gereken önlemlerin "gerçekten" alınacağı yolunda "ortak" kararlara

varınalı, açıklamalarda bulunmalıdırlar. Yazık ki din sömürücüleri, türban inadında da başarıya ulaştılar. Bir kez daha belirtelim:

Geleceğin dirlik ve düzeni, iktidarla muhalefetin laiklik karşıtı olaylar ve şiddet karşısında bir ortak paydada birleşmesine bağlıdır.

1.11.1990

Halkımız Özümsemiştir

1. Cihan Savaşı'ndan yenilmiş olarak çıkan Osmanlı Devleti, herkesin bildiği gibi çeşitli Avrupa ülkelerinin istilasına uğramış ve Türklerin yüzyıllarca anayurdu olan Anadolu işgal kuvvetlerince paylaşılmıştı. Mustafa Kemal'in ve yürekli arkadaşlarının önderliğinde Anadolu halkı ayaklanıp savaşmasaydı, bugün burçlarımızda ne ayyıldızlı bayrağımız dalgalanır ne de camilerimizden ezan sesleri duyulabilirdi.

Baskısız ibadet dönemi

Doğup büyüdüğü toprakları kanı pahasına savunan babalarımız ve analarımız yalnızca siyasal bağımsızlığımızı değil aynı zamanda din özgürlüğümüzü de kazanmışlardır. Sömürge haline gelmiş bir Türkiye'de böyle bir özgürlüğün var olmayacağı çok açıktır. "Devrimlerle din özgürlüğü kaldırıldı", "inananlara baskı yapıldı" gibi gerçek dışı ve yanlış yorumları siyasal arenaya getirenlerin bunu unutmamaları gerekir.

Cumhuriyet döneminde çoğunluğu Müslüman olan ülke insanlarının ne dinsel inanışları ne de ibadetleri engellenmiştir. Aynı şey gayri Müslim azınlıklar için de geçerlidir. Bunun tersini söylemek ancak bilinçli bir yıpratma politikası gereği olabilir. Bazı kendini bilmezlerin dinsel uygulamaları küçümseyip, "namazında niyazında" olanları hor görmüş olmaları, bu gerçeği asla yok edemez.

Bütün Müslüman ülkeler içinde en ileri konuma gelebilen Türkiye Cumhuriyeti'nde din, kendi doğal evrimini geçirmiş ve yurttaş-

ların tümüne yakını, şekilcilikten uzak çağdaş bir konum kazanmıştır. Zorunlu din dersleri'nin olmadığı dönemde, ailesinden edindiği bilgilerle yetişen Cumhuriyet kuşağının hiç de dininden çıkmadığı, ancak yobazlığa da din devleti kurma özlemcilerine de geçit vermediği bir gerçektir.

21. yüzylın eşiğinde, insanların bedensel özgürlükleri kadar tinsel (ruhsal) ve ussal özgürlükleri de önem kazanmışken, din'in siyasal bir baskı öğesi olarak ortaya çıkartılması, siyasetçilerin propaganda sözlüklerine girmesi ve sabahtan akşama dek yerli yersiz konu edilmesi, dinin özüne de aykırı olan çok olumsuz bir gelişmedir.

Laik düzen, insanların dinsel inanış ve ibadetlerini kendi diledikleri gibi yapma olanak ve özgürlüğünü sağlarken insanla Tanrı arasında bir bağ oluşturan inançların bir din sömürüsü haline getirilmesini de önler. Bir süredir ülkemizde dinine bağlı insanları bir "oy potansiyeli" olarak görmek ve laik düzenin korunmasını isteyenleri, onlardan farklı kişilermiş gibi göstererek taraflar yaratmak gibi bir tezgâhın işlediği dikkati çekmekte ve çok yanlış olan bu tutum, sağduyulu insanlarımızca endişeyle karşılanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde Türk insanı, dinin siyasete alet edilmediği, oy kaygısıyla kullanılmadığı on yıllar yaşayabilmiş, Cumhuriyetle başladığı çağdaşlaşma yoluna demokrasiyle devam etme cesaretini göstermiş ve kendisine uygar uluslar arasında, eşit koşullarda bir yer isteminde bulunabilecek düzeye gelebilmiştir. Bu aşamaya varışımızda laikliğin yeri çok büyüktür ve bunu herkes çok iyi bilmektedir.

Durum böyleyken, iktidardaki ve muhalefetteki siyasal partilerin, özellikle şu anda yönetim erkini elinde bulunduran siyaset adamlarının, her gün gazetelerle, kitaplarla, dergilerle anlatılan iç ve dış destekli siyasal köktendinci akımların vatandaşlarımızı sömürmelerine, onların en kutsal ve en özel duygularıyla oynamalarına göz yummaları, giderek onlardan yanaymış gibi görünerek yanıltıcı beyanlarda bulunmaları büyük bir hatadır. Birçok konuda güvensizliği olan

sade vatandaş, bu yoldaki sömürüyü de dikkatle, ne var ki büyük bir kaygıyla gözlemektedir.

Kurnazlık, konuyu saptırma...

Çok yakın zamanda ülkemizi karanlık bir geleceğe çekmek amacına yönelik laiklik karşıtı olayları, dinsel baskıları ve üniversitelerdeki dinsel ağırlıklı siyasal davranışları protesto etmek için sağduyulu insanlarca "Anıtkabir'e gitme", "duyuru ve uyarı yayınlama" gibi en demokratik hak olan çağdaş tutumlar sergilenmiştir. Devletimizin en yüksek mevkiindeki bir yöneticinin bu protestoları konu ederek yine devletin televizyonundan: "Laiklik laiklik deyip duruyorlar, ne yapalım yani, camileri mi kapatalım?" gibi tümceler sarfederek konuyu saptırması ibret alınacak kadar düşündürücüdür ve de sessiz kalınamayacak kadar tehlikelidir.

Türkiye'de İran veya Suudi Arabistan gibi, dinsel kurallarla yönetilen bir devlet kurulmasına ve insanların çağdaş uygarlık yasaları yerine dinsel yasalarla yüzlerce yıl gerilere götürülmesine karşı çıkan, demokratik ve laik bir cumhuriyetin erdemine ve sakınılmasına inanmış, laik görüşlü insanların tümüne yakını Müslümandır ve bundan onur duymaktadırlar. Ülkemizin temelini oluşturan kendi halinde, düşünceleri ve yaşantısıyla çağdaş dünyaya ve gelişmelere uyum sağlamış, kafasıyla, yüreğiyle ve inançlarıyla çelişkisi olmayan ve laikliğin nimetlerinden yararlanarak bu yaşantıyı kurduğunun bilincinde olan milyonlarca insanını, dinimizin bir ticari meta haline getirilmesine karşı çıktıkları için "inanmayanlar" olarak damgalamaya çalışmak, "dine karşı" göstermek, tarihin kara sayfalarına geçecek bir iftiradan, bir karalama kampanyasından başka bir şey değildir.

Geçenlerde her türlü dinsel görevini yerine getirdiği halde hoşlanmadığı için sakal bırakmayan çok iyiliksever bir hacı dostum, bazı koyu dindar geçinenlerin kendisine "sen kâfirsin!" dediklerini büyük bir şaşkınlıkla anlatıyordu. İşte bugün gelinen nokta budur! "Ke-

rameti kendinden menkul" kimi kişiler, laik bir ülkede yaşamanın sağladığı düzen içinde ömürlerini sürüp gidenlerin karşılarına çıkıp "cihat ilan ettiklerini", "bu ülkeyi Müslüman yapacaklarını!" ve bunun şiddetle olacağını söyleyebilmektedirler.

Sonuç

Türk insanı yüzyıllardır savaşlarla, kavgalarla kırılmış, kendisine kendisinden başkasının yardımcı olamayacağını kavramıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra çizilen sınırları içinde, kimsenin karışmasını istemediği inançlarıyla, huzur içinde yaşamak dileğindedir. Siyasetçilerin din'i siyasallaştırmaları hiçbir ülkeye mutluluk getirmemiştir. Gözlerimizi dört açıp bu gerçekleri yeniden ve yeniden irdelemek, yanlış yolda olanları ve bilinçsizce onların peşine takılanları uyarmak hepimizin en önemli yurttaşlık görevidir.

30.12.1990

Demokrasi, İnsan Hakları ve Çifte Standartlar

1789 Fransız Devrimi'yle ete cana kavuşan demokrasi, kendi adına yüzbinlerce insanın kanını döktükten sonra durmuş oturmuş haline kavuştu. Kendisiyle birlikte günışığına çıkan "kardeşlik", "eşitlik", "özgürlük" gibi insan hakları da demokrasiyle iç içe bir konum kazandı. Dillerde dolaşan bu sözcükler, okuma-yazmanın, genelde eğitimin yaygınlaştığı ülkelerde temellenip gelişmeye başladı ve insanların "hava" gibi, "su" gibi temel gereksinimleri arasında haklı yerini aldı.

İçinde tüm özgürlükleri, eşitlikleri ve hakları toplamış bulunan demokrasi ilkesi, özümsenip uygulandığı, yeryüzündeki insanların yoksulluğunun, açlığının birbirlerini boğazlamalarının, her türlü ayırımcılığın ve baskının yok olacağı ütopyası son yüzyıllarda insanlığın en coşkulu düşünü oluşturdu.

Küçük-büyük, kara-beyaz, zengin-fakir ayırmadan her bireyin kendi düşüncelerini ifade etmesi, düşüncelerine ya da inançlarına uygun şekilde yaşaması ve birbirine hoşgörüyle bakması şeklinde algıladığımızda demokrasi, büyük ve güzel bir anlam kazanıyor.

İnsanların sınıflara ayrılarak veya otoriter yönetimlerin buyruğunda başkaldırma gücünü bile gösteremeden yaşadığı ihtiyar dünyamızda, demokrasinin tam anlamıyla yerleşmesi uzun yıllar aldı kuşkusuz. Bugün, birçok ülkede insanların demokratik bir düzende, birey olmanın hakkını tam vererek yaşadıklarını yadsıyamayız. Yine ülkemizin de içinde bulunduğu pek çok gelişmekte olan ülkede demokrasinin kendine yol bulmaya çalıştığı ve o ülkelerde yaşayanların demokrasi ilkesini gelişme ve çağdaşlaşmanın "olmazsa olmaz"

koşulu olarak benimsediği ve yerleştirmeye çalıştığı bir gerçektir; ancak madalyonun öbür ucunu çevirip gezegenimize bir uzay aracından baktığımızda, eteklerine sarıldığımız "demokrasi", "insan hakları", "eşitlik", "özgürlük" gibi kavramların nasıl alabildiğine çarpıtıldığını ve kötüye kullanıldığını görmeden edemeyiz ve bu gözlemimizin yarattığı şaşkınlık, kızgınlık ve umutsuzluğu üzerimizden atamayız.

Parası olanın, parası olmayanı; silahı çok olanın, silahı az olanı çok sömürdüğü; zenginin, altın kaptan yemek yediği; özel hastanelerde özel bakım gördüğü, yoksulunsa karnını doyurmak için çöp ve ot topladığı, hastalanınca da ölümde çare bulduğu düzenler içinde demokrasi ve benzeri insanlık değerlerinden söz etmenin bir karamizahtan öteye gitmeyeceği açıktır. Bir ülkede yaşayan tüm insanların insana yakışır bir yaşam düzeyine kavuşamadığı durumlarda, demokrasiden, insan haklarından, dem vurmak, yalan söylemekle eşdeğerdir sanırım.

Bu genellemeden sonra demokrasi anlayışını bireye veya küçük grupların davranışına indirgeyerek gözlemlerimizi sürdürdüğümüzde, olayın boyutlarının ne denli karamizah düzeyinde olduğunu çok daha çarpıcı şekilde anlayabiliriz.

Pek çoklarına göre demokrasi, "benim her istediğimi, istediğim zaman ve istediğim biçimde yapabilmemdir". Çocukluğumuzda gece yarıları radyoyu sonuna kadar açan ya da sokakta naralar atarak dolaşan başıbozuklara bu yaptıklarının saygısızlık olduğu hatırlatıldığında "Bu memlekette demokrasi var, sen keyfimin kâhyası mısın?" diye cevap verildiğini duyduğumuzda ilk demokrasi şokunu yediğimi bugün bile anımsayabiliyorum.

Yine kapının önüne çöpleri boşaltma, yerlere tükürme, küfür etme, çocuğunu, karısını dövme, arkadaşıyla dövüşme, bozuk mal satma, insanları kazıklama gibi özünde insan hakları ve demokrasiyle çatışan eylemlerin "demokrasinin ve insan hakları"nın gereği olduğunu sanıp, birileri karşı çıkınca "Bu memlekette demokrasi var, dilediğimle dövüşür, dilediğim yere çöpümü dökerim, dilediğim malı

dilediğim fiyata satarım, isteyen alır isteyen almaz, sen kim oluyorsun?" diye yanıt verildiği gündelik olaylardandır.

Fikir düzeyinde bireylerin ya da grupların öne sürdüğü savlar ve savaşımlar bağlamında da demokrasinin ve içinde sakladığı tüm değer yargılarının ne denli katledildiğini her gün yaşayarak görüyoruz. Kendi fikirlerinin ve inanışının tek gerçek olduğunu ısrarla söyleyen ve bunun dışındaki tüm fikir ve davranış biçimlerini yadsıyan, üstüne üstlük kendi görüşünü zor kullanarak, sırasında silah zoruyla kabul ettirmeye çalışanların tutumuyla demokrasi arasında nasıl bir koşutluk olabilir?

Yine yasama ve yürütme erkinin kullanımında salt çoğunluğun parmak sayısına göre her türlü uygulamayı yapmak ve azınlığın görüşlerine ve haklarına hiçbir şekilde yer vermemekle nasıl bir demokratik ortam sağlanabilir?

Bugün, yeryüzünün gelişmiş ve gelişmemiş her ülkesinde şöyle veya böyle insan sömürüsü alabildiğine sürüp gitmektedir. İnsan ne yazık ki hâlâ gerçek değerini ve saygınlığını bulamamıştır. Demokrasi ve insan hakları kavramlarının, başta politikacılar olmak üzere gücü, parayı ve iletişim organlarını, (kısacası medyayı) ellerinde tutanlarca her gün ırzına geçilmektedir. Kitlelerin önüne çıkıp "demokrasi"li ve "hak"lı söz edenlerin ne denli palavra attıklarını bilmeyen kalmamıştır. 1789'larda kan dökerek elde edilen ilkeler, bugün içi boş birer kavrama dönüştürülmüştür; oysa, demokrasi ve insan hakları, kardeşlik, özgürlük, eşitlik kavramları insanın insan olmasını sağlayan temel değerlerdir ve dünya durdukça da kalacaklardır; ancak, bu kavramların, bugün içine düşürüldükleri çifte standartlıktan çıkarılması gerekmektedir.

Bir insanın, bir başkasına kendi düşüncesini ve eylemini zorla kabul ettirmesi, oy gücüyle, bilek gücüyle ve hatta çene gücüyle, koşullar nedeniyle kendini geliştirmesi önlenmiş, eğitimi sağlanmamış ve henüz düşünme, değerlendirme, yargılama ve karşı koyma yetisine erişmemiş insanlar üzerinde baskı kurmasının, çağdaş insanlık değerleriyle taban tabana karşıt olduğu bir gerçektir.

Hız limitine uyacak yerde çılgınca araç sürüp sonunda kaza yapmanın, "kırmızı ışıkta durdu" diye önündeki arabanın şoförünü dövmenin kendi halinde giden aracın ardına yanaşıp korna çalarak korkutmanın, özgürlük gereği olduğunu sanıp kurallara uymayı antidemokratik bulan bıçkınların değer yargılarını değiştirmek, demokrasi ve özgürlüğün de uyulması gereken kuralları olduğunu onlara öğretmek çok kolay olmayacaktır.

Demokrasinin ve insan haklarının, insanlığın temel değerlerine aykırı olamayacağını ve insanların hakları kadar ortak bir toplumda yaşamaktan doğan ödevlerinin de bulunduğunu çoğu kez unutmuyor muyuz? Oysa, biz demokrasiyi, dilediğimiz her şeyi dilediğimiz biçim ve koşullarda yapma olarak algıladığımız ve insanlararası saygı, sevgi ve hoşgörü kurallarına uymadığımız sürece demokrasiyi değil anarşiyi oluşturmuş olmaz mıyız?

İnsanlar, ancak çok yönlü, dünyaya açık, geçmişi ve bugünü nesnel olarak değerlendirebilecekleri çağdaş bir eğitimden geçip her şeyi birçok yönden değerlendirmeyi öğrenir; söylenenleri kendi akıl süzgeçlerinden geçirdikten sonra kendi kararlarını kendileri verebilirlerse ve kendi hakları kadar başkalarının haklarına da saygı gösterip sahip çıkabilirlerse, hakların yanında ödevlerinin de bulunduğunun bilincine varabilirse, demokrasi ve insan hakları da bugünkü iki yüzlülüğünden arınıp gerçek anlamlarını kazanacaklardır.

Çifte standartlardan arınıp ilkeli ve namuslu bir yaşam sürmek, yeryüzündeki her insanın var olmayla kazandığı en doğal hakkı değil midir?

Kasım-Aralık 1991

Bilinçli Vatandaşlık ve Görevlerimiz

Geçmişiyle, doğasıyla, insanıyla bu canım ülkenin yurttaşı olmak ne güzel... Dünyanın neresine gidersek gidelim, kendi ülkemizin özlemini de beraberimizde taşıyoruz.

Şairin dediği gibi "Her türlü mihnete razıyız"... yeter ki doğup büyüdüğümüz bu vatan gönensin, dirlik düzenlik içinde olsun...

Yurdumuzun dirlik, düzenlik içinde olmasını dilemek güzel, güzel ama hiç de yeterli değil. Eğer bu ülkeyi benimseyip sevmişsek, doğup büyüdüğümüz topraklara gönül vermişsek bunun karşılığında bilinçli ve sorumlu vatandaşlar olma yükümlülüğümüz yok mu?

TV'yi seyreden, gazeteleri okuyan, sokaklarda yürüyen, işinde, evinde çalışıp duran kadın-erkek, genç-yaşlı, zengin-yoksul her insanın iyi birer yurttaş olması ve yurttaşlık ödevlerini yerine getirmesi ülkemizin geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Olup bitenleri düşünmek, tartışmak, değerlendirmek ve yapılması gerekenleri yapmak, kışkırtmalara kapılmamak, bireyler ve toplum olarak sağduyuyu ağırlıklı şekilde kamusal yaşama yansıtmak her yurttaşın en doğal hakkı ve en kutsal görevidir. Bu mekanizma işlemez, ülke yönetimi konusunda duyarlılık oluşmazsa insanların sürüden, o ülkenin de otlaktan ne farkı olur?

Bu nedenle kim olursak olalım, bazı şeyleri çok iyi anlamak ve gerektiğinde tavır koymak zorundayız. Bize çocukken bir şarkı şeklinde öğretmişlerdi: "Ey milli dost, milli dost. Yetmiş iki dilli dost. Yüzü güler, oynarsın. Kalbi düşman milli dost..." Çevremizi sarmış yakın-uzak pek çok ülkenin bizim rahat ve huzur içinde olmamızı istemediği meydanda.

Yine biz çocukken, 5. kol diye bir oluşumun varlığı ve düşmanların kendi içimizde propaganda yaparak ülkemizin dirlik ve düzenini bize hiç fark ettirmeden bozmaya çalışabilecekleri, bütün bunlara karşı uyanık olmamız gerektiği öğretilmişti.

Bütün bu gelişmeler sonunda, sık sık bu çocukluk öğretilerini hatırlamamak elde değil.

Güzel ülkemizde Cumhuriyet döneminin en üzücü dış hediyelerinden biri fanatik dincilik olmuş, bu ülkenin tümüne yakını sanki Müslüman değilmiş gibi yeniden çağdışı tutucu eğilimlerin kök tutması sağlanmış, insanlar kamplara bölünmüş, kardeşler birbirine düşman edilmiştir. 80'li yılları yaşayanlar, 12 Eylül'le birlikte antikomünizm kisvesi altında Doğu'dan, Batı'dan ülkemize ithal edilen ve sürekli beslenerek tırmandırılan fanatik akımların gelişimini gözlemiş ve itilmeye çalıştığımız kardeş kavgasının acısını çekmişlerdir.

Bu kez nasıl etnik konuların ısıtıldığına yine hepimiz tanık olmuyor muyuz?

Önce uluslararası düzeyde ana konu halne getirilen Ermeni konusu... O biraz sönmeye, solmaya yüz tutunca şimdi de Kürt konusu, allanıp, pullanıp planlı, programlı olarak sahneye konulmadı mı?

Bu güzelim ülkede Türk-Kürt, Alevi-Sünni ayrımı yapılmadan, yıllar yılı aynı varlık ve yokluklar içinde yaşayan insanların, dirlik ve düzenimizi bozmak uğruna ve dozu gittikçe artırılarak nasıl bir kardeş kavgasına sürüklenmek istendiklerini hepimizin, bu ülkenin topraklarında doğmuş ve vatandaşı olmuş herkesin çok ama çok iyi kavraması ve bu tuzaklara düşmemesi gerekir.

Dünyayı avuçlarına almak isteyen, bu yüzden de kendi güçlerinden başka güç tanımayan bir avuç çirkin politikacının ve ne yazık ki onlara alet olmaktan kendilerini kurtaramayan bazı iç güçlerin bizi götürmek istediği noktayı iyi görelim ve gösterelim. Bizim kolay kandırılan, istenilen yöne çekilir sürüler olmadığımızı, asla ve asla bir kardeş kavgasına girmeyeceğimizi onlara kanıtlamak ve kanlı ellerini üzerimizden çekmelerini sağlamak zorundayız.

Bugün ülkemizde yaşanan anarşi ve terör olaylarının para ve silahça nasıl ve kimler tarafından beslendiğini düşünmeye başlarsak ve bölücü eylemler karşısında Türk'ü, Kürt'ü, Alevi'si, Sünni'si el ele vererek birlik ve beraberliğimizi pekiştirebilirsek bu belayı da atlatabiliriz. Yine unutmamamız gerekir ki, Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizdeki yoksunluk, verimsiz topraklar, sanayileşme yokluğu, hizmet eksikliği, kötü iklim koşulları ve işsizlik bölgede yaşayan tüm insanlarımızın sorunudur ve sorunlar ancak akılcı politikalar ve devlet-millet işbirliğiyle çözülür. Bunların silahla ve kan dökülerek çözümlenemeyeceği çok açıktır.

O halde ülkesini, toprağını seven, kökeni ne olursa olsun, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes kendine düşen yurttaşlık görevlerini yerine getirmeli, insanların iştahını kabartan bu güzel ülkenin dirlik ve düzenini korumada bilinçli bir katılımcı olmalıdır.

Bugün seçerek yönetime getirdiğimiz hükümet, başta insan hakları olmak üzere birçok çağdaş değeri oluşturmaya ant içmiş durumda. Kuşkusuz koalisyonu yaşatmak istemeyen, beklentileri tatmin olmamış birçok insanın ayak oyunlarına başladığı da meydanda.

Devlet yönetimini bu sıkıntılı ortamda üstlenmiş olanlara zaman tanıyıp destek olmak ve demokrasinin yerleşip kök salmasına katkıda bulunmak, bencil duygularla saldırıya geçenlerin kışkırtmalarına ödün vermemek, bölücü yerli ve yabancı güçlerin bilincinde olup bu tuzaklara düşmemek ve sağduyumuzun önderliğinde kardeş kardeşe huzur içinde yaşayacağımız günlere elbirliği içinde ulaşmak için çaba göstermek, tek tek her bireyin ve toplum olarak hepimizin boynunun borcudur.

15.1.1992

Mustafa Kemal Atatürk'ü Anlamak

Çocukluğumuzda, anamız babamız kadar, yurdumuzu ve onu düşmanlardan kurtaran Mustafa Kemal Atatürk'ü sevmesini öğrenmiştik; bu dört varlığa aynı coşkulu tutkuyla bağlanmış, küçücük bedenimizle onlar arasında kurduğumuz iletişimin verdiği güçle büyümüştük. Başta aydınlık kafalı cumhuriyet öğretmenlerimiz olmak üzere herkes Atatürk devrimlerinin anlamını ve önemini benimsemiş, bu devrimlerin kendi bağımsızlıklarının temeli olduğunun bilincine varmıştı.

Büyüklerimiz bize Atatürk'ün asker kişiliğinden, Çanakkale'de göğsündeki saate rastlayan kurşundan, Anadolu'da kazandığı savaşlardan ve Türk insanını tutsaklıktan kurtarıp cumhuriyeti kuruşundan söz ederlerdi... Zaten ailelerimizin belli başlı söyleşi konuları da bu savaşa değin değil miydi? Galiçya'da babamız yaralanmış, günlerce ölüler arasında yarı canlı yaşamıştı. Bu nedenle asla kasaptan et alamaz, çiğ ete bakamazdı; amcamız sara hastalığıyla geri dönmüştü cepheden. Şehitler, gaziler ve onların anıları herkes gibi bizim de çocuk yaşantımızın baş konularıydı.

Bizler, Atatürk'ün yalnızca asker ve devlet başkanı kimliğini öğrenmekle yetinmeyen, O'nu daha yakından, "insan" kişiliğiyle tanımak, geçmişi ve o günü anlamak ve kavramak isteyen bir kuşaktık. Sorular soruyor, doymak bilmez bir coşkuyla, çarşıdan aldığımız öteberilerin eski gazetelerden yapılmış kesekâğıtları başta olmak üzere elimize ne geçerse okuyor, yaşamı ve gerçekleri keşfetmeye çalışıyorduk.

Annemiz O'nu yakından tanımış, kendisiyle dans etmişti. Birçok kadın gibi dizinin dibine oturup O'nu betimlemesini isterdik. İlk

ağızdan gerçek anıları ve duyguları dinlemek bizi O'na daha da yaklaştırırdı. Neden ölmüştü? Komşumuz gibi o da efkârlanınca içkiyi kaçırıyormuş, o yüzden hastalanmış? Ne olurdu ölmeseydi. O'nu görmediğimiz, tanımadığımız için ne çok üzülüyorduk. Sanki o bizim evimizin yitirilmiş bir büyüğü, biz de onun yetim bıraktığı çocuklardık.

O'nu tanımış öğretmenlerimiz bize anılarını anlatır, harf devrimini, şapka devrimini, laikliğin anlamını, neden yerli malı kullanmamız gerektiğini, Atatürk'ün çocukları ne denli sevdiğini ve nasıl yanlız ve çocuksuz bir yaşam sürdüğünü öykülerle dile getirirlerdi. Bizler O'nu ulaşılmaz, insan üstü bir kahraman olarak değil, sevecen ve kendinden başkalarının geleceğini düşünen çok akıllı ve yürekli bir baba, bir ağabey, bir dost olarak görürdük.

İşte bu nedenlerle de her 10 Kasım'da, gerçek bir yasa bürünür, O'nu yitirdiğimiz gün ve dakika, sirenler çalarken hıçkırıklara boğulurduk. İçten ve tertemiz bir duyguydu bu, kimse bizi zorlamıyordu, ama biz siyah önlüklerimizin, beyaz yakalarımızın ve Beykoz ayakkabılarımızın içinde O'nu yitirmenin anlamını tüm boyutlarıyla kavramışcasına ağlar ağlar, ağlamaktan bitkin düşerdik.

Anlamlı boyutlar

Yıllar geçtikçe bu karşılıksız sevgi ve bağlılık daha anlamlı boyutlar kazandı. Atatürk'ün yaşamını, eğitimini, kimlerden etkilendiğini, nasıl bilgilendiğini, neler okuduğunu, neler yapmak istediğini, nasıl düşündüğünü anlamaya, O'nu daha iyi ve yakından tanımaya başladık. Onu tanıdıkça sadeliğini, alçakgönüllülüğünü, bilimin ve sanatın tüm dallarına olan saygı ve sevgisini, ülkesinin ve insanlarının çağdaşlaşması ve gönenci için nasıl ödün vermeden ve kararlı uygulamalar yaptığını, "hukuk" anlayışını, kadın-erkek eşitçiliğine vurgunluğunu, insanlar arasında ayrım yapmadığını ve kırsal kesim insanına verdiği değeri vb. kavramaya başladık.

Aklımıza gelebilecek her konuyu, her sorunu düşünmüştü Mus-

tafa Kemal, her konuda kafasında belli yorum ve çözümler oluşmuştu; kafası karışık değildi, her şey yerli yerine oturmuştu. İlkeler somutlaşmış, kendi içinde başlattığı devrim ivmesini kazanmış, hedefler yörüngeye girmişti. Akarsuyun yatağından tersine döndürülemeyeceği nasıl bir gerçekse, devrimin de gerilemeyeceği, giderek artan ve çoğalan bir güçle kendini yenileyerek, kartopunda koca bir çığ gibi büyüyeceği açıktı.

Yaşımız ilerledikçe ve yeryüzünde, ülkemizde çok çeşitli olaylar olup bittikçe Atatürk'e olan bağımız yeni açılımlar gösterdi; daha önceleri, "o böyle söylemiş", "o böyle düşünmüş" derken sonraları "nasıl da düşünmüş, ileriyi nasıl da görmüş" demeye başladık. Ulusal Ant (Misak-ı Milli), "Kuvayı Milliye ruhu", "yurtta barış, cihanda barış" ilkesi, "öğrenim birliği" kavramı, "laiklik", "uygarlık yasası", "kadın hakları", "bağımsızlık" kavramları vb. yeniden doğan bir ulusun olmazsa olmaz koşullarıydı ve Atatürk'ün yol göstericiliğinde %80'i okumaz yazmaz bir ümmetten böylesine dinamik, çok yönlü ve yerinde duramaz bir toplum ortaya çıkmıştı. O bu gücü nereden bulmuş, bu birikimi nereden almıştı?

Bazı insanlar soruların yanıtlarını arama ve anlama zahmetine katlanmayıp büyük olayları doğaüstü, gerçeküstü güçlerle açıklama kolaylığını seçebilirler. Onların Atatürk'ü bir olağanüstü varlık, bir deha ve tapınılası bir ulu gibi göstermeleri ya da böyle anlamaları; O'nu çalışkan, kendini yetiştiren, çevresinde olup bitenleri yorumlamasını ve çözümler üretmesini bilen, akılcı, yöntemli, yürekli ve güçlü bir insan olarak algılayanları asla bağlamaz.

Günümüzde Atatürk'ün yıpratılması için çaba gösterenlerin çelişkisi belki de bu farklılıktan kaynaklanmakta. O'na bir tabu gibi bakılmasını doğru bulmayanlar bunu vurgulamaya çalışırken, bilerek ya da bilmeyerek Atatürk gerçeğini, özgür bir ülkede alnı açık yaşayabilme gerçeğini göz ardı etmektedirler.

Atatürk kuşkusuz hepimiz gibi bir insandı. Ama bir insan olarak doğasında var olan gizilgücü (potansiyeli) çok genç yaşında keşfede-

bildi. Gözlem gücünü, okuma, yorumlama, kendini geliştirme gücünü... Bu nedenle tarih, sosyoloji, edebiyat, dil vb. eğitimine ağırlık verdi. Kimsenin zorlaması olmadan, hiçbir yükümlülüğü bulunmadığı halde! Geçmiş yazarları, düşünürleri, tarihçileri okudu; insan haklarını, özgürlük kıpırdanışlarını, geçmişteki devrimleri; özellikle Fransız Devrimi'ni, onu oluşturan nedenleri, oluşumunu ve sonrasını inceledi, özümsedi daha lise ve yüksekokul eğitimindeyken.

Keşke hepimiz daha yaşamın başındayken kendimizi yetiştirmeyi gerçekten planlayabilsek, içimizdeki yetenekleri yok olup gitmeden yakalayıp kendimizi dilediğimiz yönde değerlendirebilsek, aklımızı günümüzde pekçok insanda görüldüğü gibi "sıfır kilometrede" tutsak etmesek...

Kan davası gibi

Mustafa Kemal Atatürk'ü anlayanlar, yanlış anlayanlar, anlamak istemeyenler her dem olacaktır. Aramızdan çıkan, ama insan olmanın bilincini hepimizden daha tez kavramış bulunan Atatürk'ün öncülüğünde ulusumuzun, Anadolu ve Rumeli topraklarında yüzyıllardır birbirleriyle etkileşerek ve karışarak yaşamış olan insanlarımızın gerçekleştirdiği devrimlerin, bazılarının çıkarlarını engelleyeceği çok açıktır. Onların, bir kan davası gibi Atatürk düşmanlığını sürdürmeye çalışacakları, elleri erdiğinde sahiplenebildikleri gençleri devrim düşmanı olarak yetiştirmeye çabalayacakları kuşkusuzdur. Son Cumhuriyet Bayramı törenlerinde bu karanlık güçlerin nasıl Milli Eğitimimize sokulduğu ve ne acıdır ki geçmiş iktidarlarca bunlara verilen ödünlerin vardığı nokta açıkça ortaya çıkmıştır.

Çeşitli siyasal ve çıkarsal beklentiler nedeniyle devrimlerimizin binbir türlü engellemelerle ve hatta "hıyanet ve dalaletle" karşılanmaları sürüp gidecektir. O günleri kendi dinamiği içinde değerlendirmeden taşıdıkları önyargılarıyla yorumlayanların yanlı ve yanlış eleştirileri de kuşkusuz devam edegelecektir.

Her şeye karşın Mustafa Kemal'in kızlarının, oğullarının ve torunlarının O'nu gerçeklerin ışığında değerlendirmesi engellenemeyecek, giderek yeniden ve yeni kuşaklarca keşfedilen Mustafa Kemal gerçeği bir tabu olmaktan çıkıp bir insan sevgisine, bir bağımsızlık simgesine dönüşecektir.

2000 yılına yaklaşırken çağın tüm olumlu gelişmelerini de içinde taşıyan "Atatürk ilke ve devrimleri" geçmişten geleceğe kendine özgü devinimiyle ve giderek artan bir güçle yaşamaya devam edecek, herbiri bir Mustafa Kemal olabilecek gençlerimizle tüm olumsuzluklar olumluluğa, tüm acılar mutluluğa dönüşecektir. Yarından sonra (10 Kasım salı günü), O'nu bu sevgiyle, gelişmiş yeni duygu, düşünce ve bağlılıkla bir kez daha yürekten anıp yaşatacağız.

8.11.1992

Bu Çağdışı Gidiş...

Yeryüzünün tümüyle altüst olduğu bir yılı noktalıyoruz şu günlerde. Yaşlı dünyamızın gözlerindeki yaş hiç kurumadı 1992'de. Bir yandan baskıcı yönetimlerden kurtulanların özgürlük çığlıklarıyla, bir yandan da savaş gümbürtüleri ve ırzına geçilen, açlıktan ölen insanların iniltileriyle doldu gökkubbe. Kendi ülkemizde de yeryüzünün dört bir yanında olup bitenlerin benzerlerini en yoğun biçimde yaşadık bu yıl. Yaşadık, 'ah'ladık, 'of'ladık da acaba anlamlı, dişe dokunur, olumlu neler yaptık dersiniz? Sanırım 'sivil toplum' özlemlerinin yaygınlaştığı şu günlerde aynanın karşısına oturup kendi kendimize özeleştiride bulunmakta yarar vardır.

Bir başından öbür başına yolculuk ettiğimizde, geceleriyle, gündüzleriyle, dağları, ovaları, denizleriyle, birbirinden güzel insanlarıyla yurdumuzun, her yabancının ve her ülkenin iştahını kabartacağını çok kolay anlarız.

Anadolumuzun uzak ve yakın tarihine bir göz atarsak bu varsayımımızın ne denli gerçek olduğunu, nasıl ilk fırsatta yakın-uzak dost (!) ülkelerin yurdumuza aç kurtlar gibi saldırıp, onu parçalamak istediklerini anımsarız. Böylesine iştah kabartan bir ülkenin 'kurtlar sofrası'na düşmemesi için yalnız devletinin değil, tek tek bireylerinin, sivil kuruluşlarının da ellerinden geleni yapması gerekmez mi?

Yüzyıllardır bu topraklarda kardeş kardeş yaşamış, birlikte yuva kurmuş, döl yetiştirmiş insanların kıran kırana dövüşüne seyirci kalmak ya da ayrılıkçı görüşlere destek vermek, hele hele ülkenin parçalanmasını demokratik bir olgu olarak görmek hangi sağlıklı ve sorumlu mantığın ürünü olabilir?

Yetmiş yıl önce temeli atılan Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratikleşme yolundaki en büyük güvencesi olan laik yaşam biçiminin yara almasına, kerameti kendinden menkul birtakım meczupların genç beyinleri esir alarak robotlaştırılmalarına, insanları çağdışı bir yaşam biçimine sürüklemelerine ve çağdaş gelişmenin önüne set çekilmeye çalışılmasına nasıl göz yumar insanlar? Nasıl bütün bu olup bitenleri olağan ve sağlıklı gelişmeler olarak algılar ve bunları demokrasinin gereği olarak yorumlarlar?

'Dinin siyasete alet edilmesi' ve 'din sömürüsü' karşısında aydınlarımızın aymazlığı hatta bir bölümünün 'moda'ya uyma amacıyla destekler görünmesi bizi, bu ülkeyi ve gelişme yolundaki toplumsal yaşantımızı nereye vardırır, çocuklarımızın ve torunlarımızın yeni bir kardeş kavgasına sürüklenmelerinin önüne böyle mi geçilir! Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan devrimciler ve devrimler hakkında bir sürü ipe sapa gelmez safsata, gerçek olmayan suçlamalar dolanıp dururken, yalnızca sorumluluk bilincine sahip birkaç gözü pek aydın mı ortaya çıkıp bunları yalanlamalı, yoksa bu yurtta yaşayan demokrasinin ve laikliğin tüm olanaklarından yararlanarak bir yerlere gelmiş, toplumda söz hakkı elde etmiş, tüm bireyler ve sivil örgütler mi bu çağdışı gidişe 'dur' demelidir?

Aydınlar olarak, emekçiler olarak, siyasetçiler, tüccarlar, sanayiciler kısacası tüm halkımız olarak ilkelerimizle çıkarlarımızın bir denge oluşturmasını beklememiz olanaksızdır ve bunu iyice bilmekte yarar vardır. İster küçük ve bireysel, isterse daha geniş parasal ya da siyasal çıkarlarımız olsun, ilkelerimizle çatıştığı anda hangi yana ağırlık vereceğimizi kararlaştırmak zorundayız.

Çağın insanının içinde yaşadığı büyük ikilem de bu olsa gerek! İlkelerimizden, insanlığımızdan ödün vermeden, yalnızca kendi çıkarlarımızın tutsağı olmadan, çevremizle, toplumumuzla ve tüm dünyayla barış ve kardeşlik duyguları ve hoşgörü sınırları içinde yaşamak, kimsenin bir başkasını incitmesine, yaralamasına, yaşama hakkının, sağlığının ve özgürlüğünün engellenmesine geçit vermemek...

Kolay değil 21. yüzyılın insanının, hele hele Türkiye'de yaşayan insanın yolunu bulması, kendini aşması ve birey olarak bir şeylerin daha iyiye gitmesi ya da elde edilmiş iyi şeylerin korunması için omuz vermesi... 1993'te çok daha uyanık, çok daha bilinçli ve katılımcı olmak zorundayız. Kendimizi kıyasıya eleştirip gücümüzün, yeteneğimizin sonuna dek toplumsal gelişimin yanında ve bunu engelleyen her şeyin karşısında olmak boynumuzun borcudur.

Bize radyasyonlu çayı içirenlere, asbestli gemiyi Türk işçisine parçalatmayı çıkarlarına uygun bulanlara, ülkemizin bütünlüğüne taş koyanlara, vicdan özgürlüğünün temeli olan laik yaşam biçimimize ve çağdaş eğitim düzenimize set çekmek isteyenlere, kadınlarımızı hâlâ birer cinsel-tecimsel mal ya da eve hapsedilmiş ikincil yaratıklar olarak görenlere, siyaset yapacağım, oy toplayacağım diye her türlü dalavereye başvuranlara, döne döne başı dönenlere ödün vermemek ve karşı çıkmak bizim temel insanlık ödevimizdir.

1993'te, "toplumsal gelişime bireysel katkının erdemi"ni yakalamamız dileğiyle.

30.12.1992

II. Kuvayi Milliye'ye Merhaba!

24 Ocak 1993'ün, göz göre göre yitirdiğimiz sevgili Uğur Mumcu'nun yıllardır bıkmadan usanmadan ulusumuza önerdiği birlik ve beraberliğin, demokrasi ve laiklikte birleşmenin gerçekleşmesinin başlangıcı oluşu ne büyük, büyük olduğu kadar da anlamlı bir çelişki değil mi?

Bütün bir ömrünü, gençliğini, beynini, yüreğini ve kalemini Atatürk'ün önderliğinde çilekeş Türk insanının kanıyla canıyla kurduğu Türk Cumhuriyeti'nin çağdaşlık yolunda ilerlemesi ve önüne çıkarılan karanlık engelleri yenmesi için harcayan Uğur Mumcu, tüm bu engellerin Misakı Milli (ulusal and) sınırları içinde, yurtta ve cihanda barış ilkesi ışığında, demokratik ve laik düşüncenin egemenliğinde bir Kuvayi Milliye ruhuyla aşılabileceğinin bilincinde ve dileğindeydi.

Her gün yazıp gözlemlerimize ve bilincimize sunduğu, her biri birbirinden değerli yazı ve araştırmalarında, Türkiyemizin çağdaşlaşmasının, kendi ayakları üzerinde bağımsız, içeride ve dışarıda alnı açık bir ülke olmasının ne denli önemli olduğunu belirtir, bunu engelleyen her türlü yanlışı, yasadışı olayı belgeleriyle ortaya koyar ve insanlarımızı bilinçli, gelişmelere açık, çağı yakalamış, yurtsever bireyler olmaları için birbirlerini sevmeye, anlamaya ve ortak paydalarda birleşmeye çağırırdı.

Son zamanlarda moda olan Atatürk karşıtlığı, 2. Cumhuriyetçilik, Osmanlıcılık ve Kürt ayrımcılığı gibi marjinal görüşlerin arkasında bilinçli ya da bilinçsiz Atatürk devrimleri düşmanlığının yattığını, bunların şeriat düzenini getirmek yolunda yapılan iç ve dış des-

tekli çalışmalar kadar yanlış ve zararlı olduğunu belirtmek için çaba gösterdiği, günlük yaşamının tümünü bu yoldaki yazı ve konuşmalara ayırdığı herkesce bilinen bir gerçektir.

Şimdi bazı karşıt görüşlüler tarafından, "Türk toplumu onun köşe yazılarını ne oranda okurdu, gazetesi Cumhuriyet'in tirajı neydi ki insanlar bu denli etkilendi. Bir ölümün ardından gösterilen saygıyı, 'laikliğe bağlılık', 'bölünmez bütünlük' ve 'şeriata hayır' ilkeleriyle birleştirmenin hiçbir inandırıcılığı yok!" gibi savlar ileri sürülecektir, sürülmektedir...

Oysa sevgili Uğur Mumcu'nun sabunsuz, macunsuz gazetesi Cumhuriyet'teki günlük yazılarının ne denli çok insana mesaj verdiği, ne kadar çok genci, orta yaşlıyı, kadını, erkeği, işçiyi, esnafı, fikir emekçisini aydınlattığı ve birleştirdiği, O'nun gerçekleştirilemeyen ölümüyle diriliveren milyonların yürüyüşleriyle, coşkulu tepkileriyle ve türettikleri sloganlarıyla öylesine açık ve parlak ki hiçbir yapay özür, hiçbir uydurma örtü kabul etmiyor ve hepsinden önemlisi sürüyor bu uyanış, bu diriliş... ve de sürmeye devam edecek!

3.2.1993

Meclis Sınıfta Kaldı!

3 Temmuz cumartesi günü sabah saat 10.00'dan akşam saat 20.00'ye kadar TV'nin karşısında TBMM'deki konuşmaları büyük bir sabırla dinledim ve görüntüleri izledim. Dinlerken ve bakarken bazen sade bir seçmen, bazen iddiasız bir partili, bazen politikaya atılmak isteyen bir yurttaş, bazen de birikimi olan insanların siyasal yaşamda yer almaları için çaba gösteren bir bilim insanı olarak gözlerimin önüne serilen görüntüleri nitelemeye, değerlendirmeye çalıştım.

Çocukluğumuzda TBMM'ye ülkenin en saygın, en aklı başında, en ağırbaşlı ve en yurtsever insanlarının seçildiğini; bu insanların sokaktakilerden ve bizlerden çok daha farklı olduklarını sanır; ülke sorunlarına ait her şeyi çok iyi bildiklerine ve bizleri yönetecek niteliklere sahip olduklarına inanırdık.

O dönemlerde TV yoktu, bizim de düş gücümüz kuvvetliydi. Türkiye'nin Büyük Millet Meclisi'ni oluşturanların; yurttaşlık bilgisi kitaplarında fotoğraflarını gördüğümüz Cumhuriyet'in ilk devrelerindeki "mebus"lara ya da "saylav"lara benzediklerini, onlar gibi kibar, düzgün giyimli, düzgün oturuşlu, güzel ve saygılı konuşan seçkinler olduklarını sanırdık.

Sonra yemin törenlerinde seslerini duymaya, kısacık ve kâğıttan okunarak söylenen milletvekili yemininde çoğunun nasıl zorlandığını, özellikle "demokrasi" ve "laik" sözcüklerini söylemekte ne denli güçlük çektiklerini farketmeye başladık. Çocuk aklımızla bunun yöre farkına bağlı olabileceğini düşünüp çok da üzerinde durmayarak güven ve inancımızı sürdürdük sanırım.

TV ile başlayan görsel ve işitsel bilgilenme seçilmiş parlamen-

terlerimizi çeşitli toplantılarda yaptıkları konuşmalar ve davranışlar nedeniyle izleme olanağını verdi bizlere. Yine de iyimserliği elden bırakmıyor, onları tanımaya, seçilmelerine, bakanlık gibi önemli görevlere atanmalarına neden olan niteliklerini ve farklılıklarını anlamaya çalışıyorduk.

Önceleri, belli bir konunun bakanı olarak, o konuda bilgi birikimi bulunan kişilerin seçildiğini, dolayısıyla bir bakanın, konusuna hâkim, bu konuda kendini yetiştirmiş bir seçkin olacağını sanıyorduk. Sonraları bunun böyle olmadığını, bakanların belli konularda bilgi birikimi olanlardan seçilmediğini ve siyasal dengelere göre atandıklarını, birçoklarının da bakan olduklarını TV'den öğrendiklerini hayretle gözlemeye başladık. Sağlık Bakanı olarak pazarlamacılar, Milli Eğitim Bakanı olarak avukatlar gördük karşımızda, hepsi de analarından konunun uzmanı olarak doğmuş gibi girişiyorlardı işe; önceki yönetimin yaptığı her şeyi bir yana bırakıp (ya da yarım bırakıp) tam tersi bir uygulamaya ve de atamalara girişince her şey yerli yerine oturuyordu. Onlarca, alışılmış, gelenekleşmiş davranış biçimi buydu ve kimse de bunu yadırgamıyordu.

Devlet yönetiminde devamlılık diye bir şey yoktu. Birinin başlattığını öteki bozuyordu. Fırsatını bulup bir bakana "Sağlıkta hükümet politikası değil bir devlet politikası olması ve süreklilik içinde yürütülmesi gerekir" demek cesaretini gösterdiğimde; "Ne demek devlet politikası.. böyle saçma şey olur mu" diye yanıt aldığımı hiç unutmam.

Evet, yıllar geçti, seçimler seçimleri, ihtilaller ihtilalleri izledi. Kâh seçilenler kâh atananlarla yönetildi ülkemiz ve bizler hep demokrasiyi, uygarlığı, çağdaşlığı, bizi ereklere taşıyacak vekillerimizi arayıp durduk. Diyojen örneği.. ve sonra TBMM oturumlarının bazı bölümlerinin TV kanalıyla halka açılması olayı gerçekleşti. Ne önemli ne ileri bir adımdı bu. İngiltere'de bile daha gerçekleşmemişti, parlamento görüşmelerinin TV'ye açılması. Biz ise seçtiklerimizin Millet Meclisi'ndeki davranışlarını, konuşmalarını izleyebilecek, ülkemizin

yönetilişi hakkında bilgi sahibi olabilecek, TV yoluyla da olsa mekanizmaya bir anlamda katılabilecektik.

TBMM oturumlarını ilk izlediğimizde sıraların boşluğunu, toplantıların bir avuç insanla sürdürüldüğünü, kürsüdeki konuşmacıların adeta bir bir salonda prova yapan oyunculara benzediğini farkettik. Önceleri bu durumun olağandışı olduğunu, daha sonra rastlantısal olarak üst üste geldiğini düşündük ve neden sonra da olağan bir durum olduğunu anlayıp şaşkınlıklar içinde kaldık. Ülkenin en önemli konuları bir avuç insanla görüşülüyor ya da görüşülemiyor; böylece binlerce yasa tasarısı TBMM'de tıpkı milletvekillerimiz gibi 'uykuya yatıyordu'.

Neyse ki toplantıların tümünde salon bomboş olmuyor, yılda birkaç kere de olsa çok önemli oylamalarda ya da çok iddialı durumlarda salon oldukça doluyordu. O zaman da konuşmacılara tepki olarak sıra kapaklarının vurulduğuna, milletvekillerinin küfürleşip kavga ettiklerine, birbirlerine ve konuşana el kol hareketi yaptıklarına, birbirlerine bir şeyler fırlattıklarına, birbirlerinin üzerine yürüdüklerine, hatta silah çekip öldürdüklerine bile tanık olmaya başladık. Dinlerken birbirleriyle sohbet ediyor, gazete okuyor ya da uyukluyorlardı, çoğu oturuş adabından bile yoksundu.

Sade vatandaş olarak büyük bir düş kırıklığı yarattı bu gözlemlerimiz; milletvekillerimiz örnek insanlar olmalıydılar; böylesine saldırganlıklar, sataşmalar, konuşanları susturma girişimleri, dinlememe gibi tepkiler olmamalıydı, olamazdı. Her yerde olduğu gibi TBMM'de de bir disiplin gerekiyordu.

Acaba yanlış mı görüyorduk, yoksa kırk yılda bir olup biten bir davranış mıydı bu? Zamanla hiç de öyle olmadığını, her önemli birleşimde kavgalar çıktığını, kötü lafların söylendiğini ve de bunların daha sonra tutanaktan çıkarıldığını öğrenmeye başladık.

Peki bu insanlar milletin hangi tarafını nasıl temsil ediyorlardı? Halkımız, bizler hangi niteliklerine göre onları seçip ülkeyi yönetsinler diye buralara karşımıza getiriyor sonra da davranışlarına şaşkın-

lıkla bakabiliyorduk. Yanlışlık nereden kaynaklanıyordu acaba? Üstelik bu kötü tablo, iktidarlar değiştikçe düzelme, değişme göstermiyor, adeta eşyanın doğal yapısıymışçasına giderek daha da kalıcı oluyordu. Bizler, yurttaşlar ya bomboş sıralara konuşan bir konuşmacıyı sakin şekilde dinlemekten ya da kavgalı gürültülü, ne konuşulduğu bile anlaşılamayan kalabalık oturumları izlemekten başka seçeneğe sahip değildik.

Politika bu muydu? Birbirine saygısızlık, konuşulanları dinlememek, konuyla ilgisi olmayan konuşmalar, hakaret düzeyine varan kara eleştiriler, gerçek bilgi sahibi olmadan, dolduruluşa getirilerek ve magazin basınının özel yaşamla ilgili dedikodularından yararlanılarak yapılan suçlamalar, on yıllardır nane şekeri satıcılarının namelerine benzeyen aynı eskimiş slogan cümlelerle kelime oyunları yapmak marifet miydi; iç ve dış siyaset böyle mi yürütülür, böyle mi denetlenirdi; milletvekili maaşları böyle mi hak edilirdi? Milletimizin layık olduğu düzey bu mu idi?

Evet, pek çok insan, "Ne yapalım biz buyuz, bizim vekillerimizin de daha farklı olması beklenemez" diyerek konuyu genelleyebiliyor, olduğu gibi kabulü yeğliyorlardı, ama bu hiç de doğru ve mantıklı bir davranış değildi bence...

3 Temmuz cumartesi günü saat 10'dan 20'ye kadarki on saatte kendimi çeşitli kimlikteki insanların yerine koyarak izledim. TBMM'yi ve milletvekillerini; benimle birlikte ülkemin sağduyu sahibi kadın-erkek, genç yaşlı, tüm insanları da izliyordu kuşkusuz. Ne yazık ki konuşulanların çoğuna yakını, inandığını, bildiğini ve ülkesi için yapılması gerekeni savunmuyor, yalnız ve yalnız "TV'de halka konuşma fırsatını en iyi şekilde nasıl değerlendiririm" düşüncesiyle sözcük oyunu ve duygu sömürüsü yapıyordu; hiçbirinin ilkeleri çıkarlarının önünü alamıyordu. Meclis yerine dışarıya hitap ederken de yurttaşları koyun sanıyorladı, onları inandırdıklarına güvenleri tam olarak çalımlarını atıyorlardı.

Dinleyenler ise çoğunlukla TBMM'de var olmanın anlam ve öne-

mini kavramaktan yoksundular, sanki mahalle kahvesinde maç dinliyor ve geleneksel şekilde hakeme laf atıyorlar, birbirleriyle ağız dalaşına giriyorlardı. "Sayın" sözcüğünün adeta bir hakaret ifadesi olarak bol bol kullanıldığı salonda, aslında ne kendilerine ne birbirlerine ne de onları seçme gafletinde bulunan millete saygının en ufak bir izi vardı.

Sanırım politika pek çok aklı başında insanın uzak durmaya özen gösterdiği bir iticilik kazandı bu yüzden. Bu yüzden politikaya atılmaktan söz eden nitelikli insanlara 'dur' diyor dostları. Bu yüzden halkımız sevmiyor, güvenmiyor, inanmıyor politikacılara; söyledikleri sözlerin hiçbirinin temelli olmadığını, ilkeli olmadığını biliyor, gözlüyor ve yaşıyor. Partiden partiye dolananlar, göklere çıkardığını bir süre sonra saf değiştirince yerin dibine batıranlar hiç de iyi örnek olmuyor insanımıza... Hiç, ama hiç kimsenin siyaseti böylesine yozlaştırmaya, siyaset adamını böylesine olumsuzlaştırmaya hakkı yok!

Halkımız, takım tutar gibi parti tutmaktan, oy makinesi olarak görülmekten usandı. Farklı bir politikacı özleminde artık. Özüyle sözü, söylediklerıyle davranışları, ilkeleriyle yaşam biçimi tutarlı; belli konularda gerçekten bilgi birikimi ve fikir üretimi olan; uzmanı olmadığı konuları bilenlere soran; her konuda olur olmaz, herkesi akılsız sayarak ahkâm kesmeyen; demagoji ve polemiğe sapmayan; kendisine olduğu kadar seçmenine ve de seçmeyenine, TBMM'ye, öbür milletvekillerine, yöneticilere, yasalara ve genel insanlararası kurallara saygılı, dürüst; aldığı yüksek maaşı hak eden, TBMM'ye düzenli katılan, katılmadığında cezalandırılacağının bilincinde olan; uçakları bekletmeyen; yolları kestirtmeyen; yeniden seçilmeyi değil, seçildiği sürece hizmet vermeyi amaçlayan politikacılar istiyor milletimiz.

Artık hiç kimsenin yalnız eleştiri, yalnız iğneleme dinlemeye dayanacak hali yok; çözüm seçenekleri getirilmeden yapılan eleştirilerin, süslü sözcüklerle ve başarılı hitabetle de olsa inandırıcılığı kalmadı. Kendimizi ve başkalarını aldatmayalım ve bir an önce özeleş-

tirimizi yaparak o dillerden düşmeyen "değişim" ve "yeniden yapılanma" sürecine gerçekten adım atalım.

Sizler, değişmez, toparlanmaz, milleti her söylediğinizi hikmet olarak algılayan koyunlar sanmaya devam ederseniz, en kısa zamanda o sizi değiştirecektir, bundan hiç kuşkunuz olmasın. İnsanlarımızı böylesine umutsuzluğa düşürmeye hiç hakkınız yoktur. (*)

11.7.1993

(*) Bu yazı, görevini gereken bilinç ve sorumlulukla yapan saygıdeğer milletvekillerimizi kapsamaz.

Güven Yitirici Olmamalıydınız!

Türkiyemizdeki siyasal düzene katılıp başbakan olduğunuzda, iyi eğitim görmüş bir kadın olarak siyasete farklı bir bakış açısı getirebileceğinizi düşünüp heyecan duymuş ve eylemlerinizi gözlemeden hakkınızda yorumlar yapmak istememiştik.

Ne yazık ki kısa sürede, son yılların tipik politikacılarından hiçbir farkınız olmadığı ortaya çıktı.

Sizin, ilk olarak "ezan" ve "Kuran" sözleriyle sağ kesime, özellikle köktendincilere selam çaktığınızı görünce bir mum alevi kadar olan umutlarımız da sönüp gitti. Yeri geldiğinde giyimi kuşamı ve yabancı dil bilgisiyle çağdaş Türkiye'yi temsil eden Başbakanımız, eline fırsat düştüğünde dini siyasete alet ederek topluluklar önünde Kuran'ı öpüyor, alışılagelmiş politikacı modelinin dışına çıkmaya hiç de niyeti olmadığını açıkça belirtiyordu.

Oysa ülkemiz çok önemli bir geçit döneminde bulunmaktaydı. Bir yandan bölücü terör, bir yandan da dinci terör, birbirleriyle yüzyıllardır iç içe ve barış içinde yaşamış insanlarımız arasına düşmanlıklar sokuyor, kardeşi kardeşe düşürüyor ve bu arada kendi emellerini gerçekleştirmek için her fırsattan yararlanıyordu. Ekonomi ise iyice karmaşık durumdaydı; önlenemeyen enflasyon, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapmaya devam ediyor ve önlem olarak kapalı kapılar ardındaki pazarlıkların dışında hiçbir etkin girişim yapılamıyordu.

Böyle bir ortamda, ister kadın ister erkek olsun ülkemizin, ilkeleri ön plan tutan, iyi danışmanlar seçen ve bilmediği konularda onlara gerçekten danışan, Atatürk ilke ve devrimlerine laik düzene gö-

nülden bağlı ve bu konularda asla ödün vermeyen, attığı adımlarda kararlı bir başbakana gereksinimi vardı. Ne yazık ki siz bu özleme yanıt vermediniz. Hırslıydınız, çok hırslıydınız, ama ilkeli değildiniz. Hangi davranışın size oy getirebileceğini sanıyorsanız o tarafa mendil sallıyordunuz ve bu, kimsenin gözünden kaçmıyordu.

Bütün erkek bakanları peşinize katıp salına salına Anıtkabir'e gittiğinizde, çağdaş Türk kadınını ne denli güzel simgeliyordunuz. Oysa aynı günlerde başınıza örtü örtüp dualar ederken, kürsülerde Kuran'dan, belki de daha önce hiç duymadığınız ayetler okurken o denli güven yitirici oluyordunuz.

Laiklik tartışmaları bir avuç ilkeli yurtseverin aşırı duyarlılığı sanılırken demokrasinin temeli olan ve sizi bu güne getiren sözcüğü ağzınıza almıyordunuz. Tüm yurttaşlar Atatürk'e ve laik cumhuriyete sahip çıkma duygularını bir ışık seli gibi belirtmeye başlayınca ise laikliğin baş savunucusu kesiliyordunuz.

Taksim'deki Ata'ya bağlılık mitingi çağrınıza, pek çokları gibi örgütlerimizle değil, ulusal bir tören olması gerektiği için bireyler olarak katılmak kararı aldık. Alana geldiğimizde, partinizin fotoğraflı seçim otobüsünün ortada durduğunu hayretle gördük. Böylece bir kez daha yanıldığımızı anladık.

Konuşmanıza Atatürk'le laiklikle başlayıp alkışlandınız, ama ardından yine kendinizi tutamayıp "mübarek ramazan gününde..." diyerek ötekileri de ihmal etmemeye çalıştınız. Bilmem ayırdına varabildiniz mi, koskoca topluluktan tek alkış çıkmadı, herkes kaskatı kesilmiş, hava buz gibi olmuştu. Belki de can havliyle "tekrarlıyorum" dediniz ve aynı çift yönlü cümleleri yinelediniz. Topluluktan yine hiçbir tepki gelmedi, tek bir alkış sessizliği bozmadı.

Bunlar çok yanlış şeyler Sayın Başbakan, çok yanlış ve çok zararlı... Ne size, ne de ülkemize bir yararı var bu ikili tutumların.

Size gerçek Türk insanlarına özgü çok önemli bir anımı, bana çok iyi ufuk açan bir olayı anlatmak istiyorum, sizin tutumlarınızla ilintili olduğu için:

Birkaç yıl önce bir ilçe müftümüz beni ve hemşiremi, toplum sağlığı konusunda, bölgesindeki din görevlilerine bir konuşma yapmak üzere davet etti, biz elimize saydamlarımızı, makinemizi alıp belirtilen amfiye gittik. Aşağı yukarı 400 kişilik bir din görevlisi grubuna bir saat boyunca halk sağlığının çeşitli yönlerini anlatıp görüntüledik. Soru-cevap bölümü de bitince müftü bey teşekkür ettikten sonra, bize armağan olarak bir dua okumak istediklerini söyledi. Biz iki aydın eğitimci Türk aydını olarak her zamanki gibi başımız ve alnımız açık, yaptığımız işin bilincini ve onurunu taşır durumdaydık. Genç hemşirem birden heyecanlanıp kolumu tuttu, "Hocam şimdi ne yapacağız, yanımıza eşarp almadık?" dedi. Ben de açıkçası biraz duraksamıştım, ama soğukkanlılığımı bozmadan müftü beye eğilip örtünmeden dinlememizde bir sakınca olup olmadığını sordum. Kendisinin cevabını asla unutamam: "Kuran okunurken başınızı örtmeniz gerekmez, zaten öyle olsaydı size önermezdik". Ve ondan sonra dinleyiciler arasından genç bir duahanı çağırdı, ikimizin arasına oturttu ve biz huzur içinde o güzel duayı Atatürk'ün kızları olarak onurla dinledik ve O'nun düşlediği aydın din adamlarıyla birlikte olmanın, çağdaş sağlık bilgilerimizi onlarla paylaşmanın mutluluğuna vardık.

İşte böyle Sayın Başbakan, eğer danışmanlarınızdan biri gerçekten aydın bir din adamı olsaydı, size Müslüman olanların ancak camilere girerken baş örtmelerinin âdet olduğunu, Kuran okunurken örtünmenin koşul olmadığını, hele hele gösteri olsun diye örtünmenin aslında günah sayılacağını söylerdi.

Oysa ve ne yazık ki, çevrenizdekiler size, oy ve prim getireceğini sandıkları her şeyi yaptırıyorlar ya da siz belki de çok ölçüp biçmeden davranışlarınızı günlük politikaya göre ayarlayıveriyorsunuz...

O kulak vermediğiniz halk arasında bir söylenti var: Boynunuza taktığınız eşarplar için "Gereğinde başıma da örterim" deyip köktendincileri ya da yeni yetme ilerici-muhafazakârları hoşnut etmekteymişsiniz...

Evet, Türk ulusunun; "Kuvay-i Milliye ruhu"yla yeni bir çağdaş-

laşma, laik, demokratik cumhuriyeti sahiplenme seferberliğine kalktığı şu günlerde, siz de laikliğin baş savunucusu kesildiniz. Oysa Sıvas'taki köktendinci gözü dönmüşlerce 37 can cayır cayır yakılırken Meclis kürsüsündeki ve sonrasındaki ilgisizliğinizi, önemsemez halinizi kimse aklından çıkaramıyor. Saatlerce can pazarında ecel teri döken insanlarımız için kılınız kıpırdamazken "aman kimseleri ya da güçlü gibi görünen kesimi gücendirmeyelim" diyerek bu korkunç cinayetleri basite indirgemek haksızlık değil de nedir? Laikliği özümsemiş ulusumuz şahlanınca bu kez cumhuriyetin ve laikliğin baş savunucusu kesilmeniz ne denli inandırıcı olabilir?

Sayın Başbakan, bir başka kısırdöngü de bugün yönetimimizdeki ülkede, YÖK'ün de katkılarıyla üniversitelerimizde illegal bir durumun yaşanmasıdır. 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından alınan tesettürle ilgili karar rektörlerce uygulanmamıştır ve bugüne kadar da bu aymazlık sürdürülmüş, salt bu nedenle işler çıkmaza girmiştir. Yasaların uygulanmadığı üniversitelerde doğal olarak gerici örgütlenmeler elini kolunu sallayarak en pervasız şekilde kök salabilmiştir.

Gerçek bu iken siz hâlâ, örtünerek yanınıza gelen bir grup kız öğrenciye, sağduyunun ışığını, çağdaş yasaların gereğini anlatıp örgütleyeceğiniz yerde, her şeyden habersizcesine arka çıkarak "benim zamanımda böyle şeyler olmazdı" diyerek siyasal dengeyi korumaya, bazılarını karşınıza almamaya çalışıyorsunuz.

Yine bilmenizi isteriz ki 1993 yılında tesettürlü fotoğrafı diplomasına konmadığı için Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na, eczacılık fakültesi mezunu bir genç kızın "din ve vicdan özgürlüğünün engellendiği"ne dair başvurusu incelenip, "her kurumun kendi giyim kuralları vardır ve o kurumlarda eğitim görmek isteyenler, oranın kurallarına uymak zorundadırlar" diyerek karar verilmiştir. Sayın Başbakan, üniversitelerimizde artık içinde kimin bulunduğunu bilemediğimiz tepeden tırnağa kara çarşafa bürünmüş, elleri eldivenli, karagözlüklü umacılar, sizin ve sizden önceki hükümetlerin umursamazlığı ve oy kaygısı nedeniyle kolgezmektedirler.

Bütün bunları üzüntü, şaşkınlık ve kızgınlıkla seyreden Türk insanının sabrını 3 Mart "Öğrenim Birliği Yasası"nın kabulünün 70. yıldönümündeki seçiminizle taşırdınız adeta. Hilafetin, şeriye mahkemelerinin kaldırılıp öğrenim birliğinin sağlandığı günün anısı için neden çağdaş Türk öğretmenleriyle, laik cumhuriyetimizin, bugüne dek sessizleştirilmiş öncüleriyle birlikte olup onları yüreklendirmediniz?

Neden Atatürk'ün izinden giden, cumhuriyetimize ve çağdaş demokrasiye sahip çıkacak akılcı, yurt sevgisiyle dolu kuşaklar yetiştirme çabasındaki cefakâr öğretmenlerimize seslenip böylesine önemli bir günün anısını onlarla, öğretmenlerle, öğrencilerle paylaşmadınız da adeta alternatif bir gösteri gibi, bilinçli bir tepki gibi düzenlenmiş olan dinsel toplantıya katılıp, bu eğitim devriminin yıldönümünde manşetlere başınızı örtüp dua ederken ki pozlarınızla geçtiniz? Bu tören bir başka gün yapılamaz mıydı ve siz katılsanız da örtünmek gibi simgesel bir davranışı yapmasaydınız olmaz mıydı?

Aklı başında hiçbir Türk vatandaşı, tutumunuza olumlu bir yorum getirememekte; ülkemizde inançların siyasete alet edilmesini, inanca bağlı görünümlerin gösteri odağı olmasını asla onaylamamaktadır.

Sayın Başbakan, gönül isterdi ki, cumhuriyet dönemimizin ilk kadın başbakanı olma şansına erişen bir Boğaziçi Üniversitesi profesörü, kendisine bu oruna (mevkiye) ulaşma yolunu açan Mustafa Kemal Atatürk'ün devrim ve ilkelerine gerçekten, ödünsüz inanmış olsun ve ülküsü tüm öbür beklentilerinin önünde bulunsun. Ne yazık ki, bu 3 Mart'ta son umudu da kırıldı insanlarımızın ve yaşlı tarih bütün bunları kara kaplı defterine yazdı.

11.3.1994

Demokrasiden Yana Olmak...

27 Mart seçimlerinin sonuçları, bugüne dek yurttaşlık bilincini edinme ve toplumsal sorumluluk taşıma gereksinimi duymamış insanlarımızı, sanki her şey dünden bugüne olmuşçasına şaşırttı, kaygılara boğdu! Hemen herkes, artık bir şeyler yapılması gereğini kavradı; ancak ne yapacağını ve en önemlisi de ne yapabileceğini bilemez bir duruma girdi... Sevindirici olan, bu sürecin kısa sürmesi ve insanlarımızın yaşadıkları, yaşamak istedikleri düzene sahip çıkma kararlılığına kavuşmaya başlamalarıdır.

Çok iyi bilinir ki, demokratik bir toplumda yaşayan, yaşamını çağdaş bir düzen içinde sürdürmek isteyen her bireyin, kendi öz yaşantısını yoluna koyma dışında, çok önemli görev ve sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumluluklar, ne yazık ki cumhuriyetimizin ilk kuşaklarından sonra, yurttaşlık bilgisi kitaplarımızın sayfaları arasına hapsedildi; 'demokrasi'nin sonsuz özgürlükler ve 'bırakınız yapsınlar' rejimi olarak algılanmasıyla birlikte de üretmeyi, dayanışma ve direnmeyi unutmuş, en kısa yoldan köşe dönücü sorumsuz kuşaklar türemeye başladı.

Geldiğimiz noktada, şaşkınlaşmak yerine olup bitenlerin öncesini ve bugününü sağlıklı bir kafayla yorumlayıp bundan sonra yapılması gerekenleri serinkanlılıkla belirlemek durumundayız.

İlk olarak tüm yurttaşlarımız, inançların siyasallaşmasının toplumların gerilemesiyle, aydınlıkların kararmasıyla, bilimin ve aklın safsatalarla yer değişmesiyle eşanlamlı olduğunu anlamalıdır. Çok kısa zamanda pek çoğu istenmeden su yüzüne çıkan çirkin saldırılar, yağmur duaları, yönü değiştirilen tuvaletler, haremlik selamlık ayı-

rımları, Ayasofya teraneleri, "kanlı mı olacak, kansız mı?" savları, bu ülkede yaşayan ve inançlarıyla kendileri arasına siyaset adına aracıların girmesini istemeyen, bütün bu yapılan ve yapılmak istenenlerin, "inançların özüne zarar verdiği"nin bilincinde olan sade yurttaşlarımızı fazlasıyla rahatsız etmekte, buna karşın gözlerini ve akıllarını açmaktadır.

Şeriat özlemcilerinin "Gazanız mübarek olsun" haykırışlarıyla 37 canımızı cayır cayır yakmalarından sonra, "adil düzen" vaatleriyle yerel yönetimlerin bir bölümünü alan bir partinin genel başkan vekilinin, avukatlık cüppesini giyerek cinayet zanlılarının savunmalarını üstlenmesi, bu cesareti ve ters mantığı göstermesi, inançların siyasete alet edildiğinde nerelere varılabileceğini ortaya koymuş; bunu daha önce hiç düşünmemiş, uzak ve yakın tarihten hiçbir şey okumak zahmetine girişmemiş insanlarımıza asla unutamayacakları bir ders olmuştur kanısındayım.

En yüksek orunlara (makamlara) ulaşmış temsilcilerimizin içine düştükleri "ileriyi de geriyi de idare etme" açmazlarını, her gün karagülmece (karamizah) türü davranışlarıyla, birbirini tutmaz sözleriyle ve yorumlarıyla görüyor, şaşırıp kızıyor. "Böyle siyaset, böyle siyasetçi olamaz" deyip umutsuzluğa kapılıyoruz. Buna karşın hâlâ, ışıkları on yıllardır birer birer söndürülmeye çalışılan bu ortamda, Diyojen örneği, elde fener 'ilkeli' insanları 'dürüst' insanları aramayı sürdürmek, sürdürebilmek için, olağanüstü iyimser ve onulmaz bir yurtsever olmak gerekiyor sanırım. Kendi içinde tutarlı, içindeki, yüreğindeki ve beynindeki aydınlığı karartmamaya, onun ışığında, doğruları ve iyileri bulmaya kararlı 'insan' olmak neden bu denli zor acaba?

Çağdaşlıktan yanadırlar

Kim ne derse desin, isteyen istediği kadar kafamızı karıştırmayı denesin, biz biliyoruz ki, en büyüğünden en küçüğüne dek tüm yöne-

ticilerimiz, eğitimcilerimiz, hukukçularımız, askerlerimiz, emniyet görevlilerimiz, genç yaşlı, kadın erkek tüm yurttaşlarımız, aslında taraf-sız değil, 'taraf'tırlar. En başta seçtiğimiz yöneticilerimiz, temsilcilerimiz, çağdaş, demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyeti'nden yanadırlar. Onların en doğal görevleri, çağdaş hukuk devletimizi, çağdaş eğitimimizi, çağdaş yönetim biçimimizi, insanların eşitliği üzerine dayanan ve bilimsellik yolunda yürüyen ülkemizin demokratik ve laik düzenini korumak ve kollamaktır, varlıklarının temel nedeni budur.

Ve Türk ulusu, artık onların görevlerini, uygar insanlara yaraşır şekilde yapmalarını, demokratik ve laik eğitsel, hukuksal, sosyal ve siyasal düzeni korumalarını, üzerlerine düşen zorunlulukları hakkıyla ve onurla yapmalarını istemekte, beklemektedir. İnsanımız, artık verdiği sözleri yerine getirmeyen seçilmişleri izleyip gözlemeye, yanlışlıklarını sergilemeye, sorgulamaya, görevlerini anımsatmaya ve kendi bireysel çıkarlarını her şeyin önünde tutanları, her türlü değer yargılarını siyasal beklentilerine kurban edenleri, yurttaşları sorumluluk ve haklarını kullanarak, oylarıyla cezalandırmaya kararlıdır.

Bundan böyle siyasetçilerimiz, bir kez (ve de nasıl olduysa) seçildikleri için her dilediklerini yapabileceklerini sanmasınlar, kapalı kapılar ardında her şeyi olup bittiye getirebileceklerini düşünmesinler! Bu ülkeyi, 'yurdum' diye benimsemiş tüm bireylerimiz, üzerlerine serpilen ölü toprağını silkeleyip tutuldukları uyku hastalığını yendiler. Var olmanın, insan olmanın bilinciyle okumaya, öğrenmeye, kendilerini geliştirmeye, doğruları yanlışları kendi akıllarıyla bulmaya başladılar. Artık insanlarımız, onca yıldır kendilerinden üstün görüp saydıkları mürekkep yalamış, ayakları yere basmayan sözde aydınların (!) kafa karıştıran, dinleyenleri ikileme düşüren çelişkili açıklamalarına, "Siz ne anlarsınız", "Siz bir şey bilmezsiniz" baskısı kuran sözüm ona ilimsel (!) ve bilimsel yorumlarına değil, kendi akıllarıyla buldukları doğrulara inanıyor, binbir güçlük ve özveriyle kavuştukları özgürlüklerini demokratik ve laik düzenlerini kendi bilinçli davranışlarıyla koruyup geliştirebileceklerini biliyorlar.

İnsanımız yıllardır, söz söyleme olanağını eline geçiren herkesçe bir başka yöne çekiştirilen 'laiklik', 'demokrasi' ve 'sivil toplum' sözcük ve kavramlarını kendi yaşamıyla özdeşleştirerek kafasını, duygu ve düşüncelerini açıklığa eriştiriyor.

Yurttaşlarımız artık biliyorlar ki, kız ve erkek çocuklarımızın okullarda kaçgöçe gerek kalmadan birlikte okumaları, kadınlarla erkeklerin aynı işyerlerinde, aynı topluluklarda, tarlalarda, fabrikalarda, salonlarda, tiyatro ve sinemalarda birlikte olmaları, üretmeleri ve yaratmaları son derece doğaldır. Gelişmiş, aklının ve yüreğinin önderliğinde yaşamayı seçmiş insanlar için, birbirlerini yalnızca cinsel yaratıklar olarak görüp birlikte olduklarında, üzerlerine saldırmak gibi dürtüler yoktur, cinslerarası eşitlik gelişip yerleştikçe çağdaşlaşma da, aydınlanma da daha verimli ve daha kalıcı olacaktır. Ve işte bu tanımlama gerçek 'laiklik'le özdeştir. Bu yaşantıyı en doğru bulup benimsemiş olan insanlar laiktirler ve içinde yaşamak istedikleri düzen de laik düzendir, 'demokrasi'de ancak ve ancak cinsler arası kaçgöçün yok olduğu ve eşitliğin egemen bulunduğu laik bir ortamda var olabilir ve sürebilir.

"Her ülkede laiklik farklı algılanır", "Devlet laik olmaz, birey olur", "Birey değil, devlet laik olur", "Her ülkenin anayasasında laiklik yoktur" vb. kafa karıştırmalara, hele siyasetçilerimizin yeri geldikçe ağızlarından dökülüveren "Laiklik dinsizlik değildir, ama öyle anlaşılmıştır..." gibi tutarsız ya da bilerek yapılan saptırıcı savlara, yorumlara artık herkesin karnı toktur.

Yurttaşlarımız artık devletin de, Millet Meclisi'nin de, yerel yönetimlerin de kendileri olduğunu öğrenmektedirler ve bundan böyle onlardan ürküp korkacakları yerde, seçtikleri, görevlendirildikleri insanları denetlemeyi, böylece yurttaş sorumluluklarını ve ödevlerini yerine getirmeyi ilke edinmeye başlamışlardır.

29 Nisan günü, bir grup aydın kadınımızın İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi toplantısını izlemeye gitmeleri, yurttaşlık bilincinin yükselişinin ilk adımıdır. İl ve ilçe yerel yönetimleri, TBMM, artık

sık sık konuk ağırlamaya ve izleyicilerin sorgulayan bakışlarına alışmalıdırlar. Halkın seçtiği ve meclislere gönderdiği temsilcilerimiz, belki bundan böyle birbirlerine küfürlerden, öfkelendikçe ellerini bellerindeki tabancalara atmaktan, haylaz öğrenciler gibi Meclis'i asmaktan, yurttaşları küçümseyip hiçe saymaktan geri dururlar ve haklarında yerleşmiş olan olumsuz izlenimleri yavaş yavaş siler, gerçek temsilcilik kimliklerine kavuşurlar.

Sonuç

Vatandaşlarımız artık, eğitim birliğinden sapmaların, insanların din duygularını sömürerek demokrasi ve devrim düşmanı kitleler yetiştirmenin, demokratik yollarla demokrasiyi yok etmek isteyenlere yeşil ışıklar yakmanın yazgıları olmadığını, bunun, biraz daha iktidarda kalabilmek için siyasetçilerin hainee ve sorumsuzca verdikleri ödünlerden kaynaklandığını öğrenmiş, anlamışlardır. Ana-babalar, masum çocuklarının devrim ve Atatürk düşmanı olarak yetiştirilmesini istememekte, okullardaki laiklik karşıtı uygulamalara karşı çıkmakta, bunları ilgililere duyurmada yarış etmekte, haklarını aramakta ve çağdaş eğitimden sapmaları protesto etmekte, edebilmektedirler. Gerçek 'veli'ler olmanın bilinçliliğine kavuşmuşlardır.

İnsanlarımız artık, yolsuzluklar, hırsızlıklar ve haksızlıklar karşısında eski ürkek, korkak ve ezik konumlarından kurtulup seslerini duyurmaya, bildiklerini açıklamaya başlamışlar, vergilerimizi, emeğimizi, birikimlerimizi ve tümüyle geleceğimizi emanet ettiğimiz görevlileri denetleme sorumluluklarının ilk adımlarını atmışlardır. 'Sivil toplum' devlet ve milletin ilke ve elbirliği ile işte böyle somutlaşır ve ayakları üzerinde durur.

11.5.1994

"Yarın Cumhuriyet İlan Edeceğiz!"

Cumhuriyetimizin 71. yıldönümünde tüm insanlarımızın, Mustafa Kemal Atatürk'ün Söylev'ini baştan sona okumalarını ve hiçbir tümceyi, anlamadan, önündeki ve ardındaki olaylarla bağlantılarını kurmadan geçmemelerini öneriyorum. Her zaman çok dolu ve magazin ve spor sayfaları dışında gazete bile okuyamayacak denli yoğun olduklarına kendilerini inandırmış olanların ise, hiç olmazsa 406. sayfada başlayan "Cumhuriyet'in kuruluş öncesi, kuruluş ve devamı" bölümüne göz atmalarında büyük yarar olacaktır.

Görkemli bir Halk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra "Cumhuriyet" adlı çocuğun doğuşu sırasında siyasal yaşamının, insanlardaki bencillik, çekemezlik, kıskançlık ve kendini beğenmişlik gibi ilkel duygularla ne karmaşık boyutlara varabileceğini, Atatürk'ün ağzından öğrenmek, okuyanı derin düşüncelere yöneltiyor.

O günleri öğrenim, olup bitenleri göz önüne getirmeye çalıştıkça, her şeyin benzer bir karmaşa içinde sürüp gittiğini algılamamak olanaksız! O günün meclisindeki insanlar, onların çevresi, bir kısım basın ve alabildiğine yürütülen entrikalar, küçük hesaplar, gruplaşmalar ve hiziplerle, günümüzde yaşananlar arasında öylesine güçlü bir benzerlik var ki, sanki hepsi olup biterken altına kopya kâğıdı konmuş ya da zaman o noktada durmuş, bütün o insanlar, küçüklükleri, önyargıları, beklentileri, hırslarıyla günümüzün dünyasında yeniden ortaya çıkıp bıraktıkları noktadan devama girişmişler...

1923'ler, Lozan Antlaşması imzalanmış, harabe halindeki yoksul ülkede artık siyasal, sosyal ve kültürel devrimler yapılacak. Düşmanlardan arındırılan ulusal topraklarda yeni bir yaşam düzeni ku-

rulması için coşkuyla, elbirliğiyle gece gündüze katılarak çalışılacak, var olmayan kurumlar taşıyla tuğlasıyla harçlanıp yaratılacak, okullar, fabrikalar kurulup bilgi ve araç gereç üretilecek, insanlar çalışacak, emek paraya, insanca yaşama dönüşecek. Savaş seferberliği sona ermiş, çağdaş yaşamı kurma seferberliği filizlerini vermiş, tüm mazlum ulusların umudu, öncüsü "Türkiye Cumhuriyeti", bir dolunay görkemiyle ufukta boy gösteriyor.

O tarih diliminde, eli kalem tutan, kafası çalışan, yüreği heyecan dolu, kendi içinde barışık, yerden yükselen oluşuma bir mala harç koymayı sonsuz mutluluk sayan herhangi bir insan olmak, o anı, o devinimi yaşamak ne büyük şans. Ulusuna, köylüsüne kentlisine, kadınına erkeğine, gencine yaşlısına inanmış, güvenmiş, onları "çocuk" diye çağırarak bağrına basmış bir Mustafa Kemal önderin çağında yaşamak, o'nun yakın ya da uzak çevresinde devrimin yükselişine tanık olmak... Bir ölümlü için bundan daha güzel ve anlamlı bir yazgı olabilir mi?

Oysa Kurtuluş Savaşı'nda canını dişine takarak savaşan, sofrasına konuk olan en yakın silah ve eylem arkadaşları başta olmak üzere çevresini saran, yurt yönetimine gönüllü olan insanların hareketin başlamasıyla birlikte Mustafa Kemal'e ettiklerini, o'nu nasıl engellemeye, kösteklemeye çalıştıklarını belgeleri inceledikçe, bütün açıklığı ve acıklılığıyla öğreniyor, öğrendikçe de yüreğimizde onulmaz bir sızı duyuyoruz.

Kuşkusuz uygarlık ve yaratıcılık yolunda ilerlemek isteği pek çok insanın ülküsüdür. Ancak her dönemde, bu insanların birçoğu, yerinde oturup dileklerini söylemeyi ve eylemi başkalarından beklemeyi yeğler, bir bölümü ise çarıklarını çekip yola koyulur, koyulur da yarı yolda yorulur. Biraz daha yürekli ve güçlü olanlar uygarlık koşusunu sürdürür ancak yolun sonuna gelmeden birer birer kenara çekilirler ve sonunda ipi göğüsleyen bir kişi olur, aklını, bedenini, birikimini, yaratıcılığını, öngörüsünü, sabrını birbirine katmış ve başı çekmiştir o, önderliği hak etmiş, eylemli olarak kazanmıştır bu orunu!

İşte Mustafa Kemal, bütün bu nitelikleriyle Türk ulusunun hakettiği Cumhuriyet'i, bir avuç gerçek ülküdaşıyla tüm engellemelere karşın kurup yüceltti ve haklı olarak Atatürk sanını aldı. "Benim naciz vücudum elbette toprak olacaktır, ancak Türkiye Cumhuriyeti sonsuza dek yaşayacaktır..." diyen bu alçakgönüllü ve eşsiz insan bakın, Kurtuluş Savaşı'nı nasıl akılcı, geçmişi yok saymadan, aksine yücelterek yorumluyor: "Her evresi ile düşünülmüş, hazırlanmış yöneltilmiş ve utkuyla sonuçlandırılmış olan bu savaşlar, Türk ordusunun, Türk subaylarının ve komutanlarının yüksek güçlerini ve yiğitliklerini tarihte bir daha saptayan ulu bir anıttır. Bu anıt, Türk ulusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu sonucu yaratan bir ulusun çocuğu, bu ordunun Başkomutanı olduğum için, sevincim ve mutluluğum sonsuzdur."

Ordunun, yoktan var edilen halk hareketinin, hem başkanı hem eri olan Mustafa Kemal, cepheden cepheye dövüşürken, o'nun niteliklerine asla erişemeyecek bazı milletvekillerinin nasıl bir araya gelip yeniden seçilmesini engelleyecek küçük hesaplara giriştiklerini ve "aday olabilmek için beş yıl aynı yerde oturmuş olma" koşulunu kabul ettirmeye çalışma maskaralıklarını tarih kara harflerle çoktan yazdı. Günümüzde de aynı parmak hesapları yapılıyor, gündemi çoğunlukla aynı çelmeler, karalamalar oluşturmuyor mu?

Mustafa Kemal'in kaleminden Cumhuriyet'in öyküsünü okudukça, o'nun binbir niteliği ve özelliği yanında ne büyük bir siyasetçi ve yönbilimci olduğunu, duygularını değil aklını ele geçirdiğini, hedefine ulaşmak için nasıl sabırla beklediğini ve olması gerekeni o küçük hesapçıların kendilerine nasıl onaylattırdığını, yeniden ve yeniden algılamak çok iyi bir ders oluyor insana. Bakanların Meclis'te tek tek seçilmesinin sakıncalarını gözlemlediği halde, bu gerçeği milletvekillerinin kendi kendilerine bulmaları için oluşturduğu taktik, çözümü onların algılamasına bırakışı, böylece katılımı ve paylaşımı gerçekleştirerek insanları kendi kendilerine doğru kararlar vermeye yönlendirmesi, o'nun önderlik niteliğini ne güzel simgeliyor.

"Yarın Cumhuriyet ilan edeceğiz!" 28 Ekim 1923 gecesi Çankaya'da sofra başında birkaç dosta söyleniveren bu tarihsel tümce, söze dönüşmeden önce Mustafa Kemal'in kafasında ve yüreğinde, bilincinde ve bilgi dağarcığında kimbilir ne uzun süre yoğruldu, pekiştirildi ve sonunda Türk ulusuna TBMM kanalıyla sunuldu.

Onunla aynı zaman diliminde yola çıkan, ancak yakınında, uzağında ama gerisinde kalmış olanlar için bir günde oluşuverdiği sanılan bu çılgın kararı olağan ve de olması gereken eylem olarak kabullenmek, tüm ulusla birlikte o coşkuyu paylaşmak, bağımsızlık ve ulusal egemenlik trenine atlayıp ülke kalkınmasında adsız bir er gibi çalışmak ve "devrimin bütünlenmesi"ne katılmak kolay mı?

"Halife olacak", "Diktatör olacak", "Biz yaptık her şeyi, o öne çıkıyor" savlarıyla kargaşa çıkarmayı görev edinen bu densizler, bu kez de Cumhuriyet'in ilanıyla ortaya çıkarlar ve ne yazık ki kıskançlıklarına, tutuculuklarına yenilerek, bu büyük aşamayı karalamaya, yalanlar üreterek kamuoyunu yönlendirmeye çalışırlar.

Bazı gazeteler, Cumhuriyet'in, böyle birdenbire ilan edilmesini eleştirerek "Arkadan arkaya verilmiş bir karar karşısındayız. Millet Meclisi'nin özgürlükten bu denli yoksun kaldığını, yukarıda verilen kararları yasalaştırmak durumuna düşürüldüğünü görmek gerçekten acı veriyor" demekte, "Türk ulusu, ulusal egemenliğini elde etti; Cumhuriyet ilanı gereksizdir, yanlıştır. Türkiye için en doğru yönetim - ulusal egemenlik ilkesinden ayrılmaksızın- cumhuriyet ilan etmeyip, devlet başkanlığında halife sanıyla Osmanoğulları soyundan birini bulunduran meşrutiyet yönetimidir" gibi fikirleri yayarak insanların kafasını karıştırıyorlardı. Tıpkı bugünkü gibi değil mi?

Oysa Mustafa Kemal kararlıdır, sabırlıdır, birlikte yola çıktıkları halde kendisiyle aynı hızda koşamayan, bu nedenle de eteklerinden gerilere çekmeye çalışanlara yanıtı şöyle olmuştur: "Baylar, bu yazıların anlamı anlaşılacaktır. Gelecek kuşakların, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilan günü ona hiç acımadan saldıranların başında, 'Cumhuriyetçiyim' diyenlerin yer aldığını gördükleri zaman şaşacaklarını hiç

sanmayınız! Tersine, Türkiye'nin aydın ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuryetçi geçinmiş olanların gerçek düşüncelerini irdeleyip saptamada hiç de güçlük çekmeyeceklerdir. Onlar kolaylıkla anlayacaklardır ki, başında çürümüş bir padişah soyunun, Halife sanıyla, yerleşip kalmasını zorunlu kılan bir devlette, Cumhuriyet ilan olursa bile yaşatılamaz."

İşte belgeler de gösteriyor ki 71. yıldönümünü yaşadığımız Cumhuriyetimizi bizlere armağan eden Mustafa Kemal Atatürk, gerek askersel, gerekse siyasal, sosyal ve kültürel devrimlerde, neredeyse tek başınaydı ya da birkaç güvenilir ülküdaşıyla birlikteydi.

Ötekiler ise, yalnızca eleştirmek, engellemek ve çoğu kez saltanatı kaldırdığı, "payitaht" yerine "başkent" oluşturduğu için kendisini cezalandırmak gibi inatçı bir duygu ve içtensizlik içindeydiler.

Bugün, siyasal yaşamı karmaşaya sokan, Lozan yerine Sevr'i öne süren Misak-ı Milli sınırlarını tartışılabilir sayan, "bağımsızlık yerine "karşılıklı bağımlılık"ı yeğleyen, "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesini eskimiş sayıp ulusumuzu kör savaşlara sokmayı "erkeklik" olarak niteleyen, "Keşke padişahlık sürseydi", "Başta Mustafa Kemal olmak üzere devrimi yargılayalım", "İstiklal Mahkemeleri'nde (aslında yalnız 1350 kişi idam edildiği belgelerle kanıtlanmış olduğu halde) yüzbinlerce kişi katledildi" gibi temelsiz, yalan ve yanlış savları ısıtıp ısıtıp öne sürenlerin, pırıl pırıl beyinli gençlerin devrim ve Mustafa Kemal düşmanı, padişah ve halife özlemcisi haline getirmek için akçalı çaba gösterenlerin, 1923'lerde bağımsızlık ve cumhuriyet koşusuna, ulusal egemenlik gerçeğine ve devrimin bütünlenmesi eylemi"ne solukları yetişmeyen, tükenen ve de bu nedenle duygu ve eylemleri düşmanlığa, karaçalmaya dönüşenlerin bir uzantısı oldukları çok açık olarak kendini gösteriyor.

Genç araştırmacıların 1923'lerde Cumhuriyet'e ve devrimlere karşı çıkan ya da çıkmaya yeltenenlerle, bugün Atatürk ve devrimlerini karalamaya çalışanların arka planını tek tek ve bilimsel yöntemlerle incelediklerinde bu bağlantıyı çok açık şekilde kuracaklarına

eminim ve bu çalışmaların bir an önce başlatılmasında büyük yarar görüyorum.

Ulusal egemenlik ve cumhuriyet, bize aydınlanmanın kapılarını açmış, Şeyhülislam'ın görece fetvaları yerine, eşitlikçi evrensel hukuk kurallarıyla yönetilmenin, hurafeler yerine çağdaş bilime dayalı eğitim görme olanaklarına kavuşmanın, kendi kültürümüze tüm dünyanın kültür birikimini katarak çağdaş insan olmanın yolunu göstermiştir. Bu kapıdan içeri girip uygarlık yolunda ilerlemek yürek ister, kararlılık ve özgüven ister, kendimiz kadar çevremizi, diğer insanları da düşünme ve onlar için de çalışma sorumluluğu ister; kısacası ilkelerinden ödün vermeyen, ilkelerini çıkarlarının önünde tutan akılcı ve kararlı, kendi içinde barışık, paylaşmanın ve ortak çalışarak üretip yaratmanın haz ve erdemine ulaşmış "herhangi biri" olabilen "gerçek insan"ların yoludur bu yol. Başımızı yastığa koyduğumuzda küçük hesaplar, kıskançlıklar, çekemezlikler doluyorsa kafamıza biz çağdaşlaşma savaşına destek değil köstek olabiliriz. O halde kendimizi değiştirip geliştirmeye ya da gölge etmemeye bakalım.

Kurtuluş ve cumhuriyet koşusunun her satırı bize büyük dersler veriyor. Bugünümüzün oluşumunun hangi koşullar altında ve kimlerin çabasıyla gerçekleştiğini hepimizin çok iyi bilmesinde, anlayıp kavramasında büyük yarar vardır. Bilip anlamadan, olup bitenleri yorumlayıp değerlendirmeden bugünleri, 21. yüzyıla girerken ülkemizde yaratılmaya yeltenilen sarsıntıları kavramak ve önlemleri almak olanaksızdır.

Cumhuriyetimizin 71. yıldönümünde, kendisini yurttaş sayan herkesten, Mustafa Kemal Atatürk'ün Söylev'ini okuyup birbirlerine armağan etmelerini ve çağdaşlaşma serüvenimizi kendi akıllarıyla değerlendirmelerini, Cumhuriyet'e, Atatürk ilkelerine ve tam bağımsız Türkiye'ye sahip çıkmalarını diliyoruz.

1.10.1994

Devrimin Bütünlenmesi Gerekir

Yeryüzünün her köşesinde tam bir kavram kargaşası yaşanıyor üçüncü bin yıla girerken... Uluslararası çıkar ilişkileri, ekonomik (geçimbilimsel) çalkantılar, hızlı nüfus artışının dengelenmemesi, medyanın bir canavar gibi toplumlar üzerinde kurduğu yönlendirici egemenlik vb. sorunlar, yarınlarına güvenlerini yitirmiş insanları ve insan topluluklarını şaşkınlığa, değer yargılarının yok olmasına ve yeni arayışlara sürüklüyor.

"Bilgi Çağı" diye nitelediğimiz şu günlerde insanlar, falcıların, medyumların, kendilerini toplu ölümlere götürebilen mesihlerin, tarikat liderlerinin, çılgın yöneticilerin peşinden gidebiliyor, yaşamlarını burçlara, bilicilere, markalara göre ayarlayabiliyor. Geçmişin karanlıklarına gömülmüş binbir çeşit aldatmaca ısıtılıp, yeni modalar halinde ortaya çıkabiliyor. Bu karmaşada parçalanmış insan beyinleri ve ruhları, neden-sonuç ilişkileriyle belirlenen gerçeklerden, bilimsellikten kaçıp daha az sorumluluk getiren, kadercilik ve itaat temeline dayalı dogmaların, çeşitli inanç ve örgütlerin peşine takılmayı yeğliyor.

Karar mekanizmalarını ele geçirecek insan topluluklarına, uluslara egemen olan siyasetçiler ya da bürokratlar ve uluslararası silah tacirleri vb. de bu karmaşadan yararlanarak ve bu karmaşanın bir parçası olarak evrensel ilkeleri bir yana bırakıp her türlü yetkiyi çıkarları için değerlendirebiliyor, geçmişte kalmış, küllenmiş, binbir düşmanlığı, unutulmuş kan davasını körükleyerek adeta insanlarla, ülkelerle satranç oynuyorlar, yeryüzü kan gölü haline geldikçe, yeni bir yörede kardeş kardeşin gözünü oymaya başladıkça, daha çok silah üreti-

lip daha çok silah satıldıkça, av bulmuş vampirler gibi ellerini oğuşturup hastalıklı bir doyuma ulaşabiliyorlar.

Bütün bu çarpık ve sonuçta insanın kendisini tüketen, insanın özgürce gelişimini engelleyen, onu mekanizmanın çarkları arasında ezip eskiden olduğu gibi sürüye katan girişimlerden ülkemizin soyutlanması kuşkusuz olanaksız.

Bu noktada, düşünmeye, ulus ve yurttaşlık bilincine ulaşmaya başlayan insanlarımız için Türkiye'nin 20. yüzyılda gösterdiği gelişmeyi, aştığı zorlukları ve gerçekleştirdiği devrimi yeniden gözden geçirmek ve anlamak, kaçınılmaz bir ödev ve sorumluluk olmaya başladı.

20. yüzyılın yaşayan, ayakta kalabilen ve pek çok ülkeye örnek olmuş olan Türk Aydınlanma Devrimi'ni ve önderi Mustafa Kemal Atatürk'ü, O'nun felsefesini kavramak, değerlendirmek ve bilinçli olarak her türlü kem gözden sakınmak için, olup bitenleri en ince ayrıntısına dek öğrenmek, bilmek, özümsemek ve birey olarak "devrimci" kimliğimize, bizden esirgenen "çağdaş ve katılımcı insan olma" niteliğimize kavuşmak gerekir.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Söylev'in önsözünde şöyle diyor: "Atatürk'ü -hangi yönden olursa olsun- açık veya gizli eleştirenler ve O'nun yanılgıya düştüğü izlenimini uyandırma sevdasında olanlar düşünmelidirler ki, her ölümlü gibi onun da eleştirilebilecek davranışları belki olmuştur. Yanılmazlık Tanrı'ya özgüdür. Ama Atatürk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda ve daha sonra yanılgıya düşseydi, tarihsel fırsatları iyi kullanmasaydı, yeryüzünde bugünkü bağımsız Türkiye Cumhuriyeti olmazdı. Bunu görmemek için ya bilgisizlik, bilinçsizlik veya nankörlük ya da Türk vatanına ve O'nun evlatlarına karşı beslenen korkunç kin ve düşmanlığın yoğurduğu hainlik içinde bulunmak gerekir."

Gerçekten Türk Aydınlanma Devrimi, Mustafa Kemal ve bir avuç devrimci arkadaşının önderliğinde her kesimden insanımızın toprağına, canına ve malına sahip çıkma güdüsüyle gerçekleştirdiği

destansı bir süreçtir. Başlamış, sürmüş ancak bitmemiştir, bitmesi ve noktalanması da olanaksızdır. "Devrimin bütünlenmesi gerek" diyerek bunu Mustafa Kemal'in kendisi vurgulamıştır.

Beri yandan tarihsel bir gerçek olarak her devrimde olduğu gibi burada da çıkarları, yetkileri, güçleri yok edilen, medreseleri, tekkeleri kapanıp unvanları, orunları (makam) elden giden, yani devrimden birey ve soy-sop olarak kendilerine göre zarar görenlerce, kan davası niteliğinde bir karşı devrimin başlatıldığı da bir gerçektir. Devrimle aynı anda başlayan bu gerici-yobaz girişimlerin devlet mekanizmasına için için sızması, başta eğitim olmak üzere birçok Cumhuriyet kurumunda etkin hale gelmesi ise toplumca asla dikkate alınmamıştır.

Bunun sonucu olarak, çıkarlarını değil ilkelerini, kendi canını değil ulusun bağımsızlığını önde tutan insanlarımızın binbir özveriyle temelini attığı, yolunu açtığı, ufkunu aydınlattığı çağdaş Türkiye Cumhuriyeti, ondan sonraki kuşaklarca gereken ciddiyet ve sorumlulukla sakınılmamış, daha iyiye, daha ileriye gitmesi için elbirliği edilmesi gereği duyulmamış ve meydan, uzun erimli düşünemeyen, gündelik yaşayan, çıkarlarını her şeyin önünde tutan, her türlü yalan dolanlarla, duygu sömürüsüyle oy avcılığı yapan, tüm beklentisi biraz daha güçlü kalabilmek ve yetkilerini kendisinin ve yandaşlarının çıkarları için kullanabilmek olan niteliksiz, altyapısız, ilkesiz, sevgisiz, hırslı siyasetçilere ve bürokratlara kalmıştır. Ne yazık ki bu süreç içerisinde dünyaya örnek olan atılım ve değişimlerin için için karalanıp yok edilmesi, 'demokratikleşmenin doğal getirileri' olarak değerlendirilmiş, hoşgörüyle ya da tam ilgisizlikle karşılanmış ve bugünkü kavram kargaşasının egemen olduğu, ilkesizliğin boğaza dek çıktığı, yozlaşmanın, yükselen değerlerin başını çektiği noktaya varılmıştır.

Yozlaşmış sistemin ya da sistemsizliğin gereği, kendinden, kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmemesi istenen ve "rekabetçi ve köşe-dönücü bireyler" olarak yetiştirilmeye çalışılan genç kuşaklar, işte tam burada bu noktada kafalarına geçirilen at gözlüklerini atarak

gözlerini dünyaya yeniden açtılar; nasıl bir ülkede yaşamak istediklerini, oysa nerelere sürüklendiklerini algılamaya başladılar. Yurtiçi ve yurtdışı gelişmeleri, bunların arka planındaki hesapları algılayarak, "Benden sonrası tufan" diyerek yaşamanın, kendilerini olmasa bile gelecek kuşakları, kendi çocuklarını ne denli etkileyeceğinin ayırdına vardılar. 12 Eylül'ün apolitik yetiştirilmiş genç kuşakları sözde demokrat öğreticilerinin devrimlerle ilgili akıl karıştırıcı söylem ve propagandalarının etkisinden kurtulup yozlaşmaya, çağdışılaşmaya "dur" demenin kendi bireysel güçleriyle ve yurttaşlık bilinçlerinin yükselmesiyle olacağını kavramaya başladılar. Gençler anladılar ki, sivil toplum ve katılımcılık, ülke gerçeklerinden uzak bir avuç masabaşı aydınının anarşik söylemleriyle değil, kendi gizil güçlerinin ve beyinlerinin eyleme geçmesiyle, doğruları kendi akıllarıyla bulmalarıyla gerçekleşecektir. Kendini çarpık düzene teslim etmiş uyuşuk, suskun ve bitkin insanların şaşkın bakışları altında gelişen bu inanılmaz devinim, belki de Türk Aydınlanma Devrimi'nde ikinci coşkulu eylem sürecinin başlamasıdır.

Atatürk'ün Söylev'i 24. baskısını yaptı, birbiri ardına yakın geçmişle ilgili kitaplar yayınlandı, gençler kendilerine unutturulan ya da çarpıtılan yakın geçmişlerini öğrenip sahip çıkmaya başladılar. Kendi kendilerini, uluslaşmanın anlamını, bir toplumun gerçek bireyi, gerçek yurttaşı olmanın getirdiği sorumlulukları algıladılar ve kendi içlerinde, beyinlerinde ve yüreklerinde Mustafa Kemal'i ya da Kemalizm'i yeniden keşfettiler.

Evet, Mustafa Kemal, onlara çok küçükken öğretilen "bir daha eşi bulunmaz bir dâhi" (Öke) ya da şimdilerde söylendiği gibi "beton Mustafa" değil bir insandı; tıpkı kendileri gibi bir gençken seçimini yapmış, kendini geliştirip ülkesinin geleceğine sahip çıkması gerektiğini kavramıştı. Bu amaçla, tüm olanakları zorlayarak çok yönlü bir eğitim almış, eksiklerini tamamlamış, bilinçlenmiş, geçmişi ve günü, tüm dünya olarak gözleyip değerlendirmiş, düşünce ve yöntem üretmiş, sonunda kararını vermiş ve yolunu çizmişti! İlkeleri evrenseldi.

Evrensel insanın yaşamak isteyeceği koşulları kendi ülkesinde de yaratmak istiyordu; bu da ancak insanların karanlıklardan çıkıp çağdaş dünyaya gözlerini ve beyinlerini açmalarından, bilime dayalı eğitimden ve aydınlığı kendi güçleriyle elde etmelerinden geçiyordu.

Bugünkü gençlik, Türk Aydınlanma Devrimi'ni en akılcı şekilde, "o" günü, "bugün"ün koşullarında yargılayıp saptırmanın çağdışılığın bir başka örneği olduğunu fark ediyor ve kafasını karıştırmaya çalışanlara artık, eskiden olduğu gibi malzeme olmuyor!

Devrimin başlarında altı okla simgelenen ilklerin hepsinin kalkınmayı, ilerlemeyi ve çağdaşlaşmayı amaçlayan bir toplum için, vazgeçilmez evrensel temel taşları olduğu ve gösterilen hedeflerin uçlarının ileriye yönelik, gelişmeye açık bulunduğu yadsınamaz. Kuşkusuz bu ilkeleri çağın ve gelişmelerin koşullarına göre yeniden değerlendirmek ve de bunlara yeni ve çağdaş ilkeler eklemekte, böylece Mustafa Kemal'in kendi deyişiyle "devrimin bütünleşmesi" olası. Ancak "ülke bütünlüğü", "tam bağımsızlık", "öğrenim birliği", "cinslerarası eşitlik", "laiklik", "barışçlık" gibi temel ilkelerin tekinden bile ödün verilemeyeceği, bu tür bir davranışın çağdaşlaşmaya haince engel olmakla eş anlam taşıdığı açıktır. On yıllardır yapılan yozlaştırmalar da bu bağlamda yorumlanmaktadır ve tarihsel yargı kapsamındadır.

İşte bugüne dek suskun ve bireyci kalmış, öyle bırakılmış oysa ülke çoğunluğunu oluşturan genç, iyi eğitim görmüş, içindeki gizil gücü, bir başka deyişle Mustafa Kemal'i keşfetmiş gençlerin, Cumhuriyet'in temel ilkelerine en üst sorumluluk orunundaymışcasına (makam) kararlılıkla ve elbirliğiyle sahip çıkmalarını "Yeni Kemalist Kimlik" olarak algılıyoruz. Bu önü alınmaz, olması gerekli ve ortaya çıkması gecikmiş olağanüstü devinim, tüm ülkeyi dalga dalga sarmakta Kemalist devrimi yeniden, eskisinden de güçlü ve çağdaş bir yorumla gündeme, güncel ve siyasal yaşama getirmektedir.

Bütün bu gelişmeler, çıkar ve güç pazarlıkları sonucu yozlaştırılan Cumhuriyetimizin getirildiği durumdan gelecek için umutsuz-

luğa düşen ya da karanlıklara sarılmayı tek seçenek olarak gören insanlarımız için de umut getirmekte, yeniden ve en sağlıklı şekilde aydınlığa kavuşmanın, demokratik düzende birey olarak varolma erdemliğinin kapılarını açmaktadır.

"Türk Aydınlanma Devrimi" Mustafa Kemal Atatürk'le ya da "Kemalizm" sözcüğüyle özdeşleşmiş olup bu O'nun putlaştırılması değil, en güzel ve anlamlı şekilde simgeleşmesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni vatan bilen, bu güzel ülkede tam bağımsız, barışçı, çağdaş eğitimle donanmış, insan haklarına, kadın ve çocuk haklarına saygılı, laik ve demokratik bir düzende yaşamanın daha da geliştirilerek sürdürülmesinde, kendinin de söz ve karar sahibi olduğunun bilincinde ve sorumluluğunda olan genç Mustafa Kemallerimiz "Yeni Kemalist Kimlik"leriyle ülkemizde ve ülke dışında, coşkuları ve gizil güçleriyle yakalarında Atatürk'leriyle el ele vermektedirler.

Geleceğin kadını, erkeği, ailesi, toplumu ve siyasetçisi bu ilkeli, gözleri parıldayan, yürekleri ülkeleri için çarpan gençlerimizden oluşacak ve Türk Aydınlanma Devrimi eylemli olarak onların ellerinde gelişecek, yenilenecek ve pekişecektir.

1.9.1994

Türkiye'de 'Siyasetçi Kimliği' Değişmelidir

Dünyanın küçüldüğü ve her gece odamıza geldiği, görüntü ve ses ağırlıklı yazılı-sözlü bilgilenme, bilgilendirme, daha doğrusu yönlendirmenin yaşandığı ortamda, insanların çoğunluğu, siyasetçilerimizin sergilediği kimlikten hoşnut değil! Halkımızın siyasetten soğumasına ve uzaklaşmasına bugüne dek hep 12 Eylül'ü neden gösterdik. Oysa onun darbesini yemiş olanların bile başköşeleri tuttuğu günümüzde, ortada bulunan siyasetçilerin artık, bu özrü kullanacak ve halkın tepkisini açıklayacak durumları yok. Bu olumsuz ve itici görüntü yalnız ve yalnız kendi 'kendini bilmezlik'lerinden, ulusu, insanlarımızı hâlâ her ağızlarından çıkana kafa sallayacak koyunlar, kendilerini de bulunmaz Hint kumaşı örneği, ortaya çıkmış olağanüstü çobanlar olarak görmelerinden kaynaklanıyor.

Uzun yıllardır büyük bir iyimserlikle izlediğimiz siyasetçilerimizin tümüne yakınında, seçim öncesi davranışlarla sonrası dönemde koşutluk olmadığına ve kendilerinden öncekilerde eleştirdikleri her olumsuzluğu, sanki en doğal ödevleriymişçesine yinelediklerine tanık olmaktayız.

Seçim öncesinin alçakgönüllü, sadelik içinde, kendi işini kendi yapan, halkın oylarını toplamak için ona yakın görünen kasaba siyasetçilerinin, Meclis'e gelip bir de orun (makam) kapınca, etraflarını saran canlı cansız dalkavukların şişirmelerine kapılıp kendilerini dev aynasında görmeleri, "Vay ben neymişim" deyip, daha önce eleştirdiklerinin tatlı-lüks yaşantısını, araba, davet, eğlence, dış-iç gezi, yat sefası, nüfuz ticareti vb'ni daha da arttırarak sürdürmeleri hiç değişmeyen bir olgu!

Sade bir yurttaşken kendilerinin de şiddetle eleştirdiği karşılama ve uğurlamalar, halılar, askeri törenler, tüm bürokratları peşlerinden koşturmalar, elpençe divan tutmalar, eskortlar, yolları trafiğe kapattırarak insanların tüm günlerini allak bullak etmeler, karşılama ve uğurlamalara gitmekten başka işe koşamayan bürokratlar, bu yüzden evrakları ellerinde bekleyenler ne derler diye düşünmezler mi?

Her gün, her haber saatinde ışıklı kutudan halkımıza verdikleri, içerikten yoksun, yalnızca göstermelik görüntü ve haberlerinin, basın toplantılarının, defalarca yinelenen ve çoğunun sonuçlanmadığı temel atma törenlerinin (bir dönemde araba bagajında taşınan temelleri anımsatarak) bıkkınlıkla ve boş gözlerle izlendiğini, alanlara toplanan, toplattırılan insanlarla önceden hazırlanan ve sloganlarla sürdürülen gövde gösterilerinin içi boş bir aldatmaca olduğunun ayırdına varamazlar mı?

Haktan hukuktan, sömürüyü engellemekten, işçinin emekçinin memurun acılarını gidermekten söz ederken, neden siyasetçisi ve üst düzey bürokratı milyonlarca insanın temsilcisi olduklarını meydanlarda bağırdıklarının bir tekinin bile gerçekleşmediğini ve de üstelik tam karşıt kararlara parmak basmaları gerektiğini görünce, kendilerini oraya gönderen insanları hiçe sayıp araziye uyumu yeğlemeleri ya da beklentileri karşılanmayınca ağızlarına bir parmak bal çalan karşıt partilere transfer olmaları "siyasetçi kimliği"nin olağan tutumu mudur?

Karşıt, birbirinin benzeri ya da aynı parti içinde olan siyasetçilerin (TBMM, il-ilçe örgütleri, yeni kurulan partiler vb.), her an gizli pazarlıklara göre de değişebilen iç çekişmelerinin, dışa, halka vurumu olarak, birbirlerini neredeyse 'küfür'e girebilecek sözlerle kötülemeleri, yırtık mahalle çocuklarını andırır haykırmaları, akıl vericilerinin kendilerine yakıştırdığı, aslında iğreti bir elbise gibi sırıtan el kol hareketleri, yumruk vurmaları, yüzlerce kez çocuk aldatırmışçasına yinelenen tekerlemeleriyle, kimbilir kendilerini ne başarılı bir yetenek sanıyorlar? Hele hele basında birkaç şakşakçı da kendilerine

"Efendim, dün harikaydınız, karşıtlarınızı ezip geçtiniz" benzeri bir şeyler karalamış, özel kalem görevlileri ve çevre yağcıları 'en üstün' olduğunu söylemişlerse artık bu nitelikli siyasetçimizi kimse, kendisi bile yoldan döndüremez!

Son yıllarda Türkiyemizde, yola el ele, ülkü ve amaç birliğiyle çıkan siyasetçilerin yönetimi ele geçirme, baş olma, iktidar olma söz konusu olduğunda, birbirlerini nasıl karaladıklarına, harcadıklarına ve siyasal bir çabayı ne denli kişiselleştirdiklerine, en yakın arkadaşlarına en olmayacak, hatta çocukça bulunabilecek eleştirileri getirdiklerine tanık olmaktayız. Belki onlar, bu karmaşanın içinde olanlar, farkında değil, ancak yandaş ya da karşıt sade yurttaşlar olarak gözleyip izleyen insanlar bu kardeş, hatta aile kavgasını hiç ama hiç onaylamıyor ve gelecek adına kaygılanıyorlar. "Bunlar kendilerine, ağızlarından çıkan sözcüklere bile hâkim değil. Sevgisizlik, kin ve nefret, ses tonlarına, el kol hareketlerine, her türlü davranışlarına sinmiş. Bunlar mı bizi idare edecekler, bunlar mı devlet adamı, bunlar mı bizim seçtiğimiz önderler" soruları herkesin kafasında, ağzında bir tek neden olanların görme ve duyma alanına giremiyor...

Yıllar önce bir yeni, çiçeği burnunda ve hiç demokrasi deneyimi olmayan, uygar görünümlü genç bakanımız, yönetimindeki görevlilerden kendi bakanlığının çözüm bekleyen en önemli on konusunu kâğıda dökmelerini istemişti. Bu görevliler arasında bulunduğumdan ben de şöyle bir mektubu kaleme almıştım:

"Sayın Bakan, şimdi siz bakan oldunuz ya, önce bir önceki bakanın çalışma odasını, yerini beğenmeyip değiştirmeye bakacaksınız, size -yani bir önceki bakana- ayrılan yer küçükse büyütecek, büyükse küçülteceksiniz, alt kattaysa üst kata, üstteyse alt kata indirecek, gerek görürseniz o binadan öteki binaya geçeceksiniz. Bir süre bu inşaat ve ardından bir öncekinin zevksizliğini simgelediği için yeniden döşeme işleri sürecek, tam orununuza (makam) oturduğunuzda müsteşar değişikliği gündeme gelecek! Daha önce bu çevreyi bilmediğinizden, hele konuyla yakın uzak hiçbir ilginiz bulunmadığından, çev-

renizi saran akıl hocalarının yönlendirmelerine, siyasal veya kişisel dostluk telefonlarına, tavsiye mektuplarına vb. önerilere, kendi sezgi ve öngörülerinizi de katarak birini seçeceksiniz sonunda. İşte bundan sonra yeni müsteşarınız da devreye girecek ve genel müdürler değişecek, kuşkusuz yeni üst yöneticiler de alt kadroları oluşturmaya başlayacaklar. Eğer bütün bu işlem en iyimser görüşle bir altı ay sürebilirse ve o ara siz de özel yaşantınızı, hangi yemeği sevdiğinizi, mutlu aile fotoğraflarıyla belgeleyen röportajlar, temel atmalar, basın toplantıları, kongre açmalar vb. etkinliklerle bu dönemi tamamlayıp ana sorunları kavramaya başlayabilmişseniz, ya fincancı katırlarını ürküttüğünüzden ya da ardınızda bakanlık bekleyenlerin genel başkanınıza siyasal baskısı yüksek düzeye gelmiş bulunduğundan görevden affolunursunuz".

Şaka bir yana, yukarıdaki öykünün neredeyse klasikleştiğine her an tanık olmuyor muyuz, tüm ulusça? Demokrasiyi özümsememiş siyasetçilerimizin, yönetimi ellerine geçirince kendilerini akıllarından geçen ya da ağızlarından çıkan her şeyin doğru olduğuna inandırdıkları ve eleştiride bulunanları, kendi seçtikleri, en yakınları ve dava arkadaşı oldukları halde bir kalemde, üstelik de hiçbir kurala uymadan harcayıverdikleri, yeni gelenlerin de, aynı çarkın aynı kısır döngünün içinde aynı yanlışlıkları sürdürdükleri herkesçe ibretle izlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan insanların çoğunluğu, feodal dönemin kalıntıları olan bu tip siyasetçileri artık onaylamıyor, bu nedenle de siyasete sıcak bakmıyorlar. Biraz nitelikli ve halkı gerçekten temsil edebilecek olanlar ise böyle bir karmaşanın, içtensizliğin, özetle gayya kuyusunun içine girmek istemiyorlar. "Siyaset tıkandı" vb. yorumlar da buradan geliyor.

Herkesçe, her kesimce çok iyi bilinen bu gerçeklerin, yönetime, siyasete talip olanlarca da anlaşılması, bilinmesi gerekiyor. Bunun anlaşılması için, yeniden acılar, acılı dönemler yaşamaya katlanacak halimiz yok artık!

İl, ilçe, devlet yönetimine aday olacakların kendilerini yeniden

ve yeniden gözden geçirmeleri, özeleştiri yapmaları, eksikliklerini tamamlamaları ve halkın önüne örnek insanlar olarak çıkmaları gerekiyor. Bunun için üniversiteleri bitirmek ya da geçmişteki ünlü siyasetçilerin dizinin dibinde yetişmek yeterli değil, bunun için 'siyasetçi kimliği'nin tepeden tırnağa değişmesi ana koşul. "Halk böyle istiyor, halk bundan anlar" diyerek düzeysiz, gösterişe dayalı, saatlerce konuşup hiçbir şey söylemeyerek, eline tutuşturulan kâğıda kekeleyerek, böylece halkı aşağılayarak siyaset yapma dönemi bitmiştir, bitmelidir. İnsanlara kemer sıktırırken, hastanelerin elindeki köhne binek arabaları, yerine yenisi verilmeden alınır, her şeye zam üstüne zam yapılırken, siyasetçilerin oluk gibi benzin yakan lüks Mercedeslerle, helikopter ve özel uçaklarla çat oraya çat buraya varıp, halı serili kurban kanlı meydanlarda, vıcık vıcık popülizm kokan nutuklar ve temeller atmaları artık bir son bulmalıdır.

Basınımız, televizyonlarımız bu kısır döngüden kurtulmamış, nitelikli siyasetçilere kavuşmamız ve siyasete gerçekten hak ettiği saygın konumu verebilmemiz, seçtiklerimize güvenebilmemiz için kendisine düşen eleştirel ve eğitsel görevi yapmalı. "Halk böyle istiyor" önyargısından vazgeçip, ilkeli, dürüst ve açık, ülke yararına, bilinçli siyaset yapmanın erdemliliğini öne çıkarmalıdır.

Şapkayı önümüze koymanın zamanı, 'zamanı geçmeden' gelmelidir, gelmiştir. Canı pahasına Kurtuluş Savaşı'nı yapan, tam bağımsızlığına kavuşan, yüzyılların birikmiş borçlarını ödeyip dışa bağımlılıktan kurtulan, mazlum uluslara örnek Aydınlanma Devrimi'ni gerçekleştiren ve Misak-ı Milli sınırları içinde demokratik düzende yaşamak isteyen tüm insanlarımız, saygın ve çağdaş 'yeni siyasetçi kimliği'ni beklemektedir.

1.12.1994

Sayın Hikmet Çetin'e...

Tabanın içinden gelen tepkilere dayanamayan sosyal demokrat tavan nihayet birleşti. Kâğıt üzerindeki ve ekrandaki bu birleşmenin bundan sonrası ne olacak? Hangi pazarlık tezgâhları kurulacak, karşılıklı ne ödünler verilecek acaba? Ve beklentisi asla bu olmayan insanlarımız yine nasıl düş kırıklığına uğrayacak, umarsız kalakalacaklar...

Ülkemizde büyük bir çoğunluğu oluşturan sade vatandaşlarımız ne beklerler dersiniz? Onlar, o sessiz ve de şimdilerde sesini çok ama çok az da olsa çıkaran çoğunluk, insan gibi bir yaşam düşler yalnızca. Ahmet efendilerle Ahmet beylerin, Ayşe hanımefendilerle Ayşe kadınların tümünün insandan sayılmasını beklerler. Kuyruklarda horlanmadan, çarşı pazarda kazıklanmadan yaşayıp gitmeyi, çalışacak işi ve yaptıkları işe hak ettikleri ücreti almayı düşlerler. Başlarını sokacak bir evleri, çocuklarını başkalarına özendirmeden besleyecek, okutacak bir gelirleri olsun, hastalanınca ilaç, doktor derdi olmasın isterler.

Belki yazın bir hafta çoluk çocuk denize gitmeyi, yıllar ve yıllar sonra dört tekerli bir arabaya sahip olmayı da geçirirler kafalarından. Bir radyo, bir pikap, bir orta boy TV, bir çamaşır makinesi, bir de buzdolabı yeter onlara yıllar yılı.

O sade vatandaşların kimileri de okuma, gezme meraklısıdırlar. Günlük bir gazeteyi almak, ara sıra gönülleri çeken bir konsere, tiyatroya, sinemaya, maça falan gitmek isterler. Çocukları okusun adam olsun, başkalarının eline bakmasın, kendilerinden daha kolay bir yaşantıya sahip olsun, işsizlik, evsizlik, gıdasızlık, yoksulluk çekmesin isterler.

Dürüsttürler tüm bu insanlar, yurtlarını, komşularını, kahve dost-

larını, eski okul arkadaşlarını severler, üçkâğıtlara, köşedönmecelere pek akılları ermez, yapanlara da uzaydan gelmiş gibi bakarlar.

Esnaftırlar, işçidirler, öğretmen, avukat, doktor, çöpçü, elektrikçi, polis, terzi, postacı, şoför, asker, pazarcı, balıkçı, bankacıdırlar; manifaturacı, berber, kitapçı, lokantacı, gazeteci, sanatçıdırlar. Her tarafı onlar, onların çocukları doldurur. Pazarları balık tutar, çay bahçesine giderler. Hep, ama hep geçim sıkıntıları vardır. Borçlar, taksitler, bekleyen gereksinimler kafalarının içini doldurur, yüreklerini sıkar durur. Hep bir şeylerin değişmesini, uğradıkları haksızlıkların, sömürünün yok edilmesini beklerler; kardeşçe yaşamak, insanca solumak, itilip kakılmamak isterler.

Sosyal demokratlara ya da kendini Demokratik Sol diye adlandıran partilere oy veren, ülkenin gerçek sahibi hep bunlardır. Başka partilere oy verseler de beklentileri üç aşağı beş yukarı böyledir, böyle sade, böyle insancıl ve gerçekçidirler.

Ne yazık ki bu insanlarımız çoktandır siyasetçilerine, onları temsil etmesi gerekenlere olan umutlarını yitirdiler.

Yitirdiler ve bu nedenle de ayaklarının altındaki toprağın kaydığını, kendilerinin ister istemez, hiç de onaylamadıkları yönlere çekildiklerini görmekte ve bir kez daha düş kırıklığına uğramak istememektedirler.

Birleşik Sol diye nitelenen ve başına çok saygıdeğer bir politikacının getirildiği altıoklu CHP'nin, artık kendini toparlaması, hiçbir pazarlığa girmeden gönül rahatlığıyla iktidar ortaklığından ayrılması, bu ilkeli partiyi paramparça edenleri, ilkelerini hiçe sayıp ne olursa olsun yalnızca iktidarda kalmayı isteyenleri elemesi, çok temiz, yıpranmamış, sosyal demokrasiye gerçekten inanmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum öyküsünü, iç ve dış siyasetteki geçmişimizi ve günümüzü çok iyi bilen, yapılması gerekeni bugünden yarına değil, uzun erimli hesaplayıp planlayabilen, konusunun gerçek uzmanı bir kadro ile bütünleşip yeni Türkiye'yi oluşturma girişimini başlatması gerekmektedir.

Seçimlere çok az bir süre kalmışken, yeni CHP'nin bir kez daha bakanlık kapma kısır döngüsüne girmesini ve kısa erimli koltuk sevdalarıyla eriyip tükenmesini gerçek sosyal demokrat yurttaşların olumlamaları olanaksızdır. CHP'ye ve onun yeni başkanına düşen; her türlü karşı çıkışı göğüsleyerek bu sağlıklı kararı almak, böylece yıpranmamış, ilkeli, ödün verme zorunluluğu olmayan bir CHP'yi oluşturmak, ikinci aşamada Demokrat Sol'la buluşmak ve kendilerini bekleyen milyonlarca seçmene kavuşma şansını yitirmemektir.

İktidarı bırakmak, hele bunu kendi istenciyle yapabilmek kolay değildir, ancak bir kez yapıldığında, kişinin ve kurumun kazanacağı özgüven ve toplumsal saygı, ilerisi için en sağlıklı yolu açabilecek güçte olacaktır.

Sayın Hikmet Çetin'in ve ilkeli sosyal demokratların bu zor, ama olmazsa olmaz kararı almaları, belki kolay olmayacaktır, ancak yaklaşan seçimlere gerçek sosyal demokrat bir güçle hazır olmak için yapılacak tek atılımın bu olduğu benimsenir ve bu adım atılırsa, Türkiyemiz için sağlıklı ve umut verici bir yolun önümüzü aydınlatacağı ve bu girişimin toplumca coşkuyla karşılanacağı ortaya çıkacaktır.

11.3.1995

10 Nisan 1928'i Anarken

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş öyküsünde belli kilometre taşları vardır. Bunlar Türk Aydınlanma Devrimi'nin yolunu ışıtan tarihsel dönüm noktalarıdır ve birbirleriyle birleşip bütünleşerek "Çağdaş ve laik Türkiye"yi oluştururlar.

Bu dönüm noktalarına hiç de kolay ulaşılmamış, devrimin anlam ve öneminin kavranması, birbiri ardına yapılması önerilen yasaların oluşturulması, insanlara anlatılıp onaylatılması büyük çaba gerektirmiştir. "Ümmet" topluluğundan "ulus"a, "kul"dan "birey"e dönüşümün olağanüstülüğü dikkate alınırsa verilen uğraşın değerini anlamak olasıdır.

3 Mart 1924 günü ardı ardına çıkarılan üç yasa vardır: "Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nin kaldırılması", "öğretim birliğinin sağlanması" ve "halifeliğin kaldırılması". Genç Türkiye'nin laik bir yaşama geçişinin, din ve devlet işlerinin ayrılışının temelini bu üç yasa oluşturmaktadır. Bundan böyle ulus, halkın seçtiği vekilleri aracılığıyla, TBMM'ce yapılan dünyasal yasalarla yönetilecek, ibadetle ilgili din hizmetleri ise oluşturulacak bir Diyanet İşleri Başkanlığı'nca gerçekleştirilecektir.

17 Şubat 1926'da kabul edilen Yurttaşlar Yasası'nın (Medeni Kanun'un) özü, insanların ve cinslerin yasalar önünde eşit olduğu görüşünü simgeleyen, dönemine göre en uygar düzenlemeleri içermektedir. Yargı önünde kadınla erkeğin eşitliği, tekeşlilik, medeni nikâh, mirasın eşit paylaşımı gibi "laik" düzenlemeler ailenin ve dolayısıyla toplumun çağdaşlaşması yolunu açmıştır.

10 Nisan 1928'de ise 1924 Anayasası'ndaki "Türkiye Devle-

ti'nin dini İslamdır" ve "şer'i hükümlerin yerine getirilmesi" hükümleri kaldırılmış, cumhurbaşkanı ve milletvekili yeminlerindeki "vallahi" sözcüğü yerine "Namusum ve şerefim üzerine yemin ederim" hükmü getirilmiş, böylece din ve devlet işlerinin ayrılması somutlaşmış, devletin yurttaşlar karşısında yansız olması sağlanmıştır.

TBMM'ce aşama aşama geliştirilen çağdaş laik düzen, 5 Şubat 1937'de anayasaya "Cumhuriyetçilik", "Milliyetçilik", "Halkçılık", "Devletçilik", "Inkılapçılık" ile birlikte "Laiklik" ilkesinin de konmasıyla evrimini tamamlamış ve genç Türkiye Cumhuriyeti, aşiret düzeninden, tarikat ve din kavgalarından bugün bile kurtulamayan 3. Dünya ve Doğu ülkelerinin benzemeyi düşlediği, gelişmiş Batı'nın da hayranlık ve şaşkınlıkla karşıladığı bir konuma ulaşmıştır.

Türkiye'de yaşayan ve bu ülkenin yurttaşı olan her bireyin, üzerinde doğup büyüdüğü coğrafyayı ve en azından yakın geçmişteki uygarlık savaşımını çok iyi bilmesi, aydınlanmanın temel ilkelerini "o günler" bağlamında değerlendirerek kendi özgürlüğüne yol açan bu olağanüstü devrimi anlaması, koruması, geliştirmesi ve gelecek kuşaklara, dünden de bugünden de daha uygar, daha çağdaş bir ülke bırakmakta kendine düşen sorumluluğun bilincinde olması gerekmektedir.

10.4.1995

Solun Birleşmesi ve Taban Gerçeği

Türkiyemiz, bundan bir süre önce, 12 Eylül sonrası kapatılan CHP'nin yerine kurulan SHP ile bir grup SHP içi muhalif tarafından oluşturulan yeni CHP'nin sancılı birleşme olayına tanık oldu. "Düşman kardeşler"i oynayan ve bütün çabalarıyla "ne denli farklı olduklarını" vurgulamaya çalışan tavan kadrolar, önünde sonunda, inanılmaz ayak oyunları arasında, tek çatı altına giriverdiler. Bu birleşmede sosyal demokrat kamuoyunun, yani tabanın çok önemli yeri ve katkısı olduğu yadsınamaz. Ülkenin her yöresinden yükselen sağduyunun ve kararlı uyarıların ne denli itici güce sahip olduğu böylece kanıtlandı.

Bütün bu çabalara ve alınan olumlu sonuca karşın bugün, ülkenin geleceğini ve ulusal istenci (iradeyi) yönlendirme konusunda halkımıza, yani tabana daha pek çok sorumluluk düştüğü ve yeniden büyük bir çalışma başlatılmasının gerekliliği açık olarak görülmektedir.

Son 27 Mart 1994 seçimlerinde, TV'de sonuçları izlerken, pek çokları gibi ben de kafamın içinde, kendisini "sosyal demokrat" ve "demokratik sol" diye tanımlayan üç partinin oylarını toplayarak öbürleriyle karşılaştırıyor, pek çok yerde bu toplamın önde gittiğine tanık oluyor, öfke krizlerine kapılıyordum. Aynı durum "zıt kardeşler"i oynayan iki merkez sağ parti için de geçerliydi. İşte bu somut gerekçeyle, halkımızın çoğunluğunu oluşturan, sosyal demokrasi özlemi içindeki sade ve bilinçli seçmen ve seçmen olma beklentisindeki genç kuşak, kendi gücünü kanıtlarcasına, kampanyalara girişerek, en azından SHP ve CHP'nin tek partiye dönüşmesini sağladı. Birleşme sonrasında bitmez tükenmez iç çekişlerin ve ileriye dönük hizip hesaplarının süregeldiği ve tavanda istenilen ivmenin kazanılamadığı gözlerden kaçmamakla birlikte konumuz dışındadır.

Şimdi kanımca, cefakâr ve vefakâr sosyal demokrat ve demokratik sol seçmene, SHP ve CHP'nin birleşmesini örnek alarak, yeni bir atılım yapma görevi ve sorumluluğu düşmekte, üstelik bu sorumluluk yalnızca sol için değil, ülkenin tümü ve büyük ölçüde cumhuriyetimizin geleceği için gerekli gözükmektedir.

Bütün farklı gösterme çabalarına karşın 'sosyal demokrat' ve 'demokratik sol' söylemli partilerimizin tabanlarındaki yurttaşlarımızın siyasal partilerinden ve iktidarlardan beklentileri ortaktır; bugüne dek bunun tersi liderlerin söylevleri dışında kanıtlanamamıştır, kanıtlanamaz da!

Sosyal adaletten, sosyal ve siyasal haklardan, emekçinin alın terinin yaşanabilir ücrete dönüşmesinden, gerçek bir sosyal güvenceden, eğitimde, konut edinmede, emeklilikte fırsat eşitliğinden, kısacası insanca, hakça ve dürüstçe yaşamaktan başka bir beklentisi olmayan sol seçmenin bu geniş, çilekeş ve yürekli tabanın birbirlerine yüz seksen derece karşıt söylemleri, yöntemleri ve de çözümleri olabilir mi? Buna, kargaların bile inandırılamayacağı çok açık değil mi?

Böylesine sakin kafayla sağlıklı ve eldeki tüm verileri ortaya koyarak düşündüğümüzde, önümüze "Ecevit" olgusunun ve de gerçeğinin çıkacağı çok açık.

Son zamanlarda kamuoyu yoklamalarında oldukça iyi sonuçlar almaktan mutluluk duyan Sayın Bülent Ecevit'in Türk demokrasi tarihinde, eğrileriyle doğrularıyla önemli bir yeri olduğu ve de olacağı yadsınamaz. Sayın Ecevit'in MSP ile ortaklığı ve 'onbirler' olarak anımsanan grupla işbirliği sanırım onun için, belki de elinde olmadan kendini içinde buluverdiği son derece talihsiz bir süreçti. Bunu şimdilik tarihe bırakarak günümüzdeki durumu değerlendirmek zorundayız.

Son yıllarda dış ve iç odakların var güçleriyle çalışarak ülkemizi çağdışı bir çizgiye çekmelerinin önlenmesi ya da bir türlü köklü çözümler üretilemeyen bölücü terör ve bozuk ekonominin düzeltilmesi konusunda, tabanıyla birlikte Sayın Ecevit'in tek doğru anahtar olduğu, ancak bu atılımı asla ve asla tek başına yapamayacağı açık bir gerçektir. Bunu gördüğü, bildiği halde, uzlaşmaz tutumunda diretmesi pek çok kişi gibi benim de eleştirdiğim bir konu olmuş, daha

doğrusu bütün bu karmaşanın ve çözümsüzlüğün tek nedeninin Sayın Ecevit'in uzlaşmazlığı olduğu ve bu direniş kırılırsa her şeyin yoluna girebileceği kanısı usuma yerleşmişti.

Oysa CHP-SHP birleşmesi öncesinde, birleşme sırasında ve de sonrasında bir tanık olarak gözlediğim olaylar ve davranışlar, bana Sayın Ecevit hakkındaki değerlendirmemi yeniden gözden geçirmem gerektiğini öğretti.

Şimdilerde, Sayın Bülent Ecevit'in, geçmişte bel bağlayıp birlikte çalıştığı pek çok insan tarafından arkadan vurulmuş ve ihanete uğramış olabileceğini varsayarak, bugün bazı partililere güvensizliğinin, uzlaşmaz görünen kişiliğinin, içine kapanıklığının ve yanında uzun süreli insan bulundurmayışının, minicik kadrosunu durmadan değiştirişinin arka planında, yıllardır uğradığı ihanetlerin rol oynamış olabileceğini düşünmeye başladım ve bu nedenle de birleşme olgusuna olumsuz ve ters baktığı, oldukça da haklı olduğu kanısına vardım.

Bütün bu varsayımların kesin gerçekler olduğunu düşünsek bile, bunun varlığını siyasal arenada, yasal şekilde kanıtlamak, çağdaş, laik, demokratik ülke geleceğinin belirlenmesinde akılcı şekilde yer almak isteyen sol taban için yeterli bir neden olmadığı, ancak aşılması gereken ve de aşılabilecek çok önemli bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır. Anadolumuzun (elbet Trakyamız da içinde olarak) köylerimizin, kasabalarımızın, büyük küçük kentlerimizin her köşesinde sessizce ama bilinçle yaşayan sol seçmen tabanın, bu gerçeği asla göz ardı etmeden, bu kez de CHP-DSP birlikteliğini sağlaması, insanların eşitliği ve emeğin saygınlığı üzerine temellenmiş yaşam biçimini ulusal egemenliğinin içinde yeniden var etmesi, onu gerçek yerine oturtabilmesi gerekmektedir.

Kanımca, 21. yüzyıla girerken ülkemizde bilinçli ve sorumlu insanlarımızca gerçekleştirilmesi ve desteklenmesi gereken en önemli konu ve olgu budur. Aynı bütünleşmenin merkez sağda da oluşması, Türk siyasal yaşamında bugünkünden daha sağlıklı bir dengenin ortaya çıkması, bütün sağduyulu insanlarımızın beklentisidir.

Demokratik sol ve sosyal demokrat partilerin gerek taban yapıları ve beklentileri, gerekse savundukları ilkeler açısından hiçbir ay-

rılıkları yoktur. Zorlama ile var gibi gösterilmeye çalışıldığında ortaya gerçek bir karagülmece çıkmaktadır.

Önemli olan bugünkü CHP'lilerin, yukarıda belirttiğim ve somut örneklerinin kendilerince çok daha iyi bilineceğini sandığım tarihsel olgu ve olayları göz ardı etmeden, uygun, önyargısız, geçmişteki olumsuzluklara bulaşmamış sağduyulu öncüleriyle yeni bir bütünleşme atılımına girmeleri, girebilmeleridir. Sayın Ecevit'in de bu tarihsel yaklaşımı, geçmişteki olumsuzlukları yok sayarak, kendisi için değil, Türkiye'nin geleceği için 'olmazsa olmaz' bir gereklilik saması, bilgi ve birikimini tüm sol kitleye ve de ülkeye açması beklenmektedir. Ülkemiz zor günler yaşadığında hepimizin önünde parıldayan bir ışık olarak Mustafa Kemal Atatürk vardır. Onun ulusuna, yani tabana güveni ve sevgisi öylesine büyük ve belirleyiciydi ki en yakın ülküdaşlarının ihanete varan davranışlarından olumsuz etkilenip hızını kesmedi, kendi içindeki kararlılığı, ilkeliliği, devrime, halkına inanmışlığı ve sağduyusu, tüm olumsuzlukları aşmasına neden oldu.

Taban olmanın alçakgönüllü onurunu taşıyan, ama asla ve asla kendini ezdirmeyecek ve çağdışı bir gidişe izin vermeyecek olan sade yurttaşlar, bu ülkenin ve ulusal egemenliğin gerçek sahipleri, hep birlikte, içimizdeki Mustafa Kemal Atatürk'e yaraşır bilinç ve kararlılığı yakalamalı, liderlerin özel ve genel engellerini aşmalı, aşılmasına yardımcı olmalı ve olması gerekeni, tek ve güçlü, gelişmiş, arınmış, yenilenmiş, kafa karışıklıklarını gidermiş, 'altıok'una sahip, ona yeni ve çağdaş ilkeleri ekleyecek nitelikte, çalışkan, yurtsever ve dürüst bir kadronun yönetimindeki sol tabanın gerçek ve tek partisini oluşturmalıdırlar.

Tabanın bu gizilgüce sahip olduğundan ve isterse ülkeyi bu açmazdan yine kendisinin çıkaracağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır. Yukarıdaki önerilerin düşünce ve eylem üreten sorumluluk sahibi tüm yurttaşlarca tartışılması ve tabanın gerçek kararlılığını ve gücünü bir kez daha kanıtlaması dileğiyle...

25.5.1995

Ant

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 60 milyon insanın ve de tüm dünyanın gözleri önünde bir görüntü: Tertemiz giyimli, takım elbiseli, kravatlı, yakaları rozetli genç, orta yaşlı ya da hayli yaşlı erkek-insanlar, sıram sıram çoğu bıyıklı bir bölümü sakallı, ama hepsi özenle taranmışlar. Tıraş olmuşlar. İrisi var, ufak tefeği var, esmeri, sarışını, sesi gür olanı, ince seslisi, doğulusu, batılısı, Karadenizlisi, Akdenizlisi, Egelisi... Her biri öbüründen farklı yapı ve kökende pek çok erkek! Aynı özenle giyinmiş, hazırlanmış, bir avuç kadın da aralarında... Akıl ve onunla birlikte gönül, bu görüntüde her iki insan cinsinin yarı yarıya olmasını istiyor ve bunun tüm sorunlarımızın çözümünün anahtarı olduğunu söylüyor!

Görüntüyü gözlemeyi ve dinlemeyi sürdürüyorum: Her biri öbüründen tepeden tırnağa farklı bu insanların tümü, ülkemin toprağından fışkırmış güzel insanlar, kardeşlerimiz, ağabeylerimiz, eşlerimiz, evlatlarımız, komşularımız, iş arkadaşlarımız.

Büyük bir dikkat ve heyecanla kürsüye yaklaşıyorlar, selam veriyorlar ve günlerdir, özenle, provasını yaptıkları "yemin"i okumaya başlıyorlar; hayrettir, ilk kez böylesine düzgün okuyor çoğunluk, vurgulamalar, oldukça iyi, laikliğin "la"sını, demokrasinin "ra"sını uzatanlar son derece az. Kimse gösteri yapma niyetinde değil, adeta ciddiyet yarışı var. Ses tonlarındaki alçalma ve yükselmeler doğal bir heyecandan ve bu doğallık izleyene, dinleyene sevinç ve coşku veriyor.

"Ant" (yemin) belki karmaşık, ama tüm gerekenleri içeriyor: "Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü koruyacağıma" diyor inip çıkan coşkulu sesler. Yurdun her

bir köşesinden gelen bu vekiller, "vatan"ın yani toprağın ve "millet"in, yani bu vatan toprağında yaşayan tüm insanların, bölünmez bir bütün olduğunun da canlı kanıtını oluşturuyorlar. Bu tümce ile anlatılmak istenenlere sahip çıkmak, halk adına onlara verilen temel görev...

"Milletin kayıtsız şartsız egemenliğini koruyacağıma..." Evet, Türkiye Cumhuriyeti'nin egemeni, bu ulusu oluşturan bireylerin her biridir; bu ülkeyi, bu düzeni kanıyla canıyla kazananlar ve onların çocuklarıdır. "Köylü efendimizdir" derken de, Mustafa Kemal, bunu vurgulamak, toprağın ve emeğin sahibini belirlemek istiyordu.

Ülkemizin egemeni ne padişahtır artık, ne bir diktatör ya da bir çıkar grubu olabilir. Siz, şivesi, rengi, ses tonu birbirinden farklı tüm ant içen (metinde yemin yerine Türkçe yer almış) insanlar, bu sözcüklerin anlamını içinizde duymalı, millet mozayiğinin ayrılmaz bir parçası olmanın bilincini taşımalı...

"Hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma..." andın içine yerleştirilmiş olan bu tümce, "Türk Aydınlanma Devrimi"nin tüm ilkelerini ve "çağdaş insan" ve "çağdaş toplum" olmanın temel dayanaklarını kapsıyor. Biliyorum, bir grup var ki içinizde, hep bu temelleri yok etmeye güdülendirildiği, bu ilkelerin kendilerine sağladığı özgürlükten yararlanarak, işte şimdi Büyük Millet Meclisi çatısı altında, öbürleriyle birlikte aynı andı içiyor, tek tek, vurgulama yanlışı yapmamaya özen gösterecek, sesleri titremeden...

60 milyon da soluksuz dinliyor! Umarız tüm vekillerimiz hukukun üstünlüğünün, yasalar önünde herkesin eşit olduğunun, din sömürüsünden uzak durmanın ve laik ve demokratik bir düzenin hepimiz için ne denli önemli ve vazgeçilmez olduğunun bilincinde kalırlar ve daha çok güçlenmek uğruna ve düşüne kapılıp bu ilkeleri pazarlık konusu etmezler! Umarız yalnız vekiller değil, asıllar olarak bizler de, 20. yüzyılın tüm dünyaya örnek devrimini ve onun temel ilkelerini yeniden ve yeniden algılar, varlığımızın nedeni olduğunu kavrayıp bunlara dört elle sarılma sorumluluğunu benimseriz.

"Toplumun huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma..." Ortak noktamız, köylüsü kentlisi, doğulusu batılısı, kadını erkeği, varsılı yoksulu ile ulusumuzu oluşturan her bireye eşit davranılmasını sağlamak, hep birlikte daha iyi, daha hareketli, daha eşitlikçi ve uygar bir yaşantı kurabilmek, kendimiz için olan beklentileri tüm insanlarımızla paylaşmayı gerçekleştirmek olabilse, atacağımız her adım ve alacağımız her kararda kendimize ve yakınlarımıza yapılmasını istemediğimiz herhangi bir şeye, angarya, işkence haksız kazanç, yasa tanımazlık, özgürlükleri kısıtlama gibi çağdışı davranışlara izin vermeme anlayışı yol gösteren ışığımız olsa, her şey ne denli aydınlık ve güzel olacaktır!

Ulusumuzu ilgilendiren dış ve iç sorunlar karşısında birbirimize kenetlenmek, her zaman olduğu gibi bugün de sürdürmemiz gereken yaşam felsefesi olmalı ve çağımızda en bilimsel yöntemlerle, uzmanlarla uygulanan "böl ve yönet" silahına teslim olmama uyanıklığını gösterebilsek...

Ve son olarak "Anayasada sadakatten ayrılmayacağıma..." Çağdaş Türkiye'nin sağduyulu insanları olarak bugün, dışta ve içte büyük sıkıntılara düşmemize yol açan eksiklerimizi bir anda gidermiş ve özgürlüklerin ve örgütlü toplum olmanın yolunu açmış olan 1960 Anayasamızın, belki de bizler sahip çıkmadığımız için, avuçlarımızdan ve ulusal yaşamımızdan yok olup gidişini anımsamamak olanaksız. Beğenmesek de, çağa uyumsuz yönlerini değiştirmek için elbirliği yapmamız gerektiğini bilsek de, tüm kurum ve kuruluşlarıyla yasalarımıza, anayasamıza, saygınlığını her yerde kanıtlayan Anayasa Mahkememize ve öbür anayasal kuruluşlarımıza gereken bağlılığı ve esirgeyiciliği göstermek, bunu göstermelik olarak değil içten, inanarak, güvenerek ve böylesi bir hukuk devleti olabilmenin gururunu taşıyarak yapmak, yalnız vekillerimizin değil biz asılların da temel görevidir.

"Büyük Türk milleti önünde..." Bütün uluslar, toprakları ve nüfusları minicik de olsa, kendilerini "büyük" olarak tanımlarlar. Türk

olmanın ve güzel Türkçemizi konuşmanın küçümsenip dışlandığı Osmanlı saltanat döneminden sonra, yüzyıllarca kendisine saltanatı ve padişahın mülkünü korumak için vergi ve asker veren sadık kullar gözüyle bakılan yoksul, yorgun ve ezik Türk insanına ve toplumuna, "Sen büyüksün, başarırsın, Türk, öğün, çalış, güven" dürtüsünü veren Mustafa Kemal Atatürk'ün, askerliğin, devrimciliğin ve eğitimciliğin de ötesinde ne denli bir psikolog olduğunu algılıyor musunuz?

Başlar, öndeki okuma metninden kalkıp, "Büyük Türk Milleti önünde, namusum ve şerefim, üzerine ant içerim" diye haykırdığında, bunu söyleyen kim olursa olsun, hem söyleyen hem de dinleyenlerdeki coşku doruğuna erişmekteydi.

İçimden o anda geçen düşünce ve dilek, gün boyu yinelenen bu yemini edenlerin, üzerine basa basa vurgulayarak söyledikleri bu güzel ve anlamlı tümcelere, en azından bir yönetim boyu bağlı kalabilmeleriydi.

Evet, ne olurdu, bir büyü, bir tansık (mucize) milletvekillerimizi, ettikleri bu yeminle ve içeriğiyle özdeşleştiriverseydi ve onlar, o andan başlayarak, yaptıkları her şeyde, attıkları her adımda, bu andın sınırları ve yol göstericiliği içinde kalabilselerdi: Ne olurdu birbirinden alabildiğine farklı dış ve iç görünüşlere sahip bu yüzlerce insan, Anadolumuzun, Rumelimizin toprağından kopup başkente gelen bu rengârenk görüntüyü sergileyen kardeşlerimiz, çocuklarımız, cumhuriyetimizin, demokrasi ve bağımsızlığımızın temel gereksinimlerini en ince ayrıntısına dek tanımlayan bu "yemin"i akıllarından ve yüreklerinden bir an bile olsa çıkarmasalar ve Büyük Türk Milleti önünde, namus ve şerefleri üzerine ettikleri andı unutmasalar, bu anda ihanet etmeseler ve evrensel insan haklarının egemen olduğu bağımsız, laik ve demokratik bir Türkiye'nin temeline, gerçekten, namuslarını, alın terlerini ve de yüreklerini koysalar, koyabilseler... Tüm ulusun beklentisinin de "yemine sadakat" içeriğini benimseme ve uygulama isteğinde birleştiğine güven içindeyim. Umarım, düşler bir gün gerçek olur.

8.1.1996

Sizlere Acıyorum...

Geçenlerde ardı ardına birkaç dost telefon etti: "Adını Amerikancadan alma bir dinci tarafından TV'de sana büyük iftira ve hakaret vardı, RTÜK'e başvurup cevap hakkı istemeyecek misin?"

Atatürk ilkelerini temel alan eşsiz Türk Aydınlanma Devrimi'nin bir ürünü, yurdunu, insanlarını, işini seven, bu ülkede mutlu olan, bu topraklardan aldığını biraz olsun toplumuna geri vermek isteyen bir vatandaş olarak, kişiliğime yöneltilen yalan ve iftira saldırıları karşısında tepkilerimin ne olması gerektiğini daha önceleri de düşünmüştüm.

Çocukken ilk din eğitimimizi, Galatasaray Lisesi İlkokul Bölümü'nde Türkçe öğretmeni olan rahmetli Hafız Ahmet Bey'den almıştık kardeşlerimle birlikte. O, bize temiz, dürüst, çalışkan, yardımsever, hak yemeyen, çalıp çırpmayan insanlar olmamız gerektiğini, çalışmanın en büyük ibadet olduğunu öğretmişti. Tanrı'nın adını olur olmaz yerlerde kullanmanın, gösteriş için dindar görünmenin, başkalarına haksızlık ve iftira etmenin, yalan uydurmanın en büyük ve affedilmez günah olduğunu anlatmıştı. Yerde ekmek görsek öpüp başımıza koyarak temiz bir yere kaldırmayı, geceleri yatmadan şükretmeyi, sabahları da besmeleyle kalkmayı önce ailemizden, sonra da kendisinden öğrenmiştik.

Şimdi hiç yitirmediğim çocuk ruhumun saflığıyla bakıyorum da bize verilmek istenen insanlık değerlerinin ve inancının, o, insanın yalnız kendisine ait ve kendi sorumluluğunda olan manevi gücün ne denli kötüye kullanıldığına (istismar edildiğine) tanık oldukça kızmak yerine şaşıp duruyorum.

Tanrı'nın adının gerekli gereksiz geçtiği, onun adıyla birlikte beğenmedikleri insanlara hakaret, tehdit, hedef gösterme girişimlerinin, yalan ve iftiranın gırla gittiği gazetelerin yırtılıp paket edilmesi, yerlerde sürünmesi olgusunun, kutsal değerlere ne denli saygısızlık olduğu çok açık. Aptessiz namazlar, Mercümek'e kaptırılan paralar, Tanrı adına yakılan insanlar ve cennete gideceğine inandırılmış, azmettirilmiş saldırganlar! Bunları bir arada düşündükçe bir şeylerin yanlış olduğu, birilerinin inançları kendi çıkarları için sömürdüğü ve bu sömürüyü halkımız üzerinde baskı kurmak ve siyasal gücü ele geçirmek için yaptığı ortaya çıkmaktadır.

Panellere, konferanslara gelen, 15-20 dakika durup kargacık burgacık notlar alır gibi görünüp kaybolan gencecik muhabirlerin, kendi sağlıksız kafalarında uydurdukları yalan ve iftiraları döktürmeleri, alışılagelmiş bir yöntem olmuş onlarca; içinde ara sıra benim de bulunduğum bu yalanları gördükçe öfkelenmek yerine, acıma duygusuyla doluyorum. Bu yönlendirilmiş; yalana, iftiraya azmettirilmiş, üstelik kendilerini inançlı varsayan gençlerin, yaptıkları işin ne denli çelişkili olduğunu bir gün fark ettiklerinde geçirecekleri sarsıntıyı ve işledikleri bu günahların hesabını vereceklerini düşündükçe acıma duygum bir kat daha artıyor.

Evet TV'ler, onların boyalı gazeteleri, Türkiyemizin Atatürkçü kuşaklarına iftiralar, hakaretler düzebilir, yalanlardan örülmüş haberler yaratabilirler. Bunları yaptıkça daha çok, daha çok günaha ve batağa giren de o zavallılar olacaktır!

Onlar, ülkemizin demokrasiyi anlamama özürlü aymaz aydınlarının desteğiyle, 163'ü kaldırıp bu güzel ülkenin insanlarını din sömürüsüyle kendi ihtiraslarına, iktidarı ele geçirme hırslarına köle etmeye çalışıyor, bunun için her türlü yalan dolanı geçerli (mubah) görüyorlar. Ne yazık ki bir yandan da günah çukuruna battıkça batıyorlar. Ben onlara yalnızca acıyorum!

12.4.1996

Politikacılara...

Baylar, bayanlar! Aklı başında gözlemciler, ülkemizin tüm yeraltı ve yerüstü varsıllıklarını ve değer biçilemez güzelliklerini tanıyınca, bu topraklarda, binyıllardır, yüzlerce ekinin (kültür) karmaşası, ham zekâyla yoğrulmuş genç, güçlü ve her hücresi keşfedilmemiş yeteneklerle dolu insanlarımızı kendi gözleriyle görünce, pek çok başka ülkeyi de bildiklerinden, şaşkına dönüyorlar! İnanılmaz bir yoksulluk, cehalet, yoksunluk içindeyken Kurtuluş Savaşı'nı ve "Türk Aydınlanma Devrimi"ni yaparak tutsak (esir) edilmiş ümmet-aşiret ve tarikat topluluklarının içinden, böylesine başarıyla bir yıldız gibi doğan genç ulusumuza ve onu, yoktan var eden, barışa ve özgürlüğe taşıyan önderine bir kat daha hayran oluyor, saygı duyuyorlar. Bu konuda yazılmış ve yazılmakta olan pek çok gerçekçi yapıtları, karşılama, uğurlama, kurdele kesme ve kavga etme gündemlerimizden zaman ayırarak okursanız, nasıl bir ülkenin sorumluları olduğunuzu daha iyi algılayabilirsiniz belki!

Avrupa'nın göbeğinde "nasyonal sosyalizm" ve "faşizm" kol gezerken ve milyonlarca insan kendi insanlarına kırdırılırken tepemizde "Bolşevizm ideali" uğruna, yüz binler Sibirya buzullarına sürülürken, ümmet olarak kardeş sandığımız Arap ülkeleri, düşmanlarımızla birlik olup bizi sırtımızdan bıçaklarken ve daha bizler doğmamışken analarınız, babalarınız, dedeleriniz, nineleriniz "millet"in temsilcilerini seçerek görkemi olmaya, ama kapısından yurtseverlik, dürüstlük, namusluluk ve aydınlanmaya, ilerlemeye özlem duyguları dışında, küçük hesapların, ayak oyunlarının giremeyeceği o ilk parlamentomuza gönderdiler. Bir yandan cephede savaşlar yapılırken bir yan-

dan da meclis, eğitim ve ekonomik kalkınmanın planlarını hazırlıyor, birbiri ardına devrim yasalarını çıkarıyorlardı. O dönemde, Mustafa Kemal'i destekleyenlerin başında, aydın yurtsever, din sömürüsünün, yobazlığın zararlarını bilen "gerçek din adamları" gelmekteydi. Sizlerin de bizlerin de bugün var olmamız, onların canları, önsezileri, ileri görüşleri, namuslulukları ve kararlılıklarından ödün vermemeleri pahasına sağlanmıştır.

Baylar, bayanlar, bozuk para gibi harcadığınız, yozlaştırıp kırptığınız, ödün verdiğiniz "devrim yasaları", hiçbir olumlu eylem yapmasanız bile korumak görevini üstlendiğiniz cumhuriyetimizin mühürleridir, çağdaş ve mazlum ulusların önderi Türkiyemizin namus belgeleridir. Onları yozlaştırmanıza, pazarlık konusu etmenize ulusumuz asla izin vermeyecektir, bilesiniz!

Bayram seyran, güney illerimize koşup kumsallarda kişisel ve kısır kavgalarınızdan yorgun düşmüş bedenlerinizi dinlendiriyor, sünnet düğünü, imam nikâhlı otel düğünü, tarikat yemeği, lokanta, işyeri vb. ayırmadan her türlü eğlenceye, açılışlara gidiyor, uzatılan mikrofonlara gülünesi ya da ağlanası inciler döktürüyorsunuz!

Acaba, hiç ama hiç düşündünüz mü; eğer bizden sizden öncekiler erdemli, çalışkan, akıllı ve yürekli yurtsever eylemleri gerçekleştirip "Türk Aydınlanma Devrimi"ni, Lozan'ı ve bugünü borçlu olduğumuz yasaları yapmamış olsaydılar, siz o plajlarda serilmek için İtalyan, Fransız ya da Yunan vizesine sahip olmak zorundaydınız! Ya da nüfus kâğıdınızda, "Türk asıllı İtalyan yurttaşı..." yazacaktı! Belki de bizler yalnız plaj çöpçülüğü, motel işçiliği yapabilecek Güney Afrika'da on yıllarca hükmünü sürdürene benzer bir yönetim içinde olacaktık!

İster sağcı, ister solcu, ister merkezci olun, bu ülke sizin ellerinize, "dilediğinizi yapın, temellerimizi sarsın, kendinizi dev aynasında görüp her türlü güce ve akla sahip sanın (vehmedin)" diye teslim edilmedi. Geçmişinde bir çobanın peşine takılmaya alıştırılmış, uysal görünüşlü halkımız, oynanan oyunları, kendisini koyun yerine

döndüren oyunları er geç algılayacaktır. Her şeyi daha fazla yozlaştırmadan toparlanıp gerçeklere, bilgiye, bilime, dürüstlüğe, ilkelerimize dönmeye zorunlusunuz! Kısır çekişmelerle gündemi daha fazla işgal edemezsiniz! Etrafınızdaki ülkelere ve oralardaki olumlu ve olumsuz gelişmelere bir bakınız!

Demokratik, laik ve çağdaş Türkiyemizden, yasalarımızdan asla ve asla ödün veremezsiniz! Gençliği, çocuklarımızı cahil bırakıp işsizliğe, kutuplaşmalara, kırımlara, kardeş kavgasına yol açamazsınız! Eşyanın tabiatına aykırı bir gerilemeye, karanlığa, oy kaygısıyla da olsa ödün veremezsiniz! Bu ülke yalnız var olma ve iktidar olma savaşından başka çaba göstermeyen politikacılara emanet edilecek kadar değersiz değildir. Er ya da geç gerçek politikacılarını bulacaktır!

Bütün bu girişi, sürüp giden kısırdöngüyü görüp kendi arasında şimdilik yalnızca söze döken halkımız adına yazıyor, sizlere sorumluluk sahibi bir yurttaş olarak aşağıda sözünü edeceğim konuyu duyuruyorum.

Baylar, bayanlar!

Türkiyemiz üç ayrı tip insan yetiştirmeyi engelleyerek 1924'te öğretim birliğine girmiş; medreseler, misyoner okulları ve devlet okulları Milli Eğitim'in denetiminde tekleştirilmiştir. 1928'de yapılan "harf devrimi"yle, bizim olmayan ve 6 yılda zor sökülen Arap abecesi yerine, Türkçeyi en iyi ifade eden evrensel abece getirilerek cahil halkımızın 3 ayda okur yazar olabilmesi sağlanmıştır.

O dönem için bir devrim sayılan 5 yıllık zorunlu karma "temel eğitim", bugün için artık yetersizdir! Oluşan bilgi birikimi, en az 8 yılda yerli yerine oturabilmektedir. Gelişmiş ülkeler zorunlu "temel eğitim"i 11-15-18 yıllara çıkarmışlardır.

Bir çocuğun 14 yaşından önce herhangi bir mesleğe yönlendirilmesi cinayettir ve evrensel "çocuk hakları"na kesinlikle aykırıdır! Ruh ve beden sağlığını büyük oranda bozmaktadır. İşe, mesleğe koşturulan çocukların çoğunun sarhoş, kumarbaz, kahve köşesinde oturup çocuk sırtından para kazanmak isteyen babaları vardır!

Çocuk 18 yaşına dek eğitim görmeli, kültür ve sanatla beslenmeli ve kendi yolunu kendi seçmeli, devlet ve toplum ona seçenekler sunmalıdır.

1973'lerde yasalaşan, ne yazık ki yaygınlaşmayan 8 yıllık "temel ve zorunlu karma eğitim"in "ödünsüz, koşulsuz" (5+3 uydurmacasıyla değil) uygulamaya geçirilmesi, çağdaşlaşmaya özlem duyan, kafası çalışan tüm halkımızın ve "sivil toplum örgütleri"nin dikkatle üzerinde durduğu yaşamsal bir konudur!

Öğrencilere 8 yıl sonunda diploma verilmeli, çocuklarımıza birer karabasan ve ruhsal denge yitirme yöntemine dönüşmüş olan özel okul ve Anadolu liseleri sınavları 8 yıl sonuna alınarak bu facia da önlenmelidir!

Sınırlarımızı tüm dünyaya, yatırımlara açtığımız şu günlerde, artık 5 yıllık diploması olanların değil başka ülkelerde, kendi ülkelerinde kurulacak yeni işyerlerinde, çöpçü bile olma olasılıkları kalmamıştır. Temel eğitimi 8-11-15 yıl olan ülkelerin işçileri tüm işleri kapacaktır.

Oy hesaplarına, ticaret-tarikat-siyaset ilişkileri içinde "ödün"lere yeşil ışık yakarak daha niceleri yapılan yanlışlıklara yenilerini ekleyerek bir yere varamaz, yalnızca "aydınlanmayı" geciktirebilirsiniz.

Gelin, özeleştiri yapınız, size halkımızın tanıdığı yetkileri daha özenle kullanınız. Kendinizi hırslarınızdan, kişisel beklentilerinizden, sonu gelmeyen çekişmelerinizden soyutlayarak içtiğiniz "ant"a, geçmişinizdeki özverili çabalara, devrim yasalarımıza sadık kalarak onlar nedeniyle var olduğumuzun bilinciyle davranınız! Bir kez bu yürekli adımı atabilirseniz, sorumluluklarınıza ve içtiğiniz "ant"a sahip çıkabilirseniz, gerçek benliğinize, olması gerekene de kavuşacak ve Türk halkını bu umutsuzluk ve güvensizlikten kurtaracaksınız. Sizden ivedilikle "8 yıllık temel eğitime ödünsüz, koşulsuz evet" demenizi bekliyoruz.

12.5.1996

Milletvekillerine...

Ülkemiz yönetimine aday olup halkın oylarıyla TBMM'ye gelen tüm milletvekilleri "Atatürk ilke ve devrimlerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğüne, laik düzene ve demokrasiye sahip çıkacakları ve bu ilkelerden asla ayrılmayacakları" konusunda namus ve onurları üzerine ant içerler.

TBMM'nin "Egemenlik kayıtsız koşulsuz ulusundur" yazılı çatısı altında, ülkenin çeşitli yerlerinden, farklı söylemlerde de olsa gelip buluşan bu temsilcilerin, daha sonraki eylemlerinde içtikleri anda tam karşıt, cumhuriyetin ve laik düzenimizin altını oyacak, akıldışı, bilimdışı, çağdışı, anayasa ve insan hakları dışı, tutarsız ya da kendi özel, grupsal beklentilerine ve çıkarlarına uyan davranışlara girişmeleri, Türk halkınca asla onaylanmamakta, siyasetçilere güveni ve en acı olanı da devlete güveni sarsmaktadır.

İktidarda bir süre daha kalıp bazı suçlamaları savuşturmak uğruna, çağdaş Türkiye'nin birçok olumlu gelişmesine imzasını koymuş bir partinin böylesine suskun ve güdümlü kalması, "Şeriat getireceğiz, kanlı mı kansız mı olacak, orası belli değil" diyebilen, buna karşın TBMM'de laiklik andı içebilen insanların oluşturduğu bir partiye, bugünkü muhalefetin de çözüm üretmeyerek sağladığı katkılarla, iktidarı altın tepsiyle sunmasının, içte ve dışta her şeyin bir kaosa dönüşüne seyirci kalmasının ya da katkıda bulunuşunun anlamlı ve akılcı bir açıklaması olamaz!

Bugün Türkiyemizde ne yazık ki iktidarda olsun, muhalefette olsun hiçbir parti, kendisine yasalarla yüklenmiş olan görevleri yerine getirmemekte; iktidar eline geçirdiği olanakları kendi yatırımları ve

kadrolaşması için kullanmakta, gaf üstüne gaf, yanlışlık üstüne yanlışlık yapmakta, her eyleminde içtiği andı, Atatürk ilke ve devrimlerini, laikliği ve demokrasiyi çiğnemektedir. Muhalefet ise, kendi içindeki bitmez tükenmez hükmetme, hizipleşme ya da eleştiri ve laf üretme işlevinden bir milim sapmadan, misyonları olan Türk Aydınlanma Devrimi'ni ve laikliği koruma ve geliştirme görevlerinin birkaç slogan tümceden oluştuğu sanısı ve rahatlığıyla bütünleştirici, genç kuşakları çağdaş Türkiye'nin yönetimine taşıyıcı en ufak bir girişimde bulunmayı akıllarına getirmeden tam bir sorumsuzluk içinde, ülkedeki bu kaosu uzaktan görmekle yetiniyor!

Türkiyemiz, tutarlı bir dış politika izlemek ve tutarlı sözcüklerle dış ilişkileri sürdürmek zorundadır!

Türkiyemiz hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı, insan hakları ilkelerinden en ufak bir sapma göstermeden çağdaş bir yönetim-yönetici ve yönetilenler toplumu olmalıdır!

Türkiyemiz, Doğu ve Güneydoğu'da binlerce yıldır değişmeden gelen aşiret düzenini insanca yaşama dönüştürücü ve bunun sonucu ortaya çıkarak binlerce can alan terör sorununu, çok yönlü değerlendirip çözüme götürücü adımlar atmalıdır!

Türkiyemiz, dinin politikaya alet edilmesinin hem laik düzene hem de dinin özüne ne denli zararlar verdiğini, din sömürüsüyle ele geçirilen iktidarların, ülkelerinin hiçbir sorununa ciddi çözüm getiremeyeceğini, kardeşi kardeşe düşürmenin ötesine varamayacağını şu kısa sürede anlamıştır. "Din ve devlet işlerinin ayrılması" ve "devletin insan yapısı hukuk kurallarıyla yönetimi" anlamına gelen laikliğin, ülkemiz için ne denli önemli ve gerekli olduğunu bugün bile anlayamamış olanlarımız varsa çok acıdır!

Türkiyemizde, öğretim birliği temeline oturmuş Milli Eğitimimizin sorunlarının, yine bu ilke doğrultusunda çözülmesi gerekmektedir. Öğretmen açığını, şeriat eğitimi ve ihracı yapmakla görevli El Ezher Medresesi mezunlarıyla kapatmaya çalışmanın, böyle bir çözümü düşünüp önermenin, akıl ve mantıkla bir bağlantısı olmadığı

gibi laik düzenimizde de herhangi bir açıklaması olamaz! Bu yollara, iktidarı sürdürmek ve ortağı hoşnut etmek için sapmanın büyük sorumluluklar getirdiğini unutmamalı, unutturmamalıyız!

Türkiyemizde, hem iktidar hem de muhalefet halkın, işçinin, işverenin, sendikaların, dürüst basının, emeklinin, öğrencinin, öğretmenlerin, sağlıkçının, küçük esnafın, tarım emekçisinin, Hakkâri Belediye Başkanı'nın, bu güzel insanların her birinin sesini dinlemeli, binbir zorlukla bu topraklarda yaşam savaşımı verenlerin üzerinde, onları yok sayarak bir karar ve baskı gücü olduğu, olması gerektiği ham hayalinden vazgeçmelidir.

Sayın Milletvekilleri, hangi partiden olursanız olun, ister iktidar ister muhalefet kanadında bulunun, bu ülkenin, Türkiyemizin temsilcileri olarak TBMM çatısı altında bulunuyorsunuz. Biz halk olarak, seçmenler, analar, babalar olarak, sizi beyaz camdan gözlüyoruz. İçtiğiniz anda ve üstlendiğiniz görevin ciddiyetine bağlı olup olmadığınızı çok somut olarak görüyoruz. TBMM toplantılarında yokluğunuz, konuşma sırasındaki saygınlığınız ya da bizleri aptal yerine koyarak hiçbir şey söylemeden, sürenizi de aşarak daldan dala atlayışınız, oturuşunuz, uyuklayışınız, uzaktan laf atışınız, el kol hareketleriyle meslektaşlarınıza hakaretiniz, sık sık kaba güce başvuruşunuz bizi çok ama çok incitiyor, sizler adına, ulusumuz adına ve yaşadığımız o olağanüstü değerli ve anlamlı devrim adına üzülüyor, kaygılanıyoruz. Ülkemizin bu karmaşık gidişine seyirci kalmak, birkaç gün daha koltukta oturmak için başı eğik gezmek, laik düzenimize, emekleyen demokrasimize, iş yaşamımıza, eğitimimize vurulan darbeleri görmezden gelerek, engellememek, içtiğiniz anda sadakati ve milletvekili onurunu, sorumluluğunu yok saymak size ne kazandıracak? Çocuklarınız, torunlarınız sizi kimbilir ne tür bir eziklikle anacaklar? Bunları hiç düşündünüz mü? Aklınıza getiriyor, aynanın karşısına oturduğunuzda yüzünüze bakabiliyor musunuz?

TBMM çatısı altında, tam bağımsız, laik demokratik Türkiye için çalışacağınıza and içen siz Sayın Milletvekilleri, sorumluluklarınızın

bilinciyle ülkeyi bu karmaşadan düzeysizlikten ve kişisellikten kurtarmanın girişimlerini gerçekleştirebilirseniz, bugüne dek yaptığınız yanlışların neden olduğunuz açmazların sizi saracak ezici yükünden biraz olsun kurtulabilirsiniz.

Biz, sade yurttaşlar, sizleri oralara pek de bilinçli olmayarak gönderen biz, halk denen kesim, tüm demokratik kitle örgütlerimiz, meslek kuruluşlarımız, üniversitelerimiz vb. örgütlerimizle, Atatürk ilke ve devrimlerinden, laik cumhuriyet rejimimizden, hukukun üstünlüğünden, kadın erkek eşitliğinden, öğretim birliğinden "yurtta ve dünyada barış" ülküsünden asla ve asla ödün vermemeye kararlıyız!

1919'dan günümüze dek geçen 77 yılda kazandığımız hiçbir şeyi yitirmeye niyetli değiliz; çünkü bu ülkenin bu toprakların, tüm yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin, her şeyin, her şeyin sahibi biziz! Biz halkız, koyun sürüsü değil, kadın ve erkek, kendi aklını kullanan insanların oluşturduğu, oluşturacağı bir ulusuz, Mustafa Kemal Atatürk'ün çocuklarıyız. Bunu asla unutmayın! Siz, ah sizler, sizlerse, ... Milletvekillerimizsiniz...

3.10.1996

Sivil Toplum Örgütleri ve Ulusal Egemenlik

Türkiyemiz de tüm yeryüzü ülkeleriyle birlikte 2000'li yıllara girmek üzere... Yakın ve uzak çevremize, yaşlı kürenin neresine bakarsak bakalım, insanlar mutsuz, huzursuz, öfkeli; beklentilerinin pek çoğunun gerçekleşmediğini, insan-doğa ve kaynak sömürüsünün sürdüğünü görüyorlar. Kara para, silah, insan ve uyuşturucu ticareti, devlet-mafya ilişkileri, savaşlar, cinayetler, işkence her yanı sarmış durumda!

Kuşkusuz bütün bunlar kendi yurdumuz, anavatanımız için olması gerekenleri istememizi engelleyemez! Ulusumuz nasıl ki bundan 74 yıl önce Mustafa Kemal'in önderliğinde bir Türk Aydınlanma Devrimi yaşadı ve tüm mazlum ulusların, bugüne dek gerçekleştiremedikleri umut olduysa, bugün de Türkiyemiz, temiz ve çağdaş bir toplumu oluşturan önder bir ulus olabilir. Olmalıdır!

Oysa basın ve sözlü yayın organlarından her gün, her an, birbirinden utanılası, us dışı, çağdışı, kanlı-kansız, yasadışı karanlık ilişkileri öğreniyor, bazen de içinde yaşıyor ve bu karmaşa yumağı içinde boğulup kalıyor, birini anlamaya çalışırken hayret ve ibretle yenilerini duyuyor, öğreniyoruz! Ülkemiz, bu toprakların cefakâr insanları, yoksullaşmayı, eğitimsiz kalmayı, karanlık ilişkilerin burgacına (girdabına) düşmeyi... hak etmemiştir ve bunu alt etmek, aşmak zorundadır.

Bütün dünya, bu beklenmedik sorunların örgütlü bir toplumla aşılabileceğini kavramıştır. Türkiyemizde de bunun gerçekleşmesi, çözümün başlangıcı olacaktır.

Ülkemizin insanı büyük bir ciddiyetle bilinçli bir yurttaş olma çabasına girmiştir, giderek hem haklarının hem de sorumluluklarının ayırdına varmakta, demokratik kitle örgütlerinde, akıl ve yürek gücü-

nü, bilgi ve becerisini, deneyimlerini birleştirmekte, beklentilerini somutlaştırarak sesini duyurmaktadır.

Bugün bir ülkede, demokrasinin, tam bağımsızlığın, insan, kadın ve çocuk haklarının, yaşama, eğitim, sağlık ve çevre haklarının, temiz toplumun, özgür basının, sanatın kökleşmesini ve gelişmesini istiyorsak, gerçekten istiyorsak, hepimize büyük görevler düşmektedir. Örgütlü ve güçlü bir toplum yaratmak, Aydınlanma Devrimimizi bütünlemek gerekmektedir. Çok yakın gelecekte, devlet, demokratik kitle örgütleri (ki bunlara sivil toplum kuruluşları da deniyor) ve yerel yönetimlerin el ele vermek zorunda ve yükümlülüğünde oldukları, başka türlü sağlıklı ve demokratik bir yaşamın gerçekleşemeyeceği her kesimce kavranacaktır.

Toplumun bireyleri ve bilinçlenmeye çalışan yurttaşları olarak biz halkın kendisiyiz, bu ülkenin gerçek sahipleri ve devletin, sınırların, toprağın, bağımsızlığın temeliyiz. Devlet, parlamento, emniyet, ordu, belediyeler, tüm demokrasi, biz varız diye, biz daha iyi, rahat ve mutlu yaşayalım diye var.

İşte bu nedenle, halkı oluşturan genç yaşlı biz yurttaşlar, geçici süreyle seçtiğimiz temsilcilerimizin, dürüst, temiz, bilinçli, ülke gerçeklerini bilen (bilmezse öğrenen), çözüm üreten, kendine, Meclis'e ve ulusuna saygısını yitirmeyen, yeminine sadık, ilkelerimizi kendi çıkarlarının önünde tutan görevliler olmalarını bekliyoruz! Onları gözlemek, izlemek, yaptıkları iyi ve olumlu işlerde desteklemek, yetkilerini, unvanlarını kötüye kullandıklarında, kavga dövüş gösterilerine, yolsuzluklara, yasadışılığa düştüklerinde eleştirme hakkını saklı tutmak istiyoruz. Onları görevlerini yapmadıkları, suskun kaldıkları, örtbas ettikleri, gündem saptırdıkları, yeminlerini çiğnedikleri ve ülkeyi böyle bir karmaşaya ittikleri için, hangi partiden olursa olsunlar, eleştiriyor, gerçek görevlerine davet ediyoruz.

Bizler, ülkemizde hukukun egemen olmasını, devletin devlet olmasını, yargının, basının, üniversitelerin özgür ve saygın olmasını, demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesini, kadınla erkeğin

tüm karar organlarında eşitlenmesini, kimsenin işkence görmemesini, kaybolmamasını istiyoruz.

Bizler, her şeyin açıklık içinde, halkın gözleri önünde olmasını, çarpık ilişkilerin son bulmasını; polisin, halkın temsilcisi ve sivil toplum örgütlerinin, sendikaların, sanat kurumlarının, meslek odalarının, toplumun sesi olmasını istiyoruz.

Bizler öğrencilerin, geleceğimiz olan gençlerin saçlarından sürüklenmemelerini, gaddar ve koşullanmış robotlarca kurşunlanmamalarını, satırlanmamalarını, devlete, bizlere, güvenlik güçlerine güvensizlik duymamalarını istiyoruz! Her alanda barış istiyoruz.

Bizler 1973 yılından beri, tam 24 yıldır, küçük siyasal çıkarlara kurban edilen 8 yıllık kesintisiz tek diplomalı ilköğretimin 1997 yılında ödünsüz uygulanmasını, 5+3 denerek takıyye yapılmamasını, halkımızın bu aldatmacaya tav olmamasını istiyoruz.

Bizler, çağdaş, laik, demokratik ve bölünmez Türkiye'den, tam bağımsızlıktan, çağdaş eğitimden, özgür basından, hukukun üstünlüğünden, her türlü sömürünün yok edilmesinden, temiz toplum ve temiz yönetimden, barış ve kardeşlikten yanayız ve tüm kurumlarıyla saygınlığını koruyan, görev bilinci tam, dürüstlük ve saygınlıktan ödün vermeyen, gelişen, 2000'li yıllara, evrensel insan haklarının, bilimin, uygarlığın ışığında koşan bu vatanın yurttaşı olmaktan mutluluk duyan bir ulus olmak istiyoruz.

Aklımızla, yakın geçmişte ulusça gösterdiğimiz kararlılıkla, bilinçli yurttaşlarımızla ve duyarlı, güçlü sivil toplum örgütlerimizle, her türlü olumlu gelişimin içinde ve yanında olmayı ödünsüz sürdüreceğiz! Topsuz, tüfeksiz, işkencesiz, mafyasız, karanlık ilişkisiz, sağlıklı bir toplum için el ele, yürek yüreğe ve eylemli olarak çalışmayı göze alıp bireysel yaşamımızın zaman tablosunda buna öncelik verebildiğimizde, bu konuda kararlı, uzun erimli olduğumuzda, ufkumuzu bugün karartan bütün olumsuzluklar birbiri ardına yok olacak, 'Ulusal Egemenliğin gücü' bütün görkemiyle kendini gösterecektir.

9.1.1997

Kardeş Partilere Çağrı

Ülkemizde, iktidarıyla muhalefetiyle, halkın temsilcilerinin, dış ve iç saygınlığımızı, ekonomik durumu, eğitimi, hukuku ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerini, dolayısıyla yönetimi tam bir karmaşaya ve yozlaşmaya götürdüğü, bu nedenle de her alanda saygınlık ve güven yitirdiği acı gerçek olarak karşımızdadır.

Bizler uzak ve yakın geçmişte yapılan yanlışlıkları burada, yeniden ve yeniden tartışmak ve gündemde tutmak istemiyoruz. Yurttaşlar olarak ve ulusun asılları olarak, görevimizi yapmamış olduğumuzun da bilincindeyiz. Bütün bunlara karşın, artık sessiz durmanın hiçbir özürünün kalmadığı açıktır; bu nedenle tüm gelişmeleri yakından izleyerek çözümler üretmeyi üstlenmiş bulunuyor, siyasetçilerimize görüş ve önerilerimizi sunuyoruz.

Ulusça, kendini yurttaş sayan, demokratik bir ortamda, barış içinde, güvenceli yaşamak isteyen insanlar olarak:

Siyasetçilerin, kendilerine benzer partileri eleştirmesinden, her gün diğer liderin sözlerine, daha ağır ve uzlaşmayı yok eden yanıtlar vermesinden bıktık usandık. Bu sözleri duyar duymaz, asla olumlu sonuç alamayacağımızı düşünüyor, oluşan birkaç umut kırıntısını da söndürüyoruz. Bu olumsuzluk asla yapılmamalıdır.

Sürekli olarak, kardeş partilerin (CHP-DSP) (ANAP-DYP), tabanlarında birleşmeleri gerektiği mesajı verilmeli (ki gerçektir), birinin bir gün önce söylediği ertesi gün asla konu edilmemeli, taban bu çekişmenin yapaylığını anlamalıdır. Konuyu kan davası gibi sürdürenler taban tarafından cezalandırılacaklardır.

Kardeş partilerin sözcüleri, sanki birlik beraberlik sağlanmışça-

sına (çünkü tabanlar birdir ve bunu istemektedirler) ve böyle bir konu yokmuş gibi konuşmak üzere tüm söylem ve eylemlerini gözden geçirmeli, yeni yöntemler belirleyip bu yeni ve kavgadan, saldırganlıktan uzak söyleme, hem kendileri hem de diğer partililer alışmalıdırlar.

Partililerin sözcüleri, kavga ve eleştiri yerine, halka, her konuda, kısa net ve akılcı çözümlerini anlatmalı, bugüne dek uyguladıkları "slogan" edebiyatından vazgeçmelidirler. Eski moda sloganla başlayan ve de biten her söylem ve eylem başarısızlığın anahtarıdır.

Namuslu söylem

En başta demokrasi, laiklik ve bölücülükle ilgili, namuslu bir terminoloji kullanılmalı... geçmişte yapılan oportünistliklere başvurulmamalı, hedef kitlenin %80 demokrasi ve laiklik yanlısı olduğu dikkate alınmalıdır. "Dinci-Fanatik" oylara, tarikatlara selam çakmanın hiçbir yararı olmadığı gerçeği kavranmalıdır.

"İmam Hatiplilere de diskoteklilere de aynı mesafede olacağız", "Kuran ve Arapçayı da seçmeli ders olarak koyacağız", "Şeriat din demektir, şeriata karşı olamayız", "Bazı iyi tarikatlar vardır" gibi fırsatçı ifadeler hiçbir işe yaramamıştır. Partililerin içindeki aşiret temsilcilerinden değil. %40 kararsız oylardan medet umulmalıdır. Onlar sırf bu ikiyüzlülükler nedeniyle, sandığa bile gitmeyen bir kitledir.

Laiklik konusunda, Cumhuriyetin temel ilkelerinden asla ödün verilemeyeceği, yasa ve yönetmeliklerin tam anlamıyla uygulanacağı, yargı bağımsızlığına karışılamayacağı, diyanetin aslına uygun hale getirileceği, imam hatiplerin meslek lisesi olduğu ve öğrencilerinin siyasetçilere oy deposu, militan ve arka bahçe olarak görülmesine karşı olunduğu vurgulanmalıdır. Siyasal partiler yalnızca bugün, ülkede en yüksek güvenilirliğe sahip ordu kadar net, yasalardan yana ve kararlı olsalar, o denli çok prestij ve oy kazanacaklardır. %80 sessiz çoğunluğa, %40 kararsızlara ancak bu yolla ulaşılır.

Ödün vermeden

Siyasal partiler çağdaş, laik, demokratik Türkiye'nin parlamenter sistem içinde, ödünsüz yaşayacağını yinelemeli, şeriata ve yobazlığa karşı olduklarını, ülkede 70 yıllık Cumhuriyet döneminde camilerin açık olduğunu, dinin hiçbir İslam ülkesinde olmadığı şekilde özgün ve saygın kaldığını kavrayıp bu konudaki hiçbir polemiğe ve savunmaya girmemelidir.

Siyasal partiler, bölücülük ve ırkçılık konusunda netleşmeli, bugüne kadar yaptıkları "seçim ittifakları"nın, başlarına ve ülkeye nasıl bir bela olduğunu asla unutmamalıdırlar. Bu konudaki oynak ve iki yönlü söylem ve eylemler, halkın yalnızca nefretini çekmekte, güveni yok etmektedir.

Siyasal partiler, basın toplantısı, miting vb. konuşmalarda "tek adam" görüntüsünden çıkmalı, eleştirmeyi bir yana bırakarak, her konuda uzmanlarını, çözüme yönelik konuşturmalıdırlar. Ulus, oy vereceği partide uzmanların (gölge kabine) bulunduğunu ve çözümleri bildiklerini varsaymalıdır. Sloganlar asla kullanılmamalı, alkışa değer sayılmamalı, çözüm önerileri gerçekçi ve uygulanabilir olmalıdır.

Siyasal partiler, "ordu", "emniyet güçleri", "işkence", "eğitim 8 yıllık okullaşma, yatılı bölge okulları, imam hatiplerin meslek lisesi olması, kuran kurslarının 8 yıldan sonra ve denetimli olması", "gençliğin ırkçı, bölücü ve dinci akımlara yem edilmemesi" vb. konularda çok net, dürüst ve ülke gerçeklerine, yasalara uygun söylemler gerçekleştirmeli, bazı kesimlerden gelecek eleştirileri ve oy beklentilerini yok saymalı ve asla geri adım atmamalıdırlar.

Siyasal partiler, terörü destekleyen, silah satan tüm ülkelere karşı mesafeli ve ciddi olmalı, dış politikadaki saygınlığı yeniden kazanmalı, bir süre için fanatik İslam-terör destekçisi ülkelerle, ilişkileri dondurmalı, bunu açıkça söylemelidirler. Halk ikili oynanan dış politikanın gerçekçi olmadığını bilmektedir.

Çağdaş olmak

Partiler, çağdaş olmayı, laikliği kanıtlamayı ve de iktidarı istiyorlarsa, namuslu bir kadın politikası gütmeli, dünyada demokrasiyle, kadın yurttaşların oyları ve yönetime katılmaları arasındaki bağlantıyı kavramalıdırlar. Her parti kadın başkan yardımcısı ve gölge bakanlar oluşturmalı, konuyu sürekli işlemeli, delege ve adaylarda eşitliği ya da oranı oturtmalı, bu konuyu önce kendi içinde çözmeli, sürekli olumlu mesajlar vermeli, gelecek eleştirilerden korkmamalıdır. Kadınların %50 oyu düşünülürse bu çok gerçekçi bir öneridir. Gelecek, kadın oylarını yakalayan partilerin olacaktır.

Partiler, seçimlerde "tek seçicilik" ve "parti ağalığı" damgasından kurtulmalı, tabandan geleceklere ön açmalıdırlar, seçileceklerle seçmenler arası iletişim, öncesinde, sırasında ve sonrasında canlı tutulmalıdır. Aşiret ve tarikat ilişkileri mutlaka aşılmalıdır. Bu adım atılmazsa hiçbir gelişme sağlanamaz. Partiler korkmadan, bazılarını güçendireceklerini düşünerek de olsa, bunları söylemeli, bölgedeki gerçek nitelikli kadın-erkek adayları belirlemelidirler. Bu adayların her zaman kendilerini seçenlere hesap verecekleri söylenmeli, parti değiştirmeyecekleri teminatı verilmelidir. Seçmen, en çok parti değiştirenlere ve atamayla milletvekili seçtirip sonra da başkalarına kaptıran partilere kızmaktadır.

Halk, "her politikacı, seçim kampanyasına birkaç milyar para yatırıyor, sonra onu geri almak için ihale ve iş bitiricilik peşinde koşuyor" yargısındadır. Bu izlenim yok edilmelidir. İhale, maaş yükseltme, kıyak emeklilik oylamasında birleşme, halkın görevini yok eden olayların başında gelmektedir. Bu tuzaklara düşülmemelidir.

Sivil toplum

Siyasal partiler, ülkenin geleceği için "çağdaş, laik, demokratik hukuk devleti ve parlamenter rejim" ortak paydasında, işçi ve işve-

ren kuruluşlarıyla, farklı kültürel ve sosyal konular için kurulmuş "Sivil Toplum Örgütleri"nin bir araya gelişini, söylem ve eylem birliğine girişlerini kendilerine model almalıdırlar. Birbirlerini kötüleyerek ve önü almak iddiasıyla değil, çıkarları başka platformlarda tutarak, yok edilmeye çalışılan ortak ilkeler adına eylem ve söylem birliği, herbirimizi yüceltecek, ortak paydada işbirliği, sivil aykırılıkları en aza indirecektir. İşçi, esnaf işveren kurumlarıyla ÇYDD ve ADD'yle birlikte 196 kurumun "Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları Birliği" adı altında bir araya gelmeleri, ülke sorunlarını irdelemeleri ve çözüm önerilerini yaşama geçirmeye çalışmaları buna çok iyi bir örnektir.

İlke söylemlerini belirleyen partiler, bunları açık ve anlaşılır şekilde il ve ilçe yöneticilerine, yazılı olarak, halka bölge seminerlerinde yüzyüze konuşarak anlatmalıdırlar. İl ve ilçe sorumluları kavga, eleştiri yerine, net kafalarla, planlı programlı bir söylem geliştirirlerse, kısa sürede halkın beklentilerine çözüm üreten, dincilik, kafatasçılık yanar dönerlik yapmayan, dürüst ve bilinçli bir politikacı imajı verebilirler.

Önümüzde seçimin olduğu çok açık, ancak bunu halka anlatırken, yalnızca kabadayıca, "biz varız, hazırız, isterse yarın olsun, korkaklar kaçıyorlar" gibi, akıl ve mantık dışı ani çıkışlar yerine, "Seçim çok ciddi ve çok masraflı bir iştir; bunun için önceden yapılması gereken hazırlıklar vardır bunların belli başlıları, nüfus sayımı ve seçmen kütüklerinin iyileştirilmesidir. Yoksa milyonlarca insan sandığa gidemeyecektir", "Ayrıca uyum yasaları (açıklama), seçim ve partiler yasaları da en kısa zamanda değiştirilmelidir" şeklinde sakin ve akılcı bir söylem geliştirilmelidir. Halkımız, artık daha somut ve ciddi söylem ve eylemler beklemektedir.

Sonuç olarak bizler;

Merkez sol ve merkez sağ partilerin tabanda ve tavanda, halka söylemde birlik içinde, birbirlerini eleştirmeden hareket etmelerini istiyoruz.

Partilerin, Atatürk ilke ve devrimlerini, laikliğin, şeriat ve teokrasiyi dışlayan gerçek anlamını hukukun üstünlüğünü temel almalarını ve vurgulamalarını, radikal İslama, bölücülüğe ve ırkçılığa aynı nitelikte uzak kalmaları, tarikatların STK olmadığının bilinciyle, tarikat-siyaset-ticaret-aşiret ve mafya ilişkilerine hiçbir ödün vermeyeceklerini, varolan Cumhuriyet yasalarına uyacaklarını, açıkça ve mertçe söylemelerini, içlerindeki çürük elmaları bir an önce temizlemelerini istiyoruz.

Kadın politikanızı söylem ve eylemlerinizi netleştirmenizi, eşitlik ve eşit katılım için gerekenleri yapacağınızı söylemenizi ve uygulamaya geçirmenizi istiyoruz.

İlkeli, dürüst, kendine, halkına ve seçmenine saygılı, uzmanlığa değer veren, evrensel insan-kadın-çocuk ve çevre haklarının bilincinde çalışacak siyasetçilerimizle demokratik-laik cumhuriyetimizi, özüne uygun olarak sürdüreceğimize eminiz.

4.7.1997

Cumhuriyeti Anlamak ve Anlatmak

Dünya haritasına baktığımızda, gelişmiş ülkelerde yönetim biçimlerinin yüzyıllar öncesinde belirlenip oturtulmuş olduğunu görürüz. Buralarda, ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı birtakım çalkalanma ve değişimler olagelse de halkın gelişmiş sağduyusu, sorunlara, çok büyük zararlar oluşmadan çözümler bulur ya da ortaya çıkan değişimleri özümser ve rejim korunur.

Geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerde ise hâlâ bin yıllardan kalma aşiret ve din kavgaları, zorba yönetimleri sürmekte, karanlığın aydınlığa, demokrasiye, insanlararası eşitliğe dönüşmesi için daha çok ama çok yol alınması gerekmektedir.

Türkiye ise son yüzyılın içinde, hâlâ yaşayan pek çok insanın doğrudan tanık olduğu şaşılası, olağanüstü bir değişimi geçirmiş, bunu oturtabilmiş, temellendirebilmiş ve laik cumhuriyet yönetimini 74 yaşına getirebilmiş tek ülkedir.

İçinde bulunduğumuz coğrafyayı, yeraltı ve yerüstü zenginliklerimizi, Ön Asya'nın tarihsel geçmişini, çevremizi sarmış olan irili ufaklı ülkelerin iç ve dış sorunlarını, komşuluk ilişkilerindeki açmazları, buna karşın hızla artan genç nüfusu, cumhuriyetin ta başından beri gösterilen tüm çabalara karşın, dengesiz kalkınmamızı, bozuk gelir dağılımı vb. konuları birlikte düşündüğümüzde, ülkemizin, öbür dünya ülkelerinden çok daha farklı bir konumda olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kendini bir yurttaş, sorumlu bir vatandaş olarak algılayan insanlar olarak, bu gerçeği gözden uzak tutmamalı ve ülke sorunlarıyla daha yakından ve eylemli olarak ilgilenmeliyiz.

Günümüzde Batılı insanlar, kendi düzenlerinin olanakları içinde, yaşamlarını birer birey olarak ve hep daha iyiyi daha rahatı arayarak sürdürürler. Geri kalmış ülkelerde ise her şey günlük yaşanır, yazgıcılık ve akıntıya kapılmışlık dışına çıkmak, bir birey olabilmek kolay değildir.

Cumhuriyet rejimimizin, dünya düzeni içinde varolmamız, kendi ayaklarımız üzerinde durup bağımsız ve barış içinde yaşayabilmemiz, yakın ve uzak ülkelerle aramızdaki eşitlikçi dengeyi ve saygın ilişkiyi kurup sürdürebilmemiz için ne denli önemli olduğu çok açıktır.

O'nu kazanabilmek için hangi koşullarda, hangi evrelerden geçtiğimizi, en elverişsiz konumları nasıl ülkemiz çıkarına dönüştürebileceğimizi ve bütün bunları kendi öz varlığımızla, canımızla ve beynimizle, sorumluluk ve sağduyumuzla, yurtseverliğimizle gerçekleştirebildiğimizi ve de her şeyin uzanıp tutuvereceğimiz çok ama çok yakın bir geçmişte gerçekleşmiş olduğunu nasıl unutur, göz ardı edebiliriz?

O günleri, o büyük savaşımı ve değişimi, karanlığın aydınlığa dönüşümünü, yok olmuş, her yöresi işgal edilmiş, umutsuz ve yoksul, yüzyıllarca yazgısının sınırlarını aşamayacağına inanmış çaresiz insanların nasıl bir uyanışla kendi geleceklerine sahip çıktıklarını kavramalı, çok daha bilinçli ve bilgili olarak kavratmalıyız.

Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum öyküsünde, dış gözlemcileri hayran bırakan, ne yazık ki kendi aydınlarımızın bir bölümünce ise neredeyse yok sayılmak istenen olağanüstü "Aydınlanma Devrimi"mizin tüm kazanımları, birbirinden değerli, anlamlı çağdaş yapıların temelini atmıştır.

Parlamenter sistemin kurulması, işletilmesi ve savaş dahil yaşamsal kararların, zorunlu tartışmalar sonucu TBMM'de alınması bunun en güzel örneğidir.

Medeni Kanun'la kadın erkek herkesin hukuk devletinde, insan yapısı yasalar önünde eşit bireyler olabilmelerinin büyük anlamını,

kuldan gerçek insana dönüşmenin olağanüstülüğünü algılamayanlara, hele hele aşiret ve tarikatların hâlâ hüküm sürmesini doğal kabul eden aymazlara ne demeli?

Eğitim Birliği Yasası'yla dinsel, misyonerlik ve devlet eğitimini birleştirmenin, tek tip çağdaş bir eğitime, yeni ve kolay öğrenilir bir yazıya ve her türlü kültürel gelişmenin temellerini atmaya yönelinmesinin o gün ve bugün için anlamı ve değeri tartışılabilir mi? Bozuk para gibi harcadığımız ve oy uğruna yozlaştırdığımız bu kazanımlarımızı yeniden canlandırıp yeşertebilecek ve koruyabilecek miyiz?

Cumhuriyetin en önemli kazanımının "laiklik" olduğunu art niyetli olmayan kim yadsıyabilir? Laikliği "din ve devlet işlerinin ayrılması" ve "dinin siyasete alet edilmemesi" olarak öğretmişlerdi bize. Son yıllarda, laiklik tanımının her bilim adamınca (elbette bilim kadını da bu adamlığın içindedir) farklı yorumlanıp "O'nun dediği değil benim dediğim..." denerek tam bir kafa karıştırıcılığı yaratıldığına tanık olduk. Şimdi,yeniden düşününce, son yıllarda eylemli olarak "din sömürüsü"nü ve "dinin siyasete alet edilmesi"ni yaşadıkça, Afganistan, İran ve Cezayir'den kesitleri her gece evimizde, yazılı basında izledikçe bu tanımların ne denli yerinde olduğunu bir kez daha anlıyoruz.

Gelecek yıl cumhuriyet 75 yaşında olacak, Türkiye, kazanımları ve sorunlarıyla bu yılı da yaşayacak. Ancak eskisi gibi vurdumduymaz, sorumsuz ve ilgisiz kalmayıp tüm toplum olarak, cumhuriyetin coşkusunu, bize çağdaşlığı, insan olmayı, insanca yaşamayı gösteren hedefini canlandırmalı, bayramı gelişim ve değişimin devamlılığına dönüştürmeliyiz.

Son yılların karmaşık olaylarının, insan, kadın ve çocuk hakları ihlallerinin, din sömürüsünün bu topluma kazandırdığı yeni bir uyanış var. Halk, gerek tek tek bireyler, gerekse örgütler halinde kendi geleceğine sahip çıkmaya, sesini duyurmaya, kararlarda taraf olmaya, istemediği şeylerin yapılmasını engellemek için direnmeye başlıyor.

İstenilen ivmede olmasa da, sessiz bir koyun sürüsü olmaktan vazgeçen, demokratik tepkilerini gösteren ve ülke çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutan insanlar çoğaldıkça cumhuriyetimizin "Çağdaş, laik ve demokratik bir hukuk devleti" olması yolunda ciddi adımlar atılabilecek.

Uygarlaşmanın, hukukun, eğitimin ve laik düzenin ergilerinden (nimetlerinden) yararlanan biz cumhuriyet kuşakları, oluşum öykümüzü çok iyi bilmeli, yazgımızı değiştiren insan ve olayları en doğru kaynaklardan öğrenmeli, çevremizdeki bilisiz (cahil) ve aymazlara, kendi çocuklarımıza, dostlarımıza anlatmalı, o günleri, ondan sonraki ihanetleri, günümüzdeki din sömürüsünü, çıkar düzenini algılamalı ve tartışmalı, ülke mozayiğimizi, kültür çeşitliliğimizi pekiştirmeli, yeni sapmalara ve ihanetlere geçit vermemeliyiz.

Türk ulusu olarak, "Çağdaş, laik demokratik hukuk devleti"ne taraf olan ülkenin büyük çoğunluğu, yaşadığı karmaşa ve ucundan döndüğü karanlıktan sonra, cumhuriyet rejimine ve kazanımlarına, bilinçli yurttaşlar ve sivil toplum örgütleriyle daha sıkı sarılacak, siyasal ödünlere izin vermeyecek ve yazgısına çok güçlü olarak sahip çıkacaktır.

29.10.1997

Siyaset Meydanı ve Halkın Sesi

Çağdaş, laik, demokratik bir hukuk devletinde, barış içinde, alçakgönüllü koşullarda yaşamak istiyor halkımızın büyük çoğunluğu: Kazancıyla ailesini geçindirsin, çocuklarını okutabilsin, odununu kömürünü alabilsin, kasabın, bakkalın borcu için ezilmesin, kirasını ödeyebilsin... Daha ileri gidersek ufacık bir evi, dört tekerlekli bir arabası, belki de genel yönlendirmeye uyarak bir de minik yazlığı olsun ister... Komşularıyla, akrabalarıyla barışık olmak, geçmiş olsuna, hayırlı olsuna gidip gelmek, televizyonun başında olup bitenleri izlemek, eğlence ve filmlerle günün dinlence bölümünü doldurmak, pek çok insanımızın masum yaşamının olağan bir kesitidir.

Peki, televizyonların başına geçip haberleri izlemeye başlayınca neler görüyoruz? Önce günün korkunç namus ve mafya cinayetlerinin ve cinayetten başka şekilde nitelenemeyecek trafik kazalarının haberleri içinde buluyoruz kendimizi; kan gölü, cesetler, ağıtlar, tabutlar, acı çekenler. Toplumca çaresizlikten kıvranmaya, ahlayıp vahlamaya başlıyor, her gün yinelenen bu korkunç görüntülerin kaderimiz olduğunu sanıyoruz.

Gelişen teknolojinin cilvesi olsa gerek, yalnız ülkemiz değil, tüm dünya izliyor bu vahşeti... Yurtdışında yaşayan gurbetçilerimiz, yine hiçbir mantıklı açıklaması olmayan bu felaket ve rezaletler karşısında başları eğik, ertesi güne başlıyorlar.

Garajlarda, otoyolların girişinde her yolcudan, her arabadan ücret alınmıyor mu? Bunun için gişeler, elemanlar belirlenmemiş mi?

Pekiyi, şehirlerarası yollara çıkacak her sürücü de direksiyon almadan önce standart bir kontrolden geçemez mi? Katil sürücüyle birlikte, katil araç ve katil firma da trafikten men edilemez mi?

Halkımız, sivil toplum örgütleri, demiryollarının yeniden ve hızla gündeme gelmesini ve otoyolları tutmuş ölüm mafyasının yok edilmesini, kendi demokratik girişimleriyle, baskılarıyla sağlamalıdır. Yoksa demiryollarını komünistlik sayan kafalarla daha çok kanlı haberler izleyeceğimiz ve ağıt yakma görevini sürdüreceğimiz açıktır.

Masum insanlarımız, insanca yaşamak istiyor. Televizyon haberlerini açınca, o gün seçtikleri vekillerin, ülke sorunları için neler yaptığını öğrenmek ve dertlerine çözüm arandığını bilmek istiyor. Oysa ne görüyor her gece ekranda şu günlerde: Birlikte koalisyonu kurmuş partilerle oluşumu dışardan destekleyenlerin ağız dalaşını, "koptu kopacak" anlamına gelen söylemlerini...

Halkımız, alçakgönüllü sıradan insanlarımız, gerçekten fazla bir şey beklemiyor siyasetçilerden, oturup kafa kafaya versinler ve "çözeceğiz" diye ortaya çıktıkları sorunlara çözüm bulsunlar... Ekmeğe, şekere, kiraya, yakıta zam gelmezse kimse maaşına zam istemiyor, işten atılmazsa iş istemiyor; "1960'larda aldığımız parayla geçinebildiğimiz düzeyde kalalım yeter" diyor. Oysa ne duyuyoruz, bu sorumluluğu üstlenenlerden, fütursuzca, "Ekonomi iki başlı", "Neden enflasyonu düşürmüyorsunuz?", "Hükümeti düşürmeye niyetimiz yok ama böyle de olmaz ki...", "Pekiyi de bu sihirli formülleri bilen, her partiden parlak zekâlılar bir araya gelip neden ortak çözüme ulaşmıyor, halka, felaket haberleri yerine akılcı sonuçları tek sesli olarak sunmuyorlar? Görevleri bu değil mi?" Yoksa biz mi anlamıyoruz hükümetin, koalisyonun işleyiş mekanizmasını, moda deyimiyle "sanal" mı her şey?

Yine her gün ekranda, derdine çare isteyen emekçiler, öğretmenler, memurlar, öğrenciler en masum şekilde yürüyor, seslerini sorumlulara, salt bu sorunları çözmeleri için görevlendirdikleri ve yüksek yerlere gönderdikleri vekillerine duyurmaya çalışıyorlar. Tek beklentileri, giderek kötüleşen yaşam düzeylerinin beter olmaması, can güvenliklerinin, demokratik haklarının sağlanması, kısacası "insanca yaşamak". Oysa aldıkları karşılık coplanmak, yerlerde sürüklenmek, dayak yemek...

Evet, insanlarımızın tek beklentisi insanca yaşamak, çöpten yemek toplamak, anlamsız teröre, mafyaya, üçkâğıtçı güç sahibine yem olmamak. Onun karşılığında, ölesiye çalışmaya, elinden gelebilen her şeyi yapmaya, işini beceren vergi kaçırırken, o maaşını almadan vergisini ödemeye, askere gidip sınırları beklemeye, hatta "vatan için canını vermeye" her zamanki gibi hazır. Ancak dayak yemek istemiyor, güvenlik güçlerinden işkence görmek, çocuğunun okulda dövülmesini olağan saymak istemiyor, devlet büyükleri geçecek diye yolların tutulması, zaten berbat olan trafikte bir de onlar için saatlerce beklemek ağırına gidiyor.

Mesleği uğruna zaman zaman canını veren polisin, hoşgörüsünü görece kullanmasına, kendisini coplamasına, saçından sürüklemesine, dövmesine bir anlam veremiyor. Neden, neden acaba, böylesine masumca, sesini duyurmak isteyen insanlarımızın sorunlarını çözmeye çalışmak yerine birbirimizle dalaşmayı yeğliyoruz, seslerini vekillerine ulaştırmaya çalışanları, kendi evlatları olan polislere, huzur ve güvenliği sağlamakla görevli olanlara coplatıp aşağılatıyoruz?.. Bu çelişkili olayların da moda deyimiyle sanal olması gerekiyor.

Evet, sayın siyasetçiler, hükümeti oluşturanlar, onu destekleyenler, hiçbiriniz yurttaştan, sivil toplum örgütlerinden geçer not alamıyorsunuz; halkın böylesine destek sağlamasını, sabır göstermesini hiçe sayıyor, kendi kısır, kişisel, günlük çekişmelerinizi bir kenara bırakmıyor, ortak çözümler üretemiyorsunuz: Hep birkaç gün, birkaç ay ötesinin iç hesaplaşmalarını yapıp ülkenin sağlıklı bir ekonomiye ulaşması, demokratik, laik bir hukuk devleti olma beklentilerinin çözümü yerine, yalnızca karşılıklı eleştiri ve umutsuzluk üretmek asla onaylanabilir bir tutum olamaz.

Halkın, ülkenin sorunları çok somut, açıkça belirlenmiş durumda. Onları çözeceklerini söyleyen vekillerimiz, bu vekâletin hakkını gerçekten vermek ve gelecek yıllarda da aynı halkın oyunu almak istiyorlarsa, önce kafa kafaya verip sorunları sıralasınlar, sonra da yakın ve uzak çevrelerine bakıp, yazılan çizilen ve söylenenleri dikka-

te alıp konuların ülke gerçeklerini gerçekten bilen uzmanlarından yararlanarak kalıcı çözümleri ortaya koysunlar. Gerçekçi ve kalıcı çözümler belirince, halkla birlikte, onları da karşılarına değil yanlarına alarak uygulamaya geçebilseler, her şey daha anlamlı olacaktır.

Ve her şey bir yana, kimse olacaklardan çekinmesin, Türkiyemiz'de tüm Susurluk'ların, çetelerin irini deşilsin!.. Onları örterek, üzerini kapatarak hiçbir yere varamayacağımız ve bu ayıplarla yaşayamayacağımız açıktır. Halkımızın büyük çoğunluğu, "Çağdaş, demokratik, laik bir hukuk devleti" ortak paydasında bir araya gelmiş sivil toplum örgütleri, artık ekran kavgaları, yıkıcı eleştiri, oylamadan kaçma ve binbir çeşit ayak oyunları istemiyor. Her şeyin açıklıkla ortaya konduğu, temiz, çalışkan, aralarında uyuşabilen, birbirine ve halka saygılı siyasetçilerin yürüteceği, her sorunun karşılığının uzmanlarca belirlendiği ve uygulandığı, herkesin sesini coplanmadan, sürgün edilmeden duyurabileceği bir yaşamda "bilinçli yurttaşlar" olmanın onurunu taşımak ve eylemli olarak çağdaş çözümlerin birer parçası olmak istiyoruz.

Lütfen, yurttaş olma yolunda ciddiyetle yol alan halkımızın sesini dinleyiniz, düşününüz, anlamaya çalışınız... Çünkü siz onların vekillerisiniz!

14.11.1997

Her Şey Paraya Bağlı Değildir

Ülkemizin bugünkü çıkmazdan kurtulmasını, çoğunlukla ekonomik sorunlara, paraya, yeni insan gücüne ya da yasa ve sistem değişikliklerine bağlar, bunların da bizim elimizde olmadığına karar verip, kendimizi, eylemsizlik, düşünmeme ve üretimsizlik kısırdöngüsü içine tutsak ederiz. Oysa, hiçbir yasa, anayasa değişikliği, parasal katkı ve yeni insan gücü olmadan yapılabilecek ne çok şey, bizi yeni "artı"lara götürebilir, yeter ki tek tek bireyler ve de halk olarak bunları düşünelim, isteyelim ve eyleme dönüştürelim.

Günümüzde, tek tek her insanın, kendisiyle yüzleşip bir özeleştiri yapması, bilgi, beceri ve zamanını yeterince yararlı kullanıp kullanmadığını, kendini geliştirme, yakın çevresine katkı, işinde dürüstlük, ilkelilik, kazandığını hak etme vb. insanlık değerlerini yeterince benimseyip benimsemediğini ve uygulayıp uygulamadığını denetlemesi, sorgulaması, bunu bir "yaşam biçemi (üslubu)" olarak algılaması, hiçbir yatırımı gerektirmeyen bir kaynak kazanımı değil midir?

Yaşamın anlamını; çalma çırpma, zayıfı ezme, nüfuz ticareti, din sömürüsü, vergi kaçakçılığı, yalan dolan dışında, onurlu ve erdemli olma ve böylece kalabilme olarak algılamayı yakalayan bir insan, siyasetçi, yürütme, yasama ve yargının, yani ulusun temsilcisi olduğunda, ya da ast-üst konumda bürokrat, işadamı, şirket yöneticisi, kasap, manav, öğretmen, ev-iş kadını olsa, bugün ülkemizi karmaşa ve karanlığa, yoksulluk ve yoksunluğa çeken açmazlar gerçekleşebilir mi?

Pek çoğumuz, otoritenin, saygı ve sevgiye, karşısındakini küçümseme yerine değer vermeye dayandığını, karşılıklı bilgi ve beceri geliştirip ortak sonuçlara vardıkça kalıcı ve anlamlı olduğunu, bağırıp

çağırma, çağdışı şekilde ve gereksizce cezalandırmak yerine, başarıyı ödüllendirmekle sağlanabileceğini bir türlü algılayamamaktadır. Tüm insanların eşitliğine yürekten inanıp, özyaşamımızı, tüm davranışlarımızı bu evrensel kurala göre kursak, kurabilsek, ne çok çatışma ve olumsuzluğu önleyebiliriz!..

Kendimizi saydırmak için, altımızdakilerin karşısına, süslü ve yüksek koltuklarla, sayısız ve pahalı, alay edermişçesine pahalı ve yabancı arabalarla, onlarca koruma ve eskortlarla, anlamsız, işgücünü ve süresini yok eden, yolları tıkayan ve herkesi canından bezdiren uğurlama ve karşılamalarla çıkmamızın hiç ama hiçbir gerçek anlam taşımadığını, halkın bütün bu gösterilerden bezdiğini ne zaman anlayacağız? Yalnız bu çağdışı saltanatın ve harcamaların kalkması bile artı hanesine geçmemizin temelini oluşturacaktır.

TBMM'yi, insanlararası ilişkilerin insanlaştığı, kavga, küfür, hakaret ve demagojinin, saatler süren boş lafların yerini, saygılı bir yurtseverlik, akıl, mantık, deneyim ve bilginin, katkının aktarıldığı bir platform haline getirebilsek, böylece hiçbir yatırım yapmadan, para harcamadan her akşam TV'lerde, onların bu verimli girişimlerinden, anlamlı, saygın ve tutarlı davranışlarından yararlanabilsek, kendimizi geliştirip ülke ve dünya sorunlarını, çözümlerini onlardan öğrenip, işimize gücümüze, yarınımıza güvenle ve dört elle sarılabilsek...

Hiçbir yalanın, üçkâğıdın, bedelsiz ithalatın, çetenin, mafyanın, siyaset-ticaret-tarikat yolsuzluğunun, cinayetin, gizli örgütün, yasadışılığın sonsuza dek örtbas edilemeyeceğini ve bu dünyada insanca yaşamak için hukuka, hukukun üstünlüğüne, dürüstlüğe, namusluluğa her zamandan çok gereksinimimiz olduğuna bir karar verip, tüm bu pis işlere noktayı koyuversek, yaptıklarımızdan arınmak için cezamızı çekmeyi ve bundan böyle, başka masum insanları bataklığa sürüklememeyi kabul etsek, hiç para pul gerekmeden temizlenip, yola yeni bir yürek ve kafayla koyulamaz mıyız?

Tüm zengin yoksul yurttaşlar olarak vergi ödemeyi namus borcu bilsek ve düğün sünnet gibi ailesel kutlamaları, milyarlar harca-

nan güç gösterisi durumuna dönüştürmekten vazgeçsek, acaba bütçeye katkımız ne denli artar?

Sosyal devletin temel görevi olan sağlık ve eğitimde, yazbozlar yerine, para ve eleman yokluğunu özür saymaktan vazgeçip doğru sayıda, doğru insana, doğru yerde görevlendirme yapabilsek, atama ve yer değiştirmelerde sayın milletvekili ve bakanlarımızın, yüksek bürokratlarımızın ve dostluk ilişkilerimizin tümünü rafa kaldırsak nasıl olur dersiniz?

Devlet kurumları ve KİT'lere durmadan yeni kadrolar alıp, bunları el altından dostlara dağıtmak, görüntüyü kurtarmak üzere göstermelik sınavlar yapmak yerine, var olan kadrolu-boş oturanları değerlendirsek ve yeni işgücünü bürokraside değil üretimde görevlendirsek, yine artılara geçmez miyiz?

Okullaşmayı, ilk ve ortaeğitimde kız-erkek eşitliğini sağlamak ve nüfus planlamasını ülke çapında gerçekleştirebilmek için, yurttaşları özendirici, "vergiyi azaltma, almama" gibi önlemler alarak nasıl bir katılım ve coşku sağlanabileceğini bürokratlarımız, vekillerimiz hiç düşünür ve yaşama geçirmeyi denerler mi?

Çok çok büyüklerimiz, uçak, araba, lojman, yazlık, konut vb. devlet araç ve mülkü alımlarını bir on yıl dondursalar, cebimizden biraz daha az para çıkmaz ya da bir o kadarı eğitime, sağlığa kaymaz mı?

Gerek SSK'yi, gerekse Sağlık Bakanlığı'nı ve de ilerde özel sigortaları batıracak olan aşırı ilaç tüketimi ve lüks tetkik modasını, şapkamızı önümüze koyup, gelişmiş sosyal devletlerin denetim mekanizmasını uygulayarak kontrol altına almak ve bilinçli şekilde yozlaştırılmış sosyalizasyon sistemini en doğru şekilde uygulamak varken yeni reformlar aramanın, bunun için de para ve insan gücü çıkmazına saplanmanın gerçek çözüm olduğuna inanmak olası mı?

Kentlerin ön görünüm ve yeşil alanlarını nüfuzlulara, para babalarına peşkeş çekip, nefes alınan ormanları yok edip, nükleer santrallara onay vereceğimize, hiç masraf etmeden yeşili ve doğayı gelecek kuşaklara, onurumuzla iletemez miyiz?

Yeter ki o korkunç açgözlerimizi, topraktan önce, akıl ve sağduyuyla doyurabilsek bir kez!..

Güvenlik güçlerimize, yetiştirilirken, halka, gençliğe, emekçilere, memurlara, haksızlıklara, yoksunluklara tepkilerini, demokratik yolla gösterenlere yanlı davranmamaları, saçlarından sürüklememeleri, herkesi dehşete ve güvensizliğe yönelten yargısız infazlar yapmamaları öğretilse, biz yurttaşları korumakla ödevli bu genç, yağız delikanlılar, otuz altı saat yerine sekiz saat insanca görev yapıp insanca düşünüp, davranma yetilerini yasal haklarının dışına çıkmama kararlarını kullanabilseler, hiçbir para ve insan gücü gerekmeden toplumsal barış için güzel ve anlamlı bir adım atılamaz mı?

Bir de çağdaş, laik, demokratik bir ülke olma yolunda gericiliğe (irticaya) ödün vermeden adımlar atabilsek, uygarlığa, hızla gelişen teknolojiye, kısacası bilimsel gelişmelere ulaşma yolundan ayrılmasak!

Türkiyemizde birçok olumsuzluğa karşın anlamlı ve verimli bütünleşmenin temellerini atan, pırıl pırıl kalkınma projeleri üreten yöneticilere de rastlıyor, umutlanıyoruz. İşte Siirt Valisi Osman Acun, Hakkâri Valisi Nihat Canpolat, İstanbul Valisi Kutlu Aktaş, Şırnak'ın eski İdil Kaymakamı Hüseyin Parlak, Cizre Kaymakamı Mümin Heybetli, Güçlükonak Kaymakamı Mehmet Canoğlu, Bitlis-Adilcevaz Kaymakamı Ufuk Seçilmiş, Kars'ın Digor Kaymakamı Mustafa Adıgüzel, Selim Kaymakamı Mustafa Yardımcı, Kağızman Kaymakamı Süleyman Erdoğan ve daha nice güleryüzlü, yaratıcı, halkın gerçek yöneticileri.. inanıyorum ki, ülkemiz üzerinde oynanan oyunların, "köşeyi dönücülerin", "Benim memurum işini bilir" diyenlerin yarattığı toplumsal soysuzlaşma ve yozlaşma, bilinçli, kendine ve yurttaşlarına saygılı tüm dürüst ve erdemli insanların ortak çabalarıyla yok olacak ve er geç aydınlığa, temizliğe, sevgi ve saygının üstünlüğüne kavuşulacaktır.

21.4.1998

Yurttaşlar İşbaşına...

10 Nisan 1920'de Şeyhülislam Dürrüzade, Mustafa Kemal ve Kuva-yı Milliyeciler için şu fetvayı veriyor: "Müminler emiri padişah Vahidettin'in emirlerine ve şeriata aykırı olarak Anadolu'da halkı ayaklandıranlar eşkıya olup, kitle halinde öldürülmeleri şeran meşru ve farzdır. Onları öldürenler gazi, bu yolda ölenlerse şehit sayılırlar"...

Türk halkı, kurtuluş ve kuruluş aşamalarıyla, kendi kendini yöneten, bağımsız, çağdaş laik ve eşitlikçi bir düzene kavuşmak için, Dürrüzadeleri, halifeleri, padişahları ve ülkesini paramparça etmeye ant içmiş dış ve iç düşmanları alt edip "Türk Aydınlanma Devrimi"ni gerçekleştirdi.

Mondros Mütarekesi'yle Osmanlı'nın yenilgiyi kabullenmesi sonunda, Anadolu'nun ve Rumeli'nin her köşesinde ulusal birliğe ulaşmak için halkın oluşturduğu yerel kongrelerin, kısa sürede Mustafa Kemal'in önderliğinde bütünleşmesiyle topyekûn gerçekleşen bağımsızlık savaşınız ve birbiri ardına yapılan devrimlerimiz, yıl içinde belli günlerde anımsanıp anıtlara çelenk koymakla değerlendirilecek hafiflikte değildirler. Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağlarıyla bağlı olan, bu toprağın insanları, yakın tarihimizin destanını çok iyi bilmeli, karşı devrimi, ta başından oluşturmaya çabalayan yeni Dürrüzadeleri tanımalı ve varlığını koruma sorumluluk ve görevini üstlenmelidir.

Dürrüzade'nin fetvasından sekiz yıl sonra, 10 Nisan 1928'de TBMM'de anayasadan "devletin din'i İslam dinidir" ve "şeri hükümler yerine getirilir" maddeleri çıkarılıp "Vallahi" olan yemin "Namusum üzerine söz veririm"e çevrilerek laikliğin temel taşları döşenmiş, 5

Şubat 1937'de, bir daha silinmemek üzere çağdaş Türkiyemizin anayasasına girmiştir.

Kuşkusuz, büyük Anadolu devrimiyle, pek çok ailenin, sülalenin, tarikatın, cemaatin, kadıların, mollaların, paşazadelerin, halkı sömürmeye alışmış dış ve iç çıkar gruplarının, bezirgânların güçleri, mevkileri, paraları, hükmettikleri toprakları, saltanatları, gelir kaynakları yok olup gitmiş, kurulu düzenleri bozulmuştur.

Bütün bu insanların, devrimlerin ve cumhuriyetin düşmanı olmalarını ve sonraki kuşaklarını da, yitirdikleri eski düzenin özlemiyle, kurtuluşa karşı nefretle yetiştirmelerini doğal karşılamamız gerekir.

Tarih, yakın gelecekte, cumhuriyet ve Atatürk düşmanlarının, devrim karşıtlarının, Osmanlı ve Sevr hayranlarının, şeriat özlemcilerinin geçmişlerini incelediğinde, cumhuriyete kuyruk acısı olanların, kendilerince haklı nedenleri tek tek ortaya çıkacaktır. Ne yazık ki laik düzenin temellerinin atılmasından 70 yıl, laiklik ilkesinin anayasaya girmesinden 61 yıl sonra, Milli Güvenlik Kurulu'muzda, hâlâ Türkiye'nin baş sorununun şeriatçı ve laiklik karşıtı örgütlenmeler olduğu belirleniyor ve 55. hükümet, 27 Şubat'ta alınan kararları uygulayacağını ve laiklikten ödün vermeyeceğini belirtiyor...

Evet, inanması güç ama gerçek ki, bizler halk olarak, sürünün koyunu olmaktan çıkıp ulusun bireyleri olduğumuza inanan, 10 Kasımlarda saygı duruşu yapıp göğsüne Atatürk rozeti takan, laiklikten, demokrasiden dem vuranlar olarak, Türk Aydınlanma Devrimi'mizi korumak ve geliştirmek için hiç ama hiçbir şey yapmadık; yalnızca gözlerimizin önünde oynanan oyunları, takıyyeleri, yalan dolanı, din sömürüsünü ve cumhuriyetin temel değerlerine saldırıları gözleyip dertlendik, o kadar!..

Şimdi, 55. hükümetten ve sorumlulardan beklenen, daha fazla karanlığa batmadan, anayasa ve yasalarımızın ödünsüz uygulanmasıdır. Bunun için de tüm vatandaşların, yaşadıkları ya da tanık oldukları şeriatçı, ırkçı ve bölücü olay ve oluşumların hiçbirini göz ardı etmeden yetkililere duyurmaları, denetim istemeleri ve sonuçları izle-

meleri gerekmektedir. Dürüst ve ilkeli basınımız bu görevi elinden geldiğince yapmaktadır, bizim de yurttaş sorumluluğuyla ve Kuva-yı Milliye ruhuyla, içimize çöreklenip gençlerimizin, çocuklarımızın, hatta bebeklerimizin beynini yıkayan, onları "'vur" deyince vuran, "yık" deyince yıkan robotlara dönüştürmeye çabalayan örgütlenmelere "dur" diyebilmemiz, cumhuriyet savcılarının ve bağımsız mahkemelerin karşısında hesap vermelerini sağlamamız gerekir.

İşte Anadolu'nun her köşesinde bir gecede açılıveren üniversitelerimizin durumu, işte belli okullar, dershaneler, yurt ve evlerde yasadışı şeriatçı, ırkçı örgütlenmeler ve onlara ilgisizlik, duyarsızlık ve sorumsuzluk sonucu kurban ettiğimiz geleceğimiz olan gençler! Ve bütün bu bilinenler karşısında, kılını kıpırdatmayan, "hangi tarikatın-cemaatin-ülkücü grubun yanında olursam oy toplarım" diye hesaplar yapan, "iyi, iyi de şeriatçılara karşı çıkarken masum Müslüman vatandaşları da incitmeyelim", "anamın başörtüsüne el değdirtmem" takıyyesini elden bırakmayan anlı şanlı siyasetçilerimiz!

Ey yurttaşlar, bu gidişe ancak siz, biz, hiçbir orunda gözü olmayan ama cumhuriyete, laik düzene gönül bağıyla bağlı olanlar "dur" diyebiliriz, diyeceğiz. Çünkü biz haklıyız ve olması gerekeni istiyor, yalnız ve yalnız devrim yasalarının ödünsüz uygulanmasını bekliyoruz.

Eğer biz yurttaşlar olarak Köy Enstitülerini kapattırmasaydık, eğer biz 1951'de 477 halkevini ve 4332 halkodasını yok etmeseydik, eğer biz sırf oy kaygısıyla olduğunu bildiğimiz halde binlerce Kuran kursu ve imam-hatip lisesinin açılmasına, bu gençlerin din eğitimi gördükleri halde kendi meslekleri dışı yönlere gitmelerine olur vermeseydik, cumhuriyet kadını olarak eğitim görmesi gereken kız çocuklarımızı, sırf siyaset olsun diye imam okullarına göndermeseydik, etrafı yüksek duvarlarla çevrili yatılı-yatısız Kuran kursları, ışık evleri, tarikatçı, ülkücü yurtlar yerden bitercesine ülkeyi sararken yasaların uygulanmasını isteseydik.. bugünlere gelir miydik?

20.5.1998

Siyasetçilere...

Türkiye Cumhuriyeti ne çekmişse siyasetçilerin din sömürüsünden çekmiştir. 1924 yılının Mart ayında TBMM Öğrenim Birliği Yasası'nı çıkarmış, Şer'iyye Bakanlığı'nı ve hilafeti kaldırıp laik düzene geçişin en önemli adımını atmışken, aynı yılın kasımında, demokrasi adına kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, "Bu fırka milletin dinine saygılıdır" diyerek, çağdaşlaşma yolundaki ülkeye, siyaset yoluyla din sömürüsünü sokuvermiştir.

İşte o gün bugündür, ister sağ, ister sol görüşte olsun, söylemine 'din'i, halkın kutsal inançlarını, memleketin yüzde doksan dokuzunun Müslüman olduğunu, anasının başörtüsünü karıştırmadan; tarikatlara, cemaatlere, aşiretlere göz kırpmadan, bunların isteklerine ödün vermeden siyaset yapana hemen hemen hiç rastlanmamıştır. Aksi doğruysa beri gelsin, tarihe adı altın harflerle yazılsın.

Radikal sağın yasal koşulları ve demokrasinin sınırlarını zorlayıp ortaya bir parti olarak çıkışından sonra, toplumca yaşadıklarımız, onlara da iyi bir ders olacak şekilde, tam bir kara gülmece halini almadı mı?

Din sömürüsü, başta radikal dinciler olmak üzere hiçbir siyasetçiye ya da siyasal partiye, uzun vadede yararlı olmamıştır. Olmayacaktır da.

Geçenlerde hastane bahçesinde gösteri yapan başörtülü, poturlu, sakallı gençlerin "Müslüman Türkiye" benzeri bağırışlarını gören bir grup hasta, kendi aralarında "Tövbe yarabbi, Müslümanlık bunlara mı kaldı? Böyle Müslümanlık olur mu" diye öfkelerini belirtiyorlardı.

Ey siyasetçiler, din sömürüsüyle kutsal duyguları, laf salatanıza malzeme yaparak bu ülkede belki kısa süreli başarı kazanabilir, etrafınıza birilerini toplar, bir süre borunuzu öttürebilirsiniz; ama bir süre sonra ipliğiniz pazara çıkacaktır, nitekim çıkıyor da, çıktı da.

İster gökten inin, ister kapıdan girin, o kürsülere çıktığınızda, alana topladığınız, çoğu kez de toplattığınız insanlar sizi dinliyormuş gibi görünüp alkışlasalar bile eğer din ve inanç sömürüsü yapıyor, iki cümle arasına bıkkınlık veren malum sözleri katıyor, bir o yana bir bu yana, ilkesiz kin ve nefret saçan iletiler (mesajlar) yolluyorsanız, temsil ettiğiniz partiyi yok olmaya taşıdığınızı bilmelisiniz.

Sizi, TV'lerde, alanlarda izleyen halk, sırf bu tutarsız, içeriksiz, çözümsüz ve itici haykırmalarınız nedeniyle siyasetten soğuyor, umutsuzlaşıyor ve dertlerine çözüm getirecek başka kanallar arıyor. Yeryüzündeki elli altı kadar Müslüman ülke içinde, din sömürüsünü yasalarla uzaklaştırmış tek ülke olan güzel Türkiyemizde, siyasetçilerin bu konuda bilinçli ve sorumluluk taşır olup gerçekleri görmesi ve ona göre hareket etmesi gerekir, gerekecektir.

Ülkemizin, köylüsü, kentlisi, genci, yaşlısı, kadını, erkeği; son yıllarda tüm siyasetin, tüm söylemlerin, tüm icraatın, "dindar gözükme" ve "din sömürüsü" üzerine oturtulduğunu artık iyice anlamış durumda.

Bin bir mücadele sonunda yasalaşan 8 yıllık zorunlu eğitimle, çocuklarımıza biraz olsun çocukluklarını yaşama olanağı verdikten sonra, ellerinden kaçırdıkları yavrularımızı yine siyasete kurban etmeye çalışan parlamenterlerimize sesleniyorum: Zavallı miniklerin, kapalı duvarların ardına hapsedilip "Kuran kursu" adıyla militan yetiştirilmesine yıllar yılı göz yumdunuz; küçük yaşta beyinlerinin yıkanıp bilinçsizce kümeleşen, kendi özgürlüklerini unutabilen arka bahçeler olmalarına, devlet kesesinden, bizim vergilerimizden destekler verdiniz.

Cumhuriyetin temel yasalarına ve öğrenim birliğine aykırı tüm bu oluşumlara halkımızın nasıl tepki gösterdiğini, ülkemizin karan-

lıkların sınırına gelişiyle izlediniz. Bunlardan, yaptıklarınızdan, verdiğiniz ödünlerden, çiğnediğiniz ilkelerin geri tepmesinden hiç ama hiç ders almadınız mı, almayacak mısınız ki, "Yavrucukların camilerde kurs görmesi, küçücük dizlerini büküp oturmaları doğru olmaz, devletin okullarında Kuran kursu açılsın" önerisinde bulunuyor, böylesine akıl almaz bir takıyye yapıyorsunuz?

İster sağ, ister sol görüşlü olun, kendinizi nasıl nitelerseniz niteleyin, demokrasi adını kullanıp milletle oynamayı, din sömürüsünü bırakın lütfen, bunun size hiçbir yararı olmayacaktır. Hatta yakın bir gelecekte tüm halkın desteğini yitirip bir başınıza kalacağınız açıktır.

Siyaset; günlük polemikler, liderlerin ağız dalaşı, göstermelik görüntüler ve kutsal değerlerin sömürüsü, yerine getirilmeyen vaatler ya da nüfuz ticaretiyle, uzun süre yürütülemeyecek kadar ciddi bir iştir. Bu işe soyunanların, Türk Aydınlanma Devrimi'nin temellerini sarsarak ve din sömürüsü yaparak bir yere varamayacaklarını daha da geç olmadan öğrenmeleri gerekir.

7.6.1998

30 Ağustos 1922'den Günümüze...

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın her aşaması destansı bir öyküdür. Binbir entrikayla I. Dünya Savaşı'na sürüklenip kuzeyde, güneyde, doğuda, batıda, tam yedi cephede yıllarca savaşıp telef olan Osmanlı'dan geriye kalan yorgun, bitkin ve umutsuz insanların tek beklentisi, artık kendi küçücük dünyalarında rahat yaşamaktı. Kimse, ama kimse, hiçbir şey için yeniden savaşmak istemiyordu.

Babamla amcam iki lise öğrencisi olarak, ellerinde okul çantalarıyla köprü üzerinden Sultanahmet'teki evlerine dönerken askere alınmışlar ve evlerine "Anneciğim bizi merak etmeyin, düğüne gidiyoruz" diye bir pusula gönderebilmişlerdi. Babam, Galiçya'da ensesinde birkaç şarapnelle, yaralı ve baygın olarak bir siperde kalmış, tam beş gün sonra bulunmuş ve ömrünün sonuna dek çiğ ete bakamamıştı. Amcam, İşkodra'dan saralı dönüp genç yaşında ölmüştü. Kayınpederimse, Sina Çölü'nde İngilizlere esir düşüp tam sekiz yıl Hindistan'da hapis kalmış, döndüğünde eşinin karnında bıraktığı bebeğini sekiz yaşında bir kız olarak bulmuştu.

Milyonlarca ailenin de benzer bezginlikler ve yitikler içinde olduğu düşünülürse, o günlerde, hiç kimsenin savaşmak istememesi ve bir güçlü devletin mandası altına girmenin tek kurtuluş olarak görülmesi de anlaşılır bir açıklık kazanacaktır.

Tüm bu olumsuz koşullarda, tam bağımsızlığın, yapılacak bir Ulusal Kurtuluş Savaşı'yla gerçekleşebileceğine inanmak ve buna eylemli olarak girişmek, yalnız ve yalnız Mustafa Kemal'in düşleyeceği, öngöreceği, başı çekeceği ve başarabileceği bir olguydu. Bitkin ve umutsuz, bu nedenle de her koşula baş eğmeye razı halkı,

bu ülküyle yeniden ayağa kaldırıp savaştırmaksa kuşkusuz dünyanın en zor işlerinden biriydi.

Kurtuluş Savaşı sırasında, asker kaçaklarını engellemek amacıyla kurulan İstiklal Mahkemeleri'ni ve eylemlerini bu nedenle çok iyi anlamak ve anlatmak, bugünün Türkiyesi'nde, ülkenin bir ucundan öbürüne pasaportsuz gidebilen her yurttaşın en önemli görevidir.

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın en olumsuz koşullarda, eğitilmiş asker gücü, para, silah vb. hiçbir ciddi kaynak yokken başarıya ermesini sağlayan tüm etkenleri algılamak, kavramak ve bu gerçekleri gelecek kuşaklara bütün canlılığı ve açıklığıyla aktarmak da boynumuzun borcu olmalıdır.

Mustafa Kemal'in, ta küçüklüğünden beri, tam bağımsızlığa inanmış bir önder olarak kendini yetiştirmesi ve tüm ülküdaşlarının önüne geçerek savaşıp düşmanları topraklarımızdan attıktan sonra, kendi kendini yöneten özgür bir ulus olmayı ana hedef olarak ortaya koyabilmesi, bundan sonuna dek ödün vermemesi ve çevresindekilerin, böyle bir sonuca ulaşabileceğini hayal bile edememelerinin yarattığı engellemeleri aşabilmesi, kuşkusuz en önemli hareket noktasıdır. İyi bir asker, bir devlet adamı, ufku çok geniş bir halk insanı, bir eğitimci vb. olmanın dışında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün en önemli özelliği, her türlü olumsuzluklara karşın, kesin olan "tam bağımsızlık" ülküsünü ödünsüz bir inançla sürdürmesidir. Akılla, mantıkla, bilgiyle ve siyasetle birleşen bu inançtır, yorgun, birbirinden kopuk ve yoksul ulusa, en olumsuz koşullarda başkaldırtan ve sonuca ulaştıran... "askerin yok" denince "bulunur", "paran yok" denince yine "bulunur", "silahın yok" denince "o da bulunur" ve bu adamlar asker mi, üzerinde üniformaları bile yok" denince de "benim askerimin üzerinde hangi giysi varsa o, onların üniformasıdır" yanıtı, bu kararlılığın ve yoktan fışkıran, fışkırtılmak istenen gücün çok açık ve anlamlı bir örneği değil midir?

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın, tüm olumsuz koşullara karşın kazanılmasının temel nedeni, düşman bellenenlerin, bir başka ülkede,

"serhat boylarında", "uzak uzak cephelerde" olmayıp halkın kendi kapısına gelmiş, evine girmiş, ocağını yakmış yıkmış, karısının kızının ırzına geçmiş olmasıdır. Gerçek anlamıyla yüzyıllardır aynı topraklarda doğup büyüyen, üreyen ve ölen insanların, vatan bildikleri kendi topraklarına girip halkı tutsak (esir) etmiş bir düşmana karşı, kendi öz varlıklarını ve anayurtlarını savunmalarının, çok farklı sonuçlar doğurabileceği ve tüm sayısal üstünlüklere karşın "haklı" ve "mazlum" tarafın insanüstü bir çabayla başarıya ulaşabileceği tarihsel bir kanıt olarak ortadadır.

Misak-ı Milli sınırlarımızı kazanmamıza imzasını atan son zaferin öyküsüne gelince, 6 Ağustos 1922'de alınan "saldırı" kararından sonra son hazırlıklar başlamış. 20 Ağustos 1922'de Mustafa Kemal, Batı Cephesi Karargâhı'na, yani Akşehir'e gelmiş ve 26 Ağustos 1922 sabahı "saldırıya geçme" buyruğunu vermişti. 20-21 Ağustos 1922 gecesi tüm komutanlarla, harita üzerinde savaşın ayrıntıları ve bir baskın şeklinde yapılacağı, "bir savaş oyunu" planı gibi görüşülmüş, görevlerin büyük bir gizlilik içinde tamamlanması çalışmalarına geçilmiştir.

24 Ağustos 1922'de karargâhlar Akşehir'den Şuhut'a, 25 Ağustos 1922 sabahı da Kocatepe'ye getirilmiş, saat 5.30'da topçu ateşi başlatılmış ve çarpışmalar sonunda 30 Ağustos 1922 "Başkomutan Savaşı"yla düşmanın ana kuvvetleri yok edilmiş, tutsak kılınmıştır.

Bugün coşkuyla andığımız 30 Ağustos Zaferi'nin, düşmanda tepki yapmaması için sessiz kalınmış, 31 Ağustos 1922'de orduların İzmir'e hareketi ve 9 Eylül'de İzmir'in kurtarılışıyla ülkenin bağımsız kalmaya kararlı olduğu kanıtlanmış, ardından tam bağımsızlığın yolunu açan konferanslar, birbirini izleyen devrimler, Lozan ve cumhuriyet gelmiştir.

30 Ağustos 1922'de, ordusuyla yok olmazlığını ve yenilmezliğini kanıtlayan Türk ulusu, o tarihten beri "Yurtta barış, cihanda barış" ilkesiyle "Misak-ı Milli" sınırları içinde, "çağdaş uygarlık düzeyini yakalayıp aşmak" amacıyla var olma yolunu seçmiştir.

Oysa ne acıdır ki "Su uyur, düşman uyumaz" özdeyişi uyarınca ve de kuşkusuz gereken önlemleri ve çözümleri getiremeyen niteliksiz yönetici ve siyasetçilerin, duyarsız bireylerin tüm olumsuz katkılarıyla, bugün yurt içinde bölücü eylemlerle uğraşmak ve sınırlarımızı korumak için yeni bir savaşın ve can yitiriminin içinde bulunmak durumundayız.

30 Ağustos utkusunu, Zafer Bayramı'nı coşkuyla anarken ve yakın geçmişimizin özellikle Söylev'de somutlaşan destansı öyküsünü, ulusça çok iyi bilmemiz gerçeğini yinelerken, bu yazıyı, 12 Aralık 1993 günü saat 21.00'de, Misak-ı Milli sınırlarını korurken, Hakkâri-Çukurca-Üzümlü sınır karakolunda, kahramanca şehit düşen Sakarya 1972 doğumlu Jandarma Komando Onbaşı Zekeriya Gülyaman'ın üzerinden çıkan "Komanda Olmak Onurumdur" başlıklı şiiriyle noktalamak istiyor, oturduğu yerden eleştiri ve karar üretenleri düşünceye davet ediyorum!

Olur ya bir çatışmada ölürsem / Arkamdan yas tutmayın / Bırakın toprağımda rahat içinde yatayım / Bedenimden komandomu çıkarmayın / Onlar benim gururumdur / Ölünce kefenim olacak / Başımdan mavi beremi çıkarmayın / O benim şanım şerefim olacak / Ayağımdan botlarımı çıkarmayın / Onlar nice yollar aşacak / Şehit olursam Sırat Köprüsü'nden geçecek / Elimden tüfeğimi almayın / O benim mezarıma sembol olacak / Yaramın kanını silmeyin / Ahirette hesabı sorulacak / Göğsümden kör kurşunu çıkarmayın / O benim madalyam olacak.

29.8.1997

TÜRKAN SAYLAN

Cumhuriyet'in Bireyi Olmak

Bu kitap, cumhuriyetin kendisine yüklediği sorumluluğun bilinci içinde, aklını ve yüreğini kullanabilen; hem çevresinde hem dünyada olan, oluşan olayları kendine özgü duyarlılığı içinde sürekli sorgulayan Türkan Saylan'ın kitabıdır.

Türkan Saylan, kitabında, politikadan özel yaşantımıza; aydınlanma sürecindeki kadından, kadın haklarına; eğitimden gençliğe toplumun pek çok sorununa değiniyor. İlkelerinden asla ödün vermeyen bir Türk bilim kadınının gözlemleri bunlar.

Bu kitabı okuyun, sorunları süzgeçleyen Türkan Saylan'ın o güzelim beyniyle tanışın.

"Cumhuriyet Kitapları", cumhuriyetin övünülecek bir bireyinin "Cumhuriyetin Bireyi Olmak" adlı yapıtını Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılında gururla sunar.

Cumhuriyet kitap kulübü

98.34.Y.0298.050

ISBN 975-7720-44-5

9 789757 720447